

Reactiedocument Aanmelding Habitatrichtlijngbieden

Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrichtlijngbieden in het kader van Natura 2000

Een uitgave van het Ministerie van
Landbouw, Natuur en voedselkwaliteit
Den Haag, juni 2004

Inhoudsopgave

Voorwoord	
Inleiding	1
Leeswijzer	3
Over de Habitatrichtlijn	7
<i>Wat is de Habitatrichtlijn?</i>	
<i>De wijze van selecteren van gebieden</i>	
<i>De wijze van begrenzen van gebieden</i>	
Definitieve Lijst aangemelde Habitatrichtlijngebieden	19
Kaart aangemelde Habitatrichtlijngebieden	-
Lijsten met Habitattypen en soorten uit bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn	21
Deel A – Algemeen	
Hoofdstuk 1 Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria	25
Inleiding en leeswijzer	25
1.1 Het proces van aanmelding	27
1.1.1 <i>Aanmelding algemeen</i>	27
1.1.2 <i>Openbare procedure</i>	28
1.2 De gebruikte criteria voor selectie en begrenzing	32
1.2.1 <i>Strijdigheid van de Nederlandse criteria met de Europese regels</i>	32
1.2.2 <i>Voorstellen voor wijziging van of aanvulling op de criteria</i>	35
1.2.3 <i>Onduidelijke toepassing van de gebruikte criteria</i>	38
Hoofdstuk 2 Het toevoegen en verwijderen van gebieden	43
Inleiding en leeswijzer	43
2.1 Toevoegen van nieuwe gebieden	44
2.2 Weer opnemen van afgevalen gebieden	45
2.3 Verwijderen van gebieden	46
2.4 Onvoldoende onderbouwing	47
2.5 Vragen om verdere informatie en verduidelijking	48
2.6 Verzoeken met betrekking tot specifieke typen gebieden	49
Hoofdstuk 3 Het wijzigen van begrenzing van gebieden	53
Inleiding en leeswijzer	53
3.1 Verruimen of Verkleinen van begrenzing van gebieden	54
3.2 Vragen om informatie of verduidelijking	57
3.3 Vragen over specifieke delen van gebieden	58
3.4 Vragen en opmerkingen over medefinanciering	59
Hoofdstuk 4 De consequenties van aanmelding	61
Inleiding en leeswijzer	61
4.1 Algemene vragen en opmerkingen over consequenties	63
4.2 Wetgeving	63
4.3 Gevolgen van de aanmelding	66
4.4 Bestaand, huidig en toekomstig gebruik	68
4.5 Externe werking, Zonering en Ammoniak	72
4.6 Beheer en Milieu-en Waterkwaliteit	75
4.7 Financiering: onderzoeken en schadevergoeding	77

Deel B - Specifiek

Hoofdstuk 5	Gebieden van de ontwerplijst	79
	Inleiding en leeswijzer	
Hoofdstuk 6	Vervallen gebieden	199
	Inleiding en leeswijzer	
Hoofdstuk 7	Nieuw voorgestelde gebieden	203
	Inleiding en leeswijzer	
Hoofdstuk 8	Overige reacties over soorten en habitattypen	219
	Inleiding en leeswijzer	219
8.1	Reacties over meerdere soortgroepen	221
8.2	Ongewervelden	222
8.3	Vissen	223
8.4	Amfibieën	225
8.5	Zoogdieren	227
8.6	Vaatplanten	231
Bijlagen		
1	Thematische index van Deel A – Algemeen	233
2	Index van reageerders van Deel B – Specifiek	239
3	Namen van indieners van reacties per provincie	245
4	Achtergrondinformatie over de afrondende Nederlandse bijdrage aan de Europese lijst van Habitatrichtlijngebieden	265

Voorwoord

Voor u ligt een bijzonder document. Het 'Reactiedocument'. In februari van 2003 heb ik alle betrokkenen bij de totstandkoming van het Europees ecologisch netwerk Natura 2000, gevraagd om te reageren op een ontwerplijst met Habitatrictlijngebieden, zodat een evenwichtige en zorgvuldig voorbereide lijst kon worden aangeboden aan de Europese Commissie. In dit document zijn de reacties weergegeven en is aangegeven hoe daar bij de besluitvorming mee is omgegaan. Meer dan 1000 reacties heb ik mogen ontvangen, veel daarvan met uitgebreide kaarten en goed onderbouwde voorstellen. Dat toont voor mij aan dat Nederland zich bewust is van haar verantwoordelijkheid voor een goed beschermde natuur.

Die reacties waren zeer verschillend van aard. Velen van u hebben voorstellen gedaan voor de selectie van extra waardevolle gebieden, hebben nuttige informatie geleverd voor een betere begrenzing of simpelweg laten weten het gebiedenvoorstel toe te juichen. Dank daarvoor.

Naast de opmerkingen die hebben geholpen om de lijst te verbeteren, heb ik ook veel signalen mogen ontvangen die met de consequenties van aanmelding van doen hebben, met name over de zorgen die het beschermingsregime van de Habitatrictlijn met zich meebrengt voor bijvoorbeeld boeren. Betekent de aanwezigheid van die kamsalamanders werkelijk dat ik mijn bedrijf niet mag uitbreiden? Die vraag begrijp ik en neem ik zeer serieus. Ik ben zelf ondernemer geweest. Nadere informatie over de concrete consequenties van de aanmelding is dringend nodig. En daar werkt mijn ministerie aan. Maar ook omdat ik ondernemer in het landelijke gebied ben geweest, besef ik hoe belangrijk het behoud van de natuur is. En hoe belangrijk het nemen van verantwoordelijkheid hiervoor is. Natuur en ondernemen kunnen goed samengaan. Niet alleen met goed ondernemerschap in het boerenbedrijf, maar ook bijvoorbeeld in de recreatie, waar het instandhouden van een aantrekkelijke natuur van economisch belang is. De Habitatrictlijn helpt om onze natuur te behouden, maar daarvoor moet men wel de verantwoordelijkheid nemen. Het betekent niet dat niets meer mag, maar wel dat niet alles zomaar mag. Er kan nog steeds veel. Bij het ondernemen moet rekening gehouden worden met de beschermde natuur. En zo hoort het ook. Een rijke natuur is van groot belang voor de kwaliteit van leven. Ook in Nederland. Juist in Nederland. Wij hebben in ons land zeer waardevolle natuur, zelfs unieke natuurwaarden. Dit kapitaal moeten we koesteren en vergroten. Dit vraagt onze zorg en aandacht.

U heeft uw best gedaan om informatie te leveren, ik heb mijn best gedaan die zo goed mogelijk te verwerken. Dat deze gezamenlijke inspanning vruchten heeft afgeworpen, blijkt uit het oordeel van de Europese Commissie: Nederland heeft het goed gedaan en de aanmelding voor zover mogelijk voltooid. Alleen voor de Noordzee buiten territoriale wateren moet nog even gewacht worden op nadere Europese richtlijnen.¹

Ik hoop dat dit Reactiedocument antwoord geeft op uw vragen. In de inleiding en de leeswijzer is uitgelegd hoe u uw antwoord zo eenvoudig mogelijk kunt vinden. Ik raad u aan om deze goed door te lezen.

We zijn nog niet klaar, Nederland werkt verder aan Natura 2000: de aanwijzing van de gebieden, het opstellen van beheersplannen en het uitbrengen van handreikingen zullen de komende jaren verdere duidelijkheid geven. Duidelijkheid die overigens het beste in de praktijk blijkt, want de uitvoering van de richtlijnen vereist maatwerk. Maar het is de moeite waard. Want we doen dit voor ons zelf en voor onze kinderen: het netwerk Natura 2000 stelt onze natuur veilig voor de toekomst. Onze gezamenlijke inzet is daarvoor onontbeerlijk.

dr. C.P. Veerman
minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

---

¹ De aanmelding van gebieden op de Noordzee buiten territoriale wateren kan pas worden voltooid wanneer er nadere richtlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden. De Commissie is nog bezig met het uitwerken van deze richtlijnen.

<u>Inleiding</u>	<u>1</u>
<u>Leeswijzer</u>	<u>3</u>
<u>Over de Habitatrictlijn</u>	<u>7</u>
<u>Definitieve lijst aangemelde Habitatrictlijngebieden</u>	<u>19</u>
<u>Kaart aangemelde Habitatrictlijngebieden</u>	<u>-</u>
<u>Lijsten met Habitattypen en soorten uit bijlagen I en II van de Habitatrictlijn</u>	<u>21</u>

Inleiding

Het Reactiedocument geeft antwoord op de reacties die zijn ingediend door betrokkenen tijdens de 'openbare procedure' voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden. Het Reactiedocument wordt persoonlijk toegezonden aan ieder die gereageerd heeft.

Achtergrond

In de periode van 19 februari tot 18 maart 2003 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in een openbare procedure aan ieder de gelegenheid geboden om schriftelijk of mondeling zijn of haar reactie te geven op een ontwerplijst van Habitatrictlijngebieden voor aanmelding aan de Europese Commissie. Ter inzage lagen de ontwerplijst met gebieden, de onderbouwing en de kaarten van de gebieden.

In 1996 en 1998 had Nederland al een selectie aangemeld bij de Europese Commissie, maar voor een aantal habitattypen en soorten was dit nog onvoldoende. Er is daarom besloten om op basis van nieuwe en aangescherpte selectiemethode, gebruik makende van informatie van de Europese Commissie, en de best beschikbare informatie een nieuw voorstel te maken. Hierbij zijn ook alle eerder aangemelde gebieden opnieuw beoordeeld.

Om tot een zo goed mogelijke lijst te komen is tijdens deze 'openbare procedure' aan betrokkenen gevraagd om hun reactie te geven. Uitgangspunt hierbij was het vervolmaken van de lijst. Omdat de Habitatrictlijngebieden alleen op basis van ecologische argumenten kunnen worden aangemeld, was gevraagd om reacties te geven met een ecologische onderbouwing.

De reacties

Ruim duizend betrokken organisaties, ondernemers en burgers hebben gereageerd op de ontwerplijst. Veel reacties waren positief over Natura 2000 (het netwerk van Vogelrichtlijn- en Habitatrictlijngebieden van de Europese Unie). Zowel natuurbeheerorganisaties, gemeenten als particulieren lieten weten meer of grotere gebieden onder Natura 2000 te willen brengen, maar ook om grenzen te verruimen of verkrappen of om aan te geven dat bepaalde habitattoorten wel of niet ergens voorkwamen. Het grootste gedeelte van de reacties was afkomstig van agrarische ondernemers, die vooral de vraag hadden wat de aanmelding betekent voor het gebruik in en om de Habitatrictlijngebieden.

Alle reacties zijn zorgvuldig beoordeeld. De vragen en opmerkingen hebben bijgedragen aan de definitieve samenstelling van de lijst van aangemelde gebieden. Voor ongeveer 60% van de gebieden zijn (merendeels kleine) grenscorrecties aangebracht en er zijn ook zeven nieuwe gebieden toegevoegd. Daarnaast heeft de openbare procedure ook veel informatie opgeleverd over de vragen en zorgen die bestaan in Nederland. Deze waardevolle inzichten zullen gebruikt worden bij het opstellen van handreikingen en beleidskaders met betrekking tot de implementatie van de richtlijnen.

Opbouw van het Reactiedocument

Allereerst vindt u enkele inleidende hoofdstukken. De Leeswijzer is onontbeerlijk voor het lezen van het Reactiedocument, omdat daar wordt uitgelegd hoe reacties zijn terug te vinden. Hier is ook in detail uitgelegd hoe de verdeling van de reacties is gemaakt. Na de leeswijzer is in het stuk Over de Habitatrictlijn te lezen wat de Habitatrictlijn is, waarbij onder meer de status van de aanmelding wordt uitgelegd, en hoe het selectie- en begrenzingproces in elkaar steekt. Hierna volgen de Definitieve kaart, de Lijst met namen van de aangemelde gebieden en de Lijsten van habitattypen en soorten waarvoor gebieden zijn aangemeld. De lijsten zijn erg handig voor het kunnen plaatsen van de antwoorden.

Na de inleidende hoofdstukken volgen de reacties en de antwoorden hierop. Tijdens de beantwoording van de reacties bleek dat veel van de gemaakte opmerkingen en gestelde vragen die in de reacties naar voren werden gebracht, niet uitsluitend betrekking te hebben op een specifiek gebied, habitatype of soort. Vaak waren ze van algemene aard en hadden de reacties ook betrekking op meerdere gebieden of natuurwaarden. Er is daarom gekozen om het reacties te verdelen over een algemeen deel en een specifiek deel. De algemene

vragen en opmerkingen zijn beantwoord in deel A – Algemeen: de hoofdstukken 1 tot en met 4. De specifieke vragen en opmerkingen zijn te vinden in deel B - Specifiek: de hoofdstukken 5 tot en met 8.

Het Reactiedocument wordt afgesloten met enkele bijlagen.

Verdere informatie

Tijdens de openbare procedure waren ook drie documenten beschikbaar dat inzicht gaven in het selectieproces voor de lijst en in het Reactiedocument wordt veelvuldig naar deze documenten verwezen in de antwoorden. De documenten:

1. In het Verantwoordingsdocument vindt u de uitleg van de gebruikte selectiecriteria en kunt u in hoofdstuk 6 een uitgebreide lijst van de gebruikte bronnen vinden.
2. In het Lijstdocument wordt voor ieder habitatype en iedere soort die Nederland moet beschermen op grond van de Habitatrictlijn, een onderbouwing gegeven van de gebieden die hiervoor als belangrijkste gebied zijn geselecteerd. In aparte kaders is de eerdere beoordeling van de Europese Commissie aangegeven.
3. In het Gebiedendocument vindt u per gebied voor welke habitatypen en/of soorten het betreffende gebied is aangemeld.

Daarnaast is voor de soorten waarvoor aanvullend onderzoek is gedaan op verzoek een kopie van het betreffende rapport beschikbaar bij LNV. De bovenstaande documenten zijn ten behoeve van de definitieve aanmelding geactualiseerd en te vinden op de website van het ministerie van LNV:

www.minlnv.nl/natura2000. Op deze site is ook meer achtergrondinformatie beschikbaar over Natura 2000, de Vogel- en Habitatrictlijnen en de Natuurbeschermingswet, zoals de kaarten per gebied.

Tot slot: de stand van zaken nu

Nederland heeft haar lijst van 141 Habitatrictlijngebieden op 19 mei 2003 aan de Europese Commissie aangeboden. Na in juli 2003 informeel te hebben aangegeven dat de lijst voldeed, heeft de Europese Commissie in februari 2004 officieel laten weten in te stemmen met de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio (de Europese regio waar Nederland onder valt). Wanneer naar verwachting in medio 2004 de andere Europese landen uit deze regio hun bijdrage ook hebben afgerond, zal de minister van LNV over kunnen gaan tot het aanwijzen van de gebieden: het officieel in een besluit vastleggen van de begrenzing en verplichtingen. Deze aanwijzingsbesluiten zullen conform de Algemene wet bestuursrecht openbaar worden gemaakt en er zullen voor belanghebbenden mogelijkheden zijn voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State.

Teneinde de verlichtingen uit de Habitatrictlijn in Nederlandse wetgeving om te zetten, is op 25 mei jongstleden door de Tweede Kamer gestemd over het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998. Hierbij is het voorstel geamendeerd aangenomen. Belangrijke elementen uit het definitieve wijzigingsvoorstel zijn dat er een provinciaal vergunningsstelsel wordt gehanteerd en dat beheersplannen verplicht worden voor alle rictlijngebieden. Op dit moment wordt de behandeling door de Eerste Kamer voorbereid.

Door het ministerie van LNV wordt gewerkt aan het formuleren van de instandhoudingdoelen en kaders voor aanwijzingsbesluiten en beheersplannen voor de gebieden, waarin duidelijkheid kan worden geschapen over wat er nu en in de toekomst mogelijk is in en om een Natura 2000-gebied. Zoals bij de gehele realisering van het Natura 2000-netwerk, is betrokkenheid en draagvlak van beheerders, gebruikers en burgers essentieel bij het opstellen van de beheersplannen. Tenslotte is het ministerie bezig met het ontwikkelen van handreikingen bij de uitvoering van het beschermingsregime. De eerste handreikingen zijn te vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

---

² Uitzondering geldt voor gebieden op de Noordzee buiten territoriale wateren. De aanmelding hiervan kan pas worden voltooid wanneer er nadere rictlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden.

Leeswijzer

In de leeswijzer vindt u aanwijzingen voor het terugvinden van uw reactie en het antwoord daarop. Leest u daarom deze leeswijzer zorgvuldig door voor u op zoek gaat naar uw vraag. Daarnaast leest u hier waar u meer informatie over het reactiedocument kunt verkrijgen.

De leeswijzer

Deze leeswijzer helpt u uw reactie en het antwoord erop te vinden. In totaal zijn er door het ministerie van LNV meer dan duizend reacties ontvangen en in dit Reactiedocument is getracht om de vragen, opmerkingen en aanvullingen zo zorgvuldig en helder mogelijk van een antwoord te voorzien. Ondanks het grote aantal reacties is getracht om de omvang van het document beperkt te houden, om dubbelingen te voorkomen en de leesbaarheid te vergroten. Veel reacties bleken gelijksoortig te zijn. Omwille van de leesbaarheid is gekozen om dergelijke vragen samen te voegen en te 'veralgemeeniseren', waardoor met één antwoord soms een groot aantal vragen kon beantwoord worden. Belangrijk is dan wel dat het voor de reageerders eenvoudig is om een vraag te kunnen vinden. Daarom is ook getracht om het document zo inzichtelijk en overzichtelijk te maken, middels indexen en trefwoorden. In deze leeswijzer wordt de indeling toegelicht en aangegeven hoe vragen te vinden zijn.

Indeling van het Reactiedocument

Zoals in de inleiding al is aangegeven, is het Reactiedocument na de inleidende hoofdstukken verdeeld in een algemeen deel en een specifiek deel. Deel A – Algemeen beslaat de hoofdstukken 1 tot en met 4 en hier vindt u reacties die een algemeen karakter hebben, niet voor een bepaald gebied of bepaalde habitatoort gelden, of een algemeen antwoord kunnen krijgen. Deel B – Specifiek beslaat de hoofdstukken 5 tot en met 8 en hier vindt u onderbouwde reacties met voorstellen of vragen met betrekking tot een specifiek gebied of een specifieke habitatoort. De inleidingen bij de verschillende hoofdstukken geven informatie over de inhoud alsmede een leeswijzer over de indeling. Het is sterk aan te raden om de inleidingen te lezen.

De hoofdstukken en hun inhoud

Deel A – Algemeen

- Hoofdstuk 1. Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria: reacties die te maken hebben met het proces van aanmelding en de criteria voor selectie en begrenzing van gebieden.
- Hoofdstuk 2. Het toevoegen en verwijderen van gebieden: algemene reacties die te maken hebben met voorstellen voor het toevoegen en verwijderen van gebieden.
- Hoofdstuk 3. Het wijzigen van begrenzing van gebieden: algemene reacties die te maken hebben met het voorstellen van wijzigen van grenzen van gebieden.
- Hoofdstuk 4. De consequenties van aanmelding: reacties die te maken hebben met de consequenties van de aanmelding (en de daarop volgende aanwijzing) van gebieden voor (voorgenomen) activiteiten in de gebieden.

Deel B – Specifiek

- Hoofdstuk 5. Gebieden van de ontwerplijst: reacties met betrekking tot de 134 gebieden die op de ontwerplijst voor de openbare procedure stonden. Het betreft met name voorstellen om de grenzen van gebieden te wijzigen, gebieden van de lijst te verwijderen en om habitattypen of soorten toe te voegen aan de reden van aanmelding van gebieden.
- Hoofdstuk 6. Vervallen gebieden: reacties met betrekking tot de 4 gebieden die ten opzichte van de eerdere lijsten van de aanmeldingen van 1996 en 1998 waren vervallen en daardoor niet voorkwamen op de ontwerplijst van de openbare procedure. De reacties handelen over het niet eens zijn met het vervallen van de gebieden.
- Hoofdstuk 7. Nieuw Voorgestelde Gebieden: reacties met voorstellen voor het toevoegen van nieuwe gebieden aan de lijst van aan te melden gebieden.
- Hoofdstuk 8. Overige reacties over soorten en habitattypen: reacties met betrekking tot soorten en habitattypen, voor zover deze niet te vinden zijn onder de eerdere hoofdstukken. In het algemeen gaat het hier om vragen die niet te maken hebben met specifieke gebieden.

Hoe vindt u uw reactie?

Met uw brief in de hand kunt u het antwoord op uw reactie vinden. Hieronder wordt dit uitgelegd voor de verschillende soorten reacties.

Reacties over specifieke gebieden, soorten of habitattypen (Deel B – Specifiek)

De reacties in Deel B – Specifiek zijn gekoppeld aan de naam van de persoon of organisatie die heeft gereageerd³. Om uw reactie in het specifieke deel te vinden, gaat u voor als volgt te werk:

1. U gaat naar de index van specifieke reacties op bijlage 2 en zoekt naar uw naam (links naast uw naam staat het registratienummer van ontvangst van uw brief)
2. U leest de paginanummers rechts naast uw naam
3. U gaat naar de pagina's waar de nummers naar verwijzen naar uw naam en zoekt naar uw reactie. De lay-out van de reacties is al volgt: **dikgedrukt** staat eerst het registratienummer van ontvangst van de brief en dan de naam van de persoon of organisatie die de reactie heeft ingediend. Als op meerdere specifieke gebieden heeft gereageerd, zal het registratienummer bij meerdere gebieden terugkomen. Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden
4. Belangrijk is dat u ook de leeswijzer leest op de eerste pagina van het hoofdstuk waarin uw reactie staat, omdat hier de wijze van antwoorden wordt uitgelegd. Met name de toelichting op de manier van verwijzen is van belang. Om de leeswijzer van het hoofdstuk te vinden, kijkt u in de inhoudsopgave naar het paginanummer van de inleiding op het betreffende hoofdstuk.

Als u uw naam niet kunt terugvinden, of als u niet al uw gestelde vragen, opmerkingen of aanvullingen in het specifieke deel terugziet, betekent dit dat (een deel van uw) reactie van algemene aard is. Uw reactie staat dan in Deel A - Algemeen. Voorbeelden hiervan zijn vragen over de consequenties van aanmelding, over de gevolgde selectiemethode van gebieden of over de openbare procedure zelf. Maar ook een voorstel als het verwijderen van een gebied omdat het bijvoorbeeld geen deel uitmaakt van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is niet te vinden in het specifieke deel. De onderbouwing van dit voorstel is door meerdere personen en organisaties en bij meerdere gebieden gegeven en heeft niet specifiek betrekking op de omstandigheden ter plekke. Het opnemen van gebieden uit de EHS is een algemene reactie, die zich daarmee kwalificeert om beantwoord te worden in het algemene deel.

Algemene Reacties (Deel A – Algemeen)

In Deel A - Algemeen zijn reacties zoveel mogelijk samengevoegd, om de leesbaarheid te verhogen en dubbelingen te voorkomen. Dit betekent wel dat de koppeling met de namen van personen of organisaties die een dergelijke reactie hebben ingediend, is losgelaten. De reacties zijn nu niet langer te vinden onder een registratienummer met een naam. In plaats hiervan staat er een ander nummer en een korte omschrijving van de vraag. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A3-12 waarbij de "A" staat voor dit deel van het Reactiedocument, de "3" voor het hoofdstuknummer en de "12" voor het nummer van de vraag.

---

³ Het komt voor dat namen in Deel B – Specifiek om praktische redenen verkort zijn weergegeven. De volledige namen kunt u vinden in het overzicht van indieners van reacties, te vinden in bijlage 3.

Om uw reactie in het algemene deel te vinden gaat u als volgt te werk:

1. U kijkt in de inhoudsopgave naar de verschillende hoofdstukken en onderwerpen die onder Deel A – Algemeen staan en registreert de onderwerpen waarop uw reactie betrekking heeft of die u interesseren
2. U gaat naar de index van algemene reacties op bijlage 1 en kijkt daar naar de thema's onder de verschillende hoofdstukken en onderwerpen waarop uw reactie betrekking heeft.
3. U leest de nummers van de reacties die bij de de voor u relevante thema's staan (bijvoorbeeld A3-12)
4. U gaat naar het hoofdstuk in Deel A waar de gevonden nummers naar verwijzen (voor reactie A3-12 dus naar hoofdstuk 3) en vindt daar de voor u relevante reacties.

Uiteraard hoeft u niet slechts naar uw eigen reactie te kijken. Met behulp van de inhoudsopgave, de inleidingen bij de verschillende hoofdstukken en eventueel de indexen in de bijlagen kunt u het Reactiedocument ook als een groot document lezen.

Leeswijzers per hoofdstuk

Alle hoofdstukken hebben een inleiding en leeswijzer. Wanneer u deze leest, kunt u op hoofdlijnen zien of het antwoord op uw reactie in deze hoofdstukken te vinden is.

Vragen over het Reactiedocument

Via onderstaande telefoonnummers en e-mail adressen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kunt u vragen stellen over het Reactiedocument.

Voor algemene vragen over het Reactiedocument en vragen over Deel A – Algemeen kunt u zich richten tot de Directie Natuur, via het secretariaat.

Mevr. Paulien Groeneveld-Cosijnse: 070-3785044.

E-mail: dnpbsecretariaat3300@minlnv.nl

Voor vragen over specifieke gebieden kunt u zich richten tot de regionale vestigingen van de Directie Regionale Zaken. Bij welke vestiging u moet zijn, hangt af van de provincie van het betreffende gebied.

Provincies Friesland, Groningen en Drenthe: Vestiging Noord

ing. Carl van de Rakt: 050-5992321

E-mail: c.l.m.van.de.rakt@minlnv.nl

Provincies Overijssel en Gelderland: Vestiging Oost

ing. Koop Heutink: 0570-668822

E-mail: k.h.heutink@minlnv.nl

Provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland: Vestiging Zuid

ing. Wim de Haan: 040-2329165

E-mail: w.a.m.de.haan@minlnv.nl

Provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland: Vestiging West

ir. Wouter de Gans: 020-4953126

E-mail: w.q.de.gans@minlnv.nl

Over de Habitatrictlijn

In dit voorhoofdstuk wordt uitgelegd wat de Habitatrictlijn is en op basis van welke criteria en methode de selectie en begrenzing tot stand zijn gekomen.

Opbouw

1	Wat is de Habitatrictlijn?
1.1	DE HABITATRICHTLIJN EN NATURA 2000
1.2	DOEL EN UITVOERING VAN DE HABITATRICHTLIJN
1.3	VAN AANMELDING TOT AANWIJZING
1.4	DE BESCHERMING
2	De wijzen van selecteren van gebieden
2.1	ALGEMENE UITGANGSPUNTEN
2.2	KERN VAN DE SELECTIEMETHODIEK
2.3	TWEE-STAPSMETHODE
3	De wijze van begrenzen van gebieden
3.1	ALGEMENE UITGANGSPUNTEN
3.2	DRIE TYPEN GEBIEDEN

1. Wat is de Habitatrictlijn?

1.1 DE HABITATRICHTLIJN EN NATURA 2000

Om de biologische diversiteit in de Europese Unie te behouden en veilig te stellen heeft de Europese Raad de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrictlijn (1992) vastgesteld. In deze richtlijnen is aangegeven welke typen natuur precies beschermd moeten worden. Het gaat daarbij om zowel specifieke land- en waterzones, de zgn. 'natuurlijke habitats' als om leefgebieden van specifieke soorten, de 'habitats van soorten'. Elke Lid-Staat wijst gebieden aan waar deze bijzondere habitats voorkomen. Deze gebieden, ook wel 'speciale beschermingszones' genoemd, vormen samen Natura 2000: een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden in Europa. Natura 2000 garandeert op deze wijze het behoud van het natuurlijk erfgoed en de biologische diversiteit in de Europese Unie. Hoewel primair gericht op natuur, biedt Natura 2000 ook kansen voor andere functies, zoals recreatie, extensieve landbouw en wonen in het groen. Zo draagt Natura 2000 bij aan het welzijn en de levenskwaliteit van de inwoners van Europa, nu en in de toekomst.

De Europese natuur bedreigd

De biologische diversiteit in de Europese Unie staat onder druk. Zowel de kwaliteit van natuurlijke leefgebieden van soorten als de totale oppervlakte van de natuur is de afgelopen decennia sterk achteruit gegaan. Vooral zoogdiersoorten, reptielen, vissen en vogels worden bedreigd, maar bijvoorbeeld ook veengebieden, heidegronden en riviersystemen. Dit verlies van biodiversiteit wordt grotendeels veroorzaakt door menselijke activiteiten. Zo leiden intensivering van de landbouw en de visserij, bebouwing en infrastructuur tot onder andere areaalverlies, versnippering en vervuiling van natuurlijke habitats en leefgebieden voor soorten. Nederland is zelf een goed voorbeeld van deze ontwikkeling. Hoogveen en blauwgraslanden zijn sterk in oppervlakte en kwaliteit verminderd in de laatste 50 jaar, ondanks onze inspanningen. Internationale samenwerking is vooral van belang omdat de natuur geen formele landsgrenzen kent. Vogels leggen jaarlijks duizenden kilometers af. Plant- en diersoorten verspreiden zich op natuurlijke wijze in alle windrichtingen. Met Natura 2000 slaan de Europese landen de handen ineen.

Natura 2000 in Nederland

Elke Lid-Staat is verantwoordelijk voor de vertaalslag van de Europese richtlijnen in de nationale wetgeving en in de praktijk. De Nederlandse overheid werkt al enige tijd aan de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Nederland heeft inmiddels 79 Vogelrichtlijngebieden aangewezen en daarmee haar bijdrage aan Natura 2000 voor de Vogelrichtlijn grotendeels afgerond. Voor de Habitatrichtlijn ligt dit anders, omdat hier een andere werkwijze wordt gehanteerd. Voordat ze definitief worden aangewezen, worden de gebieden eerst door de Lid-Staten aangemeld bij de Europese Commissie. In mei 2003 heeft Nederland 141 gebieden aangemeld. Diezelfde zomer heeft de Europese Commissie bericht dat de bijdrage van Nederland aan Natura 2000 vooralsnog compleet is. Wanneer de communautaire lijst van de Atlantische biogeografische regio naar verwachting rond de zomer van 2004 gereed is, zal naar verwachting in 2005 de procedure van aanwijzing van start gaan.

1.2 DOEL EN UITVOERING VAN DE HABITATRICHTLIJN

Doel van de richtlijn

De Habitatrichtlijn is zoals gezegd in 1992 vastgesteld, door de Europese Milieuministers. In de Habitatrichtlijn is een aantal zaken geregeld. Zo wordt het doel van de richtlijn geformuleerd: het bijdragen tot het waarborgen van de biodiversiteit door de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het grondgebied van de Europese Unie.

De Habitatrichtlijn bestaat in feite uit twee delen. Allereerst is er het gebiedsbeschermingsgedeelte, waarin de bescherming van habitats en (deels andere) soorten wordt geregeld door de aanwijzing van hun leefgebieden. De natuurlijke habitats en soorten waar de gebiedsbescherming op is gericht, worden genoemd in twee bijlagen bij de Habitatrichtlijn (Bijlagen I en II). In een derde bijlage staat het proces van selectie beschreven (Bijlage III). Daarnaast is er ook soortbeschermingsgedeelte, waarin de bescherming van specifieke bedreigde dier- en plantensoorten wordt geregeld, ongeacht waar ze voorkomen. In de vierde bijlage staat de lijst met soorten die niet verstoort of vernietigd mogen worden (bijlage IV). Tenslotte is er ook een lijst van soorten voor welke het in de natuur verzamelen en verhandelen is gereguleerd (bijlage V).

Uitvoering van de richtlijn

Uit de Habitatrichtlijn vloeien een aantal verplichtingen voort. Ten eerste moet de richtlijn worden geïmplementeerd in nationale wetgeving. Dat heeft Nederland gedaan door het soortgedeelte te implementeren in de Flora en Faunawet, die in 2001 van kracht is geworden. Het gebiedengedeelte wordt geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet. Ten tweede moeten voor het gebiedengedeelte ook daadwerkelijk gebieden worden aangewezen, volgens de procedure die hieronder wordt omschreven. Habitattypen en soorten moeten in die gebieden in stand worden gehouden of zelfs worden hersteld. De opgave op basis van de richtlijn is het behoud of herstel van een gunstige staat van instandhouding.

1.3 VAN AANMELDING TOT AANWIJZING

De Habitatrichtlijn geeft een procedure aan voor de aanwijzing van speciale beschermingszones. In het kort gaat het om de volgende stappen:

- Aanmelding van Habitatrichtlijngebieden door Lid-Staten
- Vaststelling communautaire lijst door Europese Commissie en Lid-Staten
- Aanwijzing van gebieden als speciale beschermingszones

De aanmelding

Iedere Lid-Staat stelt op basis van ecologische criteria een lijst op met gebieden die kwalificeren voor de Habitatrichtlijn. In Nederland is hiervoor op 18 februari 2003 een ontwerplijst gepubliceerd in de Staatscourant en landelijke en regionale kranten. Betrokkenen (bijvoorbeeld eigenaren, gebruikers en beheerders) hebben hierop gereageerd tijdens de openbare procedure, van begin 2003. De reacties zijn betrokken bij het opstellen van definitieve lijst en gebruikte om de begrenzing van de gebieden aan te scherpen. Deze openbare procedure kende geen mogelijkheid voor bezwaar en beroep, omdat de aanmelding geen formeel besluit van de regering is.

De vaststelling van de communautaire lijst

De Europese Commissie bestudeert en beoordeelt alle aangemelde gebieden. Dit gebeurt per biogeografische regio. Nederland behoort tot de Atlantische regio, samen met bijvoorbeeld een deel van België, het Verenigd Koninkrijk en een deel van Duitsland. De Europese Commissie doet voor iedere biogeografische regio een voorstel voor een lijst met gebieden van communautair belang, de zogenaamde communautaire lijst. Deze lijst wordt vastgesteld door de Europese Commissie en alle Lid-Staten. Wat betreft de Atlantische lijst gebeurt dit naar verwachting rond de zomer van 2004.

De definitieve aanwijzing

Na de vaststelling van de communautaire lijst hebben de Lid-Staten in principe zes jaar de tijd om de gebieden definitief aan te wijzen als speciale beschermingszone. Zoals voorgeschreven door de Algemene wet bestuursrecht start de Nederlandse overheid een uitgebreide aanwijzingsprocedure, met mogelijkheden voor het indienen van zienswijzen en eventueel het in beroep gaan bij de Raad van State. Op dit moment worden ook de instandhoudingsdoelstellingen voor de gebieden geformuleerd. Verder kunnen – in samenspraak met de betrokkenen – beheersplannen worden opgesteld. In het voorliggende geamendeerde voorstel voor wijziging van de Natuurbeschermingswet wordt een beheersplan verplicht gesteld.

1.4 DE BESCHERMING

Het beschermingsregime van artikel 6

De Habitatrichtlijngebieden worden beschermd overeenkomstig artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Met artikel 7 van deze richtlijn worden ook de Vogelrichtlijngebieden onder het beschermingsregime van artikel 6 van de Habitatrichtlijn gebracht.

Samengevat behelst deze bescherming:

<i>Eerste lid</i>	<i>Het eerste lid voorziet in het treffen van de noodzakelijke instandhoudingsmaatregelen en is hoofdzakelijk gericht op positieve en pro-actieve ingrepen. Het gaat hier bijvoorbeeld om beheersplannen gericht op de ecologische vereisten van de natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten.</i>
<i>Tweede lid</i>	<i>Het tweede lid bepaalt dat kwaliteitsverlies en verstoring van soorten moet worden voorkomen. De Lid-Staten treffen hiervoor preventieve maatregelen.</i>
<i>Derde en vierde lid</i>	<i>De leden drie en vier regelen de beoordeling van plannen en projecten die significante gevolgen kunnen hebben voor richtlijngebieden, en het treffen van de nodige waarborgen om deze gevolgen te voorkomen of te compenseren.</i>

Dit beschermingsregime houdt in het kort in dat voorafgaande aan activiteiten, plannen of projecten in of rond de richtlijngebieden, rekening gehouden moet worden met de natuurwaarden voor welke de specifieke gebieden zijn aangemeld. Deze bescherming geldt vanaf het moment dat de richtlijngebieden op de communautaire lijst staan.

Bescherming vóór de aanwijzing

Voorafgaand aan de definitieve aanwijzing genieten de gebieden ook al een zekere juridische bescherming. Vanaf het moment van vaststelling van de communautaire lijst (voorzien in 2004), zijn de leden twee, drie en vier van artikel 6 van kracht, zo is bepaald in de richtlijn. Voor de toetsing hiervan wordt een handreiking uitgewerkt. Het eerste gedeelte hiervan (het Stappenplan) is al beschikbaar op www.minlnv.nl/natura2000.

Voordat de communautaire lijst is vastgesteld, geldt het principe van de 'gemeenschapstrouw'. Door de Raad van State is dit als volgt uitgelegd: Nederland dient zich te onthouden van 'activiteiten die het bereiken van het door de richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar kunnen brengen'. Deze beschermingsstatus strekt zich in principe uit tot alle gebieden die van belang zijn voor de instandhouding van de typen natuurlijke habitats uit Bijlage I (van de richtlijn) en de habitats van soorten uit Bijlage II. Ze beperkt zich in dit stadium dus niet vanzelfsprekend tot de gebieden die zijn aangemeld.

2. De wijze van selecteren van gebieden

De Habitatrictlijngebieden worden, zoals hierboven al kort aangegeven, geselecteerd volgens bepaalde criteria. De criteria die zijn gehanteerd voor de selectie van de aangemelde Habitatrictlijngebieden, worden uitgebreid behandeld in het zogenaamde Verantwoordingsdocument. De criteria op basis waarvan de gebieden zijn begrensd, zijn nader uitgewerkt in het Gebiedendocument. Waar nodig is dit document verduidelijkt en/of aangepast op basis van de ingediende reacties tijdens de openbare procedure en het advies van RAVON. Beide documenten zijn te vinden op het internet www.minlnv.nl/natura2000. Hieronder zijn de relevante passages over de selectie van Habitatrictlijngebieden ingevoegd uit het Verantwoordingsdocument.

2.1 ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

Bij de selectie van Habitatrictlijngebieden zijn enkele uitgangspunten gehanteerd, die door het gehele proces van aanmelding van belang zijn geweest.

Ecologisch primaat

Artikel 4, eerste lid, van de Habitatrictlijn regelt dat elke Lid-Staat op basis van de criteria van bijlage III (fase 1) en van de relevante wetenschappelijke gegevens een lijst van gebieden van communautair belang voorstelt aan de Europese Commissie. Jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie over artikel 4, eerste lid, bevestigt dat de aanmelding alleen op basis van de relevante actuele wetenschappelijke gegevens dient te geschieden.

Referentielijst voor Nederland⁴

Voor elk van de Lid-Staten in de Atlantische regio is een referentielijst opgesteld, met daarop alle habitattypen en soorten van bijlagen I en II voor zover zij in de betreffende Lid-Staat voorkomen. Geherintroduceerde soorten staan alleen op deze lijst, wanneer de herintroductie heeft geleid tot een zichzelf in stand houdende populatie.⁵ Omwille van volledigheid worden in beginsel voor alle habitattypen en soorten zoals opgenomen op de Referentielijst voor Nederland gebieden geselecteerd.

Gunstige (of herstelbare) staat van instandhouding

Bij de selectie is de staat van instandhouding van het betreffende habitatype of de soort in ieder gebied beoordeeld. Een gunstige of herstelbare staat van instandhouding van de soort of het habitatype is als randvoorwaarde gesteld voor de selectie van gebieden. Deze randvoorwaarde wordt gehanteerd conform de doelstelling van de richtlijn (behoud of herstel van de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en wilde dier- en plantensoorten van communautair belang (artikel 2, tweede lid en artikel 3, eerste lid). Alleen gebieden waar het habitatype (bijlage I) of het leefgebied van een soort (bijlage II) een goede (of herstelbare) kwaliteit heeft, worden dus geselecteerd. Voor de omvang van de gebieden wordt geen ondergrens meer gehanteerd (wat bij de eerdere aanmeldingen wel het geval was). Dit betekent dat ook zeer kleine gebieden kunnen worden geselecteerd.

Actualiteit data

Voor de selectie van Habitatrictlijngebieden is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de gegevens van na 1992 (het jaar van vaststelling van de Habitatrictlijn). Ten opzichte van de eerdere aanmeldingen in 1996 en 1998 is in het bijzonder het inzicht in het voorkomen en de kwaliteit van habitattypen en leefgebieden van de soorten verbeterd. Voor een aantal soorten (o.a. zeggekorfslak) zijn sinds de vorige aanmeldingen pas recente verspreidingsgegevens bekend geworden. In het laatste hoofdstuk van het Verantwoordingsdocument zijn de benutte bronnen opgenomen.

Interpretatie typen natuurlijke habitats

Door de Europese Commissie is in overeenstemming met de Lid-Staten een 'Interpretation Manual of European Union Habitats' (2^e editie, 1999) opgesteld. Deze is als uitgangspunt gehanteerd bij de interpretatie van de habitattypen. Een aantal habitattypen uit bijlage I kent binnen het type een zeer ruime variatie in

⁴ De referentielijst voor Nederland staat op de website van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: www.minlnv.nl/natura2000.

⁵ Geherintroduceerde soorten staan alleen dan op de referentielijst voor Nederland als voldoende is aangetoond dat de herintroductie is geslaagd. Zo staat de bever wel en de otter voorsnog niet op deze lijst.

soortensamenstelling en standplaats, die als verschillende subtypen kunnen worden onderscheiden. Op zogenaamde biogeografische seminars die door de Europese Commissie worden georganiseerd, worden de voorstellen van Lid-Staten beoordeeld. Blijkens de gehouden seminars dient de selectie van gebieden de gehele variatie van het habitatype binnen de Lid-Staat te omvatten. In voorkomende gevallen is, om het habitatype op te delen in subtypen, gebruik gemaakt van de indeling in plantensociologische verbonden zoals opgenomen in het boek 'De vegetatie van Nederland'^{6,7}. Per subtype zijn afzonderlijk gebieden geselecteerd indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben (cq. niet in dezelfde gebieden naast elkaar voorkomen).

Verspreid voorkomende diersoorten

Enkele soorten van bijlage II die in Nederland voorkomen, hebben in Nederland relatief ruime verspreidingsgebieden. Voor deze soorten worden geen afzonderlijke gebieden geselecteerd.⁸ Wel worden alle Habitatrichtlijngebieden waar zij aanwezig zijn, mede aangemeld voor deze verspreid voorkomende soorten. De inschatting is dat hiermee in voldoende mate is voldaan aan de verplichting van artikel 4, eerste lid van de Habitatrichtlijn.

Zoekgebied

De selectiecriteria zijn toegepast op alle gebieden op het land en alle wateren gelegen binnen de territoriale wateren: de '12 mijlszone'.⁹

2.2 KERN VAN DE SELECTIEMETHODIEK

1. De selectiemethode is gebaseerd op de selectiecriteria zoals geformuleerd in bijlage III van de richtlijn en artikel 4, eerste en tweede lid, en tevens op de doelstellingen en begrippen van de Habitatrichtlijn zoals verwoord in de artikelen 1, 2 en 3. De resultaten en discussies van de Atlantische biogeografische seminars zijn hierbij betrokken.¹⁰
2. De criteria uit bijlage III zijn voor de Nederlandse situatie verder uitgewerkt. Hierbij is gebruik gemaakt van bestaande selectiemethodieken zoals onder meer gehanteerd bij de selectie van de Vogelrichtlijngebieden. De keuzes zijn gemaakt op grond van de beschikbare ecologische informatie en, in voorkomende gevallen, op basis van 'best professional judgement'.
3. In de selectiecriteria zijn twee stappen ingebouwd: de eerste stap betreft de selectie van de belangrijkste gebieden per habitatype of per soort. De tweede stap is een aanscherping van de eerste stap, waarbij rekening is gehouden met de door de Commissie gehanteerde beoordelingscriteria. Voor habitatypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000 netwerk dan meer algemeen voorkomende habitatypen en soorten (proportionaliteitsbeginsel).
4. Tussen prioritaire en niet-prioritaire habitatypen en soorten wordt in de methodiek nadrukkelijk onderscheid gemaakt.
5. De beoordeling van de tot nu toe aangemelde gebieden door de Europese Commissie tijdens de twee Atlantische Seminars is ingepast in de selectiemethodiek.
6. De aldus verkregen selectiecriteria zijn toegepast op het Nederlandse grondgebied. Ook de reeds aangemelde gebieden zijn opnieuw beoordeeld, mede op grond van nieuw beschikbare gegevens.

⁶ Schaminée et al. "De Vegetatie van Nederland". Verschillende delen. (1995). Opulus Press, Leiden

⁷ Het boek "Europese Natuur: Habitattypen" van Janssen en Schaminée (KNNV, 2003) geeft nadere informatie over de interpretatie van de Nederlandse Habitattypen.

⁸ Het is van belang een duidelijk onderscheid te maken tussen de selectie van gebieden - waarbij de selectiecriteria een middel zijn om tot een gebiedenlijst te komen - en de aanmelding van gebieden: de geselecteerde gebieden worden eveneens aangemeld voor de soorten en/of habitattypen waarvoor zij niet geselecteerd zijn, maar die daar wel (significant) voorkomen. Zie ook onder 3. kern methodiek.

⁹ De Habitatrichtlijn is in 2003 door de Europese Milieuministers van toepassing verklaard op het gebied buiten de 12 mijlszone, voor de Exclusief Economische Zone (EEZ). Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de implementatie van de Habitatrichtlijn in de EEZ.

¹⁰ In de praktijk blijkt de Europese Commissie van de Lid-Staten te verwachten dat zij de criteria uit fase 2 eveneens hanteren bij de selectie van gebieden. De hier opgenomen selectiecriteria voor Nederlandse Habitatrichtlijngebieden zijn gebaseerd op zowel de fase 1 als de fase 2 criteria.

7. Op basis van de selectiecriteria (en de nieuwe ecologische informatie) is een voorstel opgesteld voor een afrondende Nederlandse bijdrage aan de lijst van gebieden van communautair belang, waarbij rekening is gehouden met de door de Europese Commissie gestelde eisen.
8. De selectie van Habitatrictlijngebieden geschiedt op basis van de habitattypen en soorten die kwalitatief goed voorkomen in het gebied (zie paragraaf 2 punt 3 onder uitgangspunten: gunstige staat van instandhouding). Wanneer echter in het betreffende gebieden habitattypen en soorten voorkomen, waarvoor het betreffende gebied niet is geselecteerd, dan worden deze habitattypen en soorten wel genoemd bij de aanmelding in Brussel. Ook worden ze meegerekend bij stap 2 van de selectiemethode voor wat betreft het dekkingspercentage.

2.3 TWEE-STAPSMETHODE VOOR SELECTIE

De gebieden zijn in twee stappen geselecteerd. De eerste stap is de selectie van de belangrijkste gebieden. De tweede stap betreft een nadere beoordeling waarbij bezien wordt of voldoende dekking, voldoende geografische spreiding en/of voldoende aansluiting bij gebieden in Duitsland of België is bereikt.

1^e stap van de selectie: de 'belangrijkste' gebieden

Met het oog op de doelstelling van de Habitatrictlijn (artikelen 1, 2 en 3) is bij de selectie de kwaliteit en de relatieve betekenis van gebieden vooropgesteld. Alleen gebieden van voldoende kwaliteit en betekenis komen voor de aanduiding van belangrijkste gebied in aanmerking. De kwaliteit en betekenis zijn bepaald op basis van een aantal elementen uit fase 1 van bijlage III van de Habitatrictlijn:

Habitattypen

- *Mate van representativiteit* van het habitatype in het gebied¹¹;
- *Relatieve oppervlakte* van het gebied (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied);
- *Kwaliteit* van de structuur en de functie van het habitatype¹². Hierbij wordt ook het aspect natuurlijkheid meegenomen: een natuurlijke vegetatie heeft de voorkeur, maar indien nodig worden ook 'kunstmatig' gecreëerde (cq. in sterke mate door menselijk ingrijpen ontstane) habitats geselecteerd, indien het gebied een voldoende kwaliteit bezit.

Soorten

- *Relatieve omvang en dichtheid* van de populatie van de soort (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied);
- *Kwaliteit* van de habitat van de soort;
- *Mate van isolatie* van de soort (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied). Isolatie van een populatie ten opzichte van de metapopulatie wordt in principe als ongunstig beschouwd.

Voor de goede orde wordt opgemerkt dat voor enkele verspreid voorkomende soorten geen gebieden worden geselecteerd. Er wordt van uitgegaan dat deze soorten in voldoende mate vertegenwoordigd zijn in de gebieden die om andere redenen zijn geselecteerd.

Tien belangrijkste gebieden per prioritair habitatype en per prioritaire soort:

- *Prioritair habitatype*: Voor elk prioritair habitatype zijn in principe tien gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar het type het best ontwikkeld en de grootste omvang aanwezig is.¹³ Per prioritair habitatype wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type.
- *Prioritaire soort*: Voor elke prioritaire soort zijn in principe tien gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar de populatie van de soort het best ontwikkeld is (afgemeten naar omvang populatie

¹¹ Alleen gebieden met representativiteit A, B, C, zoals geduid in het Natura 2000 standaardgegevensformulier komen in aanmerking om voor een bepaald habitatype te worden opgenomen.

¹² Kwaliteit is beoordeeld aan de hand van de beschrijving van de habitattypen in de Interpretation Manual (zie 2.5) en de omschrijving van de desbetreffende plantengemeenschappen in de "Vegetatie van Nederland". (Schaminée et al. "De Vegetatie van Nederland". Vershillende delen. (1995). Opulus Press, Leiden).

¹³ Het criterium van de 10 belangrijkste gebieden voor prioritaire habitattypen en soorten is een concreet gevolg van de grotere verplichtingen die Nederland heeft t.o.v. deze typen en soorten. Het aantal van de 5 belangrijkste gebieden voor de niet-prioritaire typen en soorten is daarom verdubbeld voor de prioritaire habitattypen en soorten.

en omvang beschikbare leefgebied). Per prioritaire soort is bekeken, welk minimumareaal noodzakelijk is voor de instandhouding van de soort.¹⁴

Vijf belangrijkste gebieden voor niet-prioritair habitatype en soorten:

Voor elk niet-prioritair habitatype en -soort zijn in principe vijf gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar het habitatype het best ontwikkeld en de grootste omvang aanwezig is. Per habitatype wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type.

Voor soorten betreft het die gebieden waar de populatie van de soort het best ontwikkeld is.¹⁵ Per soort wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van de soort.

Het aantal van vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan de selectiecriteria die zijn gehanteerd in het kader van de aanwijzingen onder de Vogelrichtlijn. Oorspronkelijk stamt dit uit het CORINE-project, een database van de Europese Commissie met informatie over internationaal belangrijke natuurgebieden. Voor dit project is afgesproken dat binnen bepaalde regio's, begrensd volgens de regionale indeling van de Europese Unie (NUTS-regio's), steeds de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd worden. Nederland omvat in dit verband één NUTS-regio.

Vijf belangrijkste gebieden per subtype bij prioritaire habitattypen:

Indien de variatie in soortensamenstelling van een prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) omvat, zijn per plantensociologisch verbond de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet toegepast, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Drie belangrijkste gebieden per subtype bij niet-prioritaire habitattypen:

Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat, zijn per plantensociologisch verbond de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet doorgevoerd, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

2e stap van de selectie: nadere beoordeling

In de tweede stap van het selectieproces wordt onderzocht, in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt. Aanvullend is gezien, of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in de buurlanden België of Duitsland, aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Dekkingspercentage

Landelijke dekking van de habitats of leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitat of leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van het habitatype of percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de 1^e stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert wordt gezien, welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende dekking te halen.

Dekkingspercentage prioritaire habitattypen en soorten

Voor prioritaire habitatype en soorten hebben de Lid-Staten een bijzondere verantwoordelijkheid, en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt. Globaal is 75% een indicatie voor het verwachte dekkingspercentage.

Dekkingspercentage niet-prioritaire habitattypen en soorten

Voor ieder niet-prioritair habitatype en soort wordt een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt¹⁶:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

¹⁴ Dit impliceert in het bijzondere geval van de Noordse woelmuis, een soort die sterk onder druk staat en waarvan de populaties in een aantal sterk versnipperde met apopulaties voorkomen dat om voldoende minimum areaal (en voldoende dekking) te halen in plaats van 10 gebieden 12 gebieden geselecteerd worden.

¹⁵ Een uitzondering is gemaakt voor verspreid voorkomende soorten en vleermuisen.

¹⁶ Gepubliceerd door het ETC in *Natur und Landschaft*, Boillot et al. 1997 (zie ook onder 'Bronnen')

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Indien het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, dan worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig is om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar, indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: Voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000 netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Bij ruim gedefinieerde habitattypen die zijn ingedeeld in subtypen, worden de dekkingspercentages van de subtypen bij elkaar opgeteld ten behoeve van beoordeling en aanscherping in de tweede stap van de selectie.

Geografische spreiding

Voor elk habitatype en elke soort wordt gestreefd naar een voldoende geografische spreiding van gebieden binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van het betreffende habitatype of van de betreffende soort in Nederland. In beginsel betekent dit dat ten minste een gebied wordt geselecteerd in elk van de volgende vijf regio's: noorden (Groningen, Friesland, Drenthe), oosten (Twente, Achterhoek), midden (West-Overijssel, Veluwe, Betuwe, rivierengebied), westen (Noord- en Zuid-Holland, Zeeland) of zuiden (Noord-Brabant, Limburg). Vrijwel geen enkel habitatype of soort komt in alle vijf regio's voor.

Grensoverschrijdendheid

De lijst van gebieden wordt uitgebreid met gebieden als deze direct grenzen aan aangemelde gebieden in Duitsland of België en hiermee één ecologische eenheid vormen. Dit onder de voorwaarde dat het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende gebied een deel van de habitattypen of -soorten bevat (in gunstige of herstelbare staat van instandhouding) waar de gebieden door Duitsland of België voor zijn aangemeld.

3. De wijze van begrenzen van gebieden

In het Gebiedendocument staat per gebied een onderbouwing voor de selectie van het gebied en daarbij is ook de begrenzingsmethodiek toegelicht. Hieronder zijn de relevante passages over de begrenzing van Habitatrictlijngebieden ingevoegd. Voor het gehele document wordt u verwezen naar de website.

3.1 ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

Bij het begrenzen van de Habitatrictlijngebieden is een aantal algemene uitgangspunten gehanteerd. Deze algemene uitgangspunten zijn gebaseerd op artikel 1, 3 en 4 (bijlage III) van de Habitatrictlijn.

Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen (zoals bijvoorbeeld vergraste of met opslag dichtgegroeide heide), indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.

Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.

'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het 'cement tussen de bakstenen', maar die wel integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.¹⁷

Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.

Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.¹⁸

Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).

Herkenbare topografische lijnen: bij voorkeur vallen de gebiedsgrenzen samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

¹⁷ Nieuwe natuur wordt slechts in twee situaties meegenomen. De eerste situatie doet zich voor wanneer het natuurdoel overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde gebied. In dit geval is dit een concrete toepassing van het gehanteerde uitgangspunt 'gunstige (of herstelbare) staat van instandhouding' (zie het Verantwoordingsdocument, paragraaf 2). De tweede situatie is wanneer de nieuwe natuur nodig is voor de instandhouding van de natuur in het gebied. Dit is inclusief kansen voor herstel en omwille van een hydrologische buffer. Deze situatie is gebaseerd op de gehanteerde begrenzingscriteria zoals opgenomen in het Gebiedendocument. Of deze percelen al wel of nog niet zijn aangekocht is daarbij geen criterium, de mate waarin deze percelen integraal onderdeel uitmaken van het gebied is meer bepalend.

¹⁸ Bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkevels) en andere verharde objecten maken geen deel uit van de aanmelding, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

3.2 DRIE TYPEN GEBIEDEN

De concrete begrenzing van de gebieden is gebaseerd op maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft op hoofdlijnen geresulteerd in drie typen van gebiedsbegrenzing. Afhankelijk van (1) de oppervlakte en (2) de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie begrenzingstypen worden onderscheiden:

- Type I. Grote aaneengesloten gebieden;
- Type II. Kleine gebieden;
- Type III. Twee of meer deelgebieden.

Type I. Grote aaneengesloten gebieden

Kenmerken van dit type gebieden zijn:

- Doorgaans een uitgestrekte oppervlakte;
- Bestaande uit een mozaïek van habitattypen/leefgebied van soorten en “cement” in de vorm van overig natuurgebied;
- Vaak veel verschillende habitattypen en/of soorten.

Voorbeelden:

- *Duingebieden* (Meijndel en Berkheide, Duinen Texel, Waal en burg, Dijkmanshuizen en de Bol);
- *Grote bos- en heideterreinen* (Veluwe, Dwingelderveld, Sallandse Heuvelrug);
- *Grote wateren: open zee, zeearmen en meren* (Voordelta, Grevelingen, Veluwemeer en Wolderwijd, Zwarte Meer, Westerschelde);
- *Grote aaneengesloten laagveengebieden* (Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland, Wieden en Weerribben)
- *Hoogveengebieden* (Witterveld, Bargerveen).

Type II. Kleine gebieden

Kenmerken voor dit type:

- Doorgaans een klein oppervlakte;
- Voor het grootste deel bestaande uit aaneengesloten gebied of gebieden die dat vroeger waren;
- Vaak één of enkele habitattypen en/of leefgebied van een soort.

Voorbeelden:

- *Blauwgraslanden* (Bennekomse Meent, Groot Zandbrink, Stelkampseveld (Beekvliet));
- *Riviergraslanden* (Amerongse Bovenpolder, Oeffeltermoent);
- *Kleine bosgebieden* (Bunder- en Elsloërbos, Norgerholt, Liefstinghsbroek);
- *Kalkgraslanden* (Bemelerberg en Schiepersberg, Kunderberg);
- *Kreken Zeeuws-Vlaanderen* (Groote Gat, Canisvlietse Kreek);
- *Vennen* (Teeselinkven, Lonnekermee, Boddenbroek);

Type III. Twee of meer deelgebieden

Kenmerken van dit type:

- Een grote, maar niet aaneengesloten oppervlakte;
- Naast een aaneengesloten kerngebied kleinere, maar wel belangrijke deelgebieden omvattend;
- Open water (beek, rivier, meer, plas) omvattend van belang voor de instandhouding van het betreffende habitatype en/of de soort waarvoor het gebied wordt aangemeld;
- Bestaat uit een mozaïek van habitattypen en/of leefgebieden van soorten en tussenliggende gebieden in de vorm van bijvoorbeeld landbouwgebied en bebouwing;

- Veel verschillende habitattypen en/of soorten.

Voorbeelden:

- *Beekdalen* (Geuldal, Dinkelland, Geleenbeekdal);
- *Uiterwaarden, inclusief rivierlopen* (Gelderse Poort, IJsseluitwaarden, Oude Maas);
- *Laagveengebieden* (Langstraat bij Sprang-Capelle, Polder Westzaan).

Definitieve lijst van aangemelde Habitatrichtlijngebieden

De lijst van definitief aangemelde gebieden is verdeeld in drie delen: een lijst met de gebieden die al waren aangemeld in 1996 of 1998, een lijst met gebieden die nieuw waren op de ontwerprijst van 2003, en een lijst van gebieden die zijn toegevoegd na de openbare procedure om de aanmelding te vervolmaken. Alle lijsten zijn alfabetisch en hebben de definitieve namen van de gebieden. De nummers corresponderen met de nummers op de overzichtskaart die hierna volgt. De kaarten per individueel gebied zijn te vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

Eerder aangemelde gebieden

1	Alde Feanen	40	Krammer-Volkerak
2	Bakkeveen se Duinen	41	Leudal
3	Bargerveen	42	Loonse en Drunense Duinen, de Brand en de Leemkuilen
4	Bemelerberg en Schiepersberg	43	Maasduinen
5	Biesbosch	44	Manteling van Walcheren
6	Borkeld	45	Mariapeel en Deurnesepeel
7	Botshol	46	Meijendel en Berkheide
8	Brunsummerheide	47	Meinweg
9	Buurserzand en Haaksbergerveen	48	Naardermeer
10	Coepelduynen	49	Nieuwkoopse Plassen en de Haeck
11	Dinkelland	50	Noordhollands Duinreservaat
12	Drentsche Aa	51	Noordzeekustzone
13	Drents-Friese Wold en Leggelderveld	52	Olde Maten en Veerslootlanden
14	Duinen Ameland	53	Oosterschelde
15	Duinen Goeree	54	Ossendrecht
16	Duinen Schiermonnikoog	55	Regte Heide en Rielse Laag
17	Duinen Schoorl	56	Ringselven en Kruispeel
18	Duinen Terschelling	57	Rottige Meenthe en Brandemeer
19	Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol	58	Sallandse Heuvelrug
20	Duinen Vlieland	59	Savelsbos
21	Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen	60	Solleveld
22	Duinen Den Helder-Callantsoog	61	Springendal en Dal van de Mosbeek
23	Dwingelderveld	62	St. Pietersberg en Jekerdal
24	Engbertsdijksv en en	63	Strabrechtse Heide en Beuven
25	Fochteloërveen en Esmeer	64	Vecht en Beneden-Regge
26	Friese IJsselm eerkust	65	Veluwe
27	Gelderse Poort	66	Vlijmens Ven, Mo erputten en Bossche Broek
28	Geuldal	67	Voordelta
29	Grensmaas	68	Voornes Duin
30	Grevelingen	69	Waddenzee
31	Groote Heide - De Plateaux	70	Weerribben
32	Groote Peel	71	Weeterbos
33	Haringvliet	72	Westduinpark en Wapendal
34	Havelte-oost	73	Westerschelde
35	Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen	74	Wieden
36	Kempenland	75	Wierdense Veld
37	Kennemerland-zuid	76	Witterveld
38	Kop van Schouwen	77	Zwarte Water
39	Korenburgerveen	78	Zwin

Gebieden nieuw op de ontwerprijst

79	Aamsveen	111	Noorbeemden en Hoogbos
80	Abdij Lilbosch en voormalig Klooster Mariahoop	112	Norgerholt
81	Achter de Voort, Agelerbroek en Volterbroek	113	Oeffeltermeent
82	Amerongse Bovenpolder	114	Oostelijke Vechtplassen
83	Bekendelle	115	Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen
84	Bennekomse Meent	116	Oude Maas
85	Bergvennen en Brecklenkamp se Veld	117	Polder Stein
86	Boddenbroek	118	Polder Westzaan
87	Boetelerveld	119	Rijswaard en Kil van Hurwenen
88	Boschhuizerbergen	120	Roerdal
89	Bruuk	121	Sarsven en de Banen
90	Bunder- en Elsloërbos	122	Stelkampsveld (Beekvliet)
91	Canisvliet se Kreek	123	Swalmdal
92	Drouwenerzand	124	Teeselinkven
93	Elperstroom	125	Ulvenhoutse Bos

94	Geleenbeekdal	126	Veluwemeer en Wolderwijd
95	Gouwzee en kustzone Muiden	127	Vogelkreek
96	Groot Zandbrink	128	Wijnjeterper Schar en Terwispeleer Grootschar
97	Groote Gat	129	Willinks Weust
98	Groote Wielen	130	Witte Veen
99	Hollands Diep (oeverlanden)	131	Wooldse Veen
100	IJsseluit erwaarden	132	Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
101	IJperveld, Oostzanerveld en Varkensland	133	Zeldersche Driessen
102	Kolland en Overlangbroek	134	Zwarte Meer
103	Kunderberg		
104	Langstraat bij Sprang-Capelle		
105	Lemselermaten		
106	Lieftinghsbroek		
107	Lonnekermeer		
108	Luistenbuul en Koekoeksche Waard		
109	Mantingerbos		
110	Mantingerzand		

Op basis van de ingekomen reacties en nader onderzoek op verzoek van het ministerie van LNV, zijn 7 gebieden toegevoegd aan de lijst:

135	Boezem van Brakel, Pompveld en Kornsche Boezem
136	Eilandspolder-oost
137	Zuider Lingedijk - Diefdijk Zuid
138	St. Jansberg
139	Landgoederen Oldenzaal
140	Zouweboezem
141	Leus veld, Voorstonden en Empesche-/Tondensche Heide

Lijsten met Habitattypen en soorten uit bijlagen I en II van de Habitatrictlijn

In onderstaande lijsten kunt u zien voor welke Habitattypen en soorten gebieden moeten worden aangemeld in het kader van de Habitatrictlijn. Beschrijvingen van deze natuurwaarden kunt u vinden in de boeken "Habitattypen" en "Soorten van de Habitatrictlijn" uit de serie "Europese Natuur in Nederland", uitgegeven door KNNV. De tekst van deze boeken is ook te vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

Habitattypen (bijlage I van de Habitatrictlijn)

1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken	
1130	Estuaria	
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	
1160	Grote, ondiepe krekens en baaien	
1310	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (<i>Salicornia</i> sp.) en andere zoutminnende soorten	
1320	Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritimae</i>)	
1330	Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (<i>Glaucopuccinellietalia maritimae</i>)	
2110	Embryonale wandelende duinen	
2120	Wandelende duinen op de strandwal met Helm (<i>Ammophila arenaria</i> ; z.g. witte duinen)	
2130	* Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)	PRIORITAIR
2140	* Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (<i>Empetrum nigrum</i>)	PRIORITAIR
2150	* Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno-Ulicetea</i>)	PRIORITAIR
2160	Duinen met Duindoorn (<i>Hippophae rhamnoides</i>)	
2170	Duinen met Kruiwilg (<i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i>) (kruiwilgstruweel = <i>Salicion arenariae</i>) <i>Verbond der wilgenbroekstruwelen (Salicion cinerea)</i> <i>Kraaihei-verbond (Empetrion nigri)</i>	
2180	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied <i>Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)</i> <i>Zomereik-verbond (Quercion roboris)</i>	
2190	Vochtige duinvalleien <i>Knopbies-verbond (Caricion davalliana)</i> <i>Verbond van Zwarte zegge (Caricion nigrae)</i> <i>Verbond van Stekelharig kranswier (Charion fragilis)</i> <i>Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (Potamion gramineae)</i> <i>Verbond van Waternavel en Stijve moerasweegbree (Hydrocotylo-Baldellion)</i>	
2310	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Stekelbrem (<i>Genista</i>)	
2320	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Kraaihei (<i>Empetrum nigrum</i>)	
2330	Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (<i>Corynephorus</i> en <i>Agrostis</i> -soorten) op landduinen	
3110	Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (<i>Littorelletalia uniflorae</i>)	
3130	Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (<i>Littorelletalia uniflorae</i>) en/of de Dwergbiezen-klasse (<i>Isoëto-Nanojuncetea</i>) <i>Naaldwaterbies-verbond (Eleocharition acicularis)</i> <i>Verbond van Waternavel en Stijve moerasweegbree (Hydrocotylo-Baldellion)</i> <i>Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (Potamion graminei)</i> <i>Dwergbiezen-verbond (Nanocyperion flavescens)</i>	
3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren bentische vegetaties met kranswieren (<i>Chara</i> spp.) <i>Verbond van Stekelharig kranswier (Charion fragilis)</i> <i>Glanswier-verbond (Nitellion flexilis)</i>	
3150	Van nature eutrofe meren met vegetaties van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (<i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrocharition</i>)	
3160	Dystrofe natuurlijke poelen en meren	
3260	Submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende	

- waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (*Ranunculus fluitans* en *Callitriche-Batrachion*)
Waterlelie-verbond (Nymphaeion)
Verbond van Grote waterranonkel (Ranunculus peltati)
- 3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot de Rivierganzenvoet-associatie en/of het Moerasandijvie-verbond (*Chenopodium rubri* p.p. en *Bidentium* p.p.)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
Dophei-verbond (Ericion tetralicis)
Hoogveenmos-verbond (Oxycocco-Ericion)
- 4030 Droge Europese heide
- 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland
Verbond van Sleedoorn en Meidoorn (Carpino-Prunio)
Verbond der naaldbossen (Dicrano-Pinion)
- 6110 * Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Verbond van Wit vetkruid (*Alyso-Sedion albi*) PRIORITAIR
- 6120 * Kalkminnend grasland op dorre zandbodem PRIORITAIR
- 6130 Grasland op zinkhoudende bodem behorend tot de Zinkviooltjes-orde (*Violetalia calaminariae*)
- 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*)
in gebieden waar opmerkelijke orchideeën voorkomen PRIORITAIR
- 6230 * Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa) PRIORITAIR
- 6410 Grasland met Pijpenstrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
- 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimperl (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verbond van Grote vossestaart (Alopecurion pratensis)
Glanshaver-verbond (Arrhenatherion elatioris)
- 7110 *Actief hoogveen PRIORITAIR
- 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
- 7140 Overgangs- en trilveen
Knobbies-verbond (Caricion davallianae)
Verbond van Zwarte zegge (Caricion nigrae)
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
- 7210 * Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knobbies-verbond (*Caricion davallianae*) PRIORITAIR
- 7220 *Kalktufbronnen met tufsteenformatie en vegetatie van het Diknerfmos-verbond (*Cratoneurion*) PRIORITAIR
- 7230 Alkalisch laagveen
Knobbies-verbond (Caricion davallianae)
Verbond van Biezeknoppen en Pijpenstrootje (Junco-Molinio)
- 9110 Beukenbossen van het type met Veldbies (*Luzulo-Fagetum*)
- 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (*Ilex*) of soms Taxus (*Quercion robori-petraea* of *Ilici fagion*)
- 9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond (*Carpinion betuli*)
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (*Quercus robur*)
- 91D0 * Veenbossen: Berkenbos met veenmos PRIORITAIR
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosa*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, *Salicion albae*) PRIORITAIR
Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)
Verbond der elzenbroekbossen (Alnion glutinosae)
Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (Salicion albae)
- 91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (*Quercus robur*), Steeliep (*Ulmus laevis*), en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*) (*Ulmion minoris*)

Soorten (bijlage II van de Habitatrictlijn)

1014	Nauwe korfslak (<i>Vertigo angustior</i>)	
1016	Zeggekorfslak (<i>Vertigo moulinsiana</i>)	
1037	Gaffellibel (<i>Ophiogomphus cecilia</i>)	
1042	Gevlekte witsnuitlibel (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)	
1059	Pimpernelblauwtje (<i>Maculinea teleius</i>)	
1060	Grote vuurvliinder (<i>Lycaena dispar batava</i>)	
1061	Donker pimpernelblauwtje (<i>Maculinea nausithous</i>)	
1078	* Spaanse vlag (<i>Callimorpha quadripunctata</i>)	PRIORITAIR
1082	Gestreepte waterroofkever (<i>Graphoderus bilineatus</i>)	
1083	Vliegend hert (<i>Lucanus cervus</i>)	
1095	Zeeprik (<i>Petromyzon marinus</i>)	
1096	Beekprik (<i>Lampetra planeri</i>)	
1099	Rivierprik (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	
1102	Elft (<i>Alosa alosa</i>)	
1103	Fint (<i>Alosa fallax</i>)	
1106	Zalm (<i>Salmon salar</i>)	
1134	Bittervoorn (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	
1145	Grote modderkruiper (<i>Misgurnus fossilis</i>)	
1149	Kleine modderkruiper (<i>Cobitis taenia</i>)	
1163	Rivierdonderpad (<i>Cottus gobio</i>)	
1166	Kamsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	
1193	Geelbuikvuurpad (<i>Bombina variegata</i>)	
1318	Meervleermuis (<i>Myotis dasycneme</i>)	
1321	Ingekorven vleermuis (<i>Myotis emarginatus</i>)	
1324	Vale vleermuis (<i>Myotis myotis</i>)	
1337	Bever (<i>Castor fiber</i>)	
1340	* Noordse woelmuis (<i>Microtus oeconomus arenicola</i>)	PRIORITAIR
1351	Bruinvis (<i>Phocaena phocaena</i>)	
1364	Grijze zeehond (<i>Halichoerus grypus</i>)	
1365	Zeehond (<i>Phoca vitulina</i>)	
1387	Tonghaarmuts (<i>Orthotrichum rogeri</i>)	
1393	Geel Schorpioenmos (<i>Drepanocladus (Scorpidium) vernicosus</i>)	
1614	Kruipend moerasscherm (<i>Apium repens</i>)	
1813	Drijvende waterweegbree (<i>Luronium natans</i>)	
1903	Groenknolorchis (<i>Liparis loeselii</i>)	

Deel A – Algemeen

<u>Hoofdstuk 1. Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria</u>	<u>25</u>
<u>Hoofdstuk 2. Het toevoegen en verwijderen van gebieden</u>	<u>43</u>
<u>Hoofdstuk 3. Het wijzigen van begrenzing van gebieden</u>	<u>53</u>
<u>Hoofdstuk 4. De consequenties van aanmelding</u>	<u>61</u>

Deel A – Algemeen

Hoofdstuk 1. Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk vindt u de veralgemeniseerde reacties die te maken hebben met het proces van aanmelding en de criteria voor selectie en begrenzing van gebieden. Vragen die betrekking hebben op specifieke gebieden kunt u vinden in deel B van dit Reactiedocument: de hoofdstukken 5 t/m 8. U vindt in dit hoofdstuk slechts reacties die een algemeen karakter hebben, niet voor een bepaald gebied gelden of een algemeen antwoord kunnen krijgen.

Leeswijzer

Omwille van de duidelijkheid, de leesbaarheid, het voorkomen van herhaling en het beperken van de omvang van het Reactiedocument, zijn vaak meerdere reacties samengevoegd en vervolgens anders opgeschreven. Dit heeft erin geresulteerd dat de relatie tussen reageerder en reactie in de algemene hoofdstukken niet tot uitdrukking komt. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A1-27, waarbij de “A” staat voor dit deel van het Reactiedocument, de “1” voor het hoofdstuknummer en de “27” voor het nummer van de vraag. Op dezelfde regel staat ook de inhoud van de reactie in trefwoorden. In de thematische index op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema’s zien welke reacties nog meer voor u van toepassing zijn. Het hoofdstuk is logisch verdeeld in verschillende paragrafen en subparagrafen. Hieronder in de opbouw kunt u lezen hoe de verdeling is gemaakt.

U vindt **dikgedrukt** eerst het nummer van de reactie en in trefwoorden de inhoud van de reactie (ook terug te vinden in bijlage 1). Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Opbouw

1.1 Het proces van aanmelding

1.1.1 AANMELDING ALGEMEEN

- Algemene Reacties
- Bezwaar en juridische status van de aanmelding

1.1.2 OPENBARE PROCEDURE

- Het tijdstip en de lengte van de procedure
- De verstrekte informatie
- Het informeren van betrokkenen

1.2 De gebruikte criteria voor selectie en begrenzing

1.2.1 STRIIDIGHEID VAN DE NEDERLANDSE CRITERIA MET DE EUROPESE REGELS

- Bevoegdheden van de Europese Commissie en de Lid-Staten
- Niet-ecologische (politieke) inschattingen
- Vertaling van de criteria van bijlage III van de Habitatrichtlijn
- Geografische spreiding, de beste 10 gebieden en het dekkingspercentage

1.2.2 VOORSTELLEN VOOR WIJZIGING VAN OF AANVULLING OP DE CRITERIA

- Voorstellen voor economische criteria
- Voorstellen voor andere ecologische criteria

1.2.3 ONDUIDELIJKE TOEPASSING VAN DE GEBRUIKTE CRITERIA

- Algemeen
- Begrenzing
- Invulling of definitie van begrippen
- Interpretatie van habitattypen

1.1 Het proces van aanmelding

1.1.1 AANMELDING ALGEMEEN

Algemene reacties

A1-1 Rechtszekerheid en lange termijn duidelijkheid

De begrenzing van de Habitatrictlijngebieden staat nog niet definitief vast, maar kan bij de aanwijzing van de gebieden nog worden aangepast. Uit het oogpunt van de rechtszekerheid van bedrijven is dit onacceptabel. Er moet voor de lange termijn duidelijkheid komen.

De formele besluitvorming rond de Habitatrictlijngebieden vindt plaats ten tijde van het aanwijzingsbesluit. Bij de aanwijzing zullen er ook mogelijkheden zijn voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State. De begrenzing kan in de aanwijzingsbesluiten worden bijgesteld, als daar op grond van (nieuwe) ecologische informatie reden toe is. Herstel en instandhouding van de waarden zijn daarbij leidend. Niettemin is de huidige begrenzing van de Habitatrictlijngebieden, mede met het oog op het bieden van duidelijkheid, zo precies mogelijk gedaan.

A1-2 Afrondende bijdrage

Komt er na de aanmelding van de ontwerp-lijst voor de derde maal een 'afrondende bijdrage'?

Nee. De Europese Commissie heeft inmiddels geoordeeld dat Nederland heeft voldaan aan haar internationale verplichtingen voor de Habitatrictlijn, met uitzondering van de Noordzee. De aanmelding van gebieden op de Noordzee buiten territoriale wateren zal worden voltooid wanneer er nadere richtlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden. De Commissie is nog bezig met het uitwerken van deze richtlijnen.

A1-3 Van boven opgelegd beleid

Van boven opgelegd beleid roept frustraties op, in plaats van medewerking om natuurdoelen te behouden en te ontwikkelen.

De Habitatrictlijngebieden zijn geselecteerd op basis van ecologische criteria, zoals gesteld door de Europese Unie. De Nederlandse regering heeft in dit proces zoveel mogelijk burgers, organisaties en het bedrijfsleven betrokken. In dit kader is de 'openbare procedure', waarbij iedereen zijn of haar inzicht kon laten zien, erg belangrijk geweest. Daarnaast wordt er bij de totstandkoming van de aanwijzingsbesluiten en de beheersplannen overleg gepleegd met de betrokkenen in de Habitatrictlijngebieden. Dit proces is erop gericht om het draagvlak voor Natura 2000 te vergroten en frustraties te voorkomen.

Bezwaar en juridische status van de aanmelding

A1-4 Bezwaar tegen de Habitatrictlijn

Ik maak bezwaar tegen de Habitatrictlijn.

De Habitatrictlijn staat niet open voor bezwaar en beroepsprocedures. Deze richtlijn is in 1992 door de Europese Milieuministers vastgesteld. Nederland is onder Europees recht verplicht om uitvoering te geven aan de richtlijn.

A1-5 Bezwaar tegen aanwijzing en onduidelijkheid

- *Ik maak bezwaar tegen de aanwijzing van een gebied als Habitatrictlijngebied.*
- *Ik maak bezwaar tegen de onduidelijkheden rondom de rechtsgevolgen van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden*

Op dit moment gaat het om de *aanmelding* van Habitatrictlijngebieden, en nog niet om de *aanwijzing*. De volgende stap na aanmelding is dat de Europese Commissie, naar verwachting in 2004, de gebieden op de Communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden in de Europese Unie plaatst. Hierna zal de minister van LNV de gebieden definitief *aanwijzen*. Dit is de gelegenheid waarbij voor belanghebbenden de mogelijkheid bestaat voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State. Bij de aanmelding bestaat deze mogelijkheid niet, omdat het geen publieke rechtshandeling maar een feitelijke handeling is van de Nederlandse overheid, zo is bepaald in een uitspraak van de Raad van State (zaaknummer 200204302/1).

A1-6 Publieksrechtelijke handeling

De aanmelding van Habitatrictlijngebieden heeft rechtsgevolgen voor burgers, en moet daarom worden gezien als een publiekrechtelijke handeling. Het is dus niet een feitelijke handeling zoals LNV beweert.

Jurisprudentie maakt duidelijk dat de *aanmelding* van gebieden een feitelijke handeling betreft. De Raad van State (zaaknummer 200204302/1) heeft bepaald dat de aanmelding van gebieden geen publieke rechtshandeling maar een feitelijke handeling is van de Nederlandse overheid. De *aanwijzing* staat wel open voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State.

A1-7 Beoordelingsvrijheid en bezwaar en beroep

Na het vaststellen van de communautaire lijst heeft Nederland geen beoordelingsvrijheid meer en kan er dus geen sprake zijn van bezwaar en beroep.

Ook na het vaststellen van de communautaire lijst zijn er wel zeker wijzigingsmogelijkheden, ervan uitgaande dat dit is wordt bedoeld met beoordelingsvrijheid. Nadat de Europese Commissie de aangemelde gebieden op de lijst van gebieden van communautair belang heeft geplaatst en de lijst heeft vastgesteld, zal de minister van LNV de gebieden definitief *aanwijzen*. In de aanwijzingsbesluiten kan onder meer de begrenzing worden bijgesteld, als daar op grond van (nieuwe) ecologische informatie reden toe is. Het spreekt voor zicht dat iedere wijziging een zorgvuldige motivering vraagt. Bij de aanwijzing zullen er ook mogelijkheden zijn voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State. De mogelijkheid voor bezwaar is door een wijziging van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) komen te vervallen.

1.1.2 OPENBARE PROCEDURE

Het tijdstip en de lengte van de procedure

A1-8 Wijzigen van de procedure

Het tot tweemaal toe wijzigen van de start van de procedure en de gefragmenteerde aanlevering van de betrokken stukken hebben geleid tot veel onduidelijkheid, hetgeen de totstandkoming van de reactie heeft bemoeilijkt

De beoogde start van de procedure is inderdaad enkele keren gewijzigd. Dit heeft echter plaatsgevonden voordat de datum officieel naar buiten is gebracht. Bij de start van de procedure zijn alle relevante documenten op hetzelfde moment op internet gepubliceerd en ter inzage gelegd op provinciehuizen, de gemeentehuizen op de waddeneilanden en op vestigingen van het ministerie van LNV.

A1-9 Lengte procedure

De inspraakprocedure is te kort om de voorgestelde selectie en begrenzing van de Habitatrictlijngebieden aan een uitvoerig onderzoek te kunnen onderwerpen.

De looptijd van 4 weken tijdens de openbare procedure is overgenomen van de Awb-procedure (artikel 3.2).

A1-10 Monitoringsproces

Een ecologische onderbouwing van de aanwezigheid van habitattypen en soorten in een gebied is pas mogelijk na een monitoringsproces. Zo'n proces kost meer tijd dan de periode die nu openstaat om te kunnen reageren op de habitatrichtlijngebieden.

Bij de selectie van gebieden is gebruik gemaakt van alle best beschikbare ecologische informatie en beschikbare geaggregeerde gegevens. De tijd van de openbare procedure is voldoende om een oordeel te geven over de kwaliteit van de gebruikte gegevens en daarvoor is het niet nodig om zelf monitoring uit te voeren. Dit laat onverlet dat voor de beoordeling van de staat van instandhouding en van de effectiviteit van maatregelen, monitoring nodig is.

A1-11 Zorgvuldigheid van de werkwijze

- *Omdat de gevolgen voor bedrijven onduidelijk zijn, getuigt deze procedure niet van een zorgvuldige werkwijze: er moet eerst helderheid over de gevolgen zijn voordat de aanmelding plaatsvindt.*
- *Deze procedure is geen democratische en zorgvuldige rechtsgang. Er moet eerst duidelijkheid zijn over de gevolgen voordat de aanmelding gedaan kan worden. De bezwaarprocedure voor belanghebbenden moet voorafgaand aan de aanmelding worden gedaan.*
- *Het voorstel voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden is onvoldoende zorgvuldig voorbereid en genomen, en verdraagt zich niet met artikel 3:2 van de Awb.*

Nederland heeft de procedure van aanmelding gevolgd zoals deze is vastgelegd in de Habitatrichtlijn. De richtlijn zegt ook dat de aanmelding in 1995 afgerond had moeten zijn. Dit bleek voor alle Lid-Staten niet haalbaar. Onder druk van de Europese Commissie hebben de Lid-Staten, waaronder Nederland, de afgelopen jaren hard gewerkt om de afronding te voltooien. Via zorgvuldig onderzoek en consultatie van de Nederlandse bevolking in de openbare procedure, is Nederland gekomen tot een afgewogen lijst van aan te melden gebieden. De gevolgen hiervan zijn in principe duidelijk: in en rondom Habitatrichtlijngebieden mogen niet zonder meer plannen en projecten worden uitgevoerd zonder dat daarbij een afweging is gemaakt volgens artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Hoe dit concreet werkt, zal in de praktijk uitgewerkt moeten worden. Inmiddels is door het ministerie van LNV een eerste handreiking voor de toepassing van artikel 6 van de Habitatrichtlijn gemaakt. U kunt deze vinden op de website van het ministerie:

www.minlnv.nl/natura2000. De handreiking zal op korte termijn worden uitgebreid. Via de website kunt u de actualisering van de handreiking volgen. Daarnaast is in december 2001 bij de Tweede Kamer een voorstel ingediend voor de wijziging van de Natuurbeschermingswet. Op die manier zal duidelijkheid worden geboden over de rechtsgevolgen van de Habitatrichtlijn. Op 25 mei jongstleden heeft de Tweede Kamer gestemd over het voorstel, dat hierbij geamendeerd is aangenomen. Belangrijke elementen uit het definitieve wijzigingsvoorstel zijn dat er een provinciaal vergunningsstelsel wordt gehanteerd en dat beheersplannen verplicht worden voor alle richtlijngebieden. Op dit moment wordt de behandeling door de Eerste Kamer voorbereid. De aanmelding van deze gebieden is geen publieke rechtshandeling maar een feitelijke handeling van de Nederlandse overheid, zo is onlangs bepaald in een uitspraak van de Raad van State. Dat betekent dat voor deze openbare procedure niet de Algemene Wet Bestuursrecht (Awb) gevolgd hoeft te worden. De procedure is wel afgeleid van de Awb-procedure.

A1-12 Regeling voor zonerings

De regeling voor zonerings had tegelijkertijd met de aanmelding van gebieden ter inzage moeten liggen, om duidelijkheid te scheppen over de gevolgen.

De selectie van Habitatrichtlijngebieden dient te geschieden op basis van specifieke natuurwaarden: habitattypen en soorten. Zonerings staat los van de aanmelding op zich, omdat hiermee invulling wordt gegeven aan de bescherming van de natuurwaarden. Daarom zijn aanmelding en zonerings twee gescheiden trajecten.

De verstrekte informatie

A1-13 Toegankelijkheid van de informatie

Klacht over de toegankelijkheid van de informatie. Als je geen internet hebt, moet je een eind reizen om de stukken te zien. De folder die via het LNV-loket wordt toegestuurd geeft geen informatie. Het ministerie van LNV heeft zich ingezet om de informatie over de aanmelding zo goed mogelijk toegankelijk te maken. De stukken waren beschikbaar via internet. Daarnaast zijn stukken ter inzage gelegd ten kantore van de provincies en bij de vijf regiodirecties van LNV.

A1-14 Informatie over afgevalen gebieden

De beschikbare informatie omtrent de ontwerp-lijst met Habitatrictlijngebieden concentreert met name op de aan te melden gebieden. Dezelfde informatie zou beschikbaar moeten zijn voor gebieden die zijn meegewogen in de selectie maar zijn afgevalen

In beginsel is voor heel Nederland gekeken in welke gebieden de relevante habitattypen en soorten voorkomen. Op basis hiervan en op basis van de selectiecriteria is een selectie gemaakt. Het is niet doenlijk om voor alle gebieden in Nederland die niet zijn geselecteerd informatie te geven over het voorkomen van habitattypen en soorten. Een van de belangrijkste doelstellingen van de openbare procedure was juist om aanvullende ecologische informatie te ontsluiten teneinde de selectie te optimaliseren. Met het Verantwoordingsdocument, het Lijstdocument en het Gebiedendocument is getracht de technisch ingewikkelde informatie met betrekking tot de geselecteerde gebieden zo transparant mogelijk weer te geven.

A1-15 Inzicht via de documenten

De ter beschikking gestelde documenten bieden een te gering inzicht om voldoende te kunnen beoordelen of de aanwijzing op de juiste gronden geschiedt.

De informatie om tot een oordeel te komen is beschikbaar gesteld op verschillende plekken in het land. Daarnaast was het mogelijk om op de website en via een gratis telefoonnummer nadere informatie te krijgen.

A1-16 Openbaarheid van ecologische argumenten

De ecologische argumenten van LNV zijn niet openbaar, terwijl insprekers worden gevraagd met ecologische argumenten te reageren. Dat is een onjuiste gang van zaken.

De door het ministerie van LNV gehanteerde argumenten zijn in de ter inzage gelegde documenten opgenomen. Op basis van de vragen en reacties zoals naar voren gebracht zijn verduidelijkingen aangebracht in zowel Verantwoordingsdocument, Lijstdocument als Gebiedendocument.

A1-17 Inzichtelijkheid van ecologische onderbouwing

De ecologische onderbouwing van de ontwerp-lijst is ondanks de veelheid van documenten niet inzichtelijk. Wat ontbreekt is een lijst die aangeeft hoe de gebieden scoren op de ecologische criteria én een verklaring waarom deze gebieden hoger scoren dan niet-aangemelde gebieden.

Veel vragen uit de openbare procedure komen voort uit gebrek aan inzicht over de ecologische onderbouwing. In dit Reactiedocument wordt hierop zo concreet mogelijk ingegaan. In het Lijstdocument wordt gerefereerd aan de resultaten van de biogeografische seminars om daarmee de noodzakelijke verbeteringslag zichtbaar te maken.

A1-18 Informatie over hydrologie

Informatie over hydrologische buffergebieden, hydrologische randvoorwaarden en de relatie tussen de Habitatrictlijngebieden en de voorgenomen maatregelen in het kader van Waterbeheer 21^e eeuw, ontbreekt. De informatie heeft zich vooral toegespitst op de aanmelding en de mogelijke consequenties daarvan. Bij het proces van de formulering van de instandhoudingsdoelen van de gebieden en bij de totstandkoming van de aanwijzingsbesluiten en beheersplannen zal de informatie over deze hydrologische zaken nadrukkelijker in beeld worden gebracht.

A1-19 Leesbaarheid van de kaarten

De kaarten zijn niet goed leesbaar. Het is moeilijk te zien hoe de begrenzing precies loopt.

Er is getracht de kaarten zo helder en gedetailleerd mogelijk ter beschikking te stellen, zowel in gedrukte vorm als op de website. Bij het aanwijzingsbesluit zal een gedetailleerde kaart van de begrenzing onderdeel van de besluitvorming zijn en open staan voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State.

A1-20 Overleg met buurlanden

Uit de beschikbaar gestelde informatie is niet op te maken of u overleg heeft gevoerd met buurlanden Duitsland en België over de aanmelding en het beheer van grensoverschrijdende gebieden.

De aanmelding is zoveel mogelijk afgestemd op met beide buurlanden. In het verdere proces van aanwijzing en het opstellen van beheersplannen zal dit verder worden geïntensiveerd.

Het informeren van betrokkenen

A1-21 Niet alle betrokkenen

Door de gevolgde aanpak zijn nog niet alle betrokkenen geïnformeerd.

Met de openbare procedure is geprobeerd om zoveel mogelijk betrokkenen te informeren. De bekendmaking van de openbare procedure is daarbij onder meer verschenen in de landelijke en regionale dagbladen.

A1-22 Particuliere eigenaren

Particuliere eigenaren zijn niet door het ministerie persoonlijk benaderd over de plannen voor aanmelding. Hierin is het ministerie zeer in gebreke gebleven.

In het kader van deze openbare procedure is geprobeerd de betrokkenen zo goed mogelijk te informeren.

Het benaderen van de tientallen duizenden particuliere eigenaren was gezien de tijd en de fase van de procedure niet mogelijk. In het kader van de nog op te stellen aanwijzingsbesluiten worden grondeigenaren in kennis gesteld van het ontwerpbesluit.

A1-23 Informatiebijeenkomst Winterswijk

Hoewel er vanuit het gebied grote behoefte was, ging de geplande informatiebijeenkomst in Winterswijk niet door.

Er is gekozen voor één landelijke gelijke wijze van communicatie. Hierin zijn geen aparte regiobijeenkomsten opgenomen voorafgaande aan de procedure. Om die reden is de bijeenkomst te Winterswijk afgezegd.

Tijdens de openbare procedure was het wel mogelijk om bij de regiokantoren van LNV een mondelinge reactie te geven.

A1-24 Werkgroep Dinkeldalboeren

De werkgroep Dinkeldalboeren heeft pas sinds heel kort vernomen van het voorstel tot aanmelding van Dinkelland (gebied 11) in het kader van de Habitatrichtlijn. Waarom pas zo laat?

Er heeft in het kader van de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden vooroverleg plaatsgevonden met de provincies en een aantal grote terreinbeherende organisaties, maar niet met iedere belangengroep.

A1-25 Inhoudelijk overleg met RCW/CCW

Het is ten eerste te betreuren dat voorafgaand aan de publicatie van de ontwerp-lijst geen inhoudelijk overleg heeft plaatsgevonden met het Regionaal Coördinatiecollege Waddengebied (RCW/CCW).

Gezien het tijdpad bleek het niet mogelijk een inhoudelijke discussie in het RCW te voeren. RCW-deelnemers zijn wel de in de gelegenheid gesteld om bilateraal overleg te voeren met LNV-Noord. Hier is slechts door de Vereniging van Waddenzeegemeenten gebruik van gemaakt. De punten die daarbij naar voren zijn gebracht zijn echter geen aanleiding geweest anders met een aantal zaken om te gaan. Het standpunt over vaargeulen wijkt niet af van de uitkomsten van de discussie over de PKB-Waddenzee.

1.2 De gebruikte criteria voor selectie en begrenzing

1.2.1 STRIIDIGHEID VAN DE NEDERLANDSE CRITERIA MET DE EUROPESE REGELS

Bevoegdheden van de Europese Commissie en de Lid-Staten

A1-26 Verplichting alle gebieden aan te melden

- *U zou er goed aan doen zoveel mogelijk gebieden met bedreigde habitats en soorten voor te dragen. De Europese Commissie dient de selectie toe te passen.*
- *Niet alle gebieden zijn aangemeld, die op nationaal niveau ‘van relevant ecologisch belang’ zijn. Uit het arrest C-371/98 van 7 november 2000 van het Europese Hof blijkt duidelijk dat alle gebieden ‘van relevant ecologisch belang’ zijn voor de habitattypen uit bijlage I en de soorten uit bijlage II van de Habitatrichtlijn, moeten worden aangemeld.*
- *De Europese Commissie en niet de Nederlandse overheid heeft de bevoegdheid voor het beoordelen of voldoende gebieden zijn aangemeld, het selecteren van de gebieden volgens fase 2 en het beoordelen of een voldoende percentage oppervlakte en/of voldoende geografische spreiding is bereikt*
- *In hoeverre voldoet Nederland met deze aanmelding aan de bepaling van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, dat alle gebieden die op nationaal niveau van relevant ecologisch belang zijn ter verwezenlijking van de door de Habitatrichtlijn beoogde instandhouding van de natuurlijke habitats en van de wilde flora en fauna, bij het EU worden aangemeld?*

Door middel van tussenbeoordelingen (tijdens zogenaamde biogeografische seminars) heeft de Europese Commissie invulling gegeven aan haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de selectie en heeft zij samen met de Lid-Staten gewerkt aan het compleet maken van de lijst van gebieden. Om deze reden zijn de criteria van fase 2 van bijlage III door Nederland meegenomen bij de selectie. Een voorbeeld is het criterium ‘geografische spreiding’. De uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, waarin reacties op wordt bedoeld, wordt als volgt geïnterpreteerd door Nederland en door de Europese Commissie: niet alle gebieden waar de betreffende soorten en habitattypen voorkomen, hoeven te worden aangemeld, maar wel die gebieden die relevant zijn voor de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten in Nederland. Met de geselecteerde gebieden kan Nederland de habitattypen en/of soorten waarvoor zij een verantwoordelijkheid heeft in een gunstige staat van instandhouding behouden of brengen, wat beoogd wordt met de verplichtingen uit de Habitatrichtlijn. De Europese Commissie heeft inmiddels geoordeeld dat Nederland, met uitzondering van het Noordzeegebied¹⁹, heeft voldaan aan haar internationale verplichtingen om gebieden voor te dragen voor de Europese lijst.

Niet-ecologische (politieke) inschattingen

A1-27 Rekening met economische, sociale en culturele vereisten

In artikel 2, lid 3, van de Habitatrichtlijn staat aangegeven dat in de op grond van de richtlijn genomen maatregelen rekening wordt gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met de regionale en lokale bijzonderheden. U dient daarom per gebied aan te geven op welke wijze hiermee rekening is gehouden.

In een uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in Luxemburg van 7 november 2000 inzake artikel 2, lid 3, van de Habitatrichtlijn wordt bepaald dit artikel niet van toepassing is op de selectie van gebieden: er dient ‘geen rekening te worden gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna’. Dit laat onverlet dat voor een aantal habitattypen en soorten er keuzevrijheid bestaat, omdat er voldoende gebieden van vergelijkbare kwaliteit en areaal (‘belangrijkste gebieden’) zijn. Dit betekent dat er meer mogelijkheden zijn om een voldoende dekkingpercentage en voldoende geografische spreiding te verkrijgen. Voor een aantal

---

¹⁹ De aanmelding van gebieden op de Noordzee buiten territoriale wateren kan pas worden voltooid wanneer er nadere richtlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden.

habitattypen en soorten is ervoor gekozen om geen afzonderlijke gebieden te selecteren, maar om reeds aangemelde gebieden zodanig te begrenzen dat voldoende oppervlak wordt verkregen. Voor een aantal habitattypen en soorten is geen keuzeruimte beschikbaar, omdat er slechts één of twee gebieden in Nederland bestaan waar de betreffende habitattypen of soorten voorkomen. Bij het bepalen van de te nemen instandhoudingsmaatregelen zal er wel rekening gehouden worden met de vereisten uit artikel 2, lid 3.

A1-28 Inschatting van dekkingspercentages

De vermelde gegevens over de te verwachten dekkingspercentages die het EU zal accepteren, zijn politieke inschattingen. Er mag geen voorselectie plaatsvinden op basis van politieke inschattingen van het incasseringsvermogen van het EU.

Het gaat hier niet om politieke inschattingen. De dekkingspercentages die de Europese Commissie hanteert bij haar beoordeling zijn gepubliceerd in het wetenschappelijk tijdschrift *Natur und Landschaft*, Boillot et al. 1997 (zie ook het Verantwoordingsdocument onder 'Bronnen'). Verder heeft hier met de Lid-Statens tijdens de biogeografische seminars expliciet over gecommuniceerd.

A1-29 Politieke overwegingen bij selectie

- *U beweert dat bij de selectie van gebieden politieke en beleidsmatige overwegingen geen rol spelen. Uit uw documenten blijkt echter dat u heeft geselecteerd op de beste vijf en daarna de mogelijkheid een om andere redenen reeds aangemeld gebied te benutten. Daaruit valt af te leiden dat u wel degelijk politieke en beleidsmatige overwegingen bij de selectie heeft betrokken*
- *Op grond van politieke overwegingen worden gebieden die zich wel kwalificeren, niet aangemeld. Dit is in strijd met het Europees recht.*

Politieke en beleidsmatige overwegingen hebben geen rol gespeeld bij de selectie van gebieden. De gebieden zijn geselecteerd op basis van de gehanteerde selectiecriteria. Wanneer om andere redenen geselecteerde gebieden tevens worden aangemeld voor een andere habitatype of een andere soort, dan is dit gedaan om voldoende dekkingspercentage en/of geografische spreiding voor de betreffende habitattypen of soorten te verkrijgen. De Europese Commissie wenst van alle gebieden te weten welke habitattypen en soorten er voorkomen, niet alleen de habitattypen en/of soorten waar het betreffende gebied voor is geselecteerd. Zie verder het antwoord bij A1-27.

A1-30 Politieke keus

In de brief van Minister Veerman aan de Voorzitter van de Tweede Kamer kan als volgt worden geciteerd: voor alle habitattypen en soorten waarvoor Nederland verantwoordelijk is, worden juist voldoende gebieden aangemeld. Dit impliceert dat de minister een politieke keus heeft gemaakt.

Met de zinsnede 'juist voldoende gebieden' wordt bedoeld dat met de selectie van de gebieden een voldoende hoog dekkingspercentage voor de habitattypen wordt gehaald, maar dat ook niet meer gebieden dan nodig worden aangemeld. Indien met 'politieke keus' wordt bedoeld dat ervoor is gekozen is om niet meer gebieden aan te melden dan de Europese verplichting vereist, is dit een correcte constatering.

A1-31 Arrest van het Europese Hof

Nederland heeft niet conform het arrest C-371/98 van 7 november 2000 van het Europese Hof gehandeld:

1. *er wordt een kwantitatief criterium gebruikt voor de selectie van gebieden;*
  2. *de aanpassing van de begrenzing aan reeds bestaande grenzen;*
  3. *gebieden die reeds om andere waarden worden aangemeld, genieten de voorkeur;*
  4. *voor een aantal soorten worden geen gebieden geselecteerd*
1. De criteria van bijlage III van de Habitatrictlijn en de uitkomsten van de biogeografische seminars zijn als uitgangspunt gehanteerd voor de selectie van Nederlandse Habitatrictlijngebieden. Deze criteria zijn gekwantificeerd om ze toepasbaar te maken. Het gaat om het uiteindelijke resultaat: de lijst van gebieden die worden aangemeld.
  2. Selectie vindt plaats op grond van ecologische criteria. Bij begrenzing kunnen ook praktische overwegingen een rol spelen, zoals aansluiting bij reeds bestaande administratieve grenzen en herkenbare topografische lijnen. Bij de begrenzing van de Vogelrichtlijngebieden zijn landschapsgrenzen eveneens bepalend geweest. Zie ook pag. 4 en 5 van het Gebiedendocument.

3. Deze bewering klopt niet. De selectiecriteria zijn voor ieder habitatype en voor iedere soort afzonderlijk toegepast. Er zijn dan ook gebieden die voor één soort of habitatype geselecteerd zijn.
4. Voor de verspreid voorkomende soorten waarvoor geen gebieden worden geselecteerd, worden wel gebieden aangemeld. U kunt deze werkwijze nalezen op pag. 4 van het Verantwoordingsdocument.

Vertaling van de criteria uit bijlage III van de Habitatrictlijn

A1-32 Toepassing van criteria uit bijlage III

U heeft de criteria uit bijlage III van de Habitatrictlijn niet vertaald naar uw selectiecriteria. Specifieke opmerkingen:

1. *Er is geen onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld de mate van representativiteit en relatieve oppervlakte*
2. *Het criterium 'de mate van bedreigd zijn' is niet goed toegepast*
3. *Uw selectiemethodiek richt zich primair op de zelfstandige natuurwaarden van de afzonderlijke gebieden. Hierdoor komt de ecologische samenhang in de knel.*

De criteria van bijlage III vormen de basis van de door Nederland gehanteerde selectiecriteria voor Habitatrictlijngebieden. Daarnaast zijn de Nederlandse selectiecriteria gebaseerd op artikel 4, eerste en tweede lid, en tevens op de doelstellingen en begrippen van de Habitatrictlijn zoals verwoord in de artikelen 1, 2 en 3. De resultaten en discussies van de Atlantische biogeografische seminars van de Europese Commissie zijn hierbij ook betrokken. Voor bovenstaande specifieke opmerkingen geldt:

1. Bij de selectie van de gebieden zijn de kwaliteit en de relatieve betekenis van de gebieden vooropgesteld. De 'mate van representativiteit' en de 'relatieve oppervlakte' vormen daar belangrijkste aspecten van. Op basis van beschikbare onderzoeken en informatie zijn per habitatypen en per soort de belangrijkste gebieden geselecteerd. Er is waar nodig om tot een selectie te komen ook om aanvullend advies gevraagd bij deskundigen.
2. De 'mate van bedreigd zijn' is geen direct selectie criterium voor gebieden. In bijlage III wordt dit ook niet als criterium genoemd. Wel wordt door de Europese Commissie de mate van bedreiging van een habitatype of een soort (in Europees verband) in overweging genomen bij de beoordeling van de bijdragen van de Lid-Staten. Een indicatie van de verantwoordelijkheid die Nederland wordt toegekend voor specifieke habitatypen en soorten, wordt gegeven in het Lijstdocument. Bij de bepaling of voldoende oppervlakte per habitatype of soort wordt aangemeld, is hier wel degelijk rekening mee gehouden. Bij de bepaling van voldoende oppervlakte (voldoende dekkingpercentage) verschilt de norm per habitatype en per soort. Dit hangt af van de mate waarin het habitatype of de soort onder druk staat en de mate waarin bescherming nodig is.
3. Ecologische samenhang: Met de door Nederland gehanteerde selectiemethodiek is invulling gegeven aan het samenhangend ecologisch netwerk zoals bedoeld met de richtlijn. Bij de toepassing van de criteria voor selectie en begrenzing is rekening gehouden met de grootst mogelijke bijdrage van de geselecteerde gebieden aan de ecologische samenhang. Om extra zorgvuldig te werk te gaan, zijn de criteria 'geografische spreiding' en 'grensoverschrijdendheid' toegevoegd. Bij de formulering van de instandhoudingsdoelen voor de habitatypen en soorten waarvoor Nederland verantwoordelijk is, zal expliciet in beeld worden gebracht welke maatregelen nodig zijn voor het versterken van het Natura 2000 netwerk.

Geografische spreiding, de beste 10 gebieden en het dekkingpercentage

A1-33 Kwantitatief criterium

Het hanteren van een kwantitatief criterium, zoals u heeft gedaan door de vijf of tien belangrijkste gebieden te selecteren, is arbitrair en discutabel.

Een kwantitatief criterium is inderdaad arbitrair. Toch moet ergens in een selectieprocedure als deze een maatstaf worden gelegd. Het aantal van vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan de selectiecriteria die zijn gehanteerd in het kader van de aanwijzingen onder de Vogelrichtlijn. Oorspronkelijk stamt dit uit het CORINE-project, een database van de Europese Commissie met informatie over internationaal belangrijke natuurgebieden. Voor dit project is afgesproken dat binnen bepaalde regio's, begrensd volgens de regionale indeling van de Europese Unie (NUTS-regio's), steeds de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd worden. Nederland omvat in dit verband één NUTS-regio. Bij prioritaire typen is gezien de grotere verplichting gekozen om in principe de tien belangrijkste gebieden aan te melden.

A1-34 Selectie via dekkingspercentage

Selectie van gebieden zou moeten plaatsvinden aan de hand van het dekkingspercentage, niet met de vijf of tien beste gebieden

De eerste stap in de selectiemethodiek, de selectie van de belangrijkste gebieden, is ingebouwd om de kwaliteit van de geselecteerde gebieden te waarborgen. De grootste gebieden, waarmee het vereiste dekkingspercentage het snelst wordt bereikt, zijn niet automatisch de belangrijkste gebieden. De mate van representativiteit en de kwaliteit zijn daarbij mede bepalend.

A1-35 Geen algemene criteria voor dekkingspercentage

Voor de beoordeling van het dekkingspercentage kunnen geen algemene criteria gelden. Dit moet per soort of habitat, met in acht nemen van de recente geschiedenis en de eventuele mogelijkheden voor herstel geschiedt.

Binnen de selectiemethodiek is zoveel mogelijk maatwerk geleverd voor specifieke habitattypen en soorten. Bij de bepaling van voldoende oppervlakte (voldoende dekkingspercentage) verschilt de norm per habitatype en per soort. Dit hangt af van de mate waarin het habitatype of de soort onder druk staat en de mate waarin bescherming nodig is.

1.2.2 VOORSTELLEN VOOR WIJZIGING VAN OF AANVULLING OP DE CRITERIA

Voorstellen voor economische criteria

A1-36 (Landbouw-)economische gronden

Voorstel om ook op basis van (landbouw-)economische gronden te selecteren:

- *Wijzigen van gebieden alleen op basis ecologische criteria is zelfde fout als jaren is gemaakt: eenzijdige regelgeving zonder alle voors en tegen af te wegen*
- *Er is sprake van een eenzijdige totstandkoming van het voorstel voor de ontwerp-lijst. De belangen van mijn bedrijf zijn in het voorstel niet meegenomen.*
- *De natuur wordt goed beschermd in Nederland. De landbouw is echter ook heel belangrijk.*
- *Het aanwijzen van Habitatrichtlijngebieden op grond van alleen ecologische criteria is niet meer van deze tijd: de Nederlandse overheid heeft geen goede afweging gemaakt tussen de verschillende belangen die hierin spelen*
- *De bescherming van een individuele soort staat in geen verhouding tot eeuwenoude landbouwbelangen in een streek*
- *Niet ecologische maar criteria met betrekking tot eigendom en gebruik van gronden zouden leidend moeten zijn bij criteria voor bij het vaststellen van de habitatgebieden en de begrenzing*

In de Habitatrichtlijn is bepaald dat de selectie van gebieden plaatsvindt op grond van ecologische criteria. De Habitatrichtlijn is vastgesteld door de Europese Milieuministers in 1992. Uitgangspunt van de Habitatrichtlijn is dat de waardevolle natuur die Europa nog heeft, niet meer achteruit mag gaan. In dit verband is het van belang van de Europese landen hebben in Johannesburg in 2003 afgesproken dat de biodiversiteit in 2010 niet verder is achteruit gegaan. Als er echter sprake is van 'dwingende redenen van groot openbaar belang' kan, na het doorlopen van het zogenaamde afwegingskader in artikel 6, voorrang worden gegeven aan

andere belangen. De ontwerp-lijst is daarom totstandgekomen door de selectie van gebieden op grond van ecologische criteria, zoals de Habitatrichtlijn voorschrijft en tot uitdrukking is gebracht in uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. Andere overwegingen, zoals economische of beleidsmatige, mogen daarbij geen rol spelen. Zie verder het antwoord bij A1-27. Het feit dat de Habitatrichtlijn niet toelaat dat andere dan ecologische criteria worden gehanteerd bij de selectie van gebieden laat onverlet dat de daarvoor bestaande ruimte wel is benut bij de concrete begrenzing van gebieden.

A1-37 Uitsluiten van gebieden in begrenzing: witte vlekken

In Duitsland wordt een habitatgebied met een ingesloten bedrijf aangewezen: het bedrijf wordt uitgesloten: witte vlekken in een gebied. Een dergelijke invulling in Nederland zou draagvlak creëren.

Binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en soorten. De instandhouding van de natuurwaarden waarvoor Nederland een verplichting is aangegaan is hiervoor bepalend. Overigens kan worden opgemerkt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkevels) en andere verharde objecten geen deel uitmaken van de aanmelding, voor zover deze niet van belang zijn voor de instandhouding van habitattypen of soorten.

Voorstellen voor andere ecologische criteria

A1-38 Betekenis van gebied; Herstel van populatie; Algemene Waarde; Niveau van populaties

1. *Niet de mate van bedreiging moet het uitgangspunt zijn voor selectie van gebieden, maar de betekenis van het gebied voor de soort.*
  2. *Waarom is er geen selectie criterium 'herstel van een duurzame populatie' mogelijk? Dit wordt namelijk wel genoemd in de Habitatrichtlijn en ook in het Verantwoordingsdocument (hfst 2, punt 3). Concreet: de trekroute van de geherintroduceerde zalm, o.a. ter bescherming tegen waterkrachtcentrales.*
  3. *Als aanvullend criterium zou u de algemene waarde van een gebied kunnen nemen voor de instandhouding van soorten en habitattypen, al behoort het gebied voor geen van die soorten en habitattypen tot de belangrijkste gebieden.*
  4. *De selectie van Habitatrichtlijngebieden vraagt om een benadering van de habitattypen en soorten op het niveau van populaties. Deze benadering wordt in de onderbouwing van de selectie gemist danwel onvoldoende uitgewerkt. Voor de bescherming van een coherent netwerk moet het duidelijk zijn waar de (kern)populaties zitten. Actuele gegevens over voorkomen en verspreiding zijn dus onontbeerlijk.*
-
1. De mate van bedreiging is geen uitgangspunt geweest voor de selectie van de gebieden zelf, maar voor het aantal geselecteerde gebieden en het daarmee gehaalde dekkingspercentage. Voor soorten die sterker onder druk staan is een hoger dekkingspercentage gehanteerd. De selectiemethodiek is zo opgesteld dat voor ieder habitatype en iedere soort de belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Vervolgens is gezien of hiermee een voldoende hoog dekkingspercentage is bereikt. Een grote mate van bedreiging heeft geresulteerd in het kiezen van een hoger dekkingspercentage en het aanmelden van relatief meer gebieden voor de betreffende habitattypen of soorten.
  2. De selectie van de gebieden is gebonden aan de selectiecriteria die onder meer in Bijlage III en artikel 4 van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen en tevens op de doelstellingen en begrippen zoals verwoord in artikelen 1, 2 en 3. De gebruikte selectiecriteria zijn in het Verantwoordingsdocument nader uitgewerkt en geoperationaliseerd. In Bijlage III wordt wel naar herstelmogelijkheden verwezen indien er een keuze moet worden gemaakt tussen gebieden waar het betreffende habitatype of de soort een minder gunstige staat van instandhouding heeft. In het geval van de zalm en andere trekvisser geldt dat de selectie (indien mogelijk) zich heeft gericht op paai- en opgroeigebieden, dat wil zeggen gebieden die een functie vervullen als paai- of opgroeigebied. Niet de gehele trekroutes zijn daaronder begrepen, omdat dan hele stroomgebieden zouden moeten worden aangemeld.

Gebiedsaanwijzing onder Habitatrichtlijn is niet noodzakelijk voor het nemen van maatregelen ter reductie van vissterfte in waterkrachtcentrales.

3. De algemene waarde van een gebied is in zekere zin betrokken bij de selectie en de begrenzing. De instandhouding van habitattypen en/of soorten is een van de belangrijkste doelen van de Habitatrichtlijn. Bij de selectie, bij de bepaling van de belangrijkste gebieden en bij de begrenzing is tevens gekeken naar de algemene waarde van een gebied. Overigens kan een gebied alleen worden aangemeld voor habitattypen en/of soorten als dit voorkomt op bijlage I of II van de Habitatrichtlijn.
4. Wat betreft een selectie met een benadering van de habitattypen en soorten op het niveau van populaties: voor soorten geldt dat deze onder andere worden geselecteerd op basis van de relatieve omvang en dichtheid van de populatie, zoals u kunt lezen op pag. 6 van het Verantwoordingsdocument. Bij habitattypen is de populatie één van de aspecten aan de hand waarvan de kwaliteit van het habitatype wordt afgemeten. Voor de selectie van gebieden is gebruik gemaakt van alle beschikbare ecologische informatie en is in voorkomende gevallen aanvullend (literatuur) onderzoek gedaan. Door middel van een nog op te zetten monitoringsysteem zal de kwaliteit van de gebieden en de populaties in de toekomst bewaakt worden.

A1-39 Voor prioritaire habitattypen en soorten meer selecteren

Juist voor prioritaire soorten en habitattypen heeft Nederland een grote verantwoordelijkheid, en zouden meer locaties uit de top 10 moeten worden geselecteerd dan voor een minimale dekking van 75% nodig is. De kwetsbaarheid neemt daardoor af.

Het dekkingspercentage is reeds een verhoging van het dekkingspercentage van 60% dat als richtsnoer is gehanteerd om de volledigheid van de landelijke lijsten te kunnen beoordelen. Voor de meeste prioritaire habitattypen ligt het dekkingspercentage ruim boven de 60%, soms zelfs boven de 80%. Voor een aantal kwetsbare habitattypen en soorten is overigens een hoger dekkingspercentage bereikt. Voorbeelden zijn: slikwadden en zandplaten (bijna 100%), de negen duinhabitats (2110-2190; meestal ruim boven de 80%), blauwgrasland (6410), kalkgrasland (6210, >75%), actief en aangetast hoogveen (7110-20, >80%), gevlekte witsnuitlibel (vrijwel alle populaties), groenknolorchis (alle groeiplaatsen). De mate van bedreiging en de mate van benodigde bescherming bepalen de norm.

A1-40 Aansluiting bij 'Natuur voor mensen' en Verdrag van Bern

In de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' is gesteld dat als uitgangspunt ten aanzien van bedreigde populaties genomen heeft de situatie van populaties in 1982, toen het verdrag van Bern is geratificeerd. Op basis hiervan het voorstel om in voorkomende gevallen de beleidslijn van NVM ook hier te volgen, aangezien de Habitatrichtlijn voor een flink deel zijn oorsprong vindt in het verdrag van Bern. De beleidslijn van NVM is hierop niet van toepassing. De Habitatrichtlijn is een eigenstandige richtlijn, met een eigen beschermingsregime, aanwijzingsprocedure en doelstelling. Het verdrag van Bern heeft op Europees niveau zijn doorwerking gevonden in de Habitatrichtlijn.

A1-41 Combinatie met instandhoudingsdoelen en plannen

Het is van essentieel belang dat de selectie geschiedt in combinatie met de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen, het opstellen van een beheersplan en een monitoringsplan.

De formulering van instandhoudingsdoelen en het opstellen van een beheersplan en een monitoringsplan zijn inderdaad essentieel voor de instandhouding en bescherming van Natura 2000 gebieden. De voorbereidingen hiervoor zijn reeds in gang gezet. In de nieuwsbrieven Natura 2000 wordt regelmatig de stand van zaken gemeld. Deze zijn onder meer terug te vinden op de website www.minlnv.nl/natura2000.

A1-42 Toplocaties

Toplocaties voor een specifieke soort of een specifiek habitatype, waarin alléén het betreffende habitattypen of soort voorkomt, vallen frequent buiten de boot bij de selectie. Liever selecteert u dan een gebied dat ook voor andere soorten en habitattypen wordt aangemeld. Daarmee doet u geen recht aan het belang dat deze gebieden kunnen hebben.

Deze zienswijze is wordt niet gedeeld. Een aantal gebieden is wel degelijk aangemeld voor slechts één habitatype of soort. Voorbeelden hiervan zijn Teeselinkven (gebied124), Mantingerbos (gebied 110) en Vogelkreek (gebied 127). Dit laat onverlet dat de meeste gebieden van belang zijn voor meerdere habitattypen en/of soorten.

A1-43 Fragmentatie van gebieden

De aanwezigheid van soorten en habitattypen op dit moment is allesbepalend bij het opstellen van de lijst. Dit heeft geleid tot een sterke fragmentatie van gebieden. Dit is ongunstig voor kleine populaties, soorten met grote territoria en migratie van soorten naar nieuwe leefgebieden.

Bij de selectie en begrenzing van gebieden zijn per soort en habitatype de specifieke eisen aan leefomgeving en omvang van het gebied in overweging genomen. Uitgangspunt bij de begrenzing zijn echter de locatie en (potentieel) voorkomen van de habitattypen en soorten zélf. Een en ander laat onverlet dat een aantal gebieden vrij klein is. Het gebied Boddenbroek (gebied 086) is bijvoorbeeld slechts vijf hectare groot. De kleinere gebieden zijn overwegend voor bepaalde habitattypen zijn geselecteerd, zoals habitatype 9120 (zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst of Taxus).

1.2.3 ONDUIDELIJKE TOEPASSING VAN DE GEBRUIKTE CRITERIA

Algemeen

A1-44 Begrenzingscriteria uit informatiebijeenkomst

Tijdens een informatiebijeenkomst van LNV is een aantal begrenzingcriteria genoemd die zijn gehanteerd bij de begrenzing. Deze criteria zijn in de huidige beschikbare documenten niet terug te vinden. Dat is een gemis. (genoemd worden: aansluiting bij bestaande grenzen, cement tussen bakstenen, identiteit gebied, zo weinig mogelijk deelgebieden en enclaves)

In hoofdstuk 2 van het Gebiedendocument, dat op de website van LNV staat (www.minlnv.nl/natura2000), worden de begrenzingcriteria genoemd. Dit betreft dezelfde criteria als naar voren gebracht tijdens de informatiebijeenkomsten.

A1-45 Toepassing selectiecriteria niet duidelijk

De wijze van toepassing van de selectiecriteria is niet duidelijk. Het ministerie heeft de daarvoor benodigde informatie niet ter beschikking gesteld.

Bij de beschikbare informatie op het internet en de verschillende punten ter inzage, zaten ook documenten met meer informatie over de selectie. In het beschikbare 'Lijstdocument' is per habitatype en per soort een verklaring gegeven voor de selectie van gebieden. In het 'Verantwoordingsdocument' is de selectiemethodiek toegelicht.

Begrenzing

A1-46 Meer informatie

- *Het is niet duidelijk op grond van welke keuzes en welke informatie de begrenzing van de gebieden tot stand is gekomen. Ik verzoek u meer informatie ter beschikking te stellen.*
- *Het is onduidelijk hoe bepaalde gebiedsgrenzen tot stand zijn gekomen. Zijn de grenzen van deze gebieden tot stand gekomen op basis van aanwezige waarden of van toekomstige natuurdoelen?*

De begrenzingcriteria zijn toegelicht in het Gebiedendocument. De grenzen zijn getrokken op basis van beschikbare informatie over het voorkomen van habitattypen en leefgebieden van soorten. De grenzen zijn getrokken op basis van luchtfoto's, beschikbare informatie van deskundigen ter plaatse ('uit het veld'), grenzen van Vogelrichtlijn, EHS en Natuurbeschermingswet, de natuurgebiedplannen en gegevens over de eigendomssituatie. De gebieden omvatten niet alleen de actuele waarden, maar ook het zogenoemde 'cement' tussen de gebieden. De gehanteerde uitgangspunten en de gehanteerde lijn met betrekking tot nieuwe natuur impliceren dat zowel is gekeken naar aanwezige waarden als naar toekomstige waarden. In hoofdstuk 3 van dit Reactiedocument zijn meer reacties te vinden met betrekking tot begrenzing.

A1-47 Los gelegen gebieden

Wanneer zijn los gelegen gebieden tot één gebied gerekend en wanneer tot afzonderlijke gebieden? Hierin lijkt u niet consequent te handelen.

Er is zoveel mogelijk gekozen voor een praktische insteek. Afhankelijk van de afstand van de verschillende deelgebieden tot elkaar én afhankelijk of de deelgebieden voor dezelfde habitattypen en/of soorten zijn aangemeld, is ervoor gekozen om losgelegen deelgebieden als één Habitatrictlijngebied of al afzonderlijke Habitatrictlijngebieden aan te melden.

A1-48 Toepassing uitgangspunten van begrenzing

Bij bestudering van de begrenzing blijkt niet op welke wijze ten aanzien van deelgebieden, enclaves, aansluiting bij herkenbare topografische uitgangspunten grenzen en herkenbare topografische lijnen gehanteerd is. Dit is niet op eenduidige wijze gebeurd. Het is niet duidelijk hoe u uw criterium ‘cement tussen de bakstenen’ heeft toegepast.

De toepassing van de begrenzingcriteria is voor alle gebieden maatwerk, omdat in vrijwel alle gebieden een andere combinatie van soorten en habitattypen voorkomen. De gebieden zijn zo precies mogelijk begrensd. Het gaat hier echter nog om een voorlopige begrenzing. De definitieve begrenzing wordt gedaan bij de aanwijzing van de gebieden.

Invulling of definitie van begrippen

A1-49 Zeldzaam

Wat is zeldzaam? In de media is te lezen dat we gebieden selecteren om zeldzame flora en fauna te behouden. Van de in Overijssel aangewezen gebieden hebben 13 van 22 dopheide. Hoe is zeldzaam is dat dan nog?

Zeldzaamheid is geen eigenstandig criterium van de Habitatrictlijn. Wel de mate van bedreiging van een habitatype of soort in Europees verband, en daarmee samenhangend de verantwoordelijkheid die Nederland heeft om bepaalde natuurwaarden te beschermen. Voor de provincie Overijssel herbergen 15 van de 23 gebieden het habitattypen “Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei.” Het betreffende type komt verspreid voor in Overijssel. Niet in alle gebieden komt het type over even grote oppervlakten en met dezelfde representativiteit voor. Juist door de bedreiging van het betreffende habitatype in de rest van Europa is de bescherming ervan in Nederland essentieel, omdat het hier qua voorkomen een zwaartepunt heeft.

A1-50 Gunstige of herstelbare staat van instandhouding

De toepassing van uw randvoorwaarde ‘gunstige of herstelbare staat van instandhouding’ is niet helder. De eventuele herstelbaarheid is niet voldoende onderzocht.

Op basis van de best beschikbare informatie is de best mogelijke inschatting gemaakt van de staat van instandhouding van de natuurwaarden. In het kader van de formulering van de instandhoudingsdoelen zal dit voor zover nodig nader worden uitgewerkt.

A1-51 ‘Verder aangemeld voor’

Het is niet duidelijk wat de status is van de soorten en habitattypen die genoemd worden onder ‘verder aangemeld voor’. Vallen deze soorten en habitattypen wel of niet onder de instandhoudingdoelstellingen?

Met het onderscheid ‘belangrijkste gebied voor’ en ‘verder aangemeld voor’ wordt niet meer en niet minder beoogd dan aan te geven voor welke habitattypen en/of soorten het betreffende gebied is geselecteerd en voor welke habitattypen en/of soorten het gebied verder is aangemeld. Voor beide categorieën worden instandhoudingsdoelen geformuleerd. In principe worden voor alle habitattypen en/of soorten waarvoor een gebied is aangemeld instandhoudingsdoelen geformuleerd.

A1-52 Insignificant

U meldt gebieden aan voor soorten en habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, maar die er wel voorkomen. Deze soorten en habitattypen krijgen in voorkomende gevallen het predikaat ‘insignificant’. In hoeverre zijn de instandhoudingdoelstellingen van een gebied dan nog van toepassing op deze soorten en habitattypen?

In principe worden voor alle habitattypen en/of soorten waarvoor een gebied is aangemeld instandhoudingsdoelen geformuleerd.

A1-53 Marginale populaties

Gebieden die slechts ‘marginale populaties’ bevatten, worden niet opgenomen op de ontwerp-lijst. Dat is onacceptabel. De Habitatrichtlijn is juist gericht op het ‘behouden of herstellen’ van gebieden voor bijlage II soorten.

Aan het begrip ‘herstel’ wordt invulling gegeven door het treffen van instandhoudingsmaatregelen voor habitattypen en soorten indien de algemene staat van instandhouding van het habitatype of de soort in Nederland daar om vraagt. Belangrijk bij de Habitatrichtlijn is dat de instandhouding van de soort wordt gewaarborgd. Hiervoor zijn op basis van de selectiecriteria de beste gebieden aangemeld.

A1-54 Slechts beperkt deel van de Nederlandse natuurwaarden

Met de door u genoemde habitattypen en soorten bestrijkt u slechts een beperkt deel van de in Nederland aanwezige natuurwaarden. Wat is de achtergrond van uw keuze om voor bepaalde habitattypen en soorten wél gebieden te selecteren en voor andere niet?

De habitattypen en soorten die figureren op de Nederlandse referentielijst bestrijken inderdaad maar een deel van de in Nederland aanwezige natuurwaarden. Het gaat bij de Habitatrichtlijn om natuurwaarden die ofwel in Europees verband onder druk staan, ofwel waarvoor Europa als continent een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Andere natuurwaarden worden beschermd door andere beschermingsregimes, zoals de EHS.

A1-55 Relatieve belang

Het is niet duidelijk waarom de gebieden op de ontwerp-lijst hoger scoren dan andere gebieden. Wat ontbreekt is informatie over de weging van de verschillende gebieden in Nederland ten opzichte van elkaar en daarmee het relatieve belang van de gebieden voor de habitattypen en soorten.

De ontwerp-lijst is gebaseerd op de toepassing van criteria zoals opgenomen in het Verantwoordingsdocument. Alle relevante gebieden in Nederland zijn door deskundigen aan deze criteria getoetst. In het Lijstdocument is per habitatype en per soort aangegeven welke gebieden tot de belangrijkste behoren.

A1-56 Aanpassing van habitattypen

Verzoek om in specifieke gevallen de aanpassing van habitattypen mogelijk te laten zijn. In het natuurgebiedplan is het immers ook mogelijk om een natuurdoeltype aan te passen.

Nederland heeft de verplichting om de Europese natuurwaarden voor welke zij onder de Habitatrichtlijn gebieden heeft moeten aanmelden, veilig te stellen en te behouden. Ook is zij eraan gehouden om de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk te bewaren. In beginsel betekent dit dat de habitattypen en soorten uit de aanmelding gelijk dienen te blijven, tenzij deze verandering het realiseren van andere instandhoudingsdoelen en/of de ecologische samenhang bevordert. In het kader van de formulering van de instandhoudingsdoelen en de beheersplannen wordt een en ander met betrekking tot de habitattypen nader uitgewerkt.

Interpretatie van habitattypen

A1-57 Eenduidige definitie van habitatype 1110

Graag een eenduidige definitie van habitatype 1110, permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken: het interpretation manual geeft slechts een indicatie van getijdengebieden en wel de delen die permanent onder water staan. In Janssen en Schaminee (2003) wordt ook wel gesproken van ‘een mozaïek met droogvallende zandbanken en slikvlakten’.

Bij de totstandkoming van de lijst van gebieden is gebruikt gemaakt van de huidige interpretatie van het habitatype zoals opgenomen in de “Interpretation manual”, aangevuld van de zienswijze van de Europese Commissie (vooral met betrekking tot de vaargeulen). Voor dit specifieke habitatype geldt een “marine review”. Zie verder het antwoord op reactie 1166 onder gebied 51 (Noordzeekustzone), in hoofdstuk 5.

Deel A – Algemeen

Hoofdstuk 2. Het toevoegen en verwijderen van gebieden

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk vindt u de veralgemeniseerde reacties die te maken hebben met voorstellen voor het toevoegen en verwijderen van gebieden. Vragen die betrekking hebben op specifieke gebieden kunt u vinden in deel B van dit Reactiedocument. Voor het toevoegen van gebieden is dit hoofdstuk 7, voor het verwijderen van gebieden is dit hoofdstuk 5 en voor het weer opnemen van afgevalen gebieden is dit hoofdstuk 6. Aan de hand van de index met namen van reageerders op bijlage 2 kunt u zien op welke pagina uw specifieke reactie staat. U vindt in dit hoofdstuk slechts de vragen die een algemeen karakter hebben of niet voor een bepaald gebied gelden.

Leeswijzer

Omwille van de duidelijkheid, de leesbaarheid, het voorkomen van herhaling en het beperken van de omvang van het Reactiedocument, zijn vaak meerdere reacties samengevoegd. Dit heeft erin geresulteerd dat de relatie tussen reageerder en reactie in de algemene hoofdstukken niet tot uitdrukking komt. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A2-15, waarbij de “A” staat voor dit deel van het Reactiedocument, de “2” voor het hoofdstuknummer en de “15” voor het nummer van de vraag. In de thematische index op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema’s zien welke reacties nog meer voor u van toepassing zijn. Het hoofdstuk is logisch verdeeld in verschillende paragrafen en subparagrafen. Hieronder in de opbouw kunt u lezen hoe de verdeling is gemaakt.

U vindt **dikgedrukt** eerst het nummer van de reactie en in trefwoorden de inhoud van de reactie (ook terug te vinden in bijlage 1). Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Opbouw

- 2.1 TOEVOEGEN VAN NIEUWE GEBIEDEN**
- 2.2 WEER OPNEMEN VAN AFGEVALLEN GEBIEDEN**
- 2.3 VERWIJDEREN VAN GEBIEDEN**
- 2.4 ONVOLDOENDE ONDERBOUWING**
- 2.5 VRAGEN OM VERDERE INFORMATIE EN VERDUIDELIJKING**
- 2.6 VERZOEKEN MET BETREKKING TOT SPECIFIEKE TYPEN GEBIEDEN**
  - Algemeen
  - Mariene Gebieden
  - Afstemming met andere plannen en projecten

2.1 TOEVOEGEN VAN NIEUWE GEBIEDEN

A2-1 *Verschillende algemene argumenten voor toevoegen van gebieden*

Voorstel om een gebied toe te voegen aan de lijst van aan te melden gebieden, vanwege een van de volgende argumenten:

- Er komt **waardevolle natuur** voor
- Het gebied heeft **bescherming nodig** tegen toekomstige plannen of projecten
- Het gebied is al beschermd onder een **ander beschermingsregime**, zoals als liggen binnen de EHS, als Vogelrichtlijngebied of als Beschermd natuurmonument
- Het gebied heeft al de **ruimtelijke bestemming natuur** in het bestemming-, streek- of natuurgebiedplan
- Verschillende stukjes habitats in **kleinschalige en verspreid liggende cultuurlandschappen** moeten worden toegevoegd
- Er komen **belangrijke soorten flora of fauna** voor, zoals bijvoorbeeld **(weide-)vogels**
- Er komen **specifieke habitattypen of soorten uit bijlage I of II van de Habitatrichtlijn** voor. (Dit kan eventueel vergezeld zijn van aanvullende ecologische informatie)

Op basis van de reactie is gezien of het genoemde gebied toegevoegd dient te worden aan de lijst. Hiervoor zijn de selectiecriteria gebruikt, zoals die in het Verantwoordingsdocument staan genoemd. Het belangrijkste uitgangspunt is dat de Habitatrichtlijn zich richt op de instandhouding van *specifieke habitattypen en soorten* (zoals genoemd in bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn, voor zover deze vermeld staan op de Nederlandse referentielijst) en dat alleen vanwege deze natuurwaarden gebieden aangemeld kunnen worden. Daarbij geldt dat het gebied ook een van de belangrijkste gebieden voor het habitatype of de soort moet zijn, of dat andere criteria uit het Verantwoordingsdocument van toepassing zijn. Wanneer dit niet opgaat voor een voorgesteld gebied, is het gebied niet in aanmerking gekomen voor toevoeging aan de lijst van geselecteerde gebieden. Voor de argumenten die hierboven zijn genoemd, gelden de volgende overwegingen:

- Het voorkomen van **waardevolle natuur** is op zich niet voldoende voor de selectie van een gebied, omdat het moet gaan om specifieke natuurwaarden, namelijk die van de Habitatrichtlijn. Dit laat overigens onverlet dat de geselecteerde gebieden ook andere natuurwaarden omvatten. De Habitatrichtlijn biedt hier echter geen bescherming voor.
- De noodzaak tot **bescherming** van natuurwaarden alleen is niet voldoende voor de selectie van een gebied, omdat het moet gaan om de bescherming en instandhouding van specifieke natuurwaarden, namelijk die van de Habitatrichtlijn.
- De bescherming onder een **ander beschermingsregime** is op zich geen relevant argument voor de selectie van een gebied, omdat de selectie daarvan is geschied op basis van andere criteria dan die van de Habitatrichtlijn. Alleen als het betreffende gebied bijdraagt aan de bescherming van natuurwaarden van de Habitatrichtlijn, is het gebied geselecteerd.
- De **ruimtelijke bestemming** van een gebied is niet gegeven op basis van dezelfde criteria als die van de Habitatrichtlijn en is daarom geen geschikt argument voor de selectie van een gebied.
- **Kleine stukjes (cultuur-)landschappen** zijn slechts in een beperkt aantal situaties aan een geselecteerd gebied toegevoegd. Dit onder de voorwaarde dat het de waarden betreft zoals bedoeld uit de Habitatrichtlijn. Cultuurlandschappen vallen niet onder de natuurwaarden die de Habitatrichtlijn beoogt te beschermen en daarom kunnen op basis van dit criterium geen gebieden worden geselecteerd.
- Het voorkomen van **belangrijke soorten flora of fauna** is alleen van belang, als het gaat om de specifieke soorten en habitattypen uit bijlage I en II van de Habitatrichtlijn, voor zover opgenomen op de Nederlandse referentielijst. Onder de Habitatrichtlijn worden **vogels** niet beschermd, want hiervoor bestaat er de Vogelrichtlijn, en gebieden kunnen niet vanwege dat argument worden geselecteerd voor de Habitatrichtlijn.

Wanneer in een reactie is verwezen naar **specifieke habitattypen of soorten uit bijlage I of II** van de Habitatrictlijn, die in een gebied zouden voorkomen, is met behulp van beschikbare informatie nagegaan of dit inderdaad het geval is en hoe belangrijk het gebied is voor de instandhouding van de genoemde habitattypen of soorten. Alle voorstellen zijn aan een team van deskundigen voorgelegd. Het al of niet aanwezig zijn van aanvullende ecologische informatie is daarbij van belang gebleken. In Deel B - Specifiek zijn de reacties te vinden die andere dan de bovenstaande argumenten bevatten. In hoofdstuk 7 is te lezen wat er is besloten met betrekking tot ecologisch onderbouwde voorstellen voor nieuwe gebieden. In hoofdstuk 5 staan de reacties met betrekking tot de 134 voorgestelde gebieden.

Op basis van de ingekomen reacties en nader onderzoek op verzoek van het ministerie van LNV, zijn 7 gebieden toegevoegd aan de lijst:

- 135 Boezem van Brakel, Pompveld en Kornsche Boezem
- 136 Eilandspolder-oost
- 137 Zuider Lingedijk - Diefdijk Zuid
- 138 St. Jansberg
- 139 Landgoederen Oldenzaal
- 140 Zouweboezem
- 141 Leusveld, Voorstonden en Empesche-/Tondensche Heide

In bijlage I kunt u de onderbouwing voor de aanmelding van deze gebieden vinden.

2.2 WEER OPNEMEN VAN AFGEVALLEN GEBIEDEN

A2-2 Eerder aangemelde gebieden

- *Voorstel om de vier eerder aangemelde gebieden weer op de lijst met aan te melden Habitatrictlijngebieden te plaatsen, omdat deze wel degelijk kwalificeren als Habitatrictlijngebied*
- *Er is niet inzichtelijk gemaakt waarom de gebieden afvallen. Ook graag uitleg waarom deze grotere gebieden hebben moeten wijken voor 56 'postzegels', terwijl deze wijziging een kleinere totale oppervlakte oplevert.*

Het klopt dat vier eerder aangemelde gebieden niet zijn opgenomen op de ontwerp-lijst. Deze gebieden blijken bij nadere beoordeling op grond van de selectiecriteria zoals genoemd in het Verantwoordingsdocument, en op grond van nieuwe ecologische informatie, niet te kwalificeren voor de lijst met aan te melden gebieden. In plaats van deze gebieden bleken andere gebieden belangrijker voor de instandhouding van de betreffende habitattypen. In hoofdstuk 6 is aan de hand van de ontvangen reacties per gebied aangegeven wat de reden is van het niet langer opnemen. Hier staan ook de antwoorden op specifieke vragen met betrekking tot deze gebieden.

Wat betreft de grootte van de andere gebieden kan worden opgemerkt dat Nederland bij eerdere aanmeldingen een ondergrens hanteerde van 250 hectare oppervlakte voor te selecteren gebieden. Veel kleinere gebieden vielen hierdoor af. De Europese Commissie heeft laten weten dat een dergelijke ondergrens niet geoorloofd was. Hierdoor werden kleinere gebieden weer kansrijk en in sommige gevallen waren deze belangrijker voor de instandhouding van soorten of habitattypen dan eerder geselecteerde gebieden. Bij de selectie voor de ontwerp-lijst is wat de kleine gebieden betreft dus een inhaalslag gemaakt. Vele van deze kleine gebieden herbergen blauwgraslanden, kleine waardevolle bosgebieden, krekens en vennen die ook bescherming behoeven.

2.3 VERWIJDEREN VAN GEBIEDEN

A2-3 Verschillende algemene voorstellen om gebieden te verwijderen

Voorstel om een gebied te verwijderen van de lijst van aan te melden gebieden, vanwege een van de volgende argumenten:

- De **aanmelding als habitatrictlijngebied staat de geplande natuurontwikkeling in de weg.** (Dit argument is onder meer genoemd bij de IJsseluitwaarden)
- De **consequenties van aanmelding** voor mij of mijn bedrijf wegen niet op tegen de belangen van de natuur
- De **huidige functie of het huidige gebruik** van het gebied mogen niet veranderen
- De **habitattypen of soorten komen niet voor in het gebied.** (Dit kan eventueel vergezeld zijn van aanvullende ecologische informatie)

Op basis van de reactie is bezien of het genoemde gebied verwijderd dient te worden van de lijst. Hiervoor is aan de hand van de ingebrachte argumenten nogmaals gekeken of de gebieden voldoen aan de selectiecriteria, zoals die in het Verantwoordingsdocument staan genoemd. Het belangrijkste uitgangspunt is dat de Habitatrictlijn zich richt op de bescherming van *specifieke habitattypen en soorten* (zoals genoemd in namelijk in bijlage I en II van de Habitatrictlijn) en dat alleen vanwege deze natuurwaarden gebieden aangemeld kunnen worden. Daarbij geldt dat het gebied ook een van de belangrijkste gebieden voor het type of de soort moet zijn, of dat andere criteria uit het Verantwoordingsdocument van toepassing zijn. Wanneer dit vanwege de nieuw aangedragen informatie in de reactie niet (langer) opgaat voor een geselecteerd gebied, komt het niet langer in aanmerking voor de lijst en kan het verwijderd worden. Op basis van de analyse die is gemaakt naar aanleiding van de ontvangen reacties is niet besloten tot het verwijderen van gebieden. Er is wel een aantal grenscorrecties aangebracht (zie de hoofdstukken 3 en 5). Voor de argumenten die hierboven zijn genoemd, gelden de volgende overwegingen:

- Een mogelijk conflict met **geplande natuurontwikkeling** is op zich geen reden om een gebied niet aan te melden, als het gebied voldoet aan de criteria met betrekking tot de specifieke natuurwaarden van de Habitatrictlijn. Wanneer de instandhoudingsdoelen en het beheer worden uitgewerkt, zal wel worden gekeken naar de relatie met natuurontwikkeling.
- De **consequenties van aanmelding** vallen niet onder de criteria voor selectie. Daarom kunnen gebieden niet omwille van bezwaren tegen de mogelijke consequenties worden verwijderd van de lijst. In hoofdstuk 8 kunt u lezen wat de gevolgen zijn van aanmelding.
- De **functie of het gebruik** vallen niet onder de criteria voor selectie. Daarom kunnen gebieden niet omwille van bezwaren tegen mogelijke gevolgen voor functie of gebruik worden verwijderd van de lijst. In hoofdstuk 8 kunt u lezen wat de gevolgen zijn van aanmelding voor het gebruik in de gebieden.

Wanneer in een reactie verwezen wordt naar het niet in een gebied voorkomen van *specifieke habitattypen of soorten* van bijlage I of II van de Habitatrictlijn, voorkomend op de Nederlandse referentielijst, is met behulp van beschikbare informatie nagegaan of dit inderdaad het geval is. Alle voorstellen zijn aan een team van deskundigen voorgelegd. Het al of niet aanwezig zijn van aanvullende ecologische informatie is daarbij van belang gebleken. In hoofdstuk 5 van dit Reactiedocument is aan de hand van de reacties per gebied na te lezen waarom de ingediende voorstellen tot het verwijderen van gebieden niet zijn overgenomen.

2.4 ONVOLDOENDE ONDERBOUWING

A2-4 Verzoeken om meer duidelijkheid

Verzoek om meer duidelijkheid over de onderbouwing van de selectie van gebieden, met betrekking tot het:

- Niet doen van **gericht onderzoek of raadplegen van deskundigen**
- **Niet toetsen van gebieden aan de selectiecriteria** van de Habitatrictlijn
- Aanmelden van gebieden voor typen of soorten die al **als voldoende waren aangemerkt** door de Europese Commissie bij het Atlantische Seminar
- Selecteren van een aantal **zeer kleine gebieden**, terwijl er maar een beperkte waarde kan zijn van een gebied van slechts enkele hectaren groot.
- Voornemen van het aanmelden van een gebied voor een **soort die verspreid en frequent voorkomt in Nederland**, terwijl de selectiecriteria niet duidelijk maken waarom.
- Onvoldoende aandacht besteden aan het criterium **grensoverschrijdendheid**; grensoverschrijdende gebieden natuurgebieden en populaties zijn onvoldoende geïnventariseerd en dus onvoldoende veiliggesteld. Dit strookt niet met de netwerkgedachte achter Natura 2000.

De selectie van gebieden heeft plaatsgevonden op grond van de op dat moment beschikbare ecologische informatie. In drie documenten die beschikbaar waren tijdens de openbare procedure is inzicht gegeven in het selectieproces voor deze lijst:

4. In het Verantwoordingsdocument vindt u de uitleg van de gebruikte selectiecriteria en kunt u in hoofdstuk 6 een uitgebreide lijst van de gebruikte bronnen vinden.
5. In het Lijstdocument wordt voor ieder habitatype en iedere soort die Nederland moet beschermen op grond van de Habitatrictlijn, een onderbouwing gegeven van de gebieden die hiervoor als belangrijkste gebied zijn geselecteerd. In aparte kaders is de eerdere beoordeling van de Europese Commissie aangegeven.
6. In het Gebiedendocument vindt u per gebied voor welke habitatypen en/of soorten het betreffende gebied is aangemeld.

Daarnaast is voor de soorten waarvoor aanvullend onderzoek is gedaan, op verzoek een kopie van het betreffende rapport beschikbaar bij LNV. De bovenstaande documenten zijn ten behoeve van de definitieve aanmelding geactualiseerd en te vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

Meer specifiek ten aanzien van de bovengenoemde overwegingen:

- De selectie is geschied op basis van op dat moment beschikbare informatie, waarbij waar nodig **gericht onderzoek** is gedaan naar habitatypen en soorten door **deskundigen** van het onderzoeksinstituut Alterra en door gegevensinventariserende organisaties. Voor een aantal soorten is daarnaast aanvullend (literatuur-) onderzoek gedaan. Tijdens de openbare procedure is bovendien aan alle betrokkenen, en daarmee ook deskundigen, de gelegenheid geboden om te reageren en LNV op die manier te voorzien van aanvullende informatie. Al deze informatie heeft geleid tot de definitieve lijst.
- De selectie van gebieden is uitgevoerd aan de hand van **selectiecriteria**, welke zijn gebaseerd op de selectiecriteria zoals geformuleerd in bijlage III van de richtlijn en artikel 4, eerste en tweede lid, en tevens op de doelstellingen en begrippen van de Habitatrictlijn zoals verwoord in de artikelen 1, 2 en 3. De resultaten en discussies van de Atlantische biogeografische seminars van de Europese Commissie zijn hierbij ook betrokken. In hoofdstuk 1 staan meer reacties met betrekking tot de gebruikte selectiecriteria.
- Deze criteria zijn in de Nederlandse selectiemethodiek geoperationaliseerd en ondergebracht in het criterium 'selectie van de belangrijkste gebieden'. Meer informatie hierover vindt u op pag. 6 van het Verantwoordingsdocument.
- Bij de selectie van gebieden voor de definitieve lijst is ook gekeken naar habitatypen of soorten voor welke de **aanmelding** van gebieden eerder al als voldoende was beoordeeld. Tijdens de 1^e en 2^e

tranche Habitatrictlijngebieden, die in 1996 en in 1998 zijn aangemeld bij de Europese Commissie, is deels gebruik gemaakt van andere selectiecriteria. Voor de definitieve aanmelding in 2003 zijn de selectiecriteria op aangeven van de Europese Commissie aangescherpt en zijn de ook alle eerder aangemelde gebieden opnieuw beoordeeld. Mede op grond van nieuwe ecologische informatie is geconstateerd dat voor een (klein) aantal habitattypen en soorten, een betere selectie mogelijk was. Hieronder waren ook enkele habitattypen en soorten die eerder als voldoende waren beoordeeld. In totaal geldt dit voor zeven habitattypen en voor vier soorten, die eerder een beoordeling hadden als "SUF" (voldoende gebieden aangemeld) of "I MINOR" (onvoldoende gebieden aangemeld, maar kan worden opgelost met aanvullingen in de data van reeds aangemelde gebieden).

- **Zeer kleine gebieden:** sommige Habitatrictlijngebieden zijn inderdaad van geringe omvang. In eerste instantie had Nederland ook gebieden geselecteerd die minimaal 250 hectare van omvang waren. De Europese Commissie heeft echter hiervan aangegeven dat dit niet gehanteerd mocht worden, omdat sommige zeer kleine gebieden van zeer grote waarde kunnen blijken voor de instandhouding van natuurwaarden. Een voorbeeld is Boddenbroek, gebied 86, dat slechts 5 hectare bestrijkt. Toch is dit gebied zeer waardevol voor de instandhouding van habitattypen 3130 (oligo- en mesotrofe stilstaande wateren) en 7230 (alkalisch laagveen, knobbies verbond). De omvang van de geselecteerde Habitatrictlijngebieden is geen belemmering gebleken voor de instandhouding van de betreffende habitattypen en soorten. Voor een aantal habitattypen zijn alleen gebieden kleiner dan 250 hectare beschikbaar.
- Een aantal habitattypen en soorten die Nederland dienen te beschermen komt inderdaad **verspreid over het land voor**. Voor een klein aantal verspreid voorkomende soorten zijn de selectiecriteria op een andere wijze toegepast. Voor deze soorten bleek namelijk dat gebieden die voor andere soorten waren geselecteerd, ook voor deze soorten kwalificeerden. Zodoende is gekozen om voor deze soorten geen aparte gebieden te selecteren. Overigens is dit voor een aantal soorten wel bijgesteld, zoals u in hoofdstuk 8 kunt lezen. U kunt dit alles ook nalezen in het Verantwoordingsdocument, op pagina 4.
- Er is een inventarisatie gedaan van **grensoverschrijdende natuurgebieden**. De mogelijkheden voor congruente aanmelding van gebieden 'grenzend' aan Duitsland en België zijn verkend. Het criterium 'grensoverschrijdendheid' is hiertoe aangepast. Voorwaarde was hierbij dat het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende gebied een deel van de habitattypen en soorten bevat (in gunstige of herstelbare staat van instandhouding) waar de gebieden over de grens voor worden aangemeld. Tevens moet er sprake zijn van een aangrenzende ligging: de door Nederland aan te melden gebieden moeten direct grenzen aan een door Duitsland of België aangemeld gebied.

2.5 VRAGEN OM VERDERE INFORMATIE EN VERDUIDELIJKING

A2-5 *Ecologische interpretatie*

Het is moeilijk in te schatten wat precies wordt bedoeld met bepaalde habitattypen. Hoe moeten habitattypen ecologisch worden geïnterpreteerd?

Door de Europese Commissie is in overeenstemming met de Lid-Staten een 'Interpretation Manual of European Union Habitats' opgesteld, welke als uitgangspunt is gehanteerd bij de interpretatie van habitattypen. Dit document is beschikbaar op de website van LNV (www.minlnv.nl/natura2000). Ook is de tekst van het onlangs verschenen boekwerk 'Europese Natuur in Nederland: Habitattypen'²⁰ beschikbaar op de website. Deze tekst geeft een uitgebreide en toegankelijke beschrijving van de habitattypen.

A2-6 *Wensenlijst of daadwerkelijk voorkomen*

Zijn de door u genoemde habitattypen en soorten voor een bepaald gebied een wensenlijst of gaat het om habitattypen en soorten die daadwerkelijk voorkomen in het gebied?

De Habitatrictlijngebieden zijn altijd geselecteerd op grond van het daadwerkelijk voorkomen van de betreffende habitattypen en soorten. In een aantal gevallen zijn delen van een gebied meebegrensd omwille

---

²⁰ Geschreven door Janssen en Schaminee, in opdracht van het ministerie van LNV

van de mogelijkheden voor herstel. Met de thans aangemelde gebieden kan Nederland ervoor zorgdragen dat de aangemelde habitattypen en soorten, voor zover ze dat nog niet zijn, in een meer gunstige staat van instandhouding komen.

A2-7 *Andere belangwekkende natuurgebieden*

Het is niet duidelijk op basis van welke argumenten andere belangwekkende natuurgebieden niet op de lijst voorkomen. Het is niet duidelijk of deze gebieden wel in de overweging zijn meegenomen, en om welke redenen ze zijn afgevalen.

Alle gebieden in Nederland zijn in overweging genomen voor selectie. Dat niet alle natuurgebieden in Nederland uiteindelijk zijn geselecteerd heeft te maken met het feit dat de selectie van Habitatrictlijngebieden plaatsvindt op grond van het huidige voorkomen van specifieke habitattypen en soorten, die genoemd zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn. Andere waardevolle natuurgebieden, zoals de Oostvaardersplassen, worden op een andere manier beschermd, bijvoorbeeld door de EHS of dan Vogelrichtlijngebied.

A2-8 *Willekeurige en snipperachtige indruk ten opzichte van de EHS*

In vergelijking met het nationale natuurbeleid en de EHS, maakt de ontwerp-lijst met Habitatrictlijngebieden een nogal willekeurige en snipperachtige indruk.

De Habitatrictlijngebieden liggen in sommige opzichten inderdaad meer versnipperd door Nederland. Hoewel de gebieden vrijwel geheel in de EHS vallen, bestrijken ze een kleiner oppervlak en zijn deels meer gefragmenteerd. Dit heeft te maken met het feit dat de selectie van Habitatrictlijngebieden plaatsvindt op grond van specifieke habitattypen en soorten. De EHS bevat gebieden voor vaak andere natuurwaarden en heeft andere begrenzingcriteria.

A2-9 *Nieuwe natuur*

Er mag alleen geselecteerd worden op basis van huidige daadwerkelijk aanwezige natuurwaarden. In een aantal gebieden op de ontwerp-lijst is sprake van nieuwe en nog niet gerealiseerde natuur.

In sommige gevallen is inderdaad nieuwe en/of in ontwikkeling zijnde natuur meebegrensd met een gebied, dat de betreffende natuurwaarden reeds bezit. Nieuwe natuur wordt slechts in twee situaties meegenomen. De eerste situatie doet zich voor wanneer het natuurdoel overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde gebied. In dit geval is dit een concrete toepassing van het gehanteerde uitgangspunt 'gunstige (of herstelbare) staat van instandhouding' (zie het [Verantwoordingsdocument](#), paragraaf 2). De tweede situatie is wanneer de nieuwe natuur nodig is voor de instandhouding van de natuur in het gebied. Dit is inclusief kansen voor herstel en omwille van een hydrologische buffer. Deze situatie is gebaseerd op de gehanteerde begrenzingcriteria zoals opgenomen in het [Gebiedendocument](#).

2.6 VERZOEKEN MET BETREKKING TOT SPECIFIEKE TYPEN GEBIEDEN

Algemeen

A2-10 *Integrale aanmelding van grote gebieden*

Een aantal gebieden moet met het oog op duurzame bescherming integraal worden aangemeld: de West-Nederlandse kustduinen, het gehele uiterwaardengebied van de grote rivieren, een groot aaneengesloten laagveengebied van Zwarte Water (77) tot en met de Friese IJsselmeerkust (26), de Veluwe met een verbinding naar randmeren, IJssel en Rijn, en het gehele stroomdalgebied van de Drentsche Aa.

Selectie van de gebieden moet geschieden op basis van de (herstelbare) aanwezigheid van specifieke natuurwaarden. Er is zo precies mogelijk begrensd, met inachtneming van de specifieke eisen die habitattypen en soorten aan de kwaliteit en de omvang van hun leefomgeving stellen. De instandhouding van de natuurwaarden stond hierbij centraal. Het aanmelden van de genoemde grote gehele gebieden doet geen recht aan de selectie- en begrenzingcriteria.

A2-11 Provincie Groningen ondervertegenwoordigd

De provincie Groningen komt er met slechts vier gebieden bekaaid vanaf in de ontwerp-lijst, terwijl juist hier zoveel mogelijkheden zijn voor grootschalige aanpak ten behoeve van aankoop en natuurontwikkeling.

Bij de selectie van gebieden voor habitattypen en soorten is geografische spreiding over Nederland een van de selectiecriteria geweest. Uitgangspunt hierbij is een regio (bijv. noord), veel meer dan een provincie. Daarnaast is als randvoorwaarde gesteld dat een gebied zich in een gunstige of herstelbare staat van instandhouding moet bevinden. Natuurontwikkelingsprojecten behoren hier niet per definitie toe.

Mariene gebieden

A2-12 Zeegebieden

De ontwerp-lijst schiet voor zeegebieden binnen de 12-mijlszone ernstig tekort. Nergens wordt duidelijk waarom buiten de Voordelta en de Noordzeekustzone geen gebieden zijn opgenomen.

De Voordelta is begrensd tot 10-12 km buiten de kust. Dat is ruim binnen de 12 zeemijlen. Wat betreft de Noordzeekustzone: over de interpretatie van habitatype 1110 (permanent overstroomde zandbanken) bestaat in Europees verband nog onduidelijkheid. In afwachting van een definitieve ecologische interpretatie is ervoor gekozen de begrenzing van de Noordzeekustzone te stellen op de 5 meter dieptelijn. Hiermee zijn de belangrijkste gebieden aangemeld en is op basis van de thans gekozen interpretatie voldoende relatief oppervlakte behaald.

A2-13 Offshore gebieden

U geeft aan dat voor offshore gebieden, d.w.z. buiten de 12-mijlszone, nog onderzoek moet plaatsvinden voordat u over kunt gaan tot aanwijzing. Het is van belang dat dit zo spoedig mogelijk gebeurt.

Aanwijzing van gebieden "off-shore" is inderdaad van groot belang. De interpretatie van de richtlijn bij toepassing buiten de 12-mijlszone schiet echter nog te kort. Momenteel werkt een EU-werkgroep aan verbetering; de resultaten hiervan worden eind 2004 verwacht. Nederland zal zo snel mogelijk daarna doch uiterlijk in 2006 gebieden aanmelden buiten de 12-mijlszone. Deze aanmelding in het kader van de Vogel- en Habitatrictlijnen zal zijn afgestemd met andere internationale verplichtingen met betrekking tot natuurbescherming op zee, in het bijzonder op de verplichting om in 2006, in OSPAR-verband, zogenaamde "marine protected areas" aan te wijzen.

A2-14 Vaargeulen in de Westerschelde

Ik verzoek u duidelijkheid te verschaffen over de aanmelding van de vaargeulen in de Westerschelde. In het Lijstdocument (pag. 5, voetnoot) wordt gesteld dat de definitieve aanmelding afhangt van de uitkomst van de bilaterale afspraken tussen de Europese Commissie en België bij het vaststellen van de Belgische bijdrage aan de Europese lijst van Habitatrictlijngebieden.

Wat betreft de vaargeulen is ervoor gekozen om de strikte interpretatie van de normen van de Europese Commissie te volgen, zoals deze te vinden is in haar "Note on Estuaries" (te vinden op de website www.minlnv.nl/natura2000). De vaargeulen vormen een onlosmakelijk deel van het dynamische ecosysteem Westerschelde. De vaargeulen in de Westerschelde zijn definitief aangemeld. Dit wordt bevestigd door het bericht dat de Europese Commissie de Nederlandse bijdrage heeft goedgekeurd, met uitzondering van de Noordzee²¹. De Vlaamse Gemeenschap is door de Europese Commissie gevraagd de begrenzing van het Vlaamse deel van de Westerschelde aan te passen.

Afstemming met andere plannen en projecten

A2-15 Reconstructieplannen en Robuuste Verbindingen

- *Ik verzoek u de Reconstructieplannen en Habitatrictlijngebieden op elkaar af te stemmen.*

²¹ De aanmelding van gebieden op de Noordzee buiten territoriale wateren kan pas worden voltooid wanneer er nadere richtlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden.

- *De realisatie van de robuuste verbindingen kan bespoedigd worden door het toekennen van de status van Habitatrictlijngebied*

De reconstructieplannen zullen in voldoende mate rekening moeten houden met de verplichtingen voortkomend uit de Habitatrictlijn. De plannen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de instandhouding en/of, voor zover nodig, verbetering van de situatie van voor verzuring en vermesting gevoelige habitattypen en soorten. Voor aanmelding van een gebied als Habitatrictlijngebied gelden strikte criteria zoals uiteengezet in het Verantwoordingsdocument. Een beleidsmatige overweging als het bespoedigen van de realisatie van de robuuste verbindingen is op zich onvoldoende grond voor aanmelding. Omgekeerd geldt wel dat realisering van robuuste verbindingen van belang kan zijn voor het 'in een meer gunstige staat van instandhouding' brengen van een aantal habitattypen en soorten waarvoor de Natura 2000 gebieden (volgens de Vogel-en Habitatrictlijn) zijn aangemeld dan wel aangewezen.

Deel A – Algemeen

Hoofdstuk 3. Het wijzigen van begrenzing van gebieden

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk vindt u de veralgemeniseerde reacties die te maken hebben met het voorstellen van wijzigen van grenzen van gebieden van de ontwerplijst. Vragen die betrekking hebben op specifieke gebieden kunt u vinden in hoofdstuk 5. Aan de hand van de index met namen van reageerders op bijlage 2 kunt u zien op welke pagina uw specifieke reactie staat. U vindt in dit hoofdstuk slechts de vragen die een algemeen karakter hebben of niet uitsluitend voor een bepaald gebied gelden.

Leeswijzer

Omwille van de duidelijkheid, de leesbaarheid, het voorkomen van herhaling en het beperken van de omvang van het Reactiedocument, zijn vaak meerdere reacties samengevoegd. Dit heeft erin geresulteerd dat de relatie tussen reageerder en reactie in de algemene hoofdstukken niet tot uitdrukking komt. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A3-11, waarbij de “A” staat voor dit deel van het Reactiedocument, de “3” voor het hoofdstuknummer en de “11” voor het nummer van de vraag. In de thematische index op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema’s zien welke reacties nog meer voor u van toepassing zijn. Het hoofdstuk is logisch verdeeld in verschillende paragrafen en subparagrafen. Hieronder in de opbouw kunt u lezen hoe de verdeling is gemaakt.

U vindt **dikgedrukt** eerst het nummer van de reactie en in trefwoorden de inhoud van de reactie (ook terug te vinden in bijlage 1). Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Opbouw

- 3.1 VERRUIMEN OF VERKLEINEN VAN BEGRENZING VAN GEBIEDEN**
- 3.2 VRAGEN OM INFORMATIE OF VERDUIDELIJKING**
- 3.3 VRAGEN OVER SPECIFIEKE DELEN VAN GEBIEDEN**
  - Vaargeulen Waddenzee
  - Duingebieden
- 3.4 VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER MEDEFINANCIERING**

3.1 VERRUIMEN OF VERKLEINEN VAN BEGRENZING VAN GEBIEDEN

A3-1 Verschillende algemene argumenten voor wijziging

Voorstel om de begrenzing van gebieden te wijzigen, ofwel door deze te verruimen dan wel door deze te verkleinen. De argumenten zijn ingegeven door verschillende overwegingen: praktisch-bestuurlijk, bedrijfsmatig of ecologisch.

Praktisch-Bestuurlijk

- *Begrenzing aanpassen aan de **bestaande begrenzing van Vogelrichtlijngebied, Natuurbeschermingswet gebied en/of EHS grenzen**, mede om juridische problemen te voorkomen*
- *Verzoek om **EHS niet binnen begrenzing op te nemen: sommige van deze landbouwgronden zijn in particulier eigendom, zonder dat sprake is van een beheersovereenkomst***
- *Begrenzing aanpassen aan de **bestaande of in ontwikkeling zijnde plannen (bestemmingsplan, streekplan, beheersplan, natuurgebiedplan)**.*
- *Begrenzing aanpassen aan de **gemeentegrenzen***
- *Begrenzing aanpassen zodat reeds verworven **natuurontwikkelingsgebieden** worden meebegrensd*
- *Begrenzing aanpassen aan de **eigendommen van terreinbeherende organisaties**, die onlosmakelijk verbonden zijn met het wél aangemelde deel*

Bedrijfsmatig

- *Begrenzing aanpassen aan de **aanwezigheid van een (landbouw-)bedrijf**, zodat het bedrijf ofwel buiten het gebied valt, ofwel buiten een eventuele zoning rondom het gebied*
- *Begrenzing aanpassen aan de aanwezigheid van een (landbouw-)bedrijf, zodat niet bij voorbaat alle **uitbreidingsmogelijkheden** worden ontnomen, terwijl de natuur op een zelfde manier beschermd kan blijven.*
- ***Exclaveren van bedrijven***
- ***Landbouwgronden** buiten de begrenzing houden, onder meer omdat dit anders in strijd is met eerdere **afspraken over de EHS** (geen schaduwwerking, nieuw groen is vrij groen).*
- ***Spoorlijnen en gronden van de NS** buiten de begrenzing houden*
- ***Aanwezige kleiconcessies van baksteenfabrikanten**, waarvoor reeds een ontgrondingvergunning is verkregen, **alsmede toegangswegen en losvoorzieningen** buiten de begrenzing laten*
- ***Niet direct aan bebouwde kavels** begrenzen, vanwege de rechtszekerheid en de uitbreidingsmogelijkheden in bestaand stedelijk gebied.*

Ecologisch

- ***Begrenzing aanpassen aan het voorkomen van belangrijke soorten flora of fauna, zoals bijvoorbeeld (weide-) vogels***
- *Begrenzing aanpassen aan het **voorkomen van specifieke habitattypen of soorten uit bijlage I of II van de Habitatrichtlijn***

Op basis van de reactie is bezien of de begrenzing van het gebied gewijzigd zou moeten worden. De begrenzing van Habitatrichtlijngebieden is gebaseerd op een aantal algemene uitgangspunten. Deze zijn beschreven in het Gebiedendocument, pag. 4 en 5. De habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn, voor zover overgenomen op de Nederlandse referentielijst, vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief de in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de (aanwezige) habitattypen en/of soorten. Daarbij is gestreefd naar het begrenzen van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden of beheerseenheden. Dit impliceert dat een gebied ook natuurwaarden omvat waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of aangemeld (het zogenoemde 'cement tussen de bakstenen'). Deze terreindelen maken integraal onderdeel uit van het systeem en zijn nodig voor

herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten. Hierbij is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen en herkenbare topografische lijnen. Overigens valt bebouwing – voor zover niet nodig voor de instandhouding van habitattypen en/of soorten - automatisch buiten de begrenzing van een Habitatrichtlijngebied.

Voor de argumenten die hierboven zijn genoemd, gelden de volgende overwegingen:

Praktisch-bestuurlijk

- Daar waar mogelijk is aangesloten bij **bestaande begrenzingen van Vogelrichtlijngebieden, Natuurbeschermingswetgebieden en de EHS (conform de natuurgebiedplannen van de provincies), alsmede bij de bestaande ruimtelijke plannen en gemeentegrenzen**. Deze gebieden zijn echter begrensd op grond van de instandhouding van andere natuurwaarden of criteria dan voor de Habitatrichtlijn het geval zijn. In voorkomende gevallen is gebleken dat het op grond van ecologische argumenten niet noodzakelijk is om deze grenzen gelijk te trekken. Wel overgaan tot het gelijktrekken zou de bescherming onnodig verzwaren.
- Gebieden worden begrensd op basis van het belang voor de natuurwaarden. Er is hierbij ook gekeken naar het eigendom en de aanwezigheid van **beheersovereenkomsten** zoals in de EHS (om de instandhouding van de natuurwaarden beter te kunnen waarborgen). Deze vormen echter geen vereisten voor aanmelding of begrenzing.
- Wat betreft **natuurontwikkelingsgebieden** is in voorkomende gevallen nieuwe en/of in ontwikkeling zijnde natuur meebegrensd met een Habitatrichtlijngebied. Nieuwe natuur wordt slechts dan meegenomen wanneer het natuurdoel overeenkomt met het dat van het aangrenzende aangemelde gebied, of wanneer deze nieuwe natuur nodig is voor de instandhouding van de natuur in het Habitatrichtlijngebied. Of deze percelen al wel of nog niet zijn aangekocht is daarbij geen criterium, de mate waarin deze percelen integraal onderdeel uitmaken van het gebied is meer bepalend.
- De **eigendomssituatie** is geen criterium voor begrenzing. Of percelen al wel of nog niet zijn aangekocht is geen criterium, de mate waarin deze percelen integraal onderdeel uitmaken van het gebied is meer bepalend. Alleen waar dit uit praktische overwegingen in het kader van aansluiting bij administratieve grenzen logischer was, zijn eigendomsgrenzen aangehouden.

Bedrijfsmatig

- In het algemeen geldt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover niet nodig voor de instandhouding van de natuurwaarden, in principe geen deel uitmaken van de aanmelding
- Daar waar mogelijk is rekening gehouden met **belangen van (landbouw-)bedrijven**. Waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande administratieve grenzen en worden agrarische gebieden zoveel mogelijk buiten de begrenzing gelaten. Binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten. Hetzelfde geldt voor huiskavels en andere kavels, tenzij het bepaalde typen nieuwe natuur betreft. Het gaat hierbij om nieuwe natuur met hetzelfde natuurdoel als het aangrenzende gebied (herstel) of nieuwe natuur nodig voor de instandhouding van het aangrenzende gebied. Of deze percelen al wel of niet zijn aangekocht is daarbij geen criterium, meer bepalend is de mate waarin deze percelen integraal onderdeel uitmaken van het gebied.
- **Uitbreidingsmogelijkheden** worden niet bij voorbaat ontnomen door de bescherming van Habitatrichtlijngebieden. De bescherming van natuurwaarden vereist wel dat er op een zorgvuldige wijze rekening wordt gehouden met deze waarden. Wanneer een voorgenomen uitbreiding geen (significante) negatieve gevolgen heeft voor de natuurwaarden, kan deze in principe gewoon doorgang vinden. Meer over de gevolgen van aanmelding is te vinden in hoofdstuk 4 van dit Reactiedocument. Overigens werd in de reactie gesproken over de definitieve **aanwijzing**. Dit is echter een volgende stap, die zo spoedig mogelijk na de vaststelling van de communautaire lijst zal plaatsvinden. Hierbij zal een formele inspraakprocedure, met mogelijkheden voor het indienen van zienswijzen en het eventueel in beroep gaan bij de Raad van State, worden gehanteerd.

- **Spoorwegen:** Bij het definitief begrenzen in het kader van de aanwijzing zal worden bekeken of het mogelijk is het spoorbed buiten de begrenzing te laten. Overigens zijn nu reeds alle verharde objecten niet in de begrenzing opgenomen.
- **Concessies:** De begrenzing van onder de Habitatrichtlijn aan te melden gebieden kan uitsluitend worden gebaseerd op ecologische overwegingen. Er kan geen rekening worden gehouden met economische belangen, zoals die met betrekking tot verleende concessies voor ontgronding. Dit neemt niet weg dat het huidige bestendige gebruik conform vigerende vergunningen en het vigerende bestemmingsplan voortgezet kan worden. Verleende ontgrondingsvergunningen kunnen dus in beginsel geëffectueerd worden. Dat kan echter niet gegarandeerd worden. Immers, indien op enig moment mocht blijken dat de huidige activiteiten of de intensivering daarvan significante gevolgen kunnen hebben voor de kwaliteit van habitattypen of leefgebieden van soorten (cq. verslechtering), zullen er conform artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn passende maatregelen dienen te worden genomen. In geval van onherroepelijke ontgrondingsvergunningen kunnen zich er dus twee situaties voordoen:
  1. De ontgronding betreft in agrarisch gebruik zijnde percelen waar geen habitattypen of soorten voorkomen waarvoor het gebied is aangewezen. In dit geval is er geen sprake van kwaliteitsverslechtering zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid van de Habitatrichtlijn en kan de ontgronding worden begonnen dan wel voortgezet.
  2. De ontgronding leidt of kan leiden tot kwaliteitsverslechtering van de aanwezige relevante habitattypen en/ of soorten. Passende maatregelen dienen getroffen te worden teneinde dergelijke effecten te voorkomen. In de toekomst kunnen dergelijke problemen het hoofd worden geboden als de ontgronding onderdeel uitmaakt van een beheersplan waarin de instandhouding van de relevante habitattypen en soorten is verzekerd (de ontgronding kan dan beschouwd worden als een beheersmaatregel die de beschermde waarden ten goede komen).

Overigens is het zo dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover niet nodig voor de instandhouding van de natuurwaarden, in principe geen deel uitmaken van de aanmelding. Rondom wegen en voorzieningen is geen zoneringsaangebracht. In het kader van beheersplannen kan een en ander verder worden uitgewerkt.²²

- **Bebouwde kavels:** Bebouwde kavels hebben via het bestemmingsplan veelal mogelijkheden tot uitbreiding. De aanmelding van gebieden brengt hierin in het algemeen geen wijziging. Wel is in bepaalde gevallen toetsing noodzakelijk, wanneer er effecten op specifieke natuurwaarden te verwachten zijn.

Ecologisch

- Bij het **voorkomen van belangrijke soorten flora of fauna**, zoals bijvoorbeeld **(weide-) vogels**, is het essentieel dat het gaat om specifieke habitattypen en soorten uit bijlage I en II van de Habitatrichtlijn. Overigens worden vogels niet beschermd door de Habitatrichtlijn: hiervoor is er de Vogelrichtlijn en in het kader hiervan heeft Nederland al gebieden aangewezen. Alle voorstellen met betrekking tot de bescherming van vogels kunnen daarom niet worden toegewezen.
- Wanneer in een reactie verwezen wordt naar **specifieke habitattypen of soorten uit bijlage I of II van de Habitatrichtlijn**, voorkomend op de Nederlandse referentielijst, die wel of niet in of rond een gebied zouden voorkomen, is met behulp van beschikbare informatie nagegaan of dit inderdaad het geval is. Alle voorstellen zijn aan een team van deskundigen voorgelegd. Bij deze beoordeling was het vaak van belang dat reacties aanvullende ecologische informatie hebben gegeven hebben. In hoofdstuk 5 is aan de hand van de ontvangen reacties per gebied te lezen wat er met betrekking tot dergelijke begrenzingvoorstellen is besloten.

²² Op korte termijn wordt een relevante uitspraak van het Europese Hof verwacht in de zaak C-127/02: Kokkelvisserij. Dit kan van invloed zijn op de interpretatie van de begrippen bestaand gebruik en nieuwe activiteiten.

3.2 VRAGEN OM INFORMATIE OF VERDUIDELIJKING

A3-2 Onderzoek en begrenzingsinformatie

- *U heeft geen gericht onderzoek gedaan of deskundigen geraadpleegd voor de begrenzing van gebieden*
- *Ik verzoek u mij meer informatie te verschaffen over de reden van de gekozen begrenzing.*

De begrenzing heeft plaatsgevonden op grond van de beschikbare ecologische informatie, en in een aantal gevallen met de hulp van provincies, terreinbeherende organisaties en deskundigen. Aanvullend onderzoek is in een aantal gevallen eveneens gedaan, voor bepaalde soorten. Meer informatie hierover vindt u in het Gebiedendocument. Vragen over de gekozen begrenzing van specifieke gebieden van de ontwerplijst zijn opgenomen in hoofdstuk 5 van dit Reactiedocument. In het kader van de beheersplannen zal ook bezien worden of zoneringsmaatregelen nodig zijn.

A3-3 Woonkern

Doet begrenzing dichtbij een woonkern van 800 inwoners wel recht aan een habitatgebied? (gebied Grootte Heide - 31)

In een dichtbevolkt land als Nederland doet de situatie van bebouwingskernen in de nabijheid van richtlijngebieden zich vaker voor. Dit laat onverlet dat het gebieden betreft met natuurwaarden waarvoor Nederland in Europees verband een verantwoordelijkheid heeft. In het Gebiedendocument én op de website (www.minlnv.nl/natura2000) is te vinden voor welke habitattypen en/of soorten een gebied is aangemeld. In het kader van de aanwijzingsbesluiten en de beheersplannen zal nader worden uitgewerkt wat de concrete instandhoudingsdoelen voor de gebieden zijn, alsmede waar welke instandhoudingsmaatregelen genomen moeten worden. In dit verband zal voor zover nodig in beeld worden gebracht wat de aanwezigheid is van de habitattypen en wat de leefgebieden van de soorten zijn. Op basis hiervan kan ook worden besloten over de mogelijkheden voor activiteiten, zoals uitbreidingen.

A3-4 Hydrologische situatie

In hoeverre is bij de begrenzing voldoende rekening gehouden met de bestaande en/of toekomstige hydrologische situatie in en rondom het gebied?

Bij de huidige begrenzing van de gebieden is zo goed mogelijk in het korte tijdbestek dat ter beschikking stond, rekening gehouden met de hydrologische situatie. Maatregelen gericht op de instandhouding van een gebied betreffen zowel maatregelen binnen als buiten een gebied. In het kader van de aanwijzingsbesluiten zal voor de concrete gebieden worden bezien of verdere optimalisatie mogelijk is.

A3-5 Ecologisch logische begrenzing

Is er wel altijd gekozen voor een vanuit ecologisch uitgangspunt logische begrenzing? De soms snipperachtige begrenzing doet anders vermoeden en de uitgangspunten voor begrenzing zijn onnavolgbaar. Er is zoveel als mogelijk gekozen voor een ecologisch onderbouwde begrenzing. In voorkomende gevallen is vanuit praktisch oogpunt gekozen voor aansluiting op bestaande administratieve grenzen, of op herkenbare topografische lijnen in het gebied.

A3-6 Herkenbare ecologische eenheden en identiteit

Waarom heeft u de begrenzing onvoldoende gebaseerd op herkenbare ecologische eenheden en identiteit op basis van structuur, hydrologie, voorkomende flora en fauna en beheer? Er is onvoldoende rekening gehouden met het zgn. 'cement tussen de bakstenen' in de vorm van aanwezig en potentiële natuurwaarden. Waar mogelijk is invulling gegeven aan het criterium 'cement tussen de bakstenen'. In hoofdstuk 2 van het Gebiedendocument wordt dit nog verder verduidelijkt.

A3-7 Groter areaal dan nodig

Waarom hebben de gebieden op de ontwerp-lijst een groter areaal dan op grond van de betreffende habitattypen en soorten nodig is? De Habitatrichtlijn vraagt niet om gebieden te selecteren, waar habitattypen en soorten niet voorkomen.

Het voorkomen en de locatie van de betreffende habitattypen en soorten is een uitgangspunt geweest bij het begrenzen van de geselecteerde gebieden. Daarnaast is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande grenzen, zoals van Vogelrichtlijn en Natuurbeschermingswetgebieden. Ook is het zgn. 'cement tussen de bakstenen' meebegrensd ten behoeve van de eenheid en de instandhouding van de natuurwaarden waarvoor een gebied is aangemeld. U kunt meer lezen over de begrenzingmethode in hoofdstuk 2 van het Gebiedendocument.

A3-8 Zuinig, compact en beperkt begrensd

- *Waarom bent u bij de begrenzing zo zuinig te werk gegaan? Ook buiten een aantal van de gebieden op de ontwerp-lijst komen de genoemde habitattypen en soorten voor. Het is van belang bij de begrenzing rekening te houden met ecologische samenhang en de onderlinge hydrologische relaties.*
- *Waarom heeft u zeer compact en beperkt begrensd? Dit leidt tot belemmeringen voor de gunstige ontwikkeling en staat van instandhouding van de betreffende habitattypen en soorten.*

Naar aanleiding van de opmerkingen met betrekking tot te zuinige begrenzing is de begrenzing van de concrete gebieden nog eens kritisch tegen het licht gehouden. In het bijzonder is daarbij gebruik gemaakt van de provinciale natuurgebiedplannen. Dit heeft erin geresulteerd dat voor 80 gebieden meer of minder beperkte wijzigingen in de begrenzingen zijn aangebracht. Dit houdt onder meer in dat nieuwe natuur met hetzelfde natuurdoel als het aangrenzende gebied (herstel) of nodig voor de instandhouding van het aangrenzend gebied, toegevoegd is aan de begrenzing. In een aantal situaties zoals in het Dinkeldal is aansluiting gezocht bij bestaande bestuurlijke afspraken. Voor een aantal soorten is het areaal aangemelde beeklopen aanzienlijk uitgebreid.

Bij de definitieve begrenzing in het kader van de aanwijzingsbesluiten zal nader worden gezien of met de huidige begrenzing in combinatie met de instandhoudingsmaatregelen binnen en buiten de richtlijngebieden in voldoende mate het herstel en de instandhouding kan worden gegarandeerd.

3.3 VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER SPECIFIEKE DELEN VAN GEBIEDEN

Vaargeulen Waddenzee

A3-9 Wel of niet (consequent) meebegrenzen vaargeulen Waddenzee

- *In het kader van de internationale samenhang is het onaanvaardbaar dat in het Nederlandse deel van de Waddenzee de vaargeulen zijn meebegrensd. Zowel in Duitsland als in Denemarken zijn de hoofdvaargeulen buiten de begrenzing gehouden. De vaargeulen zijn niet van dusdanig belang voor de instandhouding van de te beschermen habitattypen en soorten, dat deze aanmelding ervan rechtvaardigt.*
- *In de Waddenzee is de begrenzing van vaargeulen niet consequent toegepast: in het Friese gedeelte zijn de vaargeulen meebegrensd, maar de vaargeulen naar de Groninger zeehavens (Delfzijl en Eemshaven) zijn buiten de begrenzing gehouden*
- *Het op diepte houden of brengen van vaargeulen in de Waddenzee is van essentieel belang voor de ontwikkelingsmogelijkheden in Noordelijke (zee)havens. Voor de instandhouding van de grijze zeehond, de gewone zeehond en de fint zijn de vaargeulen niet van zodanig belang dat dit de aanmelding ervan rechtvaardigt.*

De Europese Commissie heeft met betrekking tot de estuaria eind 2002 een notitie uitgebracht met daarin de zienswijze dat vaargeulen in meerdere opzichten een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het estuariene systeem. Bij de aanmelding heeft Nederland deze zienswijze gevolgd. Dit heeft erin geresulteerd dat de

Westerschelde en de Waddenzee inclusief de vaargeulen zijn aangemeld. Met betrekking tot de Eems-Dollard kan worden opgemerkt dat hier sprake is van een bijzondere situatie. In dit gebied kunnen alleen met wederzijdse instemming van Duitsland en Nederland besluiten worden genomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal dit nader worden bezien. Vooralsnog heeft Nederland voldoende dekkingpercentage voor wat betreft de estuaria.

Het belang van het op diepte houden en brengen van de vaargeulen van de Westerschelde en de Waddenzee voor de instandhouding en ontwikkeling van de havens wordt onderkend. Het op diepte houden van de vaargeulen valt onder bestaand gebruik. In de daartoe bestaande kaders zullen de voorwaarden en condities worden vastgelegd. Met betrekking tot het op diepte brengen van de vaargeulen geldt dat dit overeenkomstig de verplichtingen van de Habitatrichtlijn afgewogen dient te worden tegen de waarden waarvoor het gebied is aangemeld.

Duingebieden

A3-10 Zeewaarste begrenzing

Verzoek om bij alle duin- en kustgebieden de zeewaartse begrenzing niet op de duinvoet te leggen maar te situeren op de laagwaterlijn, zoals u bij Duinen Texel heeft gedaan. Tevens verzoek om aan de landzijde de landgoederen op de oude strandwallen mee te begrenzen. Uit geomorfologisch oogpunt horen deze erbij. Stranden zijn doorgaans alleen opgenomen indien zowel het duingebied als het zeegebied aan weerszijden zijn opgenomen in een Habitatrichtlijngebied. Er is discussie mogelijk of ze tot de duinen dan wel tot de zee worden gerekend, maar in navolging van de Vogelrichtlijngebieden is het strand bij de zeegebieden getrokken (zoals onder meer bij de Voordelta). Dit is ook in analogie met de begrenzing van de PKB Waddenzee. Bij de definitieve aanwijzing van de gebieden is dit echter nog een punt van aandacht. Hoe het ook zij, de gebiedsindeling voor het nemen van maatregelen (bijvoorbeeld ten gevolge van beheersplannen) hoeft niet noodzakelijkerwijs samen te vallen met die van de aanwijzingen. Landgoederen buiten het eigenlijke duingebied kunnen alleen in aanmerking komen voor begrenzing indien er een relevant habitatype in goede ontwikkelde staat voorkomt (zoals bijvoorbeeld het habitatype 2180 – beboste duinen). In het kader van de aanwijzingsbesluiten zal nader worden bezien welke lijn met betrekking tot de begrenzing van het strand gevolgd zal worden.

3.4 VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER MEDEFINANCIERING

A3-11 Beperkte begrenzing is belemmering voor medefinanciering

De wijze van begrenzing is zeer beperkt. Zo worden de mogelijkheden voor medefinanciering vanuit Europa belemmerd.

Naar aanleiding van de ontvangen reacties over de beperkte begrenzing zijn wijzigingen gemaakt. Bij reactie A3-7 kunt u hier meer over lezen. Zoals de Habitatrichtlijn voorschrijft, zijn selectie en begrenzing van de gebieden uitgevoerd met het oog op het herstel en de instandhouding van de specifieke natuurwaarden in de beschermde gebieden. De aanmelding en aanwijzing van gebieden bepalen voor welke terreinen medefinanciering via het Europese instrument “Life Nature” kan worden aangevraagd: medefinanciering is alleen mogelijk voor maatregelen die nodig zijn voor het herstel of behoud van Natura 2000. Mogelijkheden voor Europese medefinanciering kunnen geen uitgangspunt voor begrenzing of selectie voor de Habitatrichtlijn vormen, omdat dit niet aansluit bij de ecologische criteria van de richtlijn. In dit opzicht stelt de Habitatrichtlijn inderdaad beperkingen. In bijzondere situaties kunnen projecten, met name gericht op prioritaire soorten buiten de richtlijngebieden in aanmerking komen voor Europese medefinanciering. Daarnaast zijn er andere Europese mogelijkheden voor medefinanciering die niet zijn beperkt tot de Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden van Natura 2000, zoals onderdelen van de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer.

A3-12 Niet begrenzing van LIFE-gebieden

U heeft een aantal gebieden niet begrensd waarvoor inmiddels wel LIFE-subsidie is verkregen. Hoe denkt u dit te corrigeren?

De begrenzing is hierop aangepast.

Deel A – Algemeen

Hoofdstuk 4. De consequenties van aanmelding

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk vindt u de reacties die te maken hebben met de consequenties van de aanmelding (en de daarop volgende aanwijzing) van gebieden voor (voorgenomen) activiteiten in de gebieden.

Leeswijzer

Omwille van de duidelijkheid, de leesbaarheid, het voorkomen van herhaling en het beperken van de omvang van het Reactiedocument, zijn vaak meerdere reacties samengevoegd. Dit heeft erin geresulteerd dat de relatie tussen reageerder en reactie in de algemene hoofdstukken niet tot uitdrukking komt. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Vragen hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A4-32, waarbij de “A” staat voor dit deel van het Reactiedocument, de “4” voor het hoofdstuknummer en de “32” voor het nummer van de vraag. In de thematische index op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema’s zien welke reacties nog meer voor u van toepassing zijn. Het hoofdstuk is logisch verdeeld in verschillende paragrafen en subparagrafen. Hieronder in de opbouw kunt u lezen hoe de verdeling is gemaakt.

U vindt **dikgedrukt** eerst het nummer van de reactie en in trefwoorden de inhoud van de reactie (ook terug te vinden in bijlage 1). Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Opbouw

4.1	ALGEMENE VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER CONSEQUENTIES
4.2	WETGEVING - Wettelijke Basis en de Natuurbeschermingswet - Stapeling van Beleid en de afstemming met andere beschermingsregimes
4.3	GEVOLGEN VAN DE AANMELDING - Tegen beperking door de Habitatrichtlijn - Uitleg over de gevolgen van aanwijzing en aanmelding - Toetsingskader - Niet-limitatieve lijst - Integrale en gebiedsgerichte toetsing
4.4	BESTAAND, HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK - Beperkingen - Gevolgen voor bestaand gebruik - Toekomstig gebruik en schadelijkheid van bestaand gebruik
4.5	EXTERNE WERKING, ZONERING EN AMMONIAK - Externe werking - Zonering en Ammoniak
4.6	BEHEER EN MILIEU-EN WATERKWALITEIT - Beheer - Milieu-en Waterkwaliteit

4.7	FINANCIERING: ONDERZOEKEN EN SCHADEVERGOEDING - Financiering van onderzoeken en rapporten - Schadevergoeding

---

4.1 ALGEMENE VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER CONSEQUENTIES

A4-1 Herziening en evaluatie van beschermde status

Blijven gebieden en begrenzings gebieden hun beschermde status houden voor betreffende instandhoudingdoelstellingen of zijn er evaluatie/toetsingsmomenten op basis waarvan nieuwe beoordelingen en een nieuwe vaststelling van gebieden en habitattypen plaatsvindt?

In principe blijft de status van de aangewezen richtlijngebieden gehandhaafd. Iedere Lid-Staat heeft de verantwoordelijkheid om eens in de zes jaar een verslag naar de Europese Commissie te zenden met daarin de stand van zaken wat betreft de uitvoering van de Habitatrichtlijn en de bijdrage aan de doelstellingen van het netwerk Natura 2000. Mede op basis van deze informatie maakt de Europese Commissie periodiek een evaluatie. Uit artikel 9 van de Habitatrichtlijn volgt verder dat de Commissie kan overwegen om, wanneer de natuurlijke ontwikkeling dat rechtvaardigt, een speciale beschermingszone haar status te ontnemen. Dergelijke gevallen zullen echter uitzonderingen zijn.

A4-2 Status van afgevalen gebieden

Hoe moet in de besluitvorming worden omgegaan met eerder aangemelde gebieden die nu zijn verwijderd van de ontwerp-lijst, danwel sterk zijn verkleind?

Ten opzichte van de eerdere meldingen in 1996 en 1998 waren vier gebieden en verschillende delen van gebieden niet langer voorgesteld voor aanmelding tijdens de openbare procedure. Dit is gehandhaafd bij de definitieve lijst. Voor deze (delen van) gebieden geldt, net zoals alle andere gebieden die niet op de definitieve aanmeldingslijst staan, dat zij niet (langer) onder het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn vallen. Daarmee hoeft in de besluitvorming niet langer het afwegingskader van de Habitatrichtlijn gevolgd te worden. Overigens laat dit onverlet dat gebieden die vallen onder een ander beschermingsregime, zoals de staats- en natuurmonumenten en de EHS-gebieden, de bescherming van het andere regime blijven behouden.

A4-3 EHS en Soortenbeleid blijven achter

In de bescherming van natuurgebieden in Nederland is nu een forse stap gezet met de aanmelding van gebieden voor de Habitatrichtlijn. De ontwikkeling van natuurgebieden, d.w.z. de verwerving en inrichting van EHS-gronden, alsmede een pro-actief soortenbeleid (zoals wordt geadviseerd door de Raad voor het Landelijk Gebied) blijft achter door grote bezuinigingen. Dit is onacceptabel.

Het kabinet onderkent het belang van de realisatie van de EHS. Inmiddels is daarom in het kader van de uitgavenintensivering van het kabinet de EHS tot 2018 volledig financieel gedekt. Wat betreft de soortenbescherming worden de huidige middelen vooralsnog als voldoende beschouwd. Er komt wel een gedegen analyse van de effectiviteit van de inzet van deze middelen en op basis hiervan zal worden bezien of er eventueel een heroverweging moet plaatsvinden.

4.2 WETGEVING

Wettelijke basis en de Natuurbeschermingswet

A4-4 Juridische verankering en wettelijke grondslag

- *De juridische verankering van de bescherming van de Habitatrichtlijn is vooralsnog onzeker. Dit heeft te maken met de onduidelijkheid rondom de wijziging van de Natuurbeschermingswet.*
- *Wat is de wettelijke grondslag van de aanwijzing van gebieden? Is het een aanwijzing op grond van de Natuurbeschermingswet?*

Voor de juridische verankering van de Habitatrichtlijn in Nederlandse wetgeving bestaat er het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998. Op 25 mei jongstleden heeft de Tweede Kamer gestemd over het voorstel, waarbij het geamendeerd is aangenomen. Belangrijke elementen uit het definitieve wijzigingsvoorstel zijn dat er een provinciaal vergunningsstelsel wordt gehanteerd en dat beheersplannen

verplicht worden voor alle richtlijngebieden. Op dit moment wordt de behandeling door de Eerste Kamer voorbereid. Totdat deze wetswijziging van kracht wordt dient de Habitatrichtlijn zelf als wettelijke grondslag. Dit is zo vastgelegd in de Europese wet en regelgeving.

A4-5 Voorstel voor Amvb over interpretatie van begrippen

Ik verzoek u om met spoed een Amvb vast te stellen om te voorkomen dat de interpretatie van begrippen als 'significante effecten' en dwingende redenen van groot openbaar belang' door de rechter wordt bepaald. Momenteel bestaan er nog geen plannen om een dergelijke AMVB vast te stellen. Er is voor gekozen om de verdere interpretatie van de richtlijn niet via regelgeving te laten verlopen, maar via een Handreiking voor artikel 6 van de Habitatrichtlijn waarin nader op deze onderwerpen zal worden ingegaan. Een eerste versie hiervan is recent gepubliceerd en aan de Tweede Kamer gezonden. Op de website van het ministerie van LNV kunt u deze vinden (www.minlnv.nl/natura2000). De handreiking zal in de loop van 2004 verder worden geconcretiseerd.

A4-6 Medegebruik en beleving

Van het wijzigingsvoorstel voor de Natuurbeschermingswet zou, mede in het licht van de Nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur, verwacht mogen worden dat de expliciet ruimte schept voor bestemming van bestaand maatschappelijk medegebruik en ruimte laat voor optimale beleving van natuurgebieden.

In het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998, dat geamendeerd is aangenomen door de Tweede Kamer en momenteel wordt voorbereid voor behandeling door de Eerste Kamer, wordt rekening gehouden met bestaand gebruik en de beleving van natuurgebieden. Dit alles kan gecontinueerd worden zolang er geen schadelijke effecten optreden voor de gunstige staat van instandhouding van soorten, hun leefgebieden en de habitatype waarvoor het gebied is aangemeld. In het beheersplan worden dit soort zaken per gebied concreet gemaakt.²³ In het algemeen geldt dat veel kan, maar niet alles.

A4-7 Relatie Natuurbeschermingswet en Flora- en Faunawet

Hoe verhouden de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet zich zowel juridisch als praktisch tot elkaar? Welke wet heeft voorrang als het gaat om voortzetting van bestaand gebruik?

Beide wetten zijn een implementatie van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, waarbij de Flora- en Faunawet ook aan niet-Habitatrichtlijnsoorten bescherming geeft. In het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet, dat inmiddels is aangenomen in de Tweede Kamer en wordt voorbereid door behandeling van de Eerste Kamer, zal de gebiedsbescherming worden vastgelegd in de Nederlandse wetgeving, in de Flora- en Faunawet is dit inmiddels gebeurd voor de soortenbescherming. De Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet zijn complementair. Dit betekent dat in een concreet geval zowel een natuurbeschermingswetvergunning als een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet noodzakelijk kan zijn.

A4-8 Vergunningverlening

Verzoek om een voor de praktijk duidelijke en werkbare regelgeving te ontwikkelen, waarbij meer duidelijkheid komt over de vergunningverlening.

Het voorstel voor de wijziging van de Natuurbeschermingswet, dat nu wordt voorbereid voor behandeling door de Eerste Kamer, geeft uitsluitend over het vergunningstelsel. De Tweede Kamer heeft het voorstel op 25 mei jongstleden geamendeerd aangenomen en daarbij gekozen voor een stelsel waarbij de provincies de vergunningen verlenen. Nadat de wet ook door de Eerste Kamer is aangenomen, zal in een Algemene Maatregel van Bestuur (AmvB) worden aangegeven voor welke activiteiten of gebieden het Rijk de verantwoordelijkheid voor vergunningverlening heeft. Tenslotte is er met het oog op duidelijkheid van de regelgeving, een handreiking voor de toepassing van het beschermingsregime beschikbaar, op www.minlnv.nl/natura2000.

²³ Op korte termijn wordt een relevante uitspraak van het Europese Hof verwacht in de zaak C-127/02: Kokkelvisserij. Dit kan van invloed zijn op de interpretatie van de begrippen bestaand gebruik en nieuwe activiteiten.

Stapelning van beleid en de afstemming met andere beschermingsregimes

A4-9 Geen stapeling van beleid of extra beleid

- *Voor r.o., water en geluid is het onduidelijk welke gevolgen de aanmelding heeft. Deze aspecten zijn via de wet milieubeheer, de provinciale waterhuishoudingsplannen en bestemmingsplannen afdoende geregeld. Een extra beleidslijn is niet wenselijk.*
- *Bij het verlenen van aanlegvergunningen, bouwvergunningen e.d. zal de Habitatrictlijn richtinggevend zijn. Dit is buiten de reeds bestaande regelgeving (Natuurschoonwet, Boswet, Milieuwetgeving, Mestwetgeving, streek- en bestemmingsplannen) onnodig betuttelend.*
- *Door de extra stapeling van beleid worden gebiedsprocessen als de reconstructie in ernstige mate gefrustreerd*
- *Er is sprake van stapeling van beleid, terwijl er beloofd is dat er minder regels komen.*
- *Het is ongeloofwaardig van de overheid dat zij de administratieve lastendruk wil verlagen en deregulering nastreeft, maar wel de agrarische ondernemer opzadelt met nieuwe regels en lasten. Met de bestaande wetgeving zoals de Wet milieubeheer, bestemmingsplannen en Streekplannen heeft de overheid voldoende borging om de natuur in stand te houden.*
- *De bestaande regelgeving, wetten en andere inspanningen beschermen de gebieden al meer dan voldoende als het gaat om natuur, en leggen al zeer veel beperkingen op aan de eigenaars, beheerders en boeren in de omgeving.*

De Habitatrictlijn geeft ruimtelijke en kwalitatieve bescherming aan specifieke natuurwaarden. Met name vanwege het instandhouden van de kwaliteit van de natuurwaarden in de gebieden is het noodzakelijk om de bestaande regelgeving aan te vullen. De bestaande regelgeving is daarnaast niet specifiek toegesneden op de bescherming van de soorten, hun leefgebieden en de habitattypen die vallen onder de Habitatrictlijn. De Europese verplichtingen stellen hier echter wel eisen aan. Het is noodzakelijk dat bij de totstandkoming van besluiten die van invloed zijn op de natuurwaarden van de Habitatrictlijn, rekening wordt gehouden met de Habitatrictlijn. Om stapeling van wetgeving tegen te gaan en een geïntegreerde besluitvorming te laten plaatsvinden, is er in het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998, dat door de Tweede Kamer geamendeerd is aangenomen en wordt voorbereid voor behandeling door de Eerste Kamer, een coördinatieregeling opgenomen om de afstemming met overige wetten te regelen.

A4-10 Grotere bestuurslast

De stapeling van beschermingsregimes leidt tot een grotere bestuurslast. Dit is een punt van zorg.

Het Kabinet zet zich in om bij de uitvoering van wetten de bestuurslasten zo klein mogelijk te maken. Ook bij de Natuurbeschermingswet is er de inzet om bij de implementatie geen onnodige bestuurlijke lasten bij partijen neer te leggen.

A4-11 EHS en Habitatrictlijn

In het kader van de EHS zijn reeds vele gronden beschermd natuurgebied, met alle beperkingen van dien. In hoeverre is te verwachten dat de EHS-gronden ook de status van Habitatrictlijngebied krijgen, en dus onderhavig zullen zijn van een nog strengere regime?

Met de huidige aanmelding is voldaan aan de Europese verplichtingen, met uitzondering van de Noordzee²⁴. Het aanwijzen van nieuwe gebieden, ook binnen de EHS, is daarmee niet nodig en daarom niet voorzien. Overigens is het zo dat sommige geselecteerde gebieden of delen van gebieden zowel in de EHS vallen als onder de Habitatrictlijn. In voorkomende gevallen zullen beide beschermingsregimes naast elkaar worden toegepast.

²⁴ De aanmelding van gebieden op de Noordzee buiten territoriale water en kan pas worden voltooid wanneer er nadere richtlijnen van de Europese Commissie beschikbaar zijn voor aanmelding van zeegebieden.

A4-12 Meerwaarde van Habitatrictlijn

Vrijwel alle gebieden die u voorstelt op uw ontwerp-lijst zijn reeds beschermd door de Vogelrichtlijn, de Natuurbeschermingswet of de EHS. Welke meerwaarde heeft de beschermingsstatus van de Habitatrictlijn dan nog?

Met de Habitatrictlijn wordt beoogd om specifieke natuurwaarden in stand te houden, namelijk de habitattypen en soorten die voorkomen op bijlagen I en II van de Habitatrictlijn. Voor iedere Lid-Staat geldt daarbij een eigen referentielijst. Deze natuurwaarden worden niet vanzelfsprekend (of even goed) beschermd door de andere bestaande beschermingsregimes.

4.3 GEVOLGEN VAN DE AANMELDING

Tegen beperking door de Habitatrictlijn

A4-13 Rechtsongelijkheid

De Wet Ammoniak en Veehouderij en de Habitatrictlijn hebben als consequentie dat een aantal bedrijven in Nederland niet meer kan uitbreiden, terwijl andere dat wel kunnen. Dit is een ernstige vorm van rechtsongelijkheid.

De regelgeving geldt voor *alle* bedrijven en burgers in de betreffende gebieden geldt, zonder onderscheid, en hierbij komt de gelijkheid voor de wet niet in het geding. In sommige gevallen brengt geografische ligging aanvullende wetgeving met zich mee, zoals bijvoorbeeld voor bedrijven die in de bebouwde kom zitten. De Habitatrictlijn, net zoals de Wet Ammoniak en Veehouderij, blijft overigens mogelijkheden bieden aan plannen en projecten, zoals uitbreidingen. Het is wel zo dat in sommige gebieden natuurwaarden zitten die inderdaad eerder schade ondervinden van ammoniak. In dergelijke situaties kan het voorkomen dat bepaalde bedrijven vanwege de te verwachten negatieve effecten op de natuurwaarden, niet zullen kunnen uitbreiden op bepaalde plekken.

A4-14 Bescherming van eigendom

Eén van de grondwaardes van de rechtsstaat is de bescherming van eigendom. Het legaliteitsbeginsel van de rechtsstaat als hoeder van het vertrouwen tussen mensen en tussen burger en ambtenaar moet worden gerespecteerd.

De Habitatrictlijn is er niet op gericht om het eigendomsrecht te doorkruisen. Mocht er door de aanwijzing toch nog schade ontstaan dan is het schadevergoedingsregime van artikel 31 van de Natuurbeschermingwet 1998 van toepassing. In het geval dat schade ontstaat als gevolg van besluiten over verzoeken om toestemming tot wijziging van bestaand gebruik of tot het verrichten van schadelijke activiteiten, ligt dit anders. Dan wordt over de schadevergoeding beslist overeenkomstig de regels op basis waarvan het besluit is genomen.

Uitleg over de gevolgen van aanwijzing en aanmelding

A4-15 Significante effecten

- *Wat wordt bedoeld met significante effecten? Kunt u een nadere uitleg geven van deze term?*
- *De vaagheid van het begrip significante effecten zorgt voor grote rechtsonzekerheid*

Afhankelijk van de natuurwaarden waarvoor een gebied is aangewezen en de mate waarin deze waarden beïnvloed worden door een bepaalde activiteit is er sprake van een significant effect. Dit moet gerelateerd worden aan de instandhoudingdoelen voor de betreffende natuurwaarden. Of er daadwerkelijk sprake is van een significant effect is afhankelijk van een groot aantal factoren zoals grootte, ligging van het gebied, de aard en de intensiteit van de activiteit, de afstand tot het gebied etc. In het voorstel voor de wijziging van de Natuurbeschermingswet wordt een nadere invulling gegeven van het begrip significant effect. Het ministerie

van LNV werkt daarnaast aan een handreiking over hoe de afwegingen in het kader van de Habitatrictlijn gemaakt moeten worden. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan significante effecten.²⁵

A4-16 Buitenlandse aanmelding

Welke rechtsgevolgen heeft de aanmelding/aanwijzing van in België en Duitsland aangemelde gebieden, die grenzen aan Nederland?

Het gevolg is dat bij de besluitvorming rond de toestemming voor een activiteit in Nederland die van invloed kan zijn op de Habitatrictlijngebieden in Duitsland en België, er rekening moet worden gehouden met het geïmplementeerde beschermingsregime van artikel 6 Habitatrictlijn in het Duitse en Belgische recht. Met andere woorden: dit betekent dat de procedurele stappen van artikel 6 habitatrictlijn dienen te worden doorlopen.

A4-17 Deelgebieden

Sommige Habitatrictlijngebieden bestaan uit meerdere deelgebieden. Niet alle habitattypen en soorten komen voor in alle deelgebieden. Als sprake is van effecten op één bepaald deelgebied, worden dan alle habitattypen en soorten in de beoordeling meegenomen of slechts de natuurwaarden die in het betreffende deelgebied voorkomen?

Bij de beoordeling van de activiteit is het niet van belang of een gebied uit deelgebieden bestaat of niet. Elke activiteit, waar dan ook in het aangemelde gebied, moet worden beoordeeld op haar effecten op die natuurwaarden waarvoor het gebied is aangemeld.

A4-18 Passieve bescherming

Wat wordt bedoeld met het begrip ‘passieve bescherming’ via het toetsen van plannen en ontwikkelingen aan de habitattypen en soorten waarvoor het wordt aangewezen?

Passieve bescherming houdt in het reageren op ingrepen van buiten, die van invloed zijn op de natuurwaarden. Het is een reactieve bescherming: de bescherming vindt plaats op het moment dat de natuurwaarde door een directe ingreep bedreigd kan worden. Actieve bescherming houdt in dat er preventief wordt ingespeeld op bedreigingen voor de instandhouding van specifieke natuurwaarden. Het gaat om het voorkomen van bedreiging. Dit kan onder meer via soortbeschermingsplannen.

Toetsingskader

A4-19 Voorstellen voor een toetsingskader

- *Er is sprake van grote mate van onzekerheid over de consequenties voor bestemmingsplannen en voor milieuvergunningen voor (agrarische) bedrijven. Er is geen toetsingskader beschikbaar.*
- *Het toetsingskader met betrekking tot het voorstel voor de ontwerp-lijst biedt in het geheel geen duidelijkheden omtrent de gevolgen van de aanmelding voor agrarische bedrijven.*
- *Als gemeente worstelen wij met de wijze waarop toetsing aan de Habitatrictlijn (met name voor externe werking) moet plaatsvinden. Een hanteerbaar wettelijk kader en jurisprudentie ontbreken.*
- *Ten behoeve van de onderzoeksplicht voor initiatiefnemers, moet er een eenduidig en duidelijk beoordelingskader worden gemaakt.*
- *De rechtsonzekerheid die is ontstaan door het ontbreken van een duidelijk toetsingskader heeft negatieve consequenties voor de ontplooiing van nieuwe economische activiteiten.*

Op 25 mei jongstleden heeft de Tweede Kamer gestemd over het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998, waarbij het voorstel geamendeerd is aangenomen. Belangrijke elementen uit het definitieve wijzigingsvoorstel zijn dat er een provinciaal vergunningstelsel wordt gehanteerd en dat beheersplannen verplicht worden voor alle richtlijngebieden. Op dit moment wordt de behandeling door de Eerste Kamer voorbereid. Wanneer de wetwijziging is aangenomen, zal er meer duidelijkheid zijn over de rechtsgevolgen. Daarnaast is het ministerie van LNV bezig hulpmiddelen te ontwikkelen ter ondersteuning van de implementatie.

²⁵ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6

Niet-limitatieve lijst

A4-20 Niet-limitatieve lijst

- *Van welke type ingrepen moet het effect worden getoetst op schadelijke gevolgen? Een niet-limitatieve lijst van mogelijk schadelijke handelingen zou uitkomst kunnen bieden.*
- *Er dient duidelijkheid te worden gegeven over de ingrepen die wel en niet zijn toegestaan in een Habitatrictlijngebied. Er is voldoende specialistische kennis beschikbaar om deze vertaalslag te maken*

Elk type ingreep dat een (significant) effect heeft op de staat van instandhouding van de soorten, hun leefgebied en de habitattypen waarvoor een gebied is aangemeld, dient te worden getoetst. Aangezien het in principe om elk denkbare ingreep zou kunnen gaan is het niet mogelijk om in zijn algemeenheid een niet-limitatieve lijst van schadelijke handelingen op te stellen. Er is wel een handreiking in voorbereiding die met voorbeelden zal uitwerken hoe bevoegde gezagen kunnen omgaan met artikel 6 (afwegingskader) van de Habitatrictlijn. In de op te stellen beheersplannen kan duidelijkheid worden geboden over bestaand gebruik en externe werking.

Integrale en gebiedsgerichte toetsing

A4-21 Masterplan en Krimp-groei

- *Is het altijd nodig om ingrepen op individueel niveau te toetsen of kan volstaan worden met toetsing aan een masterplan?*
- *Is groei van schadelijke activiteiten mogelijk als daar tegenover staat dat deze op ongunstige locaties gesaneerd worden? Zijn krimpgroeiscenario's mogelijk?*

Voor de EHS zijn voorwaarden uitgewerkt om op gebiedsniveau een integrale 'nee, tenzij' afweging te maken. Dit kan wanneer een combinatie van projecten of handelingen wordt ingediend die tevens tot doel heeft de kwaliteit en/of kwantiteit van de EHS op gebiedsniveau per saldo te verbeteren (saldering of krimpgroei). Voor die onderdelen van de EHS die tevens zijn aangemeld als te beschermen gebied in het kader van de Vogel- en Habitatrictlijnen zal het Rijk in overleg met de Europese Commissie bepalen onder welke voorwaarden deze maatwerkmoogelijkheid ook geboden kan worden voor Vogel- en Habitatrictlijngebieden.

4.4 BESTAAND, HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Beperkingen

A4-22 Voorkomen van beperkingen

- *De aanwijzing van een Habitatrictlijngebied mag niet leiden tot beperkingen van het landbouwkundig gebruik in de omgeving van het gebied.*
- *De aanwijzing van een Habitatrictlijngebied mag niet leiden tot beperkingen op toekomstige uitbreidingen van landbouwbedrijven.*
- *Rendement is op landgoederen per definitie moeilijk haalbaar, dus is flexibiliteit van groot belang. De regelgeving werkt hierin beperkend, zo ook het voornemen om een gebied aan te wijzen als Habitatrictlijngebied. Dit heeft gevolgen voor diverse functies van het landgoed: landbouw, houtproductie, houtzagerij, vakantiehuisjes en algemene flexibiliteit.*

In de Habitatrictlijngebieden zijn er niet per definitie beperkingen voor activiteiten. Nieuwe activiteiten blijven mogelijk. Voor nieuwe activiteiten met mogelijke (significante) gevolgen voor de natuurwaarden, waarvoor het gebied is aangewezen, zullen vooraf moeten worden beoordeeld. Er moet dan een nader onderzoek plaatsvinden, de zogeheten passende beoordeling. Als hieruit blijkt dat de natuurlijke kenmerken

niet worden aangetast, kan toestemming voor de nieuwe activiteit worden gegeven. In andere gevallen kan alleen toestemming worden gegeven als er geen alternatief is, er een dwingende reden van groot openbaar belang met de activiteit gemoeid is en de schade volledig gecompenseerd wordt. Bij het opstellen van beheersplannen zal er ook aandacht zijn voor het gebruik in de gebieden.

A4-23 Nederland niet op slot

Nederland mag niet op slot.

Nederland gaat niet op slot, er blijft ruimte bestaan voor nieuwe ontwikkelingen. Veel kan, maar niet alles. De Habitatrichtlijn betekent dat nieuwe activiteiten met significante gevolgen vooraf getoetst worden op hun schadelijkheid voor de natuurwaarden in een richtlijngebied.²⁶

A4-24 Planologische schaduwwerking

‘Planologische bescherming mag niet leiden tot planologische schaduwwerking. Het bestaande grondgebruik mag niet belemmerd worden’. Tegen dit uitgangspunt, geformuleerd in natuurgebiedplannen, heeft LNV nooit bezwaar gemaakt. Het is niet acceptabel dat dit uitgangspunt door de aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden teniet wordt gedaan.

De Habitatrichtlijn is een Europese verplichting die eerdere nationale afspraken kan overstijgen. Op basis van de richtlijn zijn Lid-Staten verplicht gebieden aan te melden aan te wijzen op grond van ecologische overwegingen, om habitattypen en/of soorten te beschermen. Voor de betreffende natuurwaarden dienen instandhoudingdoelen geformuleerd te worden. Indien de duurzame staat van instandhouding maatregelen vereist en deze in redelijkheid kunnen worden uitgevoerd, moeten deze maatregelen geïmplementeerd worden. Het uitgangspunt hierbij is dat bestaand gebruik in beginsel kan worden gecontinueerd. Alleen als er sprake is er kans is op (significante) negatieve effecten, zal op basis van artikel 6 Habitatrichtlijn, of op basis van de herziene Natuurbeschermingswet, bezien dienen te worden of maatregelen noodzakelijk zijn.

Gevolgen voor bestaand gebruik

A4-25 Algemeen en per bedrijfstak

- *Hoe werkt de Habitatrichtlijn door in bestaande plannen en projecten en wat is het gevolg voor mijn bedrijf?*
- *Verlies ik mijn rechten door de aanmelding/aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden?*
- *Bestaande activiteiten mogen geen belemmering ondervinden van de aanmelding, en bestaande rechten moeten gerespecteerd worden*
- *De doorwerking van de Habitatrichtlijn in gemeentelijke planvorming is onduidelijk*
- *Niet alleen bestaande activiteiten mogen geen belemmering ondervinden door de Habitatrichtlijn. Hoe zit het dan met bestaande rechten?*
- *In hoeverre kunnen reeds vergunde activiteiten in het kader van de Wet milieubeheer ter discussie komen te staan?*
- *Het is onduidelijk of economische activiteiten aantoonbare negatieve invloed hebben op de instandhouding van de betreffende natuurwaarden.*
- *De doorwerking van de aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden voor de ontwikkeling en bedrijfsvoering van de omliggende bedrijven is onduidelijk*

Landbouw

- *De huidige landbouw heeft geen nadeel opgeleverd voor de rivierdonderpad: deze vis is teruggekomen in de Dinkel ondanks alle agrarische activiteiten rondom de Dinkel.*
- *Door het grote aantal bedrijfsbeëindigingen in nabij gelegen landbouwgebieden zal de schaalvergroting door de overgebleven bedrijven per saldo geen negatieve gevolgen hebben*
- *Op welke wijze wordt rekening gehouden met reeds voorgestane agrarische en stedelijke ontwikkelingen in Habitatrichtlijngebieden?*

²⁶ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6.

- *Komen er nu extra regels voor mest uitrijdt, teeltondersteunende voorzieningen, gebruik knalapparaat en dergelijke?.*
- *Er is sprake van grote rechtsonzekerheid voor met name de agrarische bedrijven. Wat zijn nu precies de gevolgen van de Habitatrictlijn?*

Infrastructuur

- *De exploitatie en ontwikkeling van de spoorlijn en gronden van de NS worden mogelijk belemmerd door de aanmelding van Habitatrictlijngebieden*
- *De Habitatrictlijn mag de benutting en bouw van infrastructuur niet belemmeren. Op een aantal plaatsen grenzen Habitatrictlijngebieden aan rijkswegen, provinciewegen en spoorlijnen.*
- *In een aantal Habitatrictlijngebieden zijn ondergrondse en bovengrondse infrastructuren voor de energievoorziening aanwezig. De aanwijzing van deze gebieden mag geen beperking opleveren voor de bedrijfsvoering van deze infrastructuren.*

Water-en Vaargeulen

- *In hoeverre kan gebruik en onderhoud van de vaargeulen (in bijv. Waddenzee, delta) nog doorgaan?*
- *Wat zijn de gevolgen voor de bootverbindingen tussen de havens en de Waddeneilanden in de Waddenzee?*
- *Wat zijn de gevolgen voor onderhoudswerkzaamheden in watergebieden, zoals het schonen van watergangen en baggeren in of nabij deze gebieden? Hoe moet 'nabij' in dit verband geïnterpreteerd worden?*
- *In duingebieden mag de waterwin- en recreatieve functie niet in het geding komen ten behoeve van natuurbehoud.*
- *In hoeverre is het mogelijk om de bestaande economische activiteiten (schelpenwinning, zandwinning, onderhoud aan kabels) en geplande activiteiten (vaarwegmarkering) in de Voordelta te continueren? Wat mag er wel en wat mag er niet?*
- *Zeedefensietaken en aanleg, beheer en onderhoud van waterkeringen, kwantiteitsbeheer en waterkwaliteitsbeheer zijn van vitaal belang en bovendien grotendeels wettelijk verankerd. De Habitatrictlijn mag niet leiden tot verplichtingen of belemmeringen.*
- *Onlangs is een convenant gesloten tussen o.a. LNV en de Wadvaarders waarbij het droogvallen buiten de 200 meter zone van vaargeulen is toegestaan. Hoe past de aanwijzing hierin?*
- *Wat zijn de gevolgen en beperkingen voor afwegingen in het kader van peilbesluitprocedures en vergunningen?*

Recreatie

- *Wat zijn de gevolgen van de aanmelding voor de jaarlijkse sloepenrace Harlingen – Terschelling?*
- *Recreatieve activiteiten moeten in de toekomst na aanwijzing van de gebieden doorgang kunnen vinden op een gelijke wijze, waarbij uitbreiding van de bedrijfsactiviteiten mogelijk moet zijn.*
- *De onduidelijkheid over de toekomst van het recreatief en toeristisch medegebruik van Habitatrictlijngebieden is onwenselijk voor zowel de consument als de voor de aanbieders van recreatief-toeristische producten.*
- *Het is onvoldoende duidelijk wat de aanwijzing van Habitatrictlijngebied nu en in de toekomst met zich mee brengt voor de Nederlandse toerfietser en mountainbiker. De fietsende mens behoort eveneens tot de in de Habitatrictlijn vermelde habitat en berokkent de overige flora en fauna geen schade. Ik verzoek u dan ook om deze zienswijze herkenbaar te vertalen in positief beleid ten aanzien van de toerfietssport.*

Op 25 mei jongstleden heeft de Tweede Kamer gestemd over het voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998, waarbij het voorstel geamendeerd is aangenomen. Belangrijke elementen uit het definitieve wijzigingsvoorstel zijn dat er een provinciaal vergunningstelsel wordt gehanteerd en dat beheersplannen verplicht worden voor alle richtlijngebieden. Op dit moment wordt de behandeling door de Eerste Kamer voorbereid. Wanneer de wetswijziging is aangenomen, zal er meer rechtszekerheid zijn en duidelijkheid zijn over de doorwerking van de Habitatrictlijn. Daarnaast is het ministerie bezig hulpmiddelen te ontwikkelen ter ondersteuning van de implementatie.

Voor alle activiteiten geldt het volgende. Wanneer de activiteiten vallen onder het bestaande gebruik, kunnen deze in principe worden voortgezet.²⁷ Het bestaande gebruik heeft immers in zekere zin ertoe bijgedragen dat de te beschermen habitattypen en soorten van het gebied aanwezig zijn. Wel is het zo, dat wanneer op een gegeven moment blijkt dat het gebruik (significante) negatieve gevolgen heeft voor de te beschermen natuurwaarden, op basis van artikel 6 Habitatrichtlijn, of op basis van de herziene Natuurbeschermingswet, bezien dient te worden of maatregelen noodzakelijk zijn. Nieuw geplande activiteiten worden ook altijd van tevoren beoordeeld op hun kans op significante gevolgen. Voor bestaande rechten en vergunde activiteiten geldt hetzelfde antwoord als voor bestaand gebruik. Bij het opstellen van de beheersplannen zal er ook aandacht zijn voor het bestaande gebruik.

Aanvulling specifiek over het droogvallen buiten vaargeulen:

Het droogvallen is toegestaan wanneer men zich aan de gestelde gedragsregels houdt. Indien de gedragsregels worden gevolgd zijn er geen strijdigheid met Habitat- en Vogelrichtlijn te verwachten.

Aanvulling specifiek over peilbesluiten en vergunningen:

Bij de totstandkoming van peilbesluiten en vergunningen die van invloed kunnen zijn op een richtlijngebied dient rekening te worden gehouden met de soorten, hun leefgebied en de habitatype waarvoor een gebied is aangemeld en waarvoor instandhoudingdoelen worden geformuleerd. Als de activiteit (waarvoor een peilbesluit of een vergunning verstrekt moet worden) een kans oplevert op een significant effect op de beschermde natuurwaarden, dan dient er eerst een passende beoordeling worden gemaakt. Mocht blijken dat er sprake hiervan is, dan kan er alleen toestemming worden verleend als er een dwingende redenen van groot openbaar belang aanwezig is, geen alternatieven er tijdig en vooraf wordt gecompenseerd. Het uitgangspunt is dat *reeds vergunde activiteiten* gewoon doorgang kunnen vinden. Dit is alleen anders als het mocht blijken dat de vergunde activiteit leidt tot kwaliteitsverlies van de leefgebieden van soorten en de habitatype of als er een significant effect optreedt met betrekking tot de instandhoudingdoelen voor de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangemeld. In een dergelijk geval dienen er passende maatregelen getroffen te worden

Aanvulling specifiek over recreatie:

Recreatief en toeristisch medegebruik van Habitatrictlijngebieden behoort zeker tot de mogelijkheden, waar er geen sprake is van significante negatieve effecten voor de te beschermen natuurwaarden. De bescherming die de gebieden genieten waarborgt juist de aantrekkelijkheid ervan voor recreatie en toerisme.²⁸

A4-26 Uitleg bestaand gebruik

Het is niet altijd duidelijk in welke gevallen sprake is van bestaande activiteiten en wanneer van vernieuwingen. Op welk niveau moeten deze activiteiten zich afspelen?

Er is sprake van bestaand gebruik als het bestendig gebruik is op het moment van aanwijzing en gebaseerd heeft op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming. Elk ander gebruik kan gekwalificeerd worden dan een nieuwe activiteit.²⁹

Toekomstig gebruik en schadelijkheid van bestaand gebruik

A4-27 Garantie bestaand gebruik; huidig gebruik; stoppen; nieuwe bouwlocaties

- *Door LNV wordt gesteld dat bestaand gebruik in beginsel gecontinueerd kan worden. Er is dus geen onvoorwaardelijke garantie. Hoe zit dat?*
- *Hoe moet worden omgegaan met huidig gebruik, indien dit schadelijk blijkt te zijn voor de te beschermen natuurwaarden?*
- *Wat gebeurt er als mijn bedrijf van invloed blijkt te zijn op de te beschermen natuurwaarden in een Habitatrictlijngebied? Moet ik dan stoppen?*

²⁷ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6.

²⁸ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6.

²⁹ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6.

- *Verzoek om rekening te houden met de onmogelijkheid om in kleine kernen nieuwe bouwlocaties te creëren, wat juist een streven is van kabinet. De Habitatrichtlijn is tegenstrijdig beleid.*

Wanneer de activiteiten vallen onder het bestaande gebruik, kunnen deze in principe worden voortgezet. Het bestaande gebruik heeft immers in zekere zin ertoe bijgedragen dat de te beschermen habitattypen en soorten van het gebied aanwezig zijn. Wel is het zo, dat wanneer op een gegeven moment blijkt dat het huidige gebruik significante gevolgen heeft voor de te beschermen natuurwaarden, er passende maatregelen getroffen moeten worden voor het voorkomen hiervan. Nieuw geplande activiteiten worden ook altijd van tevoren beoordeeld op hun significante gevolgen. Hetzelfde antwoord geldt voor bestaande rechten. De Habitatrichtlijn is er niet op gericht om bedrijfsactiviteiten te doen stoppen. Afhankelijk van de uitkomsten van het doorlopen van het afwegingskader, wordt bekeken welke passende maatregelen genomen moeten worden. Uitbreidingen zijn ook niet per definitie niet toegestaan. Het gaat erom dat er op een adequate manier wordt omgegaan met de te beschermen natuurwaarden. Wanneer blijkt dat er geen negatieve gevolgen voor de natuurwaarden zijn, kan de activiteit gewoon doorgang vinden. Het staat daarmee niet bij voorbaat vast dat een uitbreiding niet mogelijk is, het hangt af van individuele omstandigheden.³⁰

4.5 EXTERNE WERKING, ZONERING EN AMMONIAK

Externe werking

A4-28 Uitleg externe werking

Het begrip externe werking wordt veel gebruikt als het om de Habitatrichtlijn gaat. Wat is externe werking precies? Waar komt het vandaan?

Van externe werking is sprake wanneer plannen, projecten of handelingen *buiten* het aangewezen habitatrichtlijngebied leiden tot negatieve effecten op de aanwezige natuurwaarden *in* dat gebied. Voor deze plannen, projecten of handelingen kan dan een passende beoordeling worden verlangd. Het begrip komt voort uit de verplichting tot het behouden of brengen in een meer “gunstige staat van instandhouding” van het habitatype of de soort waarvoor het gebied is aangemeld. Ook activiteiten buiten het gebied kunnen van invloed zijn op de natuurwaarden binnen het gebied. Overigens heeft de Raad van State onlangs bepaald in een spoedadvies dat de externe werking niet buiten werking kan worden gesteld.

A4-29 Bepaling van externe werking

Hoe wordt bepaald of er sprake is van externe werking?

Externe werking wordt bepaald aan de hand van de effecten op bestaande natuurwaarden waarvoor het gebied is aangemeld. Heeft een activiteit buiten een richtlijngebied een effect op de natuurwaarden binnen een richtlijngebied, dan is er sprake van externe werking.

A4-30 Andere Lid-Statens

Hoe is de externe werking in andere lidstaten geregeld?

Iedere Europese Lid-Staat implementeert de externe zonerings op eigen wijze binnen gestelde kaders van de eigen nationale wetgeving, conform de uitgangspunten van de Habitatrichtlijn. Op dit moment bestaat er geen totaaloverzicht van hoe de verschillende landen dit hebben uitgewerkt. Er is gestart met onderzoek dat hierover meer duidelijkheid zal geven.

A4-31 Buiten Voordelta en Noordzeekustzone

Hoe moet worden omgegaan met eventuele externe werking van activiteiten buiten de Voordelta en de Noordzeekustzone, zoals grootschalige zandwinning en slibstroom?

Op deze activiteiten moet op dezelfde wijze worden omgegaan als met alle andere activiteiten: voor ieder plan of project, dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer ten behoeve van het

---

³⁰ Zie voetnoot 1 bij reactie A4-6.

instandhoudingdoel, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen en projecten significante gevolgen kan hebben voor een richtlijngebied, moet een passende beoordeling gemaakt worden van de gevolgen voor het desbetreffende gebied. Daarbij moet rekening worden gehouden met de instandhoudingdoelstellingen voor dat gebied.

Zonering en Ammoniak

A4-32 Uitleg zonering

- *Wat wordt bedoeld met zonering?*
- *Wanneer komt er meer duidelijkheid over zonering?*

De Habitatrichtlijn vereist een toetsing van activiteiten op de natuurwaarden waarvoor richtlijngebieden zijn aangemeld. Dit kan geschieden door middel van individuele toetsing, maar ook bijvoorbeeld via zonering. De keuze voor het een of het ander wordt gemaakt door de nationale overheden. Individuele toetsing biedt de mogelijkheid om meer maatwerk te bieden, maar is ook meer onvoorspelbaar over de uitkomsten. Zonering is een robuuster en meer rigide systeem, maar ook meer voorspelbaar en transparanter. Er is om deze laatste redenen gekozen voor zonering. Zonering betekent een gebiedsgerichte aanpak voor maatregelen die voortvloeien uit regelgeving ter bescherming van milieu en natuur. In de huidige praktijk is dit met name gericht op het beperken van ammoniakemissie van veehouderijbedrijven op kwetsbare natuur. Afhankelijk van de zone wordt een specifiek aanpak voorgestaan, zoals geen nieuwvestiging van veehouderijen en/of voorwaarden aan uitbreidingen. Het doel is een natuurafwartse beweging van veehouderijen en het voorkomen van nieuwe knelpunten nabij kwetsbare natuur. Overigens hebben staatssecretaris Van Geel (VROM) en minister Veerman (LNV) medio september 2003 een brief gezonden aan de Tweede Kamer met een opzet voor een handreiking voor gebiedsgericht aanvullend beleid voor de beperking van ammoniakemissies vanuit de landbouw op basis van zonering. Deze brief kunt u vinden op de LNV-website.³¹ Aanvullend hierop heeft minister Veerman, naar aanleiding van het wetgevingsoverleg van 8 december jl. over het wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998, op 12 december 2003 een brief gezonden aan de TK met nadere informatie over de betekenis en reikwijdte van zonering. Ook deze brief kunt u op bovenstaande website vinden. De gezamenlijke provincies hebben eind februari 2004 een alternatieve aanpak opgesteld en aan de Tweede Kamer aangeboden. In dit alternatief wordt op een iets andere manier de selectie van de onder de Wet ammoniak en veehouderijen te beschermen natuur aangegeven. Deze brief kunt u vinden op de IPO-website. Voor de te beschermen Vogel- en Habitatrichtlijngebieden wijkt dit voorstel overigens niet af van het eerdere rijksvoorstel.

A4-33 Relatie met WAV

Wat is precies de relatie met de Wet Ammoniak en Veehouderij?

Met de nieuwe beleidslijn ammoniak-natuur worden de Wet Ammoniak en Veehouderij (Wav), de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de IPPC-richtlijn op elkaar afgestemd, waarbij de Wav ook wordt aangepast conform de motie Schreier-Pierik en het regeerakkoord. Het ligt in de bedoeling met de aanpassing van de Wav ook de 500 m zone rond de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden wettelijk vast te leggen. De rest van de zonering komt in een handreiking.

A4-34 Habitatrichtlijn en andere Lid-Staten

- *Wat staat er eigenlijk in de Habitatrichtlijn over zonering?*
- *Hoe gaan andere Lidstaten om met zonering?*

De Habitatrichtlijn voorziet in een individuele toetsing, waarbij moet worden beoordeeld of onder andere nieuwvestiging en uitbreiding van veehouderijen negatieve gevolgen hebben voor kwetsbare habitattypen of soorten waarvoor een gebied is aangemeld. De Europese commissie staat niet afwijzend tegenover een aanpak op basis van zonering.

---

³¹ Brieven zijn te vinden op de website van het ministerie van LNV: <http://www.minlnv.nl/thema/mest/nwrestbel/inftmno2.htm> onder **Archief Dossier Mest**, of direct: <http://www.minlnv.nl/cgi-bin/autoframe.pl?snp=/snips/framesets/autoframe.snp&frame=/thema/mest/archtm2003.htm>

Andere Lid-Staten kijken met grote belangstelling naar de Nederlandse aanpak. Duitsland, en in het bijzonder de bondsstaat Nordrhein-Westfalen, werkt ook met zonerings. Deze lijkt soepeler dan de zonerings van Nederland, maar er worden per gebied minder bedrijven toegestaan. Als dit ook op de Nederlandse situatie zou worden toegepast, zal dit doorgaans tot grotere beperkingen voor de landbouw leiden.

A4-35 Noodzaak tot stoppen

Ik zit in een zone van X meter rond een Habitatrictlijngebied. Moet ik nu stoppen met mijn bedrijf?

De eerste vraag is of het betreffende gebied gevoelig is voor verzuring. Is dat niet het geval dan is er geen zoneringsstelsel van toepassing. Is het gebied wel gevoelig voor verzuring, dan is er sprake van een nadere beoordeling. Deze beoordeling is onder meer afhankelijk van het de ligging van het bedrijf, het soort bedrijf en de emissie van het bedrijf. In het algemeen worden aan bestaande bedrijven, bij voortzetting van de huidige productiewijze, in het zoneringsstelsel geen aanvullende eisen gesteld. Voor meer duidelijkheid in individuele situaties moet hier verder worden verwezen naar het voorstel voor de opzet van een zoneringsstelsel dat het kabinet aan de Tweede Kamer heeft verzonden.³²

A4-36 Uitbreiden

Als ik in de zone rondom een Habitatrictlijngebied zit, kan ik mijn bedrijf dan nog wel uitbreiden?

In de zone tot 500 m rondom gevoelige natuur in dat Habitatrictlijngebied is uitbreiding slechts mogelijk binnen het gecorrigeerde emissieplafond, daarbuiten tot 1500 m is uitbreiding mogelijk tot een emissie van 2000 kg N per ha per jaar. Uitbreiding is dus maar beperkt mogelijk. Daarbij bestaat de mogelijkheid dat in zeer extreme gevallen, ook de beperkte uitbreiding niet heeft toegestaan wanneer er sprake is van een kwaliteitsverslechtering van de betreffende natuur. Dan gaan de bepalingen van de Habitatrictlijn boven die van deze handreiking. Belangrijk is om te realiseren dat het bij de beoordeling gaat om de effecten op gevoelige elementen binnen een habitatrictlijngebied en in principe niet om het hele Habitatrictlijngebied.

A4-37 Zonerings is ontoelaatbaar en onredelijk

Eventuele zonerings rond een gebied is ontoelaatbaar en gezien de te verwachten effecten, onredelijk.

De Europese regelgeving vereist dat significante negatieve ontwikkelingen voor de Vogel- en Habitatrictlijngebieden worden voorkomen. Dit kan ook activiteiten buiten de richtlijngebieden betreffen (externe werking). Overmatige ammoniakdepositie op deze gebieden heeft negatieve effecten. Een toename van ammoniakdepositie moet worden voorkomen. Zonerings is een praktische methode om snel duidelijkheid te geven aan individuele ondernemers over waar zij aan toe zijn op het gebied van ammoniakemissies en is daarbij een methode die beperkte uitvoeringslasten meebrengen voor ondernemers en overheid. Overigens heeft de Raad van State onlangs bepaald in een spoedadvies dat de externe werking (de beoordeling van activiteiten buiten het richtlijngebied op de natuurwaarden binnen het gebied) niet buiten werking kan worden gesteld.

A4-38 Zonerings afschaffen

Ik verzoek u de zonerings af te schaffen of op "nul" te stellen, in verband met de schadelijke effecten van de externe werking op de landbouw. Daarbij verwijst ik naar een studie van de Landbouwwuniversiteit in Wageningen.

In het kader van de Habitatrictlijn is zonerings bedoeld om vooraf duidelijkheid te geven aan individuele landbouwbedrijven. De Vogel- en Habitatrictlijn schrijft immers voor dat bij nieuwvestiging of uitbreiding een passende beoordeling wordt uitgevoerd bij een verwacht significant effect op de te beschermen natuur. Het afschaffen van zonerings zou niet betekenen dat er geen toetsing meer moet plaatsvinden, maar dat deze toetsing individueel gedaan moet worden. Het voorstel om de zonerings af te schaffen is niet overgenomen, omdat ervoor gekozen is om de betrokkenen vooraf meer duidelijkheid te geven, dan bij een individuele toetsing.

A4-39 Onduidelijke gevolgen

---

³² Zie voetnoot 8 bij reactie A4-32.

De gevolgen voor de grondgebonden melkveehouderij zijn onduidelijk. Beperking van deze sector is onwenselijk, omdat het behoud van graslanden nodig is voor erosie preventie en behoud van een aantrekkelijk landschap.

Zoals in de brief aan de Tweede Kamer van 11 september 2003 evenals in de aanvullende brief van 12 december 2003 is aangekondigd³³, zal nader met de sector worden onderzocht of er voor lokaal grondgebonden veehouderijen uitzonderingen kunnen worden gemaakt.

A4-40 Voorstel voor vrijwaringszone rond bedrijf

Voorstel om een zone van 1000 meter rondom een agrarisch bedrijf te leggen, zodat bedrijfsontwikkeling in de toekomst mogelijk blijft.

De Habitatrichtlijn blijft ruimte geven aan (economische) activiteiten in of in de omgeving van een richtlijngebied. Het is alleen wel zo dat activiteiten die een duidelijke verslechtering van de betreffende natuurwaarden kunnen veroorzaken, moeten worden beperkt of vermeden. Omdat de beoordeling hiervan altijd moet worden gedaan, past een zonering zoals voorgesteld niet binnen de Europese wetgeving.

A4-41 Petitie door Drentse boeren

Op 17 februari 2003 heeft Minister Veerman een petitie aangeboden door een aantal Drentse boeren. Drente is geen reconstructieprovincie, en daarom is er geen geld om boeren te verplaatsen. Het voorstel is daarom om eerst de echt kwetsbare gebieden aan te pakken, die groter zijn dan 250 ha. Het gaat dan om aanzienlijk minder boeren. Wel is in dat geval geld nodig voor flankerend beleid.

De nu gepresenteerde beleidslijn geldt voor heel Nederland. Uitzonderingen (via reconstructieplannen of andere gebiedsplannen) zijn mogelijk. Zie voor details de brief aan de Tweede Kamer van 11 september 2003³⁴.

A4-42 Meerdere deelgebieden

Hoe gaat u om met zonering in gebieden die uit meerdere deelgebieden bestaan, zoals het gebied Dinkelland?

In het kader van het opstellen van beheersplannen zal dit worden uitgewerkt.

A4-43 Duidelijkheid voor verschillende milieuthema's

Ik verzoek u de externe werking voor de verschillende milieuthema's nader te duiden in concrete richtlijnen. De beleidslijn ammoniak (generieke beleid en zonering) geeft aan hoe om te gaan met de externe werking van de uitstoot van ammoniak. Het mestbeleid (uitrijden mest en veevoerspoor) en anti-verdrogingsbeleid (waaronder inzet van effectgerichte maatregelen) gaat in op de andere milieuthema's. In hoeverre hiervoor aanvullende richtlijnen nodig zijn nog niet duidelijk.

4.6 BEHEER EN MILIEU-EN WATERKWALITEIT

Beheer

A4-44 Conservatief beheer versus natuurontwikkeling

- *Welke gevolgen heeft de aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden voor het beheer en ontwikkelen van natuurwaarden?*
- *De Habitatrichtlijn is gericht op het conserveren van bestaande natuurwaarden. Dit staat op gespannen voet met de geplande ontwikkeling van nieuwe natte natuur in het rivierengebied.*
- *De Habitatrichtlijn is conservatief: natuurwaarden die nu aanwezig zijn, moeten worden behouden. Welke ruimte is er dan nog voor natuurontwikkeling?*
- *Een op conservering gericht beheer kan op termijn tot verarming van de soortenrijkdom leiden en daarmee afbreuk doen aan de intentie van de Habitatrichtlijn*

³³ Zie voetnoot 8 bij reactie A4-32.

³⁴ Zie voetnoot 8 bij reactie A4-32.

De waarden waarvoor een gebied is aangemeld dienen duurzaam in stand gehouden te worden of te worden hersteld. Natuurontwikkeling kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren, al zal dat niet in alle gevallen een noodzakelijke maatregel zijn, omdat de kwaliteit al (bijna) voldoende is. De Habitatrictlijn is daarmee zowel gericht op behoud als herstel, alsook op versterking van de coherentie van het Natura 2000-netwerk. Het in de gebieden te voeren beheer moet gericht zijn op de instandhoudingdoelen van het gebied en een op conservering gericht beheer kan daarin inderdaad tekort schieten. In enkele gevallen betekent de verplichting tot duurzame instandhouding van waarden dat eerder voorziene natuurontwikkeling geen doorgang kan vinden, omdat dit de waarden waarvoor het gebied is aangewezen negatief zou kunnen beïnvloeden of zelfs zou kunnen laten verdwijnen. In dit geval heeft de Europese verplichting prioriteit over eerdere nationale afspraken. In het kader van het uitwerken van de instandhoudingdoelen wordt geïventariseerd waar zich dergelijke situaties voordoen.

A4-45 Collisie en hiërarchie van natuurwaarden

Is onderzocht of er sprake kan zijn van collisie van habitattypen en soorten? Is er een hiërarchie tussen bepaalde habitattypen en soorten? Zelfde vraag voor instandhoudingdoelstellingen voor gebieden die ook is aangewezen onder de vogelrichtlijn

In het kader van het uitwerken van de instandhoudingdoelen wordt momenteel gezien of en in welke mate er sprake is van strijdigheid tussen de vereisten voor instandhouding van habitattypen en (vogel-) soorten. In dit verband wordt ook gewerkt aan een notitie die duidelijk richting geeft aan eventueel te maken keuzes. Het spreekt bijvoorbeeld voor zich dat habitattypen die onder grote druk staan of in Europees belang relatief belangrijker zijn, voorgaan op meer algemene habitattypen.

A4-46 Terreinbeherende organisaties

In hoeverre zullen terreinbeherende organisaties worden betrokken bij het opstellen van de beheersplannen?

In het nu voorliggende wetsvoorstel zijn het de provincies, Staatsbosbeheer (voor haar terreinen) en het Rijk (voor de rijkswateren en rijksgebieden) die de beheersplannen gaan opstellen. Het ministerie van LNV is op dit moment samen met relevante partijen, waaronder terreinbeheerders, bezig met het opstellen van een kader voor beheersplannen. Terreinbeheerders zijn hierbij actief betrokken.

A4-47 Integraal Beleidsplan Voordelta

Binnenkort vindt actualisering plaats van het Integraal Beleidsplan Voordelta (1993). Het is niet duidelijk wie nu verantwoordelijk is voor het opstellen van beleid- en beheersplannen voor dit gebied.

Het opstellen van *beheersplannen* is een verantwoordelijkheid van de provinciale overheid, met uitzondering van de gebieden in eigendom van het Rijk. In de gevallen, zoals het Habitatrictlijngebied Voordelta, waarbij er meerdere beheerders zijn, zal in het kader van het project “Natura 2000: doelen en beheer” advies worden gegeven over waar de verantwoordelijkheid ligt. Het Integraal *Beleidsplan* Voordelta wordt vastgesteld door het bestuurlijk overleg Voordelta, waarin de verschillende overheden en de belangenorganisaties vertegenwoordigd zijn.

A4-48 Proefgebieden

Er bestaat een oude afspraak met de staatssecretaris van LNV om proefgebieden op te zetten, waarin betrokken partijen gezamenlijk binnen het raamwerk van de richtlijnen studeren op een verdere invulling van beheersplannen. Tot op heden is hieraan geen gevolg gegeven

Op dit moment worden er door het ministerie van LNV in het kader van het project “Natura 2000: doelen en beheer” pilots gedaan met beheersplannen, waarin belanghebbende partijen worden betrokken.

Milieu- en waterkwaliteit

A4-49 Verzuring en verdroging

Hoe denkt u om te gaan met de bedreigingen van verzuring en verdroging in de Habitatrictlijngebieden?
 Zowel verzuring als verdroging is onderwerp van generiek beleid. In concrete situaties zullen in het kader van de op te stellen beheersplannen aanvullende gebiedsgerichte maatregelen nodig zijn met het oog op het verkrijgen van een meer gunstige staat van instandhouding van voor verdroging en verzuring gevoelige habitattypen en/of leefgebieden van soorten.

A4-50 Gevolgen van peilbeheer

Aanpassing van het peilbeheer ten gunste van habitattypen en soorten kan ongunstig blijken te zijn voor andere bijzondere natuurwaarden die niet onder de Habitatrictlijn vallen, zoals reptielen. In hoeverre zal sprake zijn van beperkingen in peilbeheer door de aanmelding van Habitatrictlijngebieden?

Dit is nu nog niet te zeggen. Met het opstellen van beheersplannen zal hier meer duidelijkheid over komen.

A4-51 Kwaliteit van oppervlaktewater

Van een aantal wateren die de Habitatrictlijngebieden direct of indirect beïnvloeden is de kwaliteit van het oppervlaktewater nog niet voldoende. Het verbeteren van die kwaliteit zal een proces van lange adem zijn, en in sommige gevallen een haast onmogelijke taak. Het is van belang daarmee rekening te houden. Overleg en afstemming is dan ook essentieel.

Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt in algemene zin gestreefd naar een verbetering van de ecologische en chemische kwaliteit van het oppervlaktewater. Afhankelijk van waterlichaam, watertype en status worden referenties opgesteld voor het bereiken van de vereiste goede ecologische toestand of het goede ecologische potentieel. Voor de KRW zijn Vogel- en Habitatrictlijngebieden per definitie beschermde gebieden, waarvoor in 2015 de gestelde doelen moeten worden gehaald. Het is van belang de doelen vanuit de KRW goed af te stemmen met de instandhoudingsdoelen van de Vogel- en Habitatrictlijn. Wanneer voor de instandhouding van een Vogel- of Habitatrictlijngebied een hogere kwaliteit is vereist dan vanuit de KRW wordt beoogd, zullen extra maatregelen nodig zijn om deze kwaliteit te realiseren.

4.7 FINANCIERING: ONDERZOEKEN EN SCHADEVERGOEDING

Financiering van onderzoek en rapporten

A4-52 Vergoeding van kosten

- *Wie vergoedt de te verwachten kosten van benodigde adviesrapporten?*
- *Er zijn vele onzekerheden over de externe werking en de effecten binnen de Habitatrictlijngebieden, zoals de effecten van elektromagnetische straling rond kabels. Dit zijn zeer kostbare onderzoeken. Hoe strikt moet de Habitatrictlijn toegepast worden en welke kosten zijn nog reëel?*

De initiatiefnemer van de activiteit is naar redelijkheid gehouden om de kosten van de adviesrapporten op zich te nemen, waarbij wordt beoordeeld of een activiteit significante effecten oplevert. De initiatiefnemer moet bij de beoordeling alle benodigde informatie aanleveren, binnen redelijk gestelde grenzen.

A4-53 Onderzoeksplicht

Wat is het kader waarbinnen een en ander wordt beoordeeld? Niet de ondernemer heeft hier een onderzoeksplicht maar de overheid.

Bij de initiatiefnemer van de activiteit berust de onderzoeksplicht, zoals volgt uit de Natuurbeschermingswet. Het bestuursorgaan toetst of daaraan voldaan is.

A4-54 Activiteiten op voorhand aanwijzen als niet-significant

Wanneer bepaalde activiteiten op voorhand als niet-significant worden benoemd, kunnen veel onderzoekskosten worden bespaard.

Of activiteiten significante effecten hebben op natuurwaarden, hangt af van de situatie ter plekke. Er dient daarom toetsing plaats te vinden van elk type ingreep dat een (significant) effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de soorten, hun leefgebied en de habitatype waarvoor een gebied is aangemeld.

Schadevergoeding

A4-55 Schadevergoeding

- *Ik stel het Ministerie van LNV op voorhand aansprakelijk voor alle rechtsgevolgen en alle schade die ik en mijn bedrijf ondervinden als gevolg van deze aanwijzingen en de begrenzing. Tevens behoud ik mij alle rechten en wesen voor.*
- *Wie kan ik aansprakelijk stellen voor het verlies aan kredietwaardigheid van mijn bedrijf?*
- *Op welke wijze worden belanghebbenden schadeloosgesteld?*
- *Wanneer sprake is van verminderde bedrijfsprospectieven, moet er flankerend beleid of schadevergoeding komen.*
- *Wie vergoedt financiële gevolgen door marktverstoring en planschade? Europa of de Nederlandse overheid zou hiervoor garant moeten staan.*
- *De aanwijzing is zonder schadevergoeding onrechtmatig en kan niet gedaan worden*
- *De bonden eisen vooraf een schadevergoedingsregeling, net als bij bijvoorbeeld onteigening.*
- *Door de nabije aanwijzing van een Habitatrictlijngebied zal niet alleen mijn bedrijf, maar ook de daarbij horende gebouwen, zeer sterk in waarde dalen. Wie vergoedt dit?*
- *Er is niets bekend over vergoedingsmogelijkheden voor de negatieve gevolgen van de Habitatrictlijn, terwijl sprake kan zijn van bovenmatige investeringen, planschade enz... Bij de Europese Commissie moet gepleit worden voor fondsvorming in dit verband.*
- *Van overheid mag verwacht worden dat zij voorziet in een passende schadevergoedingsregeling vanwege het beginsel 'égalité devant les charges publiques'...Het lijkt erop dat indien het de overheid goed uitkomt, een rechtssubject mee dient te betalen aan de compenserende maatregelen. Indien de overheid zelf voor een rechtssubject nadelige maatregelen treft, is daar geen regeling voor opgenomen. Dit is tegenstrijdig beleid.*
- *Met betrekking tot het beheer van Habitatrictlijngebieden is de provincie gerechtigd dwingende maatregelen op te leggen, waarbij eventuele vergoedingen van schades e.d. onvoldoende geregeld zijn. Eigenaren worden verplicht deze maatregelen (zonder instemming) te gedogen. Vanuit het oogpunt van continuïteit en duurzame instandhouding is dit onacceptabel.*
- *In het kader van Natura 2000 wordt een rechtssubject eerst dan 'vervuiler' genoemd als hij indruist tegen de doelstellingen van Natura 2000. Voor dat de richtlijnen er waren, was dat rechtssubject geen vervuiler, maar nu wordt hij wel geconfronteerd met de aanwijzing. Het past dus niet het beginsel 'de vervuiler betaalt' hier toe te passen.*

Mocht er door de aanwijzing tot habitatrictlijngebied schade ontstaan dan is het schadevergoedingsregime van artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 van toepassing. In het geval dat schade ontstaat als gevolg van besluiten over verzoeken om toestemming tot wijziging van bestaand gebruik of tot het verrichten van schadelijke activiteiten, ligt dit anders. Dan wordt over de schadevergoeding beslist overeenkomstig de regels op basis waarvan het besluit is genomen.

Deel B – Specifiek

<u>Hoofdstuk 5. Gebieden van de ontwerplijst</u>	<u>79</u>
<u>Hoofdstuk 6. Vervallen gebieden</u>	<u>199</u>
<u>Hoofdstuk 7. Nieuw voorgestelde gebieden</u>	<u>203</u>
<u>Hoofdstuk 8. Overige reacties over soorten en habitattypen</u>	<u>219</u>

Deel B – Specifiek

Hoofdstuk 5. Gebieden van de ontwerprijst

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk staan de specifieke reacties met betrekking tot de 134 gebieden die op de ontwerp-lijst stonden. Het betreft met name voorstellen om de grenzen van gebieden te wijzigen, gebieden van de lijst te verwijderen en om habitattypen of soorten toe te voegen aan de reden van aanmelding van een gebied.

Leeswijzer

Elk van de 134 gebieden staat hieronder vermeld. De nummering van de ontwerp-lijst is hierbij aangehouden. De namen van gebieden zijn geschreven zoals ze op de definitieve lijst zijn geworden en kunnen dus afwijken van de van de voorgestelde ontwerprijst. De afwijkingen van de eerdere namen zijn niet erg groot, waardoor het vinden van de gebieden eenvoudig blijft. Een uitzondering is het gebied 37 – Kennemerland-Zuid. Dat heette voorheen Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingbedrijven. Deze wijziging is ook in de tekst aangegeven. Een overzicht van de namen van gebieden van de ontwerprijst en hun nummers is op pagina 81 te vinden. In het begin van het Reactiedocument, in de “Definitieve lijst van aan te melden gebieden” op pagina 19 staat de definitieve lijst van gebieden.

Iedere reactie die over een specifiek gebied gaat, staat gerangschikt onder dat gebied. Per gebied zijn de reacties in chronologische volgorde van binnenkomst opgenomen. **Dikgedrukt** staat eerst het registratienummer van ontvangst van de brief en dan de naam van de persoon of organisatie die de reactie heeft ingediend. Als op meerdere specifieke gebieden heeft gereageerd, zal het registratienummer bij meerdere gebieden terugkomen. Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden

Vaak wordt in een antwoord verwezen naar een antwoord dat gegeven is onder een andere reactie. Verwijzen naar andere antwoorden gebeurt naar het *meest uitgebreide* antwoord, en niet zozeer naar het chronologisch eerste antwoord. In het algemeen geldt dat er wordt verwezen naar het meest uitgebreide antwoord op een reactie op hetzelfde gebied. Als er bijvoorbeeld staat “zie het antwoord bij 1166”, wordt verwezen naar reactie 1166 voor het gebied waar de reactie betrekking op had. Wanneer wordt verwezen naar een reactie uit een ander gebied, staat dit vermeld.

Soms komt dezelfde reactie terug bij meerdere insprekers. In dit geval is een lijst gegeven van de reageerders en is de reactie slechts eenmaal beantwoord. Een voorbeeld hiervan staat bij gebied 56 (Ringselven en Kruispeel), met gelijke reacties van reageerders 1523, 790, 848, 953 en 1068.

Hoe vindt u uw vraag in dit hoofdstuk?

Om uw vraag te vinden, gaat u naar het gebied, of de gebieden, waarop u heeft gereageerd en kijkt u naar de namen van reageerders. Soms is het eenvoudiger om de index van namen van reageerders op bijlage 2 te gebruiken, omdat u daar kunt zien op welke pagina's uw specifieke vragen, voorstellen en opmerkingen te vinden zijn.

Wat als uw reactie niet te vinden is in dit hoofdstuk?

Alle reacties uit de openbare procedure zijn meegenomen. Als u uw brief naslaat en uw reactie hier niet kan vinden, kunt u dat vinden in een van de andere hoofdstukken. De beide indexen op bijlagen 1 en 2 kunnen daarbij van dienst zijn.

Het kan zijn dat uw reactie te maken heeft met een gebied dat niet langer op de lijst staat of met een voorstel voor een nieuw gebied, of een reactie die geen gebied als uitgangspunt neemt, maar een soort of habitatype. U kunt dergelijke reacties respectievelijk vinden in de hoofdstukken 6 (Vervallen gebieden), 7

(Nieuw voorgestelde gebieden) of 8 (Overige reacties met betrekking tot soorten of habitattypen). De index op bijlage 2 is behulpzaam bij het vinden van uw specifieke reactie.

Het kan ook zo zijn dat uw antwoord te vinden is in Deel A – Algemeen van dit Reactiedocument. Het is namelijk niet altijd zo dat wanneer u een reactie heeft ingediend met betrekking tot een specifiek gebied, de reactie in dit hoofdstuk is opgenomen. Als uw reactie, of de onderbouwing van uw voorstel, algemeen van aard was, vindt u deze niet in dit hoofdstuk. Een voorbeeld is het voorstel om een gebied te verwijderen van de lijst, omdat het geen deel uitmaakt van de EHS. De onderbouwing van dit voorstel is bij meerdere gebieden gegeven en heeft niet specifiek betrekking op de omstandigheden ter plekke. Het opnemen van gebieden uit de EHS is een algemene reactie, die zich daarmee kwalificeert om beantwoord te worden in het algemene deel van dit Reactiedocument. Dit zijn de hoofdstukken 1 t/m 4. In het voorliggende geval is dit hoofdstuk 2. In de thematische index van algemene reacties op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema's zien welke algemene reacties (nog meer) voor u van toepassing zijn.

Uiteindelijke veranderingen van de gebieden van de ontwerplijst

De ingediende reacties hebben niet geleid tot het verwijderen van gebieden van de lijst. Er zijn wel veel grenswijzigingen gemaakt. Welke dit zijn kunt u het beste zien op de kaarten die per gebied zijn te vinden op de website over Natura 2000: www.minln.nl/natura2000. Verder kunt u in het Gebiedendocument per gebied zien voor welke natuurwaarden het is aangemeld. In het Lijstdocument kunt u per habitatype en soort zien welke gebieden zijn geselecteerd.³⁵ Beide documenten zijn op de genoemde website te raadplegen.

---

³⁵ Habitatrictlijngebieden zijn geselecteerd op basis van de habitattypen en soorten die kwalitatief goed voorkomen in het gebied.

Wanneer echter in een gebied habitattypen en soorten voorkomen, waarvoor het betreffende gebied niet is geselecteerd, dan worden deze habitattypen en soorten wel genoemd bij de aanmelding in Brussel. Dit wordt genoemd onder "verder aangemeld voor".

Gebieden van de ontwerprijst

Om uw specifieke reactie op de voorgestelde gebieden van de ontwerprijst te kunnen vinden, zoekt u naar het gebied waar uw reactie betrekking op had. Hieronder staat de lijst van gebieden, zodat u aan de hand van het nummer van het gebied uw reactie kunt vinden. De lijst is verdeeld in twee delen: een lijst met de gebieden die al waren aangemeld in 1996 of 1998, en een lijst met gebieden die nieuw waren op de ontwerprijst van 2003. Beide lijsten zijn alfabetisch en hebben de definitieve namen van de gebieden. U kunt ook in bijlage 2 zoeken naar uw reactie, zoals uitgelegd in de algemene leeswijzer en hierboven.

Eerder in 1996 of 1998 aangemelde gebieden

1	Alde Feanen	40	Krammer-Volkerak
2	Bakkeveen se Duinen	41	Leudal
3	Bargerveen	42	Loonse en Drunense Duinen, de Brand en de Leemkuilen
4	Bemelerberg en Schiepersberg	43	Maasduinen
5	Biesbosch	44	Manteling van Walcheren
6	Borkeld	45	Mariapeel en Deurnesepeel
7	Botshol	46	Meijendel en Berkheide
8	Brunsummerheide	47	Meinweg
9	Buurserzand en Haaksbergerveen	48	Naardermeer
10	Coepelduynen	49	Nieuwkoopse Plassen en de Haeck
11	Dinkelland	50	Noordhollands Duinreservaat
12	Drentsche Aa	51	Noordzeekustzone
13	Drents-Friese Wold en Leggelderveld	52	Olde Maten en Veerslootlanden
14	Duinen Ameland	53	Oosterschelde
15	Duinen Goeree	54	Ossendrecht
16	Duinen Schiermonnikoog	55	Regte Heide en Rielse Laag
17	Duinen Schoorl	56	Ringselven en Kruispeel
18	Duinen Terschelling	57	Rottige Meenthe en Brandemeer
19	Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol	58	Sallandse Heuvelrug
20	Duinen Vlieland	59	Savelsbos
21	Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen	60	Solleveld
22	Duinen Den Helder-Callantsoog	61	Springendal en Dal van de Mosbeek
23	Dwingelderveld	62	St. Pietersberg en Jekerdal
24	Engbertsdijksvan en	63	Strabrechtse Heide en Beuven
25	Fochteloërveen en Esmeer	64	Vecht en Beneden-Regge
26	Friese IJsselmeerkust	65	Veluwe
27	Gelderse Poort	66	Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek
28	Geuldal	67	Voordelta
29	Grensmaas	68	Voornes Duin
30	Grevelingen	69	Waddenzee
31	Groote Heide - De Plateaux	70	Weerribben
32	Groote Peel	71	Weerterbos
33	Haringvliet	72	Westduinpark en Wapendal
34	Havelte-oost	73	Westerschelde
35	Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen	74	Wieden
36	Kempenland	75	Wierdense Veld
37	Kennemerland-zuid	76	Witterveld
38	Kop van Schouwen	77	Zwarte Water
39	Korenburgerveen	78	Zwin

Nieuwe gebieden op de ontwerprijst van 2003

79	Aamsveen	111	Noorbeemden en Hoogbos
80	Abdij Lilbosch en voormalig Klooster Mariahoop	112	Norgerholt
81	Achter de Voort, Agelerbroek en Volterbroek	113	Oeffeltermoent
82	Amerongse Bovenpolder	114	Oostelijke Vechtplassen
83	Bekendelle	115	Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen
84	Bennekomse Meent	116	Oude Maas
85	Bergvennen en Brecklenkampse Veld	117	Polder Stein
86	Boddenbroek	118	Polder Westzaan
87	Boetelerveld	119	Rijswaard en Kil van Hurwenen
88	Boschhuizerbergen	120	Roerdal
89	Bruuk	121	Sarsven en de Banen
90	Bunder- en Elslöerbos	122	Stelkampsveld (Beekvliet)
91	Canisvlietse Kreek	123	Swalmdal
92	Drouwenezand	124	Teeselinkven
93	Elperstroom	125	Ulvenhoutse Bos
94	Geleenbeekdal	126	Veluwemeer en Wolderwijd
95	Gouwzee en kustzone Muiden	127	Vogelkreek
96	Groot Zandbrink	128	Wijnjeterper Schar en Terwispeleer Groot-schar
97	Groote Gat	129	Willinks Weust
98	Groote Wielen	130	Witte Veen
99	Hollands Diep (oeverlanden)	131	Wooldse Veen
100	Ijsseluitwaarden	132	Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
101	Ilperveld, Oostzanerveld en Varkensland	133	Zeldersche Driessen
102	Kolland en Overlangbroek	134	Zwarte Meer
103	Kunderberg		
104	Langstraat bij Sprang-Capelle		
105	Lemselermaten		
106	Lieftinghsbroek		
107	Lonnekermeer		
108	Luistenbuul en Koekoeksche Waard		
109	Mantingerbos		
110	Mantingerzand		

Gebied 1 - Alde Feanen

#981 Gemeente Smallingerland

Voorstel om deelgebied (op kaart aangegeven) uit de begrenzing te verwijderen, vanwege lopend onderzoek naar haalbaarheid van de realisering van een groot meer ten zuiden van Oudega.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat geen rekening kan worden gehouden met mogelijk toekomstige ontwikkelingen. De Habitatrictlijn verplicht gebieden te selecteren en te begrenzen op grond van zuiver ecologische overwegingen en criteria die ontleend kunnen worden aan de richtlijn en de bijlagen. Bovendien is de begrenzing van het gebied hier gelijk aan die onder de Vogelrichtlijn (uitzondering betreft Eernewoude).

Gebied 2 - Bakkeveense Duinen

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel om enkele enclaves binnen het gebied die niet zijn aangewezen, toe te voegen. Het is onduidelijk

waarom deze gebieden buiten de aanwijzing zijn gelaten.

Het voorstel is niet overgenomen: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

Gebied 3 - Bargerveen

- GEEN REACTIES -

Gebied 4 - Bemelerberg en Schiepersberg

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om toe te voegen:

1. *de westelijke uitloper van de terrasrand;*
2. *de Nekami groeve, omdat het een beschermd natuurmonument is en vanwege het voorkomen van de soorten geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad;*
3. *de hellingbossen oostelijk van Bemelen en St. Antoniusbank;*
4. *de verbinding Schiepersberg – Klein Welsden met hamsterkernleefgebied;*
5. *de oostelijke uitloper van Koelenos: heischrale- en kalkgraslanden;*
6. *de noordelijke uitloper van Winkelberg/Stroberg, vanwege de nieuwe eigendomssituatie.*

Vijf van de zes voorstellen zijn overgenomen, omdat diverse habitattypen en het leefgebied van de geelbuikvuurpad nu beter worden afgedekt. De uitbreidingen komen bovendien de samenhang van (de voorheen gescheiden) deelgebieden ten goede. Het hamsterkernleefgebied (punt 4) is niet toegevoegd omdat de hamster niet voorkomt op bijlage II van de Richtlijn (wel op bijlage IV, strikt beschermde soorten, maar de gebiedsbescherming van de richtlijn heeft daarop geen betrekking). Ook de vroedmeesterpad komt niet op bijlage II voor.

#1540 Stichting Milieufederatie Limburg

Voorstel om de afgewerkte delen van Groeve 't Rooth onder de Habitatrictlijn te brengen vanwege aanwijzing als beschermd natuurmonument en ter bescherming van de aanwezige zeldzame soorten, met name geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen, vanwege het ontbreken van onvoldoende eenduidige gegevens. Wanneer deze ten tijde van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten wel beschikbaar zijn, kan het voorstel opnieuw worden gezien. Overigens kan worden opgemerkt dat de vroedmeesterpad niet op bijlage II van de Habitatrictlijn staat en dat derhalve voor deze soort geen gebieden zijn geselecteerd in het kader van de Habitatrictlijn.

Gebied 5 - Biesbosch

#755 Mts. J.J.J. & J.S.J.K. Snijder

Voorstel om de grens van het Habitatrictlijngebied op twee plaatsen te wijzigen vanwege een stortplaats en aanwezigheid van de Boomgatweg.

De voorstellen zijn overgenomen, omdat bouwkavels en verhardingen van begrenzing zijn uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten. Dit geldt voor de betreffende percelen. In dit geval is ook de kaart aangepast, omdat beide aan de grens van het gebied zijn gelegen.

#759 Fortis Vastgoed Landelijk

Voorstel om het poldertje Bovenhennip en haven Jpeggat buiten de aanmelding te brengen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat daarmee afgeweken zou worden van de begrenzing van het Nationaal Park waarbij zoveel mogelijk is aangesloten. Bovendien vormt het Jepegat de verbinding tussen de Biesbosch en de aan het gebied toegevoegde Bakkerskil/Gat van Lopgauw (zie het antwoord op reactie 1184).

#855/2130 Overlegorgaan Nationaal Park De Biesbosch

Voorstel om de zuidgrens van het Habitatrictlijngebied te leggen op de dijkvoet van de dijk op de zuidoever van de Amer/Bergsche Maas (tussen de Moerdijkbrug en de brug bij Keizersveer (A27)).

Het voorstel om de Amer/Bergsche Maas inclusief de zuidoever aan het gebied toe te voegen, is overgenomen gelet op het voorkomen van diverse habitattypen en soorten.

#950 Vereniging Behoud Biesbosch

Voorstel om de grens van het gebied te laten overeen komen met de “normaalijn” van de rivier de Amer en met de grens van het Nationaal Park De Biesbosch.

Door de uitbreiding van het gebied met de Amer/Bergsche Maas (zie het antwoord op reactie 855) zijn de onvolkomenheden met betrekking tot de begrenzing van de noordoever ook opgelost.

#1184 RAVON

Voorstel om de Killen die buiten de huidige begrenzing liggen, toe te voegen aan de begrenzing omwille van de grote modderkruiper.

Het voorstel is overgenomen, omdat de Bruine Kil, Bakkerskil en Oostkil samen het belangrijkste leefgebied vormen van de grote modderkruiper in De Biesbosch. Voor de begrenzing is de provinciale EHS (PEHS) aangehouden (Waterloop met natuurvriendelijke oevers, Moeras, Essen-Iepenbos).

#1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied

Voorstel tot het aanpassen van de begrenzing conform de begrenzing in het nieuwe Beheer- en Inrichtingsplan voor het Nationale Park De Biesbosch.

Zie het antwoord op reactie 855.

#1691 KNWV

Voorstel tot het aanpassen van de begrenzing conform begrenzing in nieuwe Beheer- en Inrichtingsplan voor het Nationaal Park De Biesbosch.

In het algemeen zijn recreatiegebieden niet automatisch geëxclaveerd, omdat er relevante waarden kunnen voorkomen of dergelijke terreinen een functie vervullen voor de instandhouding van het gebied. In dit geval bestaat er geen reden om van deze algemene regel af te wijken. Overigens zij opgemerkt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten geen deel uitmaken van de aanmelding, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om de begrenzing uit te breiden met:

1. *EHS-kreken en kreekresten;*
2. *de rivier met de buitendijkse natuur Amer/Bergsche Maas en kreekresten ten zuiden ervan;*
3. *naar het westen toe met het Hollands Diep;*
4. *diverse habitattypen en –soorten, met name de noordse woelmuis, bever en diverse vissoorten.*

1 en 2: De eerste twee voorstellen zijn overgenomen (zie het antwoord op reacties 855 en 1184).

3. Het Hollands Diep is niet aan het gebied toegevoegd, omdat het als gebied afzonderlijk is beoordeeld (evenals bij de aanwijzingen onder Vogelrichtlijn). Hollands Diep (Oeverlanden) is daarom als apart gebied aangemeld, als gebied 99. Het watergebied van het Hollands Diep is buiten de begrenzing gelaten (zie het antwoord op reactie 1380, onder gebied 99 - Hollands Diep).

4. Bij de begrenzing is rekening gehouden met de verspreiding van alle soorten (waaronder genoemde) waarvoor het gebied is aangemeld (zie ook het antwoord op reactie 1184).

#1862 Gemeente Dordrecht

Opmerking dat het besluit tot uitvoering van het project Ruimte voor de Rivier gevolgen zal hebben voor de inrichting van de Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch, waarbij mogelijk een ander habitattypen ontstaat.

Er kan niet worden vooruitgelopen op de besluitvorming in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier. De natuurwaarden waarvoor dit gebied is aangemeld zullen bij de besluitvorming hierover worden betrokken.

Gebied 6 - Borkeld

#1072 Mts. H.H. en J. Rotman

Voorstel om de begrenzing te corrigeren, omdat deze voor ongeveer twee hectare dennenbos een provinciale weg overschrijdt.

Het voorstel is overgenomen, omdat de provinciale weg (Rijssense Weg) hier een duidelijker grens van het gebied vormt en de bedoelde dennenbossen niet van directe betekenis zijn voor de instandhouding van het aangemelde gebied.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om de volgende wijzigingen toe te passen:

1. *toevoegen van de gronden tussen het natuurgebied en de snelweg. Dit betreft graslanden in eigendom van Staatsbosbeheer;*
2. *de zuidkant logischer begrenzen binnen het voorstel van Staatsbosbeheer, de gronden zijn in haar bezit;*
3. *toevoegen van de gronden vanaf de camping tot aan de Borkeldweg/Winterkampseweg;*
4. *toevoegen de onkruidakker ‘De Hocht’, omwille van een meer logische grens.*

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de cultuurgronden (maïsakker) benoorden de Veenweg aan de noordzijde van het gebied (bij de parkeerplaats van rijksweg A1) geen wezenlijk onderdeel uitmaken van het heide- en bosgebied van de Borkeld. De bedoelde weg vormt hier een duidelijke landschappelijke grens tussen het heideveld en de cultuurgronden benoorden de weg.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bosrand hier een duidelijk landschappelijke grens vormt en de cultuurgronden voor het gebied geen speciale betekenis toekomt.
3. Het voorstel is overgenomen, omdat de Borkeldweg en Winterkampseweg een duidelijker grens vormt dan de oorspronkelijke grens die dwars door een bosperceel was getrokken.
4. Het voorstel inzake een perceel nabij De Hocht is ook overgenomen, omdat de grens dan recht langs de bosrand wordt getrokken.

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om de begrenzing aan westzijde te laten samenvallen met de Winterkamperweg en de Borkeldweg of met de zandweg die beide wegen verbindt, zodat de begrenzing niet langer dwars door het bosperceel loopt.

Zie het antwoord op reactie 1517, onder punt 3.

Gebied 7 - Botshol

#1449 A.J.T.Welter-Broere

Voorstel om toe te voegen het op kaart aangegeven gebied, vanwege het voorkomen van een aantal vrij zeldzame vogelsoorten.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de selectie van Habitatrictlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitattypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn (zie [Verantwoordingsdocument](#)). Hieronder bevinden zich geen vogelsoorten. Onder Vogelrichtlijn zijn sinds 2000 in totaal 79 gebieden aangewezen, maar de Botshol hoort daar niet bij, omdat het niet voldeed aan de

daarvoor gestelde criteria (zie Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000, bijlage 1 (beschikbaar op www.minInv.nl/natura2000)).

Gebied 8 - Brunssumerheide

#1094 IVN Heerlen

1. *Voorstel om het gebied rond het bezoekerscentrum van IVN toe te voegen.*
  2. *Voorstel om de gehele Heksenberg te begrenzen als belangrijke schakel tussen Brunssumerheide/Duitsland en Geleenbeekdal/Terworm. Het betreft de laatste onaangetaste mijnsteenbergrand in Nederland.*
1. Het voorstel is overgenomen, omdat de grens hier dwars door het heideveld (habitatype 4030) liep. Aan de westzijde is de overgang van het bos- en heidegebied met de bebouwing als grens aangehouden.
  2. Het voorstel is niet overgenomen. Met uitzondering van het bovenstaande is de begrenzing van het beschermd natuurmonument (aanwijzing onder de Natuurbeschermingswet) aangehouden, omdat dit gebied alle habitatypen omvat waarvoor het gebied is aangemeld.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om toe te voegen de eigendommen van Natuurmonumenten die groter zijn dan de begrenzing van het beschermd natuurmonument, vanwege het belang van habitatype 4010.*
  2. *Voorstel om de begrenzing aan te passen, zodat het gebied wordt verbonden met de Teverener Heide in Duitsland, dat als Habitatrictlijngebied is aangewezen.*
1. Zie het antwoord op reactie 1094, punt 1
  2. Het voorstel is niet overgenomen. Beide gebieden worden gescheiden door een strook van 1 km "natuurgronden" bestaande uit bos, een zandgroeve en een klein heideveldje. De Teverener Heide bestaat voor een klein deel uit natte heide (3%) en droge heide (2%). De droge heide waarvoor de Brunssumerheide is geselecteerd, ligt volgens de topografische kaart op ruim 2 km van de heide op de Teverener Heide. Er is daarom geen aanleiding het gebied te laten aansluiten op de Teverener Heide.

#1819 Sigrano Nederland BV

Voorstel om de begrenzing aan de zuidzijde te laten sporen met de grens van het beschermd natuurmonument.

De grens van het aangemelde gebied loopt aan de zuidrand alleen ter hoogte van het heideveld ten westen van de Heksenberg niet geheel gelijk met die van het beschermd natuurmonument. Laatstbedoelde loopt net iets boven de zuidgrens van het heideveld, terwijl de huidige aanmelding de heidegrens volgt (het verschil bedraagt 10-20 meter). In het kader van de voorbereiding van de definitieve aanwijzingsbesluiten zal mede in het licht van de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 worden bezien of tot grenscorrectie wordt overgegaan.

Gebied 9 - Buurserzand en Haaksbergerveen

#938 Mts. B.J.A. en S.G. Scholten en W.J. Scholten-Groot Obbink

Voorstel om de begrenzing te corrigeren, omdat landbouwgrond onmogelijk kan worden aangemerkt als ecologische grond.

Het aan de rand van het deelgebied Buurserzand gelegen huiskavel ('t Laakmors) is buiten de begrenzing gebracht, omdat het betreffende perceel voor de instandhouding van het gebied niet van belang is. Het voorstel om de landbouwgronden langs de Knippertweg te exclaveren is niet overgenomen, omdat de samenhang van het gebied daardoor zou worden aangetast. De betreffende percelen worden omsloten door natuurgebied en grenzen direct aan de heidevelden van het Buurserzand, waardoor ze onder meer van

belang zijn voor de hydrologie van het gebied.

#1135 Mts. Steenberg, Mts. Diepenmaat, H.J. ten Dijke en J.H.J. Diepenmaat

Voorstel voor het niet opnemen van een gebied (aangegeven op kaart), omdat het gaat om een gemengd gebiedje van bos, natuurlijk grasland en landbouwpercelen.

Het voorstel om cultuurgronden en bosjes in het zuidwestelijk deel van het Haaksbergerveen (Niekerkerveen) buiten de begrenzing te laten is niet overgenomen, omdat de sloten die er doorheen lopen van grote betekenis zijn voor de grote modderkruiper (vissoort), één van de redenen waarvoor het gebied is geselecteerd.

#1155 Waterschap Rijn en IJssel

Opmerking dat het oppervlaktewaterpeil van de Buurserbeek en de Steenhaarswatergang niet structureel kan worden verhoogd, gezien de aanwezigheid van landbouwgronden op lager gelegen percelen.

Verhoging van het waterpeil van de Buurserbeek is nu niet aan de orde. Aanpassing van het beheer kunnen wel voortvloeien uit het beheersplan dat voor het aangewezen gebied zal worden opgesteld, maar dit zal slechts in overweging worden genomen indien dit noodzakelijk wordt geacht om de te beschermen natuurwaarden in stand te kunnen houden, of in voorkomende gevallen te kunnen herstellen.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstellen voor toevoeging van:

1. *een klein gebied aan de noordzijde, vanwege de succesvolle uitvoering van natuurontwikkelingmaatregelen;*
2. *een gebied aan de zuidzijde, vanwege eigendommen en aanwezigheid van veel HR-soorten.*

Het gebiedje aan de noordzijde, in eigendom bij Natuurmonumenten (Oude Haaksbergerdijk), is toegevoegd omdat de herstelmaatregelen effect hebben en de aanwezige natuurwaarden opname mogelijk maken. Het deelgebied maakt integraal onderdeel uit van het heidegebied van het Buurserzand.

Dit voorstel om gronden aan de zuidzijde van de Buurserbeek op te nemen is niet overgenomen, omdat er geen in dit kader relevante habitattypen of soorten voorkomen (zoals heide of jeneverbesstruweel). Ook overigens zou geen bijdrage worden geleverd aan de instandhouding van het gebied.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om de door Staatsbosbeheer verworven hydrologische buffer rond Haaksbergerveen mee te nemen.

De bedoelde hydrologische bufferzone rond het Haaksbergerveen is binnen de begrenzing gebracht voor zover gelegen binnen de begrenzing van het Natuurgebiedsplan; de zones zijn grotendeels reeds in eigendom bij de terreinbeheerder (Staatsbosbeheer).

#1602 Landgoed “Het Waarrecht”

Voorstel voor een verbetering van de begrenzing aan de uiteindelijke oostbegrenzing, door de grens gelijk te trekken met de watergang, wat een natuurlijke en logische topografische grens is.

Het voorstel is niet overgenomen. De begrenzing is op de bedoelde plek aan de oostrand van het deelgebied Buurserzand niet aangepast omdat het bospad en de Rietbrugweg een logische, gemakkelijk in het veld waarneembare topografische grens vormen (in tegenstelling tot bedoelde smalle watergang).

#1694 W.H.A. Wilmink

Voorstel om de begrenzing te wijzigen, omdat een deel van de grond als landbouwgrond in gebruik is. Het voorstel is niet overgenomen. De betreffende landbouwgronden worden verondersteld te liggen buiten de begrenzing van het gebied.

#1734 O.B. ter Huurne

Voorstel om een kavel cultuurgrond uit de begrenzing te verwijderen.

Het bedoelde landbouwperceel aan de rand van het gebied langs de Rietbrugweg, is buiten de begrenzing

gebracht waardoor de grens ter plaatse nu wordt gevormd door een bosperceel.

#1879 GLTO

Voorstel om enkele percelen met agrarisch natuurbeheer en nieuwe natuur te verwijderen.

Het voorstel om percelen cultuurgrond niet op te nemen is niet overgenomen, omdat bedoelde gebiedsdelen van belang zijn voor de grote modderkruiper (vissoort waarvoor het gebied mede is aangewezen) en/of onderdeel uitmaken van de hydrologische bufferzone rond het gebied, die van essentieel belang is voor de instandhouding en herstel van de hoogveenvegetaties, waarvoor het gebied onder meer is geselecteerd.

Gebied 10 - Coepelduynen

#949 Gemeente Noordwijk

Voorstel om de begrenzing van het gebied aan te passen aan de begrenzing van het beschermd natuurmonument.

Het voorstel is overgenomen en de begrenzing is gelijkgetrokken met de aanwijzingen als staats- en beschermd natuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

#1368 EIS Nederland

Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de nauwe korfslak (1014), want er zijn wel degelijk vindplaatsen buiten de duinen van Zuid-Holland.

Het voorstel is overgenomen.

Gebied 11 - Dinkelland

#757 A. de Roo

Voorstel om Het Dinkeldal weer volledig toe te voegen.

Ten opzichte van de ter inzage gelegde begrenzing is Dinkelland uitgebreid door toevoeging van de Dinkel tussen De Lutte en de rijksgrens, Elsbeek, Glanerbeek en het Nederlandse deel van de Ruhenbergerbeek (dit betreft bijna een verdubbeling van het opgenomen beektraject; zie ook het antwoord op reactie 1765). Bovendien is het deelgebied Agelerbroek en Voltherbroek in combinatie met Achter de Voort als apart gebied op de lijst geplaatst. Dit neemt echter niet weg dat het gebied wel in omvang is beperkt in vergelijking tot de eerder ingediende aanmelding. Dit is een gevolg van de aangepaste methodiek van begrenzing die zich in eerste instantie heeft gericht op de habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Dit laat echter onverlet dat de begrenzing zodanig is gekozen dat behoud en herstel van de waarden goed mogelijk is (zie verder het antwoord op reactie 1523, punt 1 onder het Geuldal).

#951 G.J.B. Haarman

Voorstel om een gebied (cultuurland) uit de begrenzing te halen (aangegeven op kaart).

Het voorstel om gronden direct langs de Dinkel niet te begrenzen is niet overgenomen (zie het antwoord op reactie 1765).

#969 Maatschap F.A. en F.G. Rosink

Voorstel om het Dinkelland niet aan te melden. Het gebied is alleen geselecteerd omdat Staatsbosbeheer de laatste jaren een paar percelen dinkelgrond rond een bedrijf heeft gekocht. Aanmelding heeft als gevolg dat het bedrijf niet verder kan uitbreiden en onverkoopbaar zal worden.

Het gebied Dinkelland maakte ook al deel uit van de oorspronkelijke aanmelding die in 1998 bij de Europese Commissie is ingediend. Het gebied is geselecteerd voor twee habitattypen en één soort en verder aangemeld voor nog vier andere habitattypen en twee andere soorten (zie het [Gebiedendocument](#)). De aanmelding van dit gebied staat los van de grondverwerving door Staatsbosbeheer.

#1239 J.M.H. Reimer

Voorstel om de Dinkel niet als Habitatrictlijngebied aan te merken. Bescherming van rivierdonderpad en eeuwenoude landbouwbelangen staan in geen verhouding. De huidige landbouw heeft geen nadeel voor bovengenoemde vissoort opgeleverd (het bewijs hiervan is dat deze vis teruggekomen is in de Dinkel).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de gebieden dienen te worden geselecteerd op grond van hun actuele bijdrage aan de instandhouding van habitattypen en soorten van bijlage I en II van de Habitatrictlijn, waarvoor Nederland een verantwoordelijkheid heeft. De Dinkel is geselecteerd als één van de vijf belangrijkste beeklopen voor deze soort in Nederland.

#1439 Gemeente Losser

Voorstel om een perceel toe te voegen dat middels kavelruil in bezit van Staatsbosbeheer is gekomen zie het antwoord op reactie 1765.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

1. *Verzoek om na te gaan of de Dinkel met oeverwallen en zeldzame droge stroomdal vegetaties voldoende wordt gedekt. Zo niet, dan zou aanvulling plaats moeten vinden, waarvoor habitatype 2330 het meest geschikt lijkt.*
  2. *Voorstel om de Ruhembergerbeek toe te voegen aan de begrenzing, vanwege de rivierdonderpad, waarvoor het deelgebied met zijn kiezelsubstraat een kraamkamer vormt.*
  3. *Voorstel om het deelgebied Punthuizen uit te breiden met het recent herstelde gebied Beuningeraachterheide.*
  4. *Voorstel om het deelgebied Punthuizen uit te breiden met de bijzondere jeneverbespercelen langs de Puntbeek*
  5. *Voorstel om het deelgebied Punthuizen uit te breiden met de ingesloten huiskavel*
  6. *Voorstel om voor het deelgebied Meuleman het waardevolle bos dat wel is begrensd, te noemen in het Gebiedendocument*
  7. *Voorstel om het deelgebied Meuleman uit te breiden met de mooiste Dinkelweiden van het landgoed*
  8. *Voorstel om voor het deelgebied Meuleman alle bossen in of direct grenzend aan winterbed op te nemen.*
  9. *Voorstel om deelgebied “Groene staart” als eigendom van Staatsbosbeheer op te nemen*
  10. *Voorstel om bij deelgebied De Poppe de waardevolle graslanden tussen een weg en de spoorlijn (goeddeels eigendom Staatsbosbeheer) toe te voegen aan de begrenzing.*
  11. *Voorstel om bij het deelgebied Snoeyink een met rood aangegeven es kritisch te bekijken, omdat het niet voor de hand ligt dat het binnen begrenzing valt.*
  12. *Voorstel om bij het deelgebied Snoeyink een belangrijk bos aan de noordkant toe te voegen.*
  13. *Voorstel om bij het deelgebied Aarnink een ingesloten bos met andere waardevolle bossen mee te nemen.*
  14. *Voorstel om de Dinkel van grens tot aan Kribbenbrug buiten de begrenzing te houden indien herstelwerkzaamheden gefrustreerd zouden worden door de aanwijzing.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betreffende stroomdalvegetaties op kalkarme bodem, die in het gebied voorkomen, niet kunnen worden gerangschikt onder - het qua vegetatie meest verwante - habitatype 6120 (“Kalkminnend grasland op dorre zandbodem”).
  2. Het voorstel is overgenomen vanwege het leefgebied van de rivierdonderpad waarvoor het gebied onder meer voor aanmelding is geselecteerd.
  3. Het voorstel om het deelgebied Punthuizen uit te breiden met een perceel waar recent herstelbeheer heeft plaatsgevonden, is overgenomen, omdat op deze wijze een betere aansluiting wordt verkregen bij het voorkomen van de relevante habitattypen.
  4. Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding van dit gebied met het Lutterzand worden overwogen gelet op het voorkomen van onder meer de habitattypen 5130 (Jeneverbesstruwelen) en 2310 (Psammofiele heide) en ten behoeve van de samenhang tussen het hoofdgebied en Punthuizen.
  5. Huiskavels maken geen onderdeel uit van het aangemelde gebied.
  6. Indien de bedoelde “zacht-/ hardhout ooibossen” behoren tot de bosgemeenschap Essen-Iepenbos (Fraxino-Ulmetum) dan vallen ze onder habitatype 91E0 (“Alluviale bossen met Zwarte els en Es ” (cq. subtype Verbond van Els en Vogelkers). Het gebied is ook voor dit habitatype aangemeld.
  7. 8,9,10,11, 12,13. De voorstellen zijn alle overgenomen (zie het antwoord op reactie 1765).

14. Er worden vooralsnog geen knelpunten verwacht indien de herstelmaatregelen ook noodzakelijk zijn en voldoende rekening houden met de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied onder de Habitatrictlijn is aangemeld.

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om de begrenzing opnieuw te bekijken met het oog op de selectiecriteria “identiteit van het gebied” en “logische samenhang, zodat toevoeging plaats vindt van de gehele rivier de Dinkel tussen landsgrens en het kanaal Almelo-Nordhorn, met aan weerszijden een smalle strook oever. De aanwijzing van de rivier zou ondersteuning zijn van het provinciaal beleid, gericht op het versterken van de natuurlijke kwaliteit van de rivier. De gehele Dinkel is al eigendom van Staatsbosbeheer en het hele Dinkedal is wateraandachtsgebied, waarbij boeren schadevergoeding als gevolg van inundaties krijgen. Het betreft geen verzuringgevoelige natuur, dus er zijn geen problemen met ammoniakdepositie.

Het voorstel is overgenomen, waardoor het grote delen van het overstromingsgebied van de Dinkel tussen Lossen en Denekamp binnen het aangemelde gebied zijn opgenomen. Op deze wijze is een logische begrenzing verkregen van het gehele beekstelsel inclusief op de oevers voorkomende habitattypen (zoals habitatype 91E0).

#1865 B.W. Knol

Voorstel om gebied de Ruenbergerbeek toe te voegen aan de begrenzing vanwege de aanwezigheid van de habitaatsoort Rivierdonderpad. Daarnaast ook vanwege andere niet-habitatsoorten.

Zie het antwoord op reactie 1517, punt 2.

#2265 Overijssels Particulier Grondbezit

Voorstel om niet in te stemmen met het voorstel van de Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel om de gehele Dinkel aan te wijzen. De reden hiervoor is dat de stelling van GS van Overijssel dat de gehele Dinkel in eigendom is bij Staatsbosbeheer, onjuist is. Van de 40 km Dinkel die door Twente stroomt, is circa 25% in eigendom van particuliere landgoedeigenaren terwijl van de resterende 75% de bodem in eigendom is van Staatsbosbeheer. Onder de eigenaren van landgoederen en bij aanliggende boeren bestaat geen draagvlak voor de Habitatrictlijn.

Bij de aanmelding van gebieden onder de Habitatrictlijn kan voor wat betreft de uitsluiting van gebieden geen beroep worden gedaan op de eigendomssituatie. Ingevolge artikel 4 van de Habitatrictlijn (incl. jurisprudentie) bestaat er immers geen beleidsvrijheid om relevante onderdelen van aanmelding of aanwijzing uit te sluiten (zie algemene uitgangspunten zoals verwoord in het [Verantwoordingsdocument](#)). Overigens is niet de gehele Dinkel opgenomen, maar alleen het zuidelijke deel tot aan het Kanaal Almelo-Nordhorn. Zie verder het antwoord op reactie 1765.

Gebied 12 - Drentsche Aa

#1098 Provincie Groningen

Voorstel voor het verwijderen van een op kaart aangegeven gebiedje, dat ingericht is als golfbaan.

Het voorstel is overgenomen, omdat het betreffende perceel, dat in gebruik is als oefenbaan van het golfterrein en aan de buitenrand van het aangemelde gebied is gelegen, niet van belang is voor de instandhouding van het gebied.

#1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord

Voorstel om toe te voegen de Besloten Venen, dat deels eigendom van Natuurmonumenten is en deels nieuwe natuur, vanwege de onlosmakelijke hydrologische relatie met de Drentse Aa.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betreffende cultuurgronden niet van directe betekenis zijn voor de instandhouding van het gebied.

#1230 B. Westebring

Voorstel om het gebied Smalbroeken buiten de begrenzing en de WAV te houden. Reden hiervoor:

- *De soorten waarvoor de Drentsche Aa zijn aangemeld, komen niet of nauwelijks voor in Smalbroek (eigen perceel aangegeven op kaart), maar in de buurt van Gasteren, Loon, Taarlo, Oudemolen en Zeegse. Dat gebied is ook aangewezen als Nationaal beek- en esdorpen.*
- *Het gebied Smalbroek is hoofdzakelijk grasland met houtwallen, bosjes die beweid worden met een grote kudde vee en recreatiegebied.*
- *De kwetsbaarheid van nitraatuitspoeling is zowel op mijn eigen grond als op gebied Smalbroek gering.*
- *Het regen- of grondwater van het gebied Smalbroek stroomt via het bedrijf naar de Drentsche Aa. Dus het bedrijf kan daarmee de Smalbroek niet “vervuilen” of iets dergelijks.*

Het voorstel is niet overgenomen, omdat Smalbroeken wegens het voorkomen van habitatype 91E0 (“Alluviale bossen met Zwarte els en Es”) onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van het aangemelde gebied dat is begrensd op landschapsniveau volgens de benadering van type III (Gebiedendocument, paragraaf 2.3). Het gebied bestaat uit een aaneengesloten kerngebied (beekdal) met kleinere deelgebieden hetgeen een mozaïek vormt van habitattypen en/of leefgebieden van soorten en tussenliggende gebieden.

#1321 Noord-Nederlandse Golf- en Countryclub

Voorstel tot het buiten de begrenzing houden van drie percelen in eigendom van de golfclub.

Het voorstel is deels overgenomen: zie het antwoord op reactie 1098. De overige twee percelen worden als onlosmakelijk onderdeel beschouwd van het aangemelde gebied.

#1816 Milieufederatie Drenthe

Voorstel om Besloten Venen toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 1141.

#2332-2333 ARCADIS namens Erven Dreesman en mevr. Klein von Baumhauer

Voorstel om twee gebieden (aangegeven op kaart) die vrijwel geheel in gebruik zijn voor landbouw buiten de begrenzing te houden, omdat ze niet corresponderen met het habitatype waarvoor ze zijn geselecteerd

Beide voorstellen zijn niet overgenomen, omdat bedoelde percelen onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het stroomdalgebied van de Drentsche Aa. Het gebied bestaat uit een aaneengesloten kerngebied (beekdal) met kleinere deelgebieden, hetgeen een mozaïek vormt van habitattypen en/of leefgebieden van soorten en tussenliggende gebieden zoals cultuurgronden. Laatstgenoemde gronden zijn meebegrensd indien zij een essentiële schakel vormen voor de instandhouding van het gebied. Dit is hier het geval.

Gebied 13 - Drents-Friesche Wold en Leggelderveld

#1081 Gemeente Westerveld

1. *De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied wijkt aanzienlijk af van de begrenzing van het Nationaal Park. Hierdoor kan een onjuist beeld van de begrenzing ontstaan.*
  2. *De naamgeving van het gebied kan tot extra verwarring leiden, doordat het Leggelderveld aan het gebied met de naam Drents-Friese Wold is toegevoegd.*
1. Het Leggelderveld is toegevoegd aan de begrenzing, omdat het van belang is voor het habitatype 4010 (“Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei”) dat in het deelgebied in goede kwaliteit over een behoorlijke oppervlakte voorkomt. Uit een oogpunt van bestuurlijke duidelijkheid zijn zoveel mogelijk de grenzen van het Nationaal Park aangehouden. Hier is echter van afgeweken indien zich relevante habitattypen of soorten buiten de betreffende begrenzing bevinden.
  2. De naam van het gebied is gewijzigd om duidelijk te maken dat het Leggelderveld deel uitmaakt van het aangemelde gebied.

#1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord

#1816 Milieufederatie Drenthe

Voorstel om de Stroeten binnen begrenzing op te nemen. Het Gebied vormt een belangrijke verbinding via Kwasloot naar de Waperveense Aa. Het gebied met talrijke houtwallen en poelen is van belang voor kamsalamander.

Het voorstel is overgenomen gelet op het voorkomen van de kamsalamander.

#1173 Het Drentse Landschap

1. *Voorstel om habitattype 4010 te rangschikken onder “belangrijkste gebied voor”, in plaats van “verder aangemeld voor”. Gezien de zeer grote oppervlakten goed ontwikkelde en soortenrijke natte Erica-vegetaties zou het gebied voor dit habitattype het belangrijkste gebied moeten zijn.*
2. *Voorstel om habitattype 9190 onder “Verder aangemeld voor” toe te voegen.*

Het eerste voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied niet wordt geacht te behoren tot een van de drie belangrijkste gebieden voor het betreffende habitattype (zie voor meer uitleg het [Lijstdocument](#)). Het voorstel met betrekking tot toevoeging van habitattype 9190 is wel overgenomen.

#1184 RAVON

Voorstel om de gebieden Steenwijkerwold en Berkenheuvel aan te melden voor de kamsalamander.

Het voorstel met betrekking tot Steenwijkerwold is niet overgenomen, omdat het gebied niet aansluit op het aangemelde gebied en de aard van het landschap niet bestaat uit bos, heide en vennen zoals het onderhavige gebied. Het andere genoemde gebied (Berkenheuvel) maakte reeds deel uit van het gebied (zoals in februari 2003 in concept voorgesteld).

#1220 Waterschap Sevenwolden

Verzoek om uitleg waarom het relatief kleine heidegebied Schoapedobbe (grenzend aan noordwestkant van het gebied) wel is geselecteerd en het grootste van het natte heide terrein van provincie Friesland, de Duurswouderheide te Wijnjewoude niet.

Het gebied Schoapedobbe is aan het gebied toegevoegd als een zwakgebufferd ven met omringende heidevegetatie dat aansluit bij de diverse habitattypen die in het hoofdgebied aanwezig zijn (met name de habitattypen 6230, 4010 en 3130). De Duurswouder Heide (10 km noordelijker gelegen) is niet geselecteerd, omdat het in kwalitatief opzicht niet tot één van de drie belangrijkste gebieden van Nederland behoort voor het subtype Dophei-verbond van habitattype 4010 (“Noord-Atlantisch vochtige heide met Dophei”).

#2053 Gemeente Ooststellingwerf

Voorstel om de grenzen van het gebied af te stemmen op de grenzen van het Nationaal Park “Het Drents-Friese Wold”. De begrenzing is nu groter.

Zie het antwoord op reactie 1081, punt 1.

#2214 NLTO Westerveld

Voorstel om verscheidene percelen landbouwgebied uit de begrenzing te verwijderen.

Zie het antwoord op reactie 2299, punt 1.

#2299 Provincie Drenthe

1. *Voorstel om kavels landbouwgrond rond Alenburg te verwijderen.*
2. *Het Leggelderveld en het gebied Alenburg maken geen deel uit van het Nationaal Park Drents-Friese Wold.*

1. Het voorstel is niet overgenomen om de samenhang tussen de diverse heidepercelen rond Alenburg te handhaven. Zij vormen een belangrijke schakel om het gebied in stand te kunnen houden.
2. Zie het antwoord op reactie 1081.

Gebied 14 - Duinen Ameland

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om toevoeging van Camping Duinoord, het duingebied bij Nes met hotels, het duingebied ten Westen van de Badweg, het Landje nabij Roosduinen plus bosperceel en de Briksduinen, vanwege de eenheid van het gebied en de aanwezigheid van een met de omgeving overeenkomend habitatype.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de aanwezige habitatypes in bedoelde terreindelen van het duingebied indien aanwezig van minder kwaliteit zijn tengevolge van bebouwing, recreatievoorzieningen en menselijk gebruik, waardoor het weinig zou toevoegen aan het aangemelde gebied. Bovendien ligt de landelijke dekking van alle duinhabitats al ruim boven de 80%.

#1170 Waddenvereniging

Voorstel om toe te voegen:

1. *het Grootslegt (een onverhard vliegveld kleine luchtvaart);*
2. *het gehele gebied ten noorden van de Ridderweg (en in potentie belangrijk kwelgebied);*
3. *vochtige oude slenkgebieden in de westelijke en oostelijke polder;*
4. *habitatype 2110.*

1. Zie het antwoord op reactie 2285, punt 1.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bedoelde gronden grotendeels cultuurgronden betreffen die niet van directe betekenis zijn voor de instandhouding van het duingebied. Er komen ook geen habitatypes of soorten voor waarvoor het gebied is aangemeld.
3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde buiten het duingebied gelegen terreinen geen bijzondere betekenis hebben voor één van de habitatypes of soorten waarvoor het gebied is aangemeld en overigens ook niet van belang zijn voor de instandhouding ervan.
4. Zie het antwoord op reactie 2285, punt 2.

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân`

1. *Voorstel om toe te voegen het terreingedeelte de Noorderkeeg ten noorden van de Verbindingsweg bij Nes, het vliegveld en de strook tussen het vliegveld en de ten noorden ervan gelegen duinen. Dit is namelijk inmiddels gedeeltelijk reservaatgebied en maakt onderdeel uit van het aangegeven gebied.*
2. *Voorstel om toe te voegen het habitatype 2110 bij “verder aangemeld voor”.*

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat vrijwel alle ten westen van Nes gelegen relevante duinhabitats, binnen het aangemelde gebied vallen. De bedoelde gebieden (waaronder het vliegveld) bestaan grotendeels uit (aangelegde) graslanden die niet van directe betekenis zijn voor de instandhouding van het gebied. Bij de begrenzing is hier de duinrand aangehouden waarbij wel enkele aangrenzende natuurterreinen (o.a. Jan Roepeheide) zijn meegenomen.
2. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor habitatype 2110 (“Embryonale wandelende duinen”).

Gebied 15 - Duinen Goeree

#1017 M.W. de Vogel

Voorstel om de duinrand als grens aan te houden van het Habitatrichtlijngebied. Nu is namelijk een landbouwgrond in het Habitatrichtlijngebied opgenomen.

Het voorstel is overgenomen. Het perceel cultuurgrond aan de binnenduinrand dat voor het gebied niet van bijzondere betekenis is, is buiten de begrenzing gebracht.

#1478 Delta N.V.

Voorstel om het pompstation aan de Hondsweg te verwijderen.

Het pompstation bestaande uit gebouwen en wegen, gelegen aan de binnenduinrand, is buiten de begrenzing gebracht.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel om Volgerland toe te voegen, dat al verworven is door BBL (Bureau Beheer Landbouwgronden). De aanwezige habitattypen worden hiermee beter beschermd.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de natuurdoelen van Volgerland (aangemerkt als “nieuwe natuur”) anders zijn dan de duinhabitats waarvoor het gebied is aangemeld. Het natuurgebiedsplan Goeree-Overflakkee vermeldt onder meer “(nat) schraalland” met “struweelvorming” en “rietland en ruigte”.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om de begrenzing te heroverwegen, om de gebiedsdelen tot één geheel te smeden. Hierbij zouden de duinen tot de Brouwersdam en Punt van Goeree, Bitumerdijk in begrenzing moeten worden opgenomen.

Het voorstel is niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal dit nader in ogenschouw worden genomen.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

Waarom zijn bij dit gebied typische habitats van de Voordelta vermeld?

Dit komt voort uit de keuze om de Kwade Hoek, dat zowel duingebied als schorren omvat, uit een oogpunt van beheer binnen de begrenzing op te nemen.

#1695 D.A. Goedkoop

Voorstel om 11,8 ha akkerbouwgrond buiten de begrenzing te laten.

Het voorstel is overgenomen: deze binnendijkse cultuurgronden gelegen tussen de dijk langs het Zuiderdiep en de Zandgorsweg aan de rand van het gebied zijn niet begrensd, omdat ze niet van belang zijn voor de instandhouding van het gebied.

Gebied 16 - Duinen Schiermonnikoog

#965 W. Penning

1. *Habitatype 2110 wordt alleen aangetroffen aan de Noordzeekust ten noorden van de zeereep en moet dus naar gebied 51 (Noordzeekustzone).*
2. *Habitatype 1310 moet naar gebied 69 (Waddenzee) en – in sommige jaren – naar gebied 51 (Noordzeekustzone). Aan de vermelde gegevens kunnen mogelijk worden toegevoegd de habitattypen 3110 en 2190.*

1. De begrenzing van het gebied en van de aangrenzende Waddenzee is aangepast zodat het habitatype 2110 nu binnen het onderhavige gebied is komen te vallen.
2. Door bovengenoemde grensverlegging vallen al de genoemde habitattypen nu binnen het gebied.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om de Westerplas aan zuidwestzijde van dorp toevoegt. Het gebied kwalificeert voor habitatype 1130 en/of 1140.

De Westerplas, gelegen ten zuidwesten van het dorp, viel al binnen het begrensde gebied.

Gebied 17 - Duinen Schoorl

#1368 EIS Nederland

Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de nauwe korfslak (1014), want er zijn wel degelijk vindplaatsen buiten de duinen van Zuid-Holland.

Het voorstel is overgenomen.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om enkele weilandjes van het Noord Hollands Landschap gelegen aan de duinrand toe te voegen: Bosjes van Schermer en het Bosje van Verweij, Weitje van Pietje, de Hogegeest en Nollenbos op lage duintjes.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde weilanden langs de binnenduinrand geen deel uitmaken van het duingebied.

#1660 Staatsbosbeheer regio Noord-Holland

Voorstel om toe te voegen:

1. *habitattype 2130. Schoorl behoort niet tot de tien belangrijkste gebieden en dit is wellicht arbitrair, omdat Schoorl binnen de vastelandsduinen een aparte positie inneemt;*
2. *habitattype 2150. In de aanwijzing zijn alleen gebieden genoemd die tot het Renodunale plantendistrict behoren, maar dit vegetatietype komt echter vooral tot ontwikkeling in het kalkarme Waddendistrict in Schoorl.*

1. Het gebied is tevens aangemeld voor habitattype 2130 zoals vermeld in het Gebiedendocument.
2. Habitattype 2150 ("Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen") komt niet benoorden het Noordzeekanaal voor, doch wel habitattype 2140 ("Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei") waarvoor het gebied ook is aangemeld. Een nadere toelichting op de habitattype is te vinden in de Interpretation Manual of European Union Habitats (1999) uitgegeven door de Europese Commissie en de aanvullende interpretatie daarop in het boek "Europese Natuur in Nederland: Habitattypen" van Janssen en Schaminée (KNNV, 2003).

Gebied 18 - Duinen Terschelling

#1020 J.Beek

Voorstel om te verwijderen uit begrenzing:

1. *perceel Terschelling sectie E nr. 1171, inclusief een marge van 50 meter;*
2. *de hoofdweg (Molenweg), het openbare parkeerterreinen en de oprit inclusief de rand van 15 meter.*

1. Het voorstel is overgenomen voor wat betreft de parkeerplaats die aan de rand ligt van een reeds eerder geëxclaveerd deel. Er zijn geen bufferzones rond bebouwing en verhardingen aangehouden.
2. Verharde objecten en bestaande bebouwing maken geen deel uit van de aangemelde gebieden, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten. De genoemde objecten vallen dus niet binnen de begrenzing.

#1211 Gemeente Terschelling

Voorstel om de bossen bij West-Terschelling, Formerum en Hoorn uit de begrenzing te verwijderen. Het gaat namelijk voornamelijk om structuurarme dennenbossen en geen habitattype 2180.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de samenhang van het gebied anders zou worden aangetast, terwijl de betreffende bossen door omvormingsbeheer in waarde zullen toenemen.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om aan begrenzing toe te voegen:

1. *Grootduin (= integraal onderdeel van het Terschellings duingebied);*
2. *bossen bij West-Terschelling (vanwege habitatype 2180);*
3. *Kooibosjes en Mastenbroeken (diverse zeggensorten en kwaliteit als belangrijkste zone met kwelvegetaties).*

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat de betreffende plekken geen directe betekenis toekomt voor de instandhouding van de duinhabitats waarvoor het gebied is aangemeld:

1. De zuidgrens van het gebied wordt globaal gevormd door de binnenduinrand en bij West-Terschelling de Hoofdweg. Het Grootduin ligt enigszins geïsoleerd aan de zuidzijde van de Hoofdweg/ Burg. van Heusdenweg. Daarom is het niet meegenomen in de begrenzing, mede omdat duinhabitats al goed zijn vertegenwoordigd.
2. De bossen bij West-Terschelling zijn grotendeels in het gebied opgenomen, met uitzondering van in de bebouwing gelegen delen (de buitengrens van de bebouwde kom is rond het dorp als grens van het aangemelde gebied aangehouden).
3. De bedoelde kooibosjes aan de binnenduinrand maken geen onderdeel uit het duingebied waarin de diverse relevante duinhabitats zijn gelegen.

#1770 Waddenvereniging

Voorstel om de Polder van Terschelling toe te voegen. Het is geen gebied met grootschalige landbouw en delen polder dragen bij aan de instandhouding van habitats en soorten in het duingebied.

Het voorstel is niet overgenomen: de Terschellinger Polder bestaat overwegend uit in agrarische gebruik zijnde graslanden die geen directe betekenis hebben voor de instandhouding van de duinhabitats waarvoor het gebied is aangemeld.

Gebied 19 - Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om toe te voegen aan de begrenzing het Lage land van Texel en Hoge Berg (ook wel Waal en Burg genoemd) voor de noordse woelmuis en kranwiervegetaties. Wat betreft de noordse woelmuis zijn de nu geselecteerde gebieden droge duinen, slikken en schorren en zijn geen geschikte habitat voor deze soort.

Kranswiervegetaties komen hier ook voor (zoals blijkt op bijgevoegde kaart met eigendommen bijgevoegd)

Het voorstel is overgenomen, met name gelet op het voorkomen van de noordse woelmuis. De noordse woelmuis komt op Texel overigens wel degelijk veelvuldig voor in genoemde habitats (met uitzondering van slikken). Er is geen enkel bewijs voor de stelling dat de soort meer zou voorkomen in het poldergebied van het eiland. Overigens kan worden opgemerkt dat het gebied tevens is aangemeld voor kranwiervegetaties (habitatype 3140).

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om een aantal gebieden toe te voegen (Polder Wassenaar en het Visje, Dorpszicht, Rotganzenreservaat Zeeburg, Utopia, Wagejot, Minkewaal, Zandkes, Ceres, Oude Molenkolk, Petten/'t Stoar) om tot een volledig leefgebied van bijlage II-soorten te komen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde buiten het duingebied gelegen terreinen geen bijzondere betekenis hebben voor één van de habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangemeld en overigens ook niet van belang zijn voor de instandhouding ervan.

#1660 Staatsbosbeheer regio Noord-Holland

Voorstel om toe te voegen:

1. *habitatype 2110, omdat de aanwezigheid in de Hors en de Kreeftenpolders ook zeer sterk is;*
2. *habitatype 2150*, in de aanwijzing zijn alleen gebieden genoemd die tot het Renodunale plantendistrict behoren, maar dit vegetatietype komt echter vooral tot ontwikkeling in het kalkarme Waddendistrict in Schoorl (bron: buro Everts en de Vries);*

3. *bosgebied de Dennen, omdat het gebied van belang is voor de noordse woelmuis, het geheel in eigendom is van Staatsbosbeheer en het geheel gelegen is binnen de grenzen van het Nationaal Park in oprichting.*
1. Habitatype 2110 was al opgenomen voor dit gebied.
2. Zie het antwoord op reactie 1660, punt 2 onder Duinen Schoorl.
3. Het voorstel is overgenomen vanwege het voorkomen van de noordse woelmuis. Als begrenzing is de grens van het Nationaal Park aangehouden.

#1770 Waddenvereniging

Voorstel om meer en grotere delen van de polder toe te voegen vanwege de noordse woelmuis.

Zie de antwoorden op de reacties 1516/803 en 1660, punt 3.

Gebied 20 - Duinen Vlieland

#1493 Stichting Werkgroep Vlieland

Voorstel om de Vliehors volledig aan te melden als Habitatrictlijngebied.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het betreffende habitatype 2110 al voldoende vertegenwoordigd is in de aangemelde gebieden. Niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld.

#1556 Stichting Duinbehoud

Opmerking dat Vliehors onvolledig is aangewezen.

Zie het antwoord op reactie 1493.

#1766 Provincie Friesland

Voorstel om opgave van reden van niet volledig aanmelden van de Vliehors, omdat er sterk het vermoeden bestaat dat er een andere dan ecologische belangenafweging heeft plaatsgevonden.

Zie het antwoord op reactie 1493.

#1770 Waddenvereniging

Voorstel om habitatype 1310 toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 2285, punt 1.

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel om de volgende gebieden toe te voegen aan de begrenzing:

1. *Posthuiswad vanwege habitatypen 1310 en 1330;*
  2. *gedeelten van de Vliehors, die grenzen aan de Kroonpolders, en nog niet zijn opgenomen in de begrenzing.*
1. Het betreffende gebied is als onderdeel van het Habitatrictlijngebied Waddenzee aangemeld voor de kwelder-habitatypen 1310 en 1330.
  2. Zie het antwoord op reactie 1493.
-

Gebied 21 - Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland en Utrecht

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om "Nolletjes" toe te voegen vanwege hydrologische verbinding met de duinen en aankoop door Natuurmonumenten voor ontwikkeling van vochtige duinvalleien.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding van dit gebied met deze "nieuwe natuur" nader worden bezien in het licht van de

instandhouding van het gebied.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om Harger- en Pettemer Polder en Leipolder toe te voegen vanwege een belangrijke bijdrage aan het totale netwerk van Natura 2000 en brakwatermilieu.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde terreinen geen deel uitmaken van het duingebied en er geen relevante habitattypen of soorten voorkomen.

#1660 Staatsbosbeheer regio Noord-Holland

Voorstel om:

1. *de naam te veranderen in Zwanenwater en Pettemerduinen;*
  2. *habitatype 2150 toe te voegen, omdat in de aanwijzing alleen gebieden zijn genoemd die tot het Renodunale plantendistrict behoren, terwijl dit vegetatietype echter vooral tot ontwikkeling komt in het kalkarme Waddendistrict in Schoorl (Bron: bureau Bakker: vegetatiekartering).*
1. Het voorstel is overgenomen.
  2. Zie het antwoord op reactie 1660, punt 2, onder Gebied 17 - Duinen Schoorl.

Gebied 22 - Duinen Den Helder-Callantssoog

#1325 Landschap Noord-Holland

Voorstel om enkele percelen toe te voegen, vanwege habitatype 2130 en het voorkomen van de zandhagedis. Bij Abbestede, buiten het Natuurbeschermingswetgebied liggen eigendommen van het Landschap Noord-Holland. Het gebied is tevens van belang als ecologische corridor tussen al begrensde delen en toevoeging past binnen het provinciale en landelijke beleid ten aanzien van de EHS.

Het voorstel is overgenomen, omdat in de afzonderlijke deelgebieden habitattypen in ontwikkeling zijn waarvoor ook het overige aangesloten gebied is aangemeld.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om toevoeging van de pieren aansluitend aan het strand, het pompstationterrein en natuurgebied de Tuintjes, het aangrenzende weiland en het natuurgebiedje De Kwekerij, en de binnenduingebiedjes De Nollen en De Garst, omwille van samenhang met duingebied.

Het voorstel is niet volledig overgenomen. Een deel van de genoemde terreinen valt binnen de bijgestelde begrenzing van het gebied. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zullen de thans ontbrekende natuurmonumentdelen worden toegevoegd aan de begrenzing.

Gebied 23 - Dwingelderveld

#1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord

#1816 Milieufederatie Drenthe

Voorstel om het Kloosterveld toe te voegen. Het gebied vormt ecologisch, hydrologisch en landschappelijk een integraal onderdeel van het Dwingelderveld. Het is ook een belangrijk fourageergebied voor diverse faunasoorten. Er komen ook populaties van rugstreeppad en poelkikker voor.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het Kloosterveld geen habitattypen of soorten omvat waarvoor het gebied is aangemeld. De hydrologische betekenis voor de instandhouding van het gebied lijkt beperkt.

#2214 NLTO Westerveld

Voorstel om verscheidene percelen landbouwgebied uit de begrenzing te verwijderen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betreffende cultuurgronden een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het aangemelde gebied dat overigens dezelfde begrenzing heeft als het Nationaal Park en de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn.

Gebied 24 - Engbertsdijkvenen

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om het agrarisch bouwperceel in bocht van het Geestersche Stroomkanaal te verwijderen.

Het voorstel is overgenomen, omdat het betreffende agrarische bouwperceel, gelegen langs de westgrens van het gebied, niet van belang is voor de instandhouding van het gebied.

Gebied 25 - Fochteloërveen

#987 Staatsbosbeheer regio Groningen en Drenthe

Welke verwachting leeft er bij het betrekken van de boswachterij bij dit gebied?

Het multifunctioneel beheer van de aangrenzende boswachterij is niet in het geding zolang deze de instandhouding van het hoogveenvegetaties niet in de weg staat.

#1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord

Voorstel om toe te voegen aan de begrenzing: de westelijke bufferzone, die voor 95% eigendom is van Natuurmonumenten en een essentieel onderdeel van het hoogveenreservaat vormt. Hoogveenherstel is alleen mogelijk door ingrijpende hydrologische maatregelen in deze randzone. Tevens vormt deze zone een belangrijk leefgebied voor een aantal soorten (bruine kikker, heikikker, adder, ringslang en levendbarende hagedis).

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal de uitbreiding van dit gebied met een hydrologische bufferzone nader worden gezien in het licht van de instandhouding van het gebied. De begrenzing van het gebied is dezelfde als die van de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel tot een ruimere begrenzing. Het gebied is te beperkt begrensd, waardoor de landschapsecologische samenhang en/of de onderlinge hydrologische relaties niet voldoende kunnen worden gewaarborgd om de genoemde (prioritaire) habitattypen goed in stand te houden.

Zie het antwoord op reactie 1141.

#1816 Milieufederatie Drenthe

Voorstel om de Westelijke randzone toe te voegen aan de begrenzing, deze vormt een essentieel onderdeel van het hoogveenreservaat. Hoogveenherstel is alleen mogelijk door ingrijpende hydrologische maatregelen in deze randzone. Tevens vormt deze zone belangrijk leefgebied voor aantal soorten.

Zie het antwoord op reactie 1141.

#1858 ARCADIS Ruimtelijke Ontwikkeling B.V. namens Stichting "Marius Tonckensfonds"

Voorstel voor het verwijderen het oostelijke deel van het gebied, dat vrijwel geheel in gebruik is als landbouwgrond. Dit correspondeert niet met de habitattypen 7120, 4010 en 4030 op basis waarvan het Fochteloërveen en Esmeer als Habitatrictlijngebied zijn aangewezen.

Het voorstel is niet overgenomen. De zuidhelft van het aangegeven gebied (Norgger Petgaten) bestaat grotendeels uit heide en vennen met diverse van de habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het noordelijk deel bestaat grotendeels uit cultuurgronden die zijn meegenomen om tot een logische begrenzing te komen. In het Integraal gebiedsplan - Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe (2002) is dit deel aangemerkt als "natuurgebied" (Veldontginning/ heide). De grens van het aangemelde gebied is overigens

gelijk aan het in 1998 onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebied.

Gebied 26 - Friese IJsselmeerkust

#967 Gemeente Wûnseradiel

Voorstel is om de grens samen te laten vallen met de grens van het Natuurbeschermingswetgebied en van het Vogelrichtlijngebied. De kaart bij de gebiedbeschrijving wijkt n relatie tot de grens bij de Makkumer Noordwaard af van de grens op de overzichtskaart.

Het voorstel is overgenomen: de grens bij Makkum is gelijkgetrokken met die van de aanwijzing onder de Natuurbeschermingswet.

#1643 S.W. Bokma

Voorstel om de begrenzing aan te passen in verband met het niet binnendijks voorkomen van de noordse woelmuis

Het voorstel is overgenomen om de aangegeven reden: de begrenzing van het deelgebied is beperkt tot het buitendijkse deel conform de begrenzing van de aanwijzing als staatsnatuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

#1665 Fryske Feriening foar Fjildbiology

Voorstel om de Mokkenbank toe te voegen, wat onderdeel is van de Natuurbeschermingswet begrenzing.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de Mokkebank niet van belang is voor de noordse woelmuis of enige andere soort of habitatype waarvoor het gebied is aangemeld.

Gebied 27 - Gelderse Poort

#1115 De Bylandt straatbaksteen

Voorstel om de gronden met vigerende ontgrondingconcessie (Waaluitwaerden, Bijlandse Waard en Geitenwaard) buiten de begrenzing te laten.

Zie het antwoord op reacties 1370/1506.

#1155 Waterschap Rijn en IJssel

Het waterschap gaat er van uit dat het maaibeheer voor de dijken van de Gelderse Poort niet in strijd is met de na te streven habitatypen 6430 en 6510.

In het kader van het beheersplan zal dit nader worden bezien.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om toe te voegen:

- 1. kleiputten ten oosten en zuiden van Tiengeboden, vanwege de bever en de kamsalamander;*
- 2. de uiterwaarden aan de westzijde van het Pannerdensch Kanaal;*
- 3. een goed ontwikkeld Glanshaverhooiland tussen De Bijland en de Bijlandsweg (ter hoogte van rivier km-paal 864).*

1. Zie het antwoord op reactie 1560, punt 1
2. Zie het antwoord op reactie 1261, punt 1
3. Het voorstel is om de genoemde reden overgenomen.

#1261/1674 Staatsbosbeheer regio Gelderland

Voorstel om de begrenzing aan te passen. Er bestaat enige discrepantie tussen de begrenzing van de gebieden langs de Waal en het Rijnstrangengebied. Voorstel om de begrenzing van het noordelijk deel in de Pannerdense Waard en de Eendenpoelse buitenpolder consistent te maken en om de begrenzing in het Rijnstrangengebied in overeenstemming te brengen met overige begrenzing in de Gelderse Poort.

Het voorstel met betrekking tot de Pannerdense Waard en de Eendenpoelse buitenpolder is overgenomen

wegens de betekenis van deze uiterwaarden voor de Kamsalamander. De begrenzing aan de westzijde van het Pannerdens Kanaal is gelijkgetrokken aan die van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied. Het voorstel met betrekking tot het Rijnstrangengebied is overgenomen gelet op het voorkomen van de kamsalamander en de versterking van de samenhang van de gebiedsdelen van de Oude Rijnstrangen.

#1368 EIS Nederland

Voorstel om de Millingerwaard toe te voegen voor de nauwe korfslak omwille van geografische spreiding. Het voorstel is overgenomen en het gebied is tevens aangemeld voor de nauwe korfslak.

#1370 Koninklijk Verbond van Nederlandse Baksteenfabrikanten

#1506 Rodruza

#1565/1566/1571 Wienerberger Bricks B.V.

1. *Ten opzichte van eerdere begrenzingen is een aantal industriële activiteiten zoals steenfabriekbegrenzingen buiten de begrenzing gehouden. Het voorstel is om ook de concessies met een onherroepelijke ontgrondingsvergunning buiten de beschermingszones te laten.*
2. *Rond de milieugebruiksruimten (niet binnen die de begrenzing) zouden ook toegangswegen en een zone buiten de milieugebruiksruimte buiten de begrenzing moeten worden gehouden.*

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat de begrenzing van onder de Habitatrichtlijn aan te melden gebieden uitsluitend kan worden gebaseerd op ecologische overwegingen. Er kan geen rekening worden gehouden met economische belangen zoals het gebruikmaken van verleende concessies voor ontgronding. Dit neemt echter niet weg dat het huidige bestendige gebruik conform vigerende vergunningen en het vigerende bestemmingsplan voortgezet kan worden. Verleende ontgrondingsvergunningen kunnen dus in beginsel geëffectueerd worden. Dat kan echter niet gegarandeerd worden. Immers, indien op enig moment mocht blijken dat de huidige activiteiten of de intensivering daarvan significante gevolgen kunnen hebben voor de kwaliteit van habitattypen of leefgebieden van soorten (cq. verslechtering), zullen er conform artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn passende maatregelen dienen te worden genomen. In geval van onherroepelijke ontgrondingsvergunningen kunnen zich er dus twee situaties voordoen:

- De ontgronding betreft in agrarisch gebruik zijnde percelen waar geen habitattypen of soorten voorkomen waarvoor het gebied is aangewezen. In dit geval is er geen sprake van kwaliteitsverslechtering zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid van de Habitatrichtlijn en kan de ontgronding worden begonnen dan wel voortgezet.
- De ontgronding leidt of kan leiden tot kwaliteitsverslechtering van de aanwezige relevante habitattypen en/ of soorten. Passende maatregelen dienen getroffen te worden teneinde dergelijke effecten te voorkomen. In de toekomst kunnen dergelijke problemen het hoofd worden geboden als de ontgronding onderdeel uitmaakt van een beheersplan waarin de instandhouding van de relevante habitattypen en soorten is verzekerd (de ontgronding kan dan beschouwd worden als een beheersmaatregel die de beschermde waarden ten goede komen).

Overigens is het zo dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover niet nodig voor de instandhouding van de natuurwaarden, in principe geen deel uitmaken van de aanmelding. In het kader van beheersplannen kan een en ander verder worden uitgewerkt.³⁶

#1560 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o.

Voorstel om kleiputcomplexen toe te voegen, zeker met het oog op de beoogde toekomstige inrichting en ontwikkeling van het gebied. Van belang voor Habitatype 91E0 en de kamsalamander zijn:

1. *Tiengeboden (190-192/429-430);*
2. *de omgeving Jonkmanshof (192/429);*
3. *uiterwaarden bij Millingen (200-201/430);*
4. *delen van de Bijland (202-204/430-432);*
5. *delen van het Rijnstrangengebied (196-205/403-436);*

---

³⁶ Op korte termijn wordt een relevante uitspraak van het Europese Hof verwacht in de zaak C-127/02: Kokkelvisserij. Dit kan van invloed zijn op de interpretatie van de begrippen bestaand gebruik en nieuwe activiteiten.

6. *de Uiterwaarden aan de Westzijde van het Pannerdens Kanaal (Roswaard tot en met Huissensche Waarden, 192-198/434-440).*

Voorstel om enkele soorten toe te voegen aan de aanmelding:

7. *nauwe korfslak en rivierprik.*

1. Het voorstel is overgenomen. De kleiputten bij Tiengeboden zijn toegevoegd wegens de betekenis als leefgebied voor de kamsalamander en de bever.
2. Het voorstel is overgenomen wegens de betekenis als leefgebied voor de Kamsalamander. De onder dit punt en het vorige punt bedoelde gebiedsdelen maken ook deel uit van de aanwijzing van de Gelderse Poort onder Vogelrichtlijn.
3. Er wordt op gewezen dat de Millingerwaard reeds geheel binnen het aangemelde gebied is gelegen.
4. Het voorstel is deels overgenomen door de toevoeging van twee terreindelen rond de Bijland (zie ook het antwoord op reactie 1166, punt 3).
5. Het voorstel is deels overgenomen (zie het antwoord op reactie 1261, punt 2). De begrenzing is hier niet gelijkgetrokken met die onder de Vogelrichtlijn omdat laatstgenoemde ook voedselgebieden van ganzen omvat die geen betekenis hebben voor de onderhavige aanmelding.
6. Zie het antwoord op reactie 1261, punt 1.
7. Beide voorstellen zijn overgenomen (zie ook het antwoord op reactie 1368).

#1570 Werkgroep Milieubeheer Groesbeek

Voorstel om toe te voegen:

1. *deelgebied Ooyse Graaf (ten oosten van het dorp Ooy) ligt los van de rest, in het tussenliggende gebied komen kamsalamanders voor;*
2. *de Groenlanden-zuid, ten zuiden van de Hezelstraat, permanent leefgebied van de bever.*

1. De aansluiting van de Ooyse Graaf op de rest van het gebied is verbeterd door een gebiedsuitbreiding tussen de Bandijk en de Jonkmanshof (zie het antwoord op reactie 1560).
2. Zie het antwoord op reactie 1560, punt 1.

#1690/1956 Delgromij en HUWA Baksteen

- *Voorstel tot het verwijderen van De Revensweert/Erkammerlingschap i.v.m. uitvoering landinrichtingsproject en De Millingerwaard vanwege reeds gerealiseerde en geplande werkzaamheden.*
- *Voorstel om begrenzing zo aan te passen dat de kribvakken tegenover het bedrijfsterrein "Steenfabriek Spijk" uit de begrenzing worden gelaten. Voorstel om bij aanmelding en eventuele uiteindelijke aanwijzing expliciet rekening te houden met de bestaande natuurontwikkelingsvisie voor de Gelderse Poort, met speciale aandacht voor de kleiwinning als benodigd voor realisatie hiervan.*

Zie het antwoord op reactie 1370.

Gebied 28 - Geuldal

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om toe te voegen in Geuldal-oost:

1. *westelijke uitloper Eijserbos (verworven door SLL);*
2. *gronden langs Eijserbeek (deels eigendom SLL);*
3. *landgoed Goedenraad (goed ontwikkeld Beuken-Parelgroasbos).*

Voorstel om toe te voegen in Geuldal-west:

4. *gronden bij landgoed St.Gerlacht (al 7 jaar in bezit);*
5. *gronden in Meerssenerbroek (idem);*
6. *eigendommen bij de Lijkweg.*

1. Het voorstel is overgenomen waardoor nu de Eyserboschen geheel binnen het aangemelde gebied vallen en een, ook in beheer technisch opzicht, meer logische begrenzing is ontstaan.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat niet duidelijk is geworden waarom het gebied zou moeten worden toegevoegd.
3. Het voorstel is overgenomen wegens het voorkomen van habitatype 9160 ("Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Carpinion-betuli").
4. Het voorstel is overgenomen omdat hier een betere samenhang ontstaat met de Geul.
5. Het voorstel is overgenomen ter afronding van het bosgebied tussen Rothem en Berg.
6. Het voorstel is overgenomen waardoor een meer logische begrenzing is verkregen van het bosgebied tussen de Houthemerheideweg en Lijksweg.

#757 A. de Roo

Voorstel om de Weerter- en Budelerbergen, het Geuldal, Kempenland, Dinkeldal en de Sallandse Heuvelrug weer toe te voegen aan de aanmelding

Zie het antwoord op reactie 1523, punt 1.

#799 W. Vanweersch

Voorstel om toevoeging van 2 gebieden (op kaart aangegeven), vanwege habitatype 91E0.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde bosjes langs de Mechelderbeek nogal geïsoleerd liggen van de diverse deelgebieden (zie ook het antwoord op reactie 1166). Bovendien is door de geringe omvang en ligging de toegevoegde waarde voor de instandhouding van het betreffende habitatype in het Geuldal beperkt.

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Toevoegen het Kloosterbos vanwege habitatypen 7220, 9110, 9160 en 91E0.*
2. *De Spaanse vlag komt voor op de locaties Onderste/Bovenste Bos, Gulpdalbossen ten noorden van Slenaken en het gebied tegen de Vaalser Bossen aan.*

1. Het voorstel is overgenomen en het Kloosterbos is toegevoegd vanwege het voorkomen van de vier genoemde habitatypen.
2. Zie het antwoord op reactie 1614/ 1692.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om gehele Gulp, de middenloop van de Geul tot Gulpen en Terzieterbeek en Mechelderbeek in het gebied op te nemen, vanwege de betekenis voor de rivierdonderpad en de beekprik.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal eventuele uitbreiding van dit gebied met Terzieterbeek, Mechelderbeek en Selzerbeek/Terzieterbeek nader worden onderzocht met name gelet op hun betekenis voor de instandhouding van beekprik en rivierdonderpad.

#1368 EIS Nederland

Voorstel om de nauwe korfslak (soort 1014) toe te voegen, want er zijn wel degelijk recentelijk vindplaatsen buiten de duinen van Zuid-Holland: Geuldal in verband met de geografische spreiding.

Het voorstel is overgenomen, omdat in Limburg nog geen enkel gebied voor deze soort was aangemeld (het voorkomen in het Geuldal was eerder niet bekend).

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de begrenzing te verruimen met delen van de gebieden Berghofweide, het Bovenste Bos en Genhoes. Deze deelgebieden passen niet alleen als representatief onderdeel in de aanwijzing Geuldal, maar beschikken ook zelfstandig over belangrijke habitattypen en/of soorten zoals de geelbuikvuurpad:

1. *Nadrukkelijk wordt aanbevolen om de oorspronkelijke ruime begrenzing aan te houden. Op zijn minst zouden de eigendommen van Natuurmonumenten moeten worden toegevoegd.*
2. *Verzoek om een beschrijving en/of begrenzing van Berghofweide. Het gebied is van belang voor prioritaire soort geelbuikvuurpad en de habitattypen 6210 en 6230. Staatsbosbeheer heeft tevens een belangrijk aanliggend deel in eigendom.*
3. *Verzoek om een beschrijving en/of begrenzing van Bovenste bos. In dit gebied zijn meerdere exemplaren van de Spaanse vlag geïnventariseerd. Bovenste bos vormt een van de vijf belangrijkste gebieden in Nederland, en het is derhalve essentieel dat de bos- en randzone wordt aangemeld.*
4. *Voorstel voor toevoeging van Genhoes, vanwege de aanwezigheid van belangrijke natuurwaarden, namelijk habitattypen 6110, 6210, 6230 en 9160.*
5. *Verder is van belang dat sprake is van een duidelijke grensoverschrijdende aan te melden ecologische verbinding.*

1. Ten opzichte van de ter inzage gelegde begrenzing is het Geuldal uitgebreid met name tussen Meerssen en Schin op Geul. Dit neemt echter niet weg dat het gebied in omvang sterk is beperkt in vergelijking tot de eerder ingediende aanmelding. Dit is een rechtstreeks gevolg van de aangepaste methodiek van begrenzing die zich in eerste instantie heeft gericht op de habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Daaraan zijn toegevoegd terreinen met andere natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het zg. "cement tussen de bakstenen", maar die wel onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten. Het verschil met de oude methodiek, volgens welke het Geuldal op landschapsecologisch/ hydrologische wijze was begrensd, is dat grote oppervlakten intensief in gebruik zijnde landbouwgronden niet meer in het gebied zijn opgenomen. Een gevolg hiervan is dat het gebied in een aantal deelgebieden uiteen is gevallen. Het meenemen van bedoelde landbouwgronden, die meer dan de helft van het oorspronkelijke begrensde gebied besloegen, zou echter een onevenredige gebiedsbeslag betekenen ten opzichte van het beoogde beschermingsdoel.

Het is onduidelijk waarop de bewering is gebaseerd dat in omringende landen "de zo belangrijke randzones [werden] aangewezen, waardoor de aaneengeslotenheid en landschapsecologische samenhang aanzienlijk beter is." Er bestaat zeker niet de indruk dat Nederland daarbij veel "krapper" heeft begrensd. Ook in de genoemde landen zijn veel kleine en versnipperde gebieden aangemeld zonder daarbij grote oppervlakten cultuurgronden te betrekken. Daar het proces van aanmelding en beoordeling nog gaande is, bestaat er nog geen overzicht van de mate waarin dergelijke randzones in de aanmeldingen van de omringende landen zijn meegenomen. De gemiddelde oppervlakte van de aangemelde gebieden is in Nederland met 5324 ha zelfs verreweg het grootste: België 1177 ha, Duitsland 909 ha, Frankrijk 3461 ha (Nederland excl. Friesland en Zeeland – dus zonder grote wateren - vergeleken met de deelstaat Noordrijn-Westfalen: resp. 2210 en 600 ha; stand juli 2003).

2. Het bedoelde eigendom Berghofweide valt binnen de begrenzing van het gebied. In het kader van de definitieve aanwijzing zal de betekenis van de verschillende gebiedsdelen meer in detail worden aangegeven.
3. Het bedoelde eigendom Bovenste Bos valt binnen de begrenzing van het gebied (zie verder vorige antwoord en het antwoord op reactie 1614/ 1692).
4. Het voorstel is overgenomen: het landgoed Genhoes (gelegen in het Geuldal) is aan het gebied toegevoegd wegens de aanwezigheid van de vermelde habitattypen en ter verbetering van de algehele samenhang van het gebied.

5. Bij de voorbereiding van deze afrondende aanmelding van gebieden onder de Habitatrictlijn is speciaal aandacht besteed aan het grensoverschrijdende aspect van een aantal gebieden in de grensstreek (zie het document "Grensoverschrijdende gebieden waarvan het Duitse of Belgische deel is aangewezen onder de Habitatrictlijn"). Een van de zes deelgebieden van het Belgische gebied "Voerstreek" heeft aansluiting met het Geuldal, nl. het Roebelsbosch langs de Gulp bij Slenaken (zie het antwoord op reactie 1949, punt 1 onder het gebied Noorbeemden en Hoogbos).

#1614/1692 De Vlinderstichting

Voorstel om Geuldal ook aan te melden voor de Spaanse vlag (1078).

Het voorstel is overgenomen en het Geuldal is op grond van de recent verworven kennis over de verspreiding van deze soort in Zuid-Limburg, aangemerkt als één van de drie belangrijkste gebieden voor deze soort (de twee andere gebieden zijn St. Pietersberg en Savelsbos).

#1646 L.J.M. Lacroix

#1733 P.G.H.M. Lemmerlijn

Voorstel om de aanmelding beperkt te houden tot de EHS en een bedrijfskavel en ander gebied van de aanmelding af te voeren (op kaart aangegeven)

Beide voorstellen zijn overgenomen, omdat de betreffende landbouwgronden langs de Gulp bij Slenaken niet van belang zijn voor de instandhouding van het betreffende deelgebied. In beide gevallen volgt de grens nu de bosrand (en de Gulp is hier apart begreemd).

#1772 F. Post

Voorstel om Geuldal ook aan te melden voor de Spaanse vlag, vanwege het voorkomen van populaties in kwalitatief goede biotopen die aansluiten bij Belgische en Duitse natuurgebieden. In de perioden 1993-1995 en 2001-2002 zijn in het Geuldal in tenminste vier natuurgebieden (Bovenste en Onderste Bos, Vijlenerbosch en Elzetterbos, Groote Bosch en Roebelsbosch, Eyserbos) populaties waargenomen

Zie het antwoord op reactie 1614/ 1962.

#1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg

Voorstel om een aantal soorten toe te voegen aan het gebied:

1. *de rivierdonderpad in de Nederlandse afbakening (i.p.v. een bijkomende aanmelding);*
2. *de kamsalamander in de Nederlandse afbakening (overeenkomstig de Vlaamse aanpak), in België zijn namelijk in tegenstelling tot Nederland gebieden geselecteerd voor de kamsalamander. Afstemming is gewenst.*

1. De soort was reeds vermeld voor dit gebied als "verder aangemeld voor" maar het gebied is nu ook specifiek voor deze soort geselecteerd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor de "beekvariant" van deze vissoort (zie het [Lijstdocument](#)).
2. Het gebied is niet aangemeld voor de kamsalamander omdat de diverse deelgebieden van het Geuldal voornamelijk bestaan uit beeklopen, droge graslanden en hellingbossen die niet tot het leefgebied van de soort behoren.

#2486 Provincie Limburg

De genoemde landbouwgronden in het Gulpdal kunnen niet worden aangemerkt als kalkgraslanden; een nadere studie van de begrenzing lijkt op zijn plaats

Zie het antwoord op reacties 1646 en 1733

Gebied 29 - Grensmaas

#1370 Koninklijk Verbond van Nederlandse Baksteenfabrikanten

1. *Ten opzichte van eerdere begrenzings is een aantal industriële activiteiten zoals steenfabriekbegrenzings buiten de begrenzing gehouden. Het voorstel is om ook de concessies met een onherroepelijke ontgrondingvergunning buiten de beschermingszones te laten.*
2. *Rond de milieugebruiksruimten (niet binnen die de begrenzing) zouden ook toegangswegen en een zone buiten de milieugebruiksruimte buiten de begrenzing moeten worden gehouden.*

Zie het antwoord op reactie 1370 onder Gebied 27 - Gelderse Poort.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om een ruimere begrenzing aan te houden, omdat dit essentieel is voor de te beschermen habitattypen.*
  2. *Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de rivierdonderpad, omdat deze voorkomt bij Elba, Kingbeekdal, Meers en Koningsteen en Koeweide.*
1. Het voorstel is deels overgenomen (zie het antwoord op reactie 933, punt 1), maar de begrenzing buiten Koningsteen is beperkt gebleven tot het zomerbed (incl. grindoevers) omdat de aquatische/ oevergebonden habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld, hierbuiten niet voorkomen.
  2. Het voorstel is overgenomen: het gebied is ook aangemeld voor de rivierdonderpad.

#1606 Consortium Grensmaas b.v.

Voorstel tot heroverweging van de ontwerp-aanmelding en uitstel van aanwijzing van de Grensmaas tussen Maastricht en Roosteren tot na realisering Eindplan Grensmaas. De uitvoering van het Grensmaasplan inclusief hoofddoelstelling natuurontwikkeling staat op gespannen voet met behoud van bestaande natuurwaarden via de Habitatrichtlijn.

Grensmaas is een gebied dat al in een eerdere ronde, in 1998, is aangemeld bij de Europese Commissie. Bij de uitvoering van het Grensmaasplan zullen de betreffende natuurwaarden betrokken moeten zijn. De in het geding zijnde waarden betreffen overigens met name aan open water gebonden waarden.

#1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg

Voorstel om:

1. *enkel Koningsteen aan te melden voor typen 91E0 en 6510 in aansluiting met de afbakening in Vlaanderen; type 3260 (grote watteranonkelvegetaties) komt aldaar niet voor, het Belgisch deel is niet aangemeld voor type 3270;*
2. *zomerbed niet aan te melden, omdat de habitattypen 3260 en 3270 er niet of sporadisch voorkomen.*

De voorstellen zijn niet overgenomen. Beide habitattypen 3260 en 3270 komen wel degelijk in het gebied voor. Voor wat betreft habitatype 3260 wordt verwezen naar reactie 933, punt 1 (incl. verwijzing) en het antwoord daarop. Bidentation-vegetaties voorkomende op zandige grindbanken worden volgens de Nederlandse interpretatie ook tot habitatype 3270 gerekend (Janssen & Schaminée 2003).

Gebied 30 - Grevelingen

#1069 A.J.M. Marijnissen

Voorstel om het agrarisch perceel sectie M nr. 125 Gemeente Schouwen Duiveland gelegen aan de Noorddijk buiten de begrenzing te halen.

Het betreffende perceel maakt onderdeel uit van het deelgebied Dijkwater aan de zuidzijde van de Grevelingen. Het ligt als een enclave aan drie zijden omgeven door bestaand natuurgebied. Aan de zuidzijde ligt het perceel tegen de Noorddijk dat tevens de zuidgrens van het deelgebied vormt. Het voorstel het betreffende perceel buiten de begrenzing te laten is niet overgenomen, omdat anders samenhang en logische begrenzing verloren zou gaan.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

- *In een minder natuurlijke situatie treft men habitatype 1310 in de Grevelingen aan.*

- *Het gebied is terecht aangemeld voor type 1310 en voor de noordse woelmuis.*

Het gebied is op basis van de beschikbare informatie geselecteerd als belangrijkste gebied voor habitatype 1310 en soort 1340.

Gebied 31 - Grootte Heide – De Plateaux

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om het complex Putberg toe te voegen. Het gebied omvat een vrij grote oppervlakte zich ontwikkelend type 2310 en maakt onderdeel uit van het gebied Leenderheide dat wel is begrensd.

Het gebied is geselecteerd als een van de vijf belangrijkste gebieden voor habitatype 2310. Het betreffende deelgebied is toegevoegd omwille van een benodigde uitbreiding van het areaal van dit habitatype.

#1112 Wijkraad Borkel en Schaft

Voorstel om het Habitatrictlijngebied te begrenzen als concept Natuurbeschermingswetgebied Malpie, zoals verstuurt bij brief van 19-8-2002 aan de Directeur Zuid van het ministerie van LNV.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de Habitatrictlijn verplicht gebieden te selecteren en te begrenzen op grond van zuiver ecologische overwegingen en criteria die ontleend kunnen worden aan de richtlijn en de bijlagen. De begrenzing van gebieden kan daarom ruimer of krapper uitvallen dan op grond van ander beleid is vastgesteld of wordt overwogen. De huidige begrenzing is gebaseerd op de waarden waarvoor het gebied is aangemeld.

#1123 Inwoners van Dommelen-Zuid

Voorstel tot het:

- 1. opnemen van bossen en heidevelden van eerdere aanmelding, onmisbaar voor instandhouding van habitats in lager gelegen delen van gebieden 31 en 36;*
  - 2. opnemen, i.v.m. voorkomen beekprik, van de stroomgebieden van Beekloop en Keersop plus de Dommel zelf tot aan de A2/A67;*
  - 3. opnemen van het stroompje dat achter de Dommelse Watermolen uitmondt in de Dommel (stroompje vanuit gebied Malpie);*
  - 4. opnemen van de met de rvk Borkel en Schaft gerealiseerde ecologische verbindingen aan de Maastrichterweg;*
  - 5. opnemen van de gehele vastgestelde EHS bovenstrooms van de A2/A67 aan te wijzen als Habitatrictlijngebied vanwege de aanwijzing door de Provincie van het gehele stroomgebied van de Dommel als water-retentiegebied.*
1. Een deel van de bosgebieden zoals dat ten westen van het heideveld en de vennen van De Malpie, is buiten het aangemelde gebied gelaten omdat zij geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van het gebied. Habitattypen en soorten welke in het kader van de Habitatrictlijn relevant zijn komen er niet voor.
  2. De beeklopen van Dommel, Keersop en Run zijn aan het gebied toegevoegd (tot het punt waar de Run in de Dommel uitmondt) ten behoeve van met name habitatype 3260 ("Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel"), drijvende waterweegbree en beekprik (zie ook het antwoord op reactie 1128).
  3. Het betreffende stroompje is niet opgenomen omdat geenszins duidelijk waarom het zo waardevol zou zijn in het kader van het Habitatrictlijngebied.
  4. Verbindingszones tussen deelgebieden zijn alleen opgenomen indien dat de algemene samenhang van het gebied duidelijk ten goede zou zijn gekomen. In dit geval wordt daaraan niet voldaan mede omdat geen van de soorten waarvoor het gebied is aangemeld daarvan zou kunnen profiteren.
  5. De uitbreiding van de beeklopen tot het gehele stroomgebied is niet overgenomen, omdat dit niet noodzakelijk is voor de instandhouding van habitatype 3260 en de beide soorten (Beekprik en Drijvende Waterweegbree) waarvoor de beeklopen deel uitmaken van het aangemelde

gebied.

#1128 Floron

Voorstel om de Brabantse beekdalen van Beerze, Reusel en Run aan te melden. Soort drijvende waterweegbree wordt onvoldoende beschermd door aanwijzing van de (op andere gronden) geselecteerde gebieden; veel populaties zijn inmiddels verdwenen; met de aanwezigheid van deze soort in slechts 5 gebieden wordt niet voldaan aan het 20%-criterium.

Het voorstel is overgenomen: voor de drijvende waterweegbree zijn de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd en de Run is begrensd tot aan de samenvoeging met de Dommel (zie ook het antwoord op reactie 1538 onder gebied 36).

#1136 Stichting Belangenplatform de Malpie e.o.

Voorstel om het gebied uit te breiden met: kwetsbare beken zoals de Beekloop en de Keesop, verbindingzones tussen de diverse habitatgebieden binnen het gebied, zoals tussen de Malpie en het Leenderbos en tussen de Malpie en het Keersopdal en een achterliggend gebied waar fauna heen kan als het stroomgebied van de Dommel in het kader van waterretentie wordt gebruikt.

Zie antwoorden op reactie 1123 (punten 2, 4 en 5).

#1368 EIS Nederland

1. *Voorstel om toe te voegen het Kannunikesven i.v.m voorkomen van de gevlekte witsnuitlibel;*
  2. *Het Lijstdocument noemt het gebied niet voor deze soort, maar is wel terecht hiervoor aangewezen vanwege het Greveschutven.*
1. Het Kannunikesven bij Eindhoven is niet apart geselecteerd voor de gevlekte witsnuitlibel omdat het niet wordt gerekend tot de vijf belangrijkste gebieden voor deze soort (zie Lijstdocument). Het is niet toegevoegd aan het onderhavige gebied omdat het ven nogal geïsoleerd ligt ten opzicht van de Groote Heide (afstand tot de noordgrens welke wordt gevormd door rijksweg A67, ongeveer 1 km). Bovendien wordt de landelijke dekkingsgraad van de leefgebieden van de soort voldoende geacht (ruim boven de 60%).
  2. De soort is voor dit gebied wel opgegeven (zie Gebiedendocument onder het kopje “Verder aangemeld voor”).

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om toevoeging van het bos ten westen van de Malpiebeemden, omdat het een belangrijk hydrologisch onderdeel met de Malpie vormt.*
  2. *Het gebied is ten opzichte van de eerdere aanmelding flink gekrompen, zonder dat hier een adequate motivering voor wordt gegeven.*
1. Zie het antwoord op reactie 1123, punt 1.
  2. Het gebied is enigszins in omvang beperkt in vergelijking tot de eerder ingediende aanmelding. Dit is een rechtstreeks gevolg van de aangepaste methodiek van begrenzing die zich in eerste instantie heeft gericht op de habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Daaraan zijn toegevoegd terreinen met andere natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het zg. “cement tussen de bakstenen”, maar die wel onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken (zie verder Gebiedendocument, paragraaf 2.2). In dit geval zijn enkele aan de rand van het gebied gelegen bosgebieden niet in de begrenzing opgenomen omdat deze niet wezenlijk bijdragen aan de instandhouding van het gebied.

#1538 Bekenwerkgroep Nederland

Voorstel om de Run toe te voegen aan de begrenzing, vanwege de drijvende waterweegbree.

Zie de antwoorden op de reacties 1123, punt 2 en 1128.

#1584 Brabants Landschap

Voorstel om toe te voegen:

1. *het gedeelte van het object Valkenhorst (eigendom Brabants Landschap) wat nog niet is aangewezen, omvattend een aantal vijvers van belang voor avifauna, maar tevens van belang voor de instandhouding en ontwikkeling van soorten van het Oeverkruidverbond;*
  2. *de Tongelreep, omdat daar de vlottende waterranonkel voorkomt.*
1. De vijvers zijn buiten de begrenzing van het gebied gelaten omdat ze niet van direct belang worden geacht voor de instandhouding van de waarden waarvoor het gebied is aangemeld. Het belang van de betreffende vijvers voor de avifauna speelt voor de aanmelding van gebieden onder de Habitatrichtlijn geen rol.
  2. Zie het antwoord op reactie 1123, punt 2. De Tongelreep is hiervoor van minder belang.

#1614/1692 De Vlinderstichting

Voorstel om het gebied uit te breiden naar het noorden, inclusief Kannunniksven, voor de gevlekte witsnuitlibel.

Zie het antwoord op reactie 1368.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel tot uitbreiding van het gebied met:

1. *droge en vochtige heide, vennen en bossen (met habitatype 9190 en wellicht ook 9120 en 9160) ten noorden van A67, ten westen van A2 richting Aalst en Waakre;*
  2. *een verbindingszone (vnl. bosgebieden) naar de Strabrechtse Heide;*
  3. *het hele begrensde stroomgebied van de Tongelreep;*
  4. *het begrensde stroomgebied Strijper Aa;*
  5. *de Heide, Putberg, Klein en Groot Witsem, Bulder Aa, Bulderbergsche Heide;*
  6. *de Dommel (ten minste tot Valkenswaard);*
  7. *het bos ten westen van de Malpiebeemden, als belangrijk hydrologisch onderdeel van de Malpie, en de vloeivelden van de Plateaux;*
  8. *het Nederlandse deel van de Wetering.*
1. De genoemde habitattypen komen in het gebied niet of niet in voldoende representatieve vorm voor.
  2. Het voorstel betreffende het opnemen van een verbindingszone is niet overgenomen, omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrichtlijn (zie het antwoord op reactie onder gebied 55). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4 aangewezen Habitatrichtlijngebieden. In dit specifieke geval is verbinding met gebied 63 (Strabrechtse Heide; kortste afstand 3 km) geen ecologische noodzaak voor de instandhouding van de habitatwaarden van dit gebied.
  3. Zie het antwoord op reactie 1584, punt 2.
  4. De Putberg is aan het gebied toegevoegd (zie het antwoord op reactie 932). Klein en Groot Witsem herbergen geen relevante habitattypen of leefgebieden. Hetzelfde geldt voor de Bulderbergsche Heide en de Bulder Aa die bovendien op enige afstand liggen van het deelgebied Groot Heide.
  5. Zie het antwoord op reactie 1123, punt 2.
  6. Zie het antwoord op reactie 1123, punt 1.
  7. De vloeivelden tussen de Plateaux en de Luikerweg vallen binnen de begrenzing van het gebied. Het bos tenwesten van de Malpie is erbuiten gelaten, vanwege het ontbreken van waarden en het niet nodig zijn voor de instandhouding.
  8. De Wetering herbergt geen relevante habitattypen of leefgebieden (zie ook reactie 1949, opmerking 1).

#1894 ZLTO Dommeland-Zuid

Voorstel om opheldering over de verbinding tussen twee habitatgebieden binnen het gebied van Dommeland-

Zuid. Daar wordt een verbinding gemaakt tussen twee gebieden, waar juist nog agrarische gronden liggen, zowel bouwland als grasland en zelfs nog bouwblokken van bestaande bedrijven. Zijn de daar bedoelde natuurwaarden ook al aanwezig? En hoe kunnen tientallen hectares gronden met nieuwe natuur worden aangemerkt als habitatgebied?

De gronden langs de Dommel (de zogenaamde Malpiebeemden) zijn begrensd als Habitatrichtlijngebied vanwege de hier aanwezige natuurdoeltypen (en dienovereenkomstige habitattypen) moeras, stroomdalgrasland en elzenbroekbos. Waar gronden nog niet zijn verworven, zijn deze toch binnen de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied opgenomen, vanwege hun potentie zich om op termijn te ontwikkelen naar de typen waar dit gebied voor is aangemeld, en vanwege de instandhouding ervan.

#1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg

1. *Voorstel om, net zoals in het aangrenzende deel van België, het gebied aan te melden voor de habitattypen 2330, 4030 en 6510.*
  2. *Voorstel om na te gaan of de bittervoorn ook in de Nederlandse afbakening voorkomt, in de afwateringssloten van het Kanaal Herentals-Bocholt naar het Plateaux.*
1. Habitatype 6510 is toegevoegd wegens het voorkomen op de vloeiveiden. De overige habitattypen zijn niet toegevoegd aan de aanmelding van dit gebied omdat ze er niet of in onvoldoende kwaliteit voorkomen. Met betrekking tot habitatype 4030 zij nog opgemerkt dat volgens de Nederlandse interpretatie dit type beperkt is tot heidevelden niet voorkomend op landduinen. Droge heide op landduinen is gerangschikt onder habitatype 2310 (zie ook reactie #1974 onder Ossendrecht).
  2. Naar aanleiding van de reactie is het gebied is tevens aangemeld voor de bittervoorn.

Gebied 32 - Groote Peel

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om de Vossenbergrand toe te voegen daar vergelijkbare locaties langs zuidrand wel zijn begrensd.*
  2. *Voorstel om het gebied aan te melden voor 3160 en 91 DO, voor deze twee typen alsmede type 7150 zou het gebied aangemeld moeten worden.*
1. Het eerste voorstel is overgenomen, omdat het onderdeel uitmaakt van het natuurgebied en de begrenzing daarmee gelijkgetrokken met die van de aanwijzing tot staatsnatuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.
  2. Het tweede voorstel is niet overgenomen. Habitatype 3160 betreft natuurlijke poelen met voedselarm, zuur en vaak bruin gekleurd water op veenbodems. De poelen die in de Groote Peel voorkomen, voldoen niet aan deze definitie (zie verder Janssen & Schaminée 2003). Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 ("Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snelbies-verbond") omdat de betreffende vegetatie in het gebied alleen voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)). Habitatype 91D0 (Veenbossen: Berkenbos met veenmos) is komen te vervallen, omdat het hier gaat om berkenopslag ontstaan door verdroging van het hoogveengebied (zie verder Janssen & Schaminée 2003).

#1103 Werkgroep Behoud de Peel

1. *Voorstel om habitattypen 2310, 4010, 7150 en 91D0 toe te voegen.*
2. *Schep duidelijkheid over begrenzing van te hanteren hydrologische bufferzone.*
3. *Neem in begrenzing op een aantal terreintjes o.g.v. ligging en terreintype en ga hierbij als grens uit van de EHS.*

Het eerste voorstel is overgenomen voor wat betreft de habitattypen 2310 en 4010. Voor de beide andere habitattypen wordt verwezen naar antwoord op reactie 932. Hydrologische bufferzones zijn alleen binnen de begrenzing opgenomen indien deze reeds grotendeels in eigendom zijn bij de betrokken terreinbeherende

organisatie. Daarnaast wordt ook in zekere mate bescherming geboden door de externe werking die uitgaat van het beschermingsregime (artikel 6) van de Habitatrichtlijn. De zes voorstellen voor grenscorrecties zijn overgenomen voor zover afwijkingen bestonden met de begrenzing onder de Natuurbeschermingswet.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om de begrenzing aan te passen tot de hele begeleid natuurlijke eenheid, met daarbij de aangrenzende reservaatgebieden en de verbindingszone naar Mariapeel en Deurnse Peel

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de voorgestelde uitbreidingen alle betrekking hebben op cultuurgronden die behalve als onderdeel van de hydrologische bufferzone (die zich tot de wijde omtrek van het gebied uitstrekt) geen rol spelen voor de instandhouding van het gebied. Hydrologische bufferzones zijn alleen binnen de begrenzing opgenomen indien deze reeds grotendeels in eigendom zijn bij de betrokken terreinbeherende organisatie.

Het voorstel betreffende het opnemen van een verbindingszone is niet overgenomen, omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrichtlijn (zie het antwoord op reactie onder gebied 55). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4 aangewezen Habitatrichtlijngebieden. In dit specifieke geval is verbinding met gebied 45 (Mariapeel en Deurnesepeel) geen ecologische noodzaak voor de instandhouding van de habitatwaarden van dit gebied.

Gebied 33 - Haringvliet

#736 H.J. Edzes

Voorstel om Beninger Slikken (overwinteringsgebied voor duizenden ganzen) toe te voegen in verband met gewenste bescherming tegen voortschrijdende kassenbouw voor glastuinders uit het Westland

Vogels, zoals ganzen, spelen geen rol bij de begrenzing van gebieden onder de Habitatrichtlijn. Overigens maken de Beninger Slikken, gelegen ten westen van de Spuimond, reeds deel uit van het voorgestelde aan te melden gebied.

#1163 Gors- en Ambachtsheerlijkheid van Zuid-Beverland

Voorstel om aanwijzing te beperken tot de zomen van het gebied en verharde terreinen en recreatiegebied erbuiten te laten. De gronden van de Gors- en Ambachtsheerlijkheid (de Oosterse en Westerse Laagjes) worden vnl. agrarisch gebruikt en er ligt een jachthaven en een recreatieterrein. De noordse woelmuis, fint, bittervoorn en rivierdonderpad komen er niet voor.

Het voorstel is niet overgenomen: de bedoelde buitendijkse gronden vormen een onlosmakelijk onderdeel van het aangemelde gebied. De gronden zijn ook aangewezen onder de Natuurbeschermingswet en zijn onderdeel van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel om toevoeging aan de begrenzing met aan de zuidkant Zuiderdiep, Bos-, Kroninger- en Nieuwkroningerpolder (vanwege uitbreiding van habitattypen 6430 en verbetering van de biotoop voor de noordse woelmuis) en aan de noordkant met Polder Zuidoord, Leenherenpolder en polder Beningerwaard (voor een meer logisch begrenzing, ter versterking van habitattypen 6430 en leefgebied van de noordse woelmuis)

Het voorstel voor de zuidkant is niet overgenomen, omdat het binnendijkse cultuurgronden betreft die niet zijn opgenomen in het Natuurgebiedsplan Goeree-Overflakkee (2002). Het voorstel voor de noordkant is overgenomen, omdat het "nieuwe natuur" betreft die hetzelfde karakter zal krijgen als de aangrenzende Beninger en Korendijkse Slikken (streefbeeld natuur die bij een riviermonding (estuarium) past: slikken, drassige weiden) waardoor tevens het leefgebied van de noordse woelmuis zal worden uitgebreid. Het uitvoeringsplan is inmiddels in voorbereiding.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

Voorstel om gebied voor de fint aan te melden, gezien de verspreiding in het kustgebied en de intrek.

Het voorstel is overgenomen: in het gebied wordt de soort inderdaad veelvuldig aangetroffen.

Gebied 34 - Havelte-Oost

#1173 Het Drentse Landschap

Voorstel om habitatype 9190 (oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met zomereik) toe te voegen. Het gebied herbergt, vergelijkbaar met het Dwingelerveld en de Veluwe, dit habitatype over grote oppervlakten.

Het voorstel is overgenomen en het gebied is tevens aangemeld voor habitatype 9190 ("Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik"). Het andere bedoelde habitatype stond reeds voor dit gebied vermeld.

#1212 Geene c.s. Advocaten namens Mts. R. en H. Nieuwenhuis

Voorstel om de grens te verleggen aan de noordwestzijde van Uffelte in westelijke richting, zodat gronden van Mts. R. en H. Nieuwenhuis buiten aanwijzing vallen.

Het voorstel is niet overgenomen. Het gebied is met name aangemeld voor heischrale graslanden, open grasland met buntgras en struisgrassoorten op landduinen, droge en natte heide en oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met zomereik en voor de kamsalamander. Deze habitatypen en het leefgebied van de kamsalamander liggen verspreid over de Havelterberg, Ooster- en Westersand, Wittelerveld, Uffelterveen, Holtingerzand, Uffelterzand en het Uffelter Binnenveld. Daaraan toegevoegd zijn terreindelen met andere natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het zogenaamde "cement tussen de bakstenen" (een van de begrenzingscriteria, zie het Verantwoordingsdocument), maar die wel onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitatypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitatypen en soorten. Daaromheen is een logische en duidelijke begrenzing gelegd die globaal de overgang tussen bos en heide enerzijds en de omliggende cultuurgronden anderzijds volgt. Het gebied is in het gebiedsplan Provincie Drenthe (2003) vrijwel geheel aangemerkt als "natuurgebied" (de uitzondering betreft enkele smalle randzones die als beheersgebied zijn aangemerkt).

#1405 Gemeente Steenwijkerland

Van dit gebied is geen kaartje ontvangen, zodat een goede beoordeling van het gebied niet mogelijk is.

Het gebied Havelte-Oost ligt geheel in de provincie Drenthe (ten oosten van de N353). De kaarten waren in te zien op de provinciehuizen, de waddegemeenten, de regiokantoren van het ministerie van LNV en op internet.

#2214 NLTO Westerveld

Voorstel om verscheidene percelen landbouwgebied uit de begrenzing te verwijderen, en ook de golfbaan en het militair oefenterrein.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde gronden integraal onderdeel uitmaken van het gebied en als zodanig van belang zijn voor de instandhouding van de habitatypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Zie ook het antwoord op reactie 1212.

#2299 Provincie Drenthe

Voorstel tot het uit de begrenzing verwijderen van de landbouwkavels aan de noord- en zuidwestgrens en de golfbaan.

Zie het antwoord bij 2214.

Gebied 35 - Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen

#1154 J. de Kroon

Voorstel om een gebied uit de begrenzing te verwijderen dat gelegen is in de gemeente Oirschot aan de noordzijde van de Logtsebaan tot aan de Brinksdijk. Het gaat om een bedrijf dat in de nabijheid hiervan ligt.

Redenen:

- *Wat betreft geografische spreiding zijn er in Noord-Brabant en Limburg al voldoende andere natuurgebieden geselecteerd voor habitattypen 3110, 3130 en 4010. Daarmee kunnen ze worden geschrappt voor gebied 35.*
- *Het resterende habitatype, 3160 – dat ook als enige karakteristiek is voor dit gebied, komt al in voldoende mate voor in andere gebieden.*
- *Om gebied 35 meer (kunstmatige) waarde te geven is het ook voor andere habitattypen aangemeld, die elders al voldoende voorkomen.*
- *Wat betreft de soorten 1166 en 1831 wordt door LNV aangegeven dat er geen gebieden geselecteerd zijn. Daarom hoeven ze al helemaal niet te worden opgenomen voor gebied 35.*
- *Nergens staat een dichtheidspercentage van de specifieke natuurlijke habitatsoorten. Is er wel voldoende dichtheid?*
- *De indruk bestaat dat er in en rondom gebied 35 andere dan alleen maar ecologische criteria een rol spelen.*

Het gebied is op basis van ecologische criteria geselecteerd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor twee habitattypen: mineraalarme oligotrofe wateren (type 3110) en dystrofe natuurlijke poelen en meren (3160). Het gebied is verder ook geselecteerd als één van de drie belangrijkste gebieden voor oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren (subtype verbond van waterviel en stijve moerasweegbree, 3130) en Noord-Atlantische vochtige heide met dophei (subtype dopheiverbond, 4010). Voor twee van de vier genoemde typen is het onderhavige gebied het enige gebied in Noord-Brabant en Limburg. Voor habitatype 3110 is nog een tweede gebied in Noord-Brabant geselecteerd; van oudsher ligt het zwaartepunt van de verspreiding van dit type in het zuidelijk deel van het land. Voor type 3160 is verder in Zuid-Nederland nog een gebied in Limburg geselecteerd. De stelling dat voor deze habitattypen “al voldoende andere natuurgebieden” zijn geselecteerd is dus niet juist. Naar aanleiding van de binnengekomen reacties zijn uiteindelijk ook voor de drijvende waterweegbree (soort 1831) en de kamsalamander (soort 1831) afzonderlijk gebieden geselecteerd (zie voor meer informatie hoofdstuk 8, met de reacties onder 8.1 – algemeen, de reactie 1184 onder 8.4 en de reactie onder 8.6 over soort 1831). Uit de reactie is niet duidelijk wat wordt bedoeld met de term “dichtheidspercentage”. Bij de selectie van de belangrijkste gebieden is per habitatype onderzocht in welke gebieden (a) de habitat in kwalitatieve zin het best is vertegenwoordigd en (b) de grootste oppervlakte aanwezig is. Voor soorten zijn vooral omvang en dichtheid van populaties en kwaliteit van leefgebieden van belang. Het deelgebied tussen de Logtsebaan en de Brinksdijk is, mede door de aanwezigheid van de Beerze, een onlosmakelijk deel van het richtlijngebied.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

Voorstel tot verbreding en robuuster maken van de huidige – te smalle – verbinding tussen de Kampina en de Oisterwijkse bossen en vennen. Het is vanuit de te beschermen habitattypen en soorten essentieel dat ze stevig met elkaar zijn verbonden. Voorstel om het hele door Natuurmonumenten beheerde gebied moet in de begrenzing op te nemen.

Aan het voorstel om beide deelgebieden beter op elkaar te laten aansluiten is geen uitvoering gegeven, omdat niet duidelijk is hoe dit dan zou moeten gebeuren (een concreet voorstel is daartoe niet gedaan). Het tussenliggende gebied ten zuiden van de bestaande verbinding (rond het Duinven) bestaat grotendeels uit cultuurgronden, verspreide bebouwing en een recreatiecomplex.

#1584 Brabants Landschap

Voorstel voor toevoeging van het natuurgebied Nemelaer met het herstelde Beeldven, met habitatype 3110, en het beekdal van de Achterste stroom met dotterbloemhooilanden en kleine zeggenmoerassen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de uitbreidingen tamelijk geïsoleerd liggen van het begrensde gebied. Landgoed Nemelaer ligt deels benoorden de spoorlijn Oisterwijk-Boxtel. Het zuidelijke deel met het genoemde ven ligt op 500 meter van de grens van Kampina en wordt daarvan gescheiden door cultuurgronden. Bovendien is het de vraag of het in het Beeldven werkelijk gaat om habitatype 3110 dat slechts op enkele plekken in goede kwaliteit aanwezig is (minder dan 10, zie [Lijstdocument](#)). Ook de voorgestelde uitbreiding met het beekdal van de Achterste Stroom is niet overgenomen, omdat dit gebied van het aangemelde gebied wordt gescheiden door cultuurgronden en verspreide bebouwing. Er komen ook geen relevante habitattypen voor.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om de begrenzing uit de breiden met:

1. Smalwater en Kleine Aa;
2. de begeleid natuurlijke eenheid en andere natuurgebieden van het Groene Woud;
3. het begrensde stroomgebied van de Beerze.
4. Voorstel tot verbreding en robuuster maken van de huidige – te smalle- verbinding tussen de Kampina en de Oisterwijkse bossen en vennen. Het is vanuit de te beschermen habitattypen en soorten essentieel dat zijn stevig met elkaar zijn.
5. Voorstel om het habitatype 2360 weer toe te voegen.

De voorstellen zijn niet overgenomen:

1. In de beeklopen van Smalwater en Kleine Aa geen relevante habitattypen of soorten voorkomen van zodanige kwaliteit dat uitbreiding van gebied gerechtvaardigd zou zijn. Bovendien wordt het deel van het Smalwater vanaf Lennisheuvel, dat verderop overgaat in de Kleine Aa, van Kampina gescheiden door bebouwing en cultuurgronden.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat dit een uitbreiding zou betekenen met nieuwe, ten zuiden en oosten van Boxtel gelegen gebieden, die geen habitattypen of leefgebieden van soorten van zodanige kwaliteit herbergen dat dit kan worden gerechtvaardigd (wat betreft de Geelders wordt verwezen naar Ulvenhoutse Bos, zie het antwoord op reactie 932).
3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het deel van de Beerze tussen Kampina en Oostelbeers (alwaar de Kleine en Grootte Beerze onderdeel uitmaken van Kempenland, zie het antwoord op reactie 1538 onder het betreffende gebied 36) geen bijzondere betekenis heeft voor relevante habitattypen of soorten.
4. Zie het antwoord op reactie 1584.
5. Het habitatype 3260 ("Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel"), dat buiten het rivierengebied vertegenwoordigd door de plantengemeenschap van Drijvende waterranonkel (Janssen & Schaminée 2003), komt in het aangemelde gebied niet voor.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de begrenzing te verruimen, waardoor de landschapsecologische samenhang en/of de onderlinge hydrologische relaties niet voldoende kunnen worden gewaarborgd om de genoemde (prioritaire) habitattypen goed in stand te houden. Geen verdere info gegeven.

Zie het antwoord bij vraag 1523.

Gebied 36 - Kempenland

#757 A. de Roo

Voorstel om Kempenland weer volledig op te nemen.

Zie het antwoord op reactie 1123.

#1002 't Schoutenhuis namens Landgoed Gorp en Rovert B.V.

Voorstel om begrenzing te wijzigen. Een grote landbouwenclave binnen landgoed Gorp en Rovert wordt geheel omsloten door terreinen die aangewezen worden in het kader van de Habitatrictlijn.

De betreffende landbouwenclave is buiten de begrenzing gebracht, omdat deze niet van direct belang is voor de instandhouding van het gebied (westelijk deel). De begrenzing van dit deel (zie ook het antwoord op reactie 1123) is nu beter aangepast aan het voorkomen van de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied van belang is (zoals habitatype 4010 bij het Papschot en 91E0 langs de beekloop van de Rovertsche Leij).

#1123 Inwoners van Dommelen-Zuid

Voorstel om in eerder instantie geschrapte bossen en heidevelden weer toe te voegen, omdat zij onmisbaar

zijn voor de instandhouding van de habitats in de hoger gelegen delen.

Het gebied dat oorspronkelijk met name bestond uit een aaneengesloten gebied van Goirle tot Netersel, is beperkt tot een westelijk deel (Landgoed Gorp en Rovers) en een oostelijk deel (Mispeleindsche en Neterselsche Heide, Landschotsche Heide en twee vennen tussen Vessem en Wintelre), omdat de tussenliggende bossen en cultuurgronden (met name Landgoed Utrecht) geen habitattypen en leefgebieden van soorten blijken te omvatten die in het kader van de Habitatrictlijn van belang zijn. Het tussenliggende gebied levert ook anderszins geen wezenlijke bijdrage aan de instandhouding van de betreffende habitats en soorten. Overigens zijn in tegenstelling tot wat insprekers menen, vrijwel alle heidevelden en vennen binnen de begrenzing gebleven.

#1128 Floron

Voorstel om beekdal van de Reusel en Beerze in verband met soort 1831 toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 1538.

#1518 Vereniging Natuur en Milieu Hilvarenbeek

Voorstel om het gebied zodanig te vergroten dat het voortbestaan van de te beschermen typen en soorten op korte termijn verzekerd is. Ten opzichte van eerdere plannen is nog maar een zeer klein deel van Kempenland in de ontwerprijst opgenomen. Daarnaast ook het voorstel om ecologische verbindingzones van voldoende breedte (langs Reusel, Beerze en Spruitenstroompje) aan de lijst toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 1123. De beeklopen van Reusel, Groote en Kleine Beerze zijn over een aanzienlijke lengte aan het gebied toegevoegd (zie het antwoord op reactie 1538). Ecologische verbindingzones langs deze beken zijn voor de instandhouding van de betreffende habitats en soorten niet noodzakelijk (zie ook het antwoord op reactie 1794).

#1538 Bekenwerkgroep Nederland

Voorstel om toe te voegen aan de ontwerprijst van aan te melden Habitatrictlijngebieden vijf kernbeken: Groote Beerze, Kleine Beerze, Kleine Beek, Reusel en Run die van belang zijn voor drijvende waterweegbree. Het voorstel is gedeeltelijk overgenomen. Dankzij de overlegde verspreidingskaarten van het voorkomen van de drijvende waterweegbree in Brabantse beeklopen kon het oostelijk deelgebied worden uitgebreid met diverse beektrajecten waar de soort veelvuldig voorkomt. Dit betreft de Reusel tot het Wilhelmina Kanaal en de Groote en Kleine Beerze tot Oostelbeers waar beide samenkomen (zie ook het [Lijstdocument](#)).

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Voorstel om het gebied als geheel aan te melden. De voorgestelde gebiedjes (onder meer: Wellenseindsche Heide, Turnhoutse Heide en Zwartven) maken deel uit van een groot aaneengesloten gebied met verbindingen naar gebied 35, gebied 55, de beekdalen van Reusel en Beerze, en grensoverschrijdende relaties met de vennen, heiden en moerassen rond Turnhout.*
2. *Voorstel om habitattypen 3260 en 4010 weer toe te voegen.*

1. Zie het antwoord bij reactie 1123.
2. Het gebied is aangemeld voor habitattypen 4010, maar niet voor habitattypen 3260. Dit laatste habitattypen komt niet voor in het habitatrictlijngebied Kempenland.

Gebied 37 – Kennemerland-Zuid

(voorheen Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingbedrijven)

#895 Circuit Park Zandvoort

Voorstel om de grens van het Habitatrictlijngebied aan te passen aan de daadwerkelijke erfgrens tussen het Nationaal Park en haar grondgebied, alsmede rekening te houden met de grenzen van de schietschool

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de grens hier gelijk loopt met die van de aanwijzing onder Natuurbeschermingswet. Het duingebied aan de noordrand van het circuit maken onlosmakelijk onderdeel uit van het aangemelde duingebied.

#927 Noordwijkse Golfclub

1. *Voorstel om de naam van het gebied te veranderen, omdat het gebied op kaart veel groter is dan de naam van het gebied doet vermoeden.*
  2. *Voorstel om de Noordwijkse Golfclub buiten de begrenzing te halen.*
1. De naam van het gebied is gewijzigd in “Kennemerland-Zuid”.
  2. Het voorstel om het golfterrein te exclaveren is niet overgenomen, omdat het gebied onlosmakelijk onderdeel is van het duingebied en de verbinding vormt tussen de Amsterdamsse Waterleidingduinen en het duingebied ten zuiden ervan.

#949 Gemeente Noordwijk

1. *Voorstel om de plankaart aan te passen voor wat betreft een aantal niet-natuurfuncties (badcentrum Langervelderslag, horeacomplex De Witte Raaf, manege Meeuwenoord).*
  2. *Voorstel om ten onrechte niet aangewezen natuurgebieden (duingebied, natuurkampeer-terrein) toe te voegen.*
1. De drie bebouwde gedeelte maken geen deel uit van het aangemelde gebied en uitgezonderd: bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten maken geen deel uit van de aanmelding, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten. Dit laatste is hier het geval.
  2. Het voorstel is overgenomen: beide maken onderdeel uit van het duingebied.

#1147/2543 Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel

Voorstel om landgoed/natuurgebied Lindenheuvel toe te voegen vanwege habitatype 2180 en type 9190, alsmede ligging (integraal onderdeel van de duinen), aard gebied (jonge duinen) en ontbrekende beschermde status (ondanks eerdere plannen voor aanwijzing onder de Natuurbeschermingswet).

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal de mogelijke uitbreiding van dit gebied met Lindenheuvel nader worden gezien in het licht van de kwaliteit van het terrein wat betreft habitatype 2180 (“Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied”) en met name het subtype zomereik-verbond waarvoor het aangemelde gebied onder meer is geselecteerd.

#1238 Gemeente Velsen

Voorstel tot wijziging van de begrenzing. Voor Binnenmeer/Kennemermeer, camping De Duindoorn en woningen aan de Keetbergerlaan wordt gevraagd de exacte grenzen te beperken.

Het voorstel is gedeeltelijk overgenomen. De camping de Duindoorn en de woningen aan de Keetbergerlaan zijn buiten de begrenzing gebracht (geëxclaveerd). Bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten maken geen deel uit van de aanmelding, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten. In de overige gevallen betreffen de gebiedsdelen een onderdeel van het duingebied. Op basis van de beschikbare ecologische informatie bij de aanmelding is het voorstel voor wijziging van de begrenzing van het Binnenmeer/Kennemermeer niet overgenomen. Op dit moment onderzoekt het ministerie van LNV ten behoeve van de formele aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden voor welke gebieden, op grond van ecologische gemotiveerde argumenten, een aanpassing van de begrenzing tot de mogelijkheden behoort. De begrenzing van Kennemerland-Zuid zal hierbij worden meegenomen. Nog dit jaar zal de minister van LNV over de resultaten van dit onderzoek met de Europese Commissie overleggen.

#1513 PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland

Voorstel om de op de kaart aangegeven (eigendoms-) grenzen integraal over te nemen evenals de habitattypen 2110 en 2190 op te nemen.

Het voorstel om de begrenzing in overeenstemming te brengen met het door PWN beheerde gebied is overgenomen met uitzondering van een door bebouwing omgeven enclave in Santpoort-Zuid. Beide habitattypen waren reeds opgenomen voor dit gebied. Uit het Gebiedendocument blijkt dat het gebied onder meer is geselecteerd voor het subtype “verbond van stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)” van

habitattype 2190. Niet vermelden van eventueel andere in het terrein aanwezige subtypen betekent niet dat de aanmelding beperkt is gebleven tot het betreffende subtype. De aanmelding geldt voor alle subtypen van het betreffende habitattype.

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland en Utrecht

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de benaming Kennemerduinen te veranderen in Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Het gebied omvat een groter gebied dan het Nationaal Park (zie verder het antwoord op de reacties 927, punt 1, 1238 en 1660).

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om voor dit grote gebied minstens de grens van het huidige Natuurbeschermingswetgebied aan te houden inclusief delen ten westen en zuidwesten van het circuit (compensatie voor eerder natuurverlies) en de leefgebiedjes van de zandhagedis bij Ruigenhoek.

Het aangemelde gebied omvat het gehele onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebied met uitzondering van een geïsoleerd liggend terrein tussen de bebouwde kom van Zandvoort en het golfterrein. Ten noordwesten van het circuit is het gebied iets uitgebreid ingevolge reactie 1513 (zie punt 1).

#1660 Staatsbosbeheer regio Noord-Holland

Voorstel om de naam te wijzigen in Zuid-Kennemerland, omdat het vroeger zo bekend stond en, na instelling van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, nu ook weer zo wordt genoemd door betrokken beheerders en bestuurders.

De naam van het gebied is gewijzigd in “Kennemerland-Zuid” teneinde onderscheid te maken tussen de naam van het betreffende Nationaal Park (Zuid-Kennemerland) en het aangemelde gebied dat een groter gebied beslaat.

#1821 Werkgroep Tuinbouwgebied

Voorstel om de weilanden aan de voet van de duinen waar onder het Westelijk Tuinbouwgebied toe te voegen aan de begrenzing.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde weilanden niet van direct belang zijn voor de instandhouding van het duingebied. De habitattypen genoemd in bijlage I van de Habitatrictlijn komen er niet of nauwelijks voor.

#2348 Gemeente Heemstede namens regio Zuid-Kennemerland

Voorstel om de begrenzing aan te passen aan:

1. *de rode contour in het recent vastgestelde streekplan Noord-Holland zuid;*
2. *de al aangewezen en aan te wijzen gebieden onder de Natuurbeschermingswet (incl. Lindenheuvel);*
3. *de meeste recente begrenzing van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland;*
4. *bestaande bebouwing en recreatieve voorzieningen (buiten begrenzing houden).*

Met de voorstellen kon vooralsnog geen rekening worden gehouden, omdat de reactie te laat werd ontvangen: de reactie werd drie weken na de sluitingsdatum (18 maart) verzonden. Voor de ingediende voorstellen geldt het volgende:

1. In het streekplan vastgelegde grenzen (zoals “rode contouren”) kunnen alleen worden aangehouden indien daarbinnen geen goede of herstelbare habitattypen of leefgebieden van soorten voorkomen.
2. Afwijkingen van de begrenzing van huidige aanwijzingen onder de Natuurbeschermingswet zullen waar mogelijk bij het vaststellen van de definitieve begrenzing worden weggenomen, tenzij habitattype of leefgebied van de soort met een goede of herstelbare kwaliteit ook aanwezig is buiten de huidige grens van het beschermd- of staatsnatuurmonument.
3. Hetzelfde geldt voor de begrenzing van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, hoewel intensief gebruikte delen aan de rand (zoals wandelparken), die voor de instandhouding van het gebied

geen betekenis hebben, mogelijk niet zullen worden meebegrensd.

4. Bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, maken geen deel uit van de aangemelde gebieden. Bebouwing aan de rand van het gebied zal in het kader van de voorbereiding van de aanwijzings-besluiten zoveel mogelijk ook op kaarten buiten de begrenzing worden gebracht.

Gebied 38 – Kop van Schouwen

- GEEN REACTIES -

Gebied 39 - Korenburgerveen

#2006 Provincie Gelderland

Voorstel om landbouwgrond niet mee te begrenzen.

Het voorstel om de cultuurgronden rondom het hoogveengebied buiten de begrenzing te houden is niet overgenomen, omdat deze als (hydrologische) bufferzone essentieel zijn voor de instandhouding van de diverse habitattypen waarvoor het gebied is geselecteerd. De buitenrand omvat nooit meer dan de categorie “nieuwe natuur” uit het Gebiedsplan Natuur en Landschap Achterhoek (2002). Hierdoor is een logische begrenzing ontstaan die meestal wordt bepaald door herkenbare topografische lijnen zoals wegen. Overigens zijn de percelen die genoemd worden in de reactie niet meer in agrarisch gebruik. Overigens maken bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uit van de aangemelde gebieden

#2048 A.J.H. Lageschaar

1. *Voorstel om de bufferzone rondom het gebied Korburger Veen uit de begrenzing te verwijderen. De genoemde soorten komen hier niet voor (het is grasland).*
2. *Voorstel om bij de definitieve aanwijzing van de speciale beschermingszones deze grenzen gewijzigd vast te stellen waardoor mijn bedrijf (aangegeven op kaart) niet bij voorbaat uitbreidingsmogelijkheden wordt ontnomen, terwijl de natuur op een zelfde wijze beschermd kan blijven.*

Zie het antwoord op reactie 2006.

Gebied 40 - Krammer-Volkerak

#1129 Het Zeeuwse Landschap

1. *Voorstel om habitatype 2190 toe te voegen. Dit habitatype, vergelijkbaar met de variant ervan in de Grevelingen, komt hier in verschillende deelgebieden voor.*
  2. *Twijfelachtig of habitatype 1330 nog in dit voormalige getijdengebied voorkomt, 1310 komt nog wel voor.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betreffende vegetaties (in combinatie met de standplaats) in het gebied onvoldoende representatief worden geacht voor dit habitatype.
  2. Zie het antwoord op reactie 1574, punt 2.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Instandhouding van de zilte habitattypen 1310 en 1330 is op de lange termijn niet verzekerd door de scheiding van de Oosterschelde door aanleg van de Philipsdam.

Zie het antwoord op reactie 1574, punt 2.

#1335 Zeeuwse Milieufederatie

1. *Het is onduidelijk waarvoor het gebied eerder is aangemeld, waarschijnlijk is dit 3140. Het is de vraag of de zorgplicht voldoende is nagekomen.*
2. *De huidige aanmelding is voor 1310 en 1330. Op basis waarvan is dit gebeurd, gezien het huidige beheer van het gebied?*

1. Het gebied is in 1996 inderdaad onder meer aangemeld voor habitatype 3140 ("kalkhoudende oligomesotrofe wateren met benthische vegetaties met kranswieren"), maar de toen aanwezige vegetatie zou hiervoor nu niet meer in aanmerking komen. Het totale areaal besloeg maximaal slechts 2% van de totale meerbodem. De hoogste bedekkingen met kranswieren werden aangetroffen binnen de vooroeververdedigingen, hetgeen vermoedelijk werd veroorzaakt door verminderde golfwerking. Bij de aanmelding onder de Habitatrichtlijn gaat de voorkeur echter uit naar zo natuurlijk mogelijke situaties en omstandigheden.
2. Zie het antwoord op reactie 1574, punt 2.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

1. *Het gebied is eerder aangemeld voor type 3140, diverse vissoorten en de noordse woelmuis; wanneer deze habitats en/of soorten zich nu niet meer kwalificeren, heeft de Nederlandse regering zich niet aan haar zorgplicht gehouden.*
2. *In deze aanmelding wordt het gebied aangemeld voor de noordse woelmuis en de zoutplanten habitats 1310 en 1330; deze zoutplanten komen in het gebied slechts als restanten voor en zullen binnenkort verdwijnen; het Krammer-Volkerak is nu zoet.*
3. *Bezien moet worden of op de permanent drooggevallen slikken nog andere habitats voorkomen; met name 2190 ontwikkelt zich op de Krammerse Slikken.*

1. Voor wat betreft habitatype 3140 zie het antwoord op reactie 1335, punt 1. Verder was het gebied nog aangemeld voor 7 soorten: Noordse woelmuis, Rivierdonderpad, Grote Modderkruiper, Fint, Rivierprik en Zeeprik. De aanmelding voor de eerstgenoemde soort is gehandhaafd. Rivierdonderpad en grote modderkruiper blijken in het gebied niet of nauwelijks voor te komen en zijn daarom komen te vervallen. Het gebied ligt verder niet in een geschikte trekroute van de drie laatstgenoemde anadrome vissoorten door de aanwezigheid van minimaal twee dammen (Philipsdam, Volkerakdam) tussen zee (cq. Oosterschelde) en de benedenrivieren.
2. De opmerking met betrekking tot de aanmelding voor de habitattypen 1310 en 1330 heeft niet tot wijziging aanleiding gegeven. Bij de formulering van de instandhoudingsdoelen is dit een punt van aandacht
3. Zie het antwoord op reactie 1129, punt 1.

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Voorstel tot uitbreiding met Steenbergse Vliet en Sint Antoniegorzen.*
2. *Voorstel om habitatype 3140 weer toe te voegen.*

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat er voor wat betreft de relevante habitattypen en soorten geen directe relatie bestaat tussen het Volkerakmeer en bedoelde gronden.
2. Zie het antwoord op reactie 1335, punt 1.

Gebied 41 - Leudal

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om de bever toe te voegen als onderscheidend criterium vanwege herintroductie in 2002.*
2. *Voorstel om habitatype 3260 toe te voegen.*

1. Het eerste voorstel is overgenomen en het gebied is ook aangemeld voor de bever (als 'non-significant'). Er zij op gewezen dat de verplichting tot instandhouding van de bever pas van toepassing is wanneer sprake is van een zichzelf in stand houdende populatie (dus na succesvolle herintroductie in het gebied). Dit neemt echter niet weg dat het beheer zoveel mogelijk rekening kan houden met de herintroductie van de soort in het gebied.
2. Dit voorstel is overgenomen, zie het antwoord op reactie 1340.

#1340 Waterschap Peel en Maasvallei

Voorstel om het Leudal ook te noemen voor habitatype 3260 en om de in 2000 heringerichte delen de Tengelroysebeek (oftewel Leubeek) als de Roggelsebeek (oftewel Zelsterbeek) weer toe te voegen, aangezien deze in het bovenstroomse deel weer meanderend zijn gemaakt.

Conform het voorstel is het gebied nu ook aangemeld voor habitatype 3260 ("submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de verbonden van vlottende waterranonkel en/of sterrekroos-waterranonkel"). De recent heringerichte delen zijn niet in de begrenzing meegenomen omdat niet voldoende zekerheid bestaat of het habitatype zich daar ook op korte termijn zal gaan ontwikkelen. Overigens valt de Zelster (of Roggelse) Beek van Roggel tot de Leubeek al vrijwel geheel binnen het aangemelde gebied.

Gebied 42 - Loonse en Drunense Duinen, de Brand en de Leemkuilen

#1013 C. Smits-Habraken

Voorstel om een stuk landbouwgrond (aangegeven op kaart) uit de begrenzing te halen.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal echter nog bezien worden of de begrenzing tussen Schoorstraat en Houtse Straat bij Udenhout kan worden gelijkgetrokken met die van het Nationaal Park (zie reactie 1584, punt 1), eventueel met uitsluiting van cultuurgronden niet van belang voor instandhouding van het gebied.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de drijvende waterweegbree, want deze komen ook voor in het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen.

Het voorstel is overgenomen, het gebied is ook aangemeld voor drijvende waterweegbree.

#1584 Brabants Landschap

1. *Voorstel om te begrenzen conform de begrenzing van het Nationaal Park.*
2. *Voorstel om de boomkikker toe te voegen als soort. De Brand herbergt de grootste populatie boomkikkers van Nederland. In de beschrijving van het gebied wordt de boomkikker niet genoemd.*

1. De grens van het deelgebied Loonse en Drunense Duinen en De Brand is gebaseerd op die van het Nationaal Park in oprichting. Bij de aanwijzing zal worden bezien of de grens gelijkgetrokken kan worden met de definitieve begrenzing.
2. De Boomkikker is niet vermeld om dat deze soort niet voorkomt op bijlage II van de Habitatrictlijn (wel op bijlage IV, strikt beschermde soorten, maar de gebiedsbescherming van de rictlijn heeft daarop niet betrekking).

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Voorstel tot uitbreiding conform begrenzing EHS en richting ten onrechte afgevalen Huis ter Heide, Leikeven en Plakkeven bij de Baardwijkse Overlaat, de Brand en verbindingen richting Kampina via Helvoirts Broek*
  2. *Voorstel om de drijvende waterweegbree toe te voegen.*
1. Het voorstel betreffende het opnemen van verbindingzones is niet overgenomen, omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrichtlijn (zie het antwoord op reactie 1794 onder gebied 55). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4 aangewezen Habitatrichtlijngebieden.
  2. Zie het antwoord op reactie 1523.

#1951 Gemeente Tilburg

Voorstel om de begrenzing niet af te laten wijken van de begrenzing van de EHS, zoals vastgesteld in natuurgebiedplan De Zandeleij.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal aanpassing aan de begrenzing van het natuurgebiedsplan worden gezien in het licht van de instandhouding van het gebied (zie ook het antwoord op reactie 1013). Overigens vindt de begrenzing in het kader van de EHS plaats onder criteria die verschillen van de Habitatrichtlijn en daarom vallen de grenzen niet per definitie samen.

Gebied 43 - Maasduinen

#649 J.M.M. Cuijpers

Voorstel om de woning, erf en bedrijfsgebouwen van een melkveebedrijf uit de begrenzing te verwijderen. Het aanhouden van wegen als begrenzing is logischer.

Het voorstel om het huiskavel op de kaart buiten de begrenzing te brengen is overgenomen, omdat het betreffende huiskavel aan de rand van het gebied ligt.

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstellen om toe te voegen:

1. *Het terrein noordelijk van Tuindorp (Rusland), een voormalig landbouwperceel dat al 15 jaar wordt beheerd als natuurgebied en een hydrologisch ecologische eenheid vormt met het aansluitend gelegen heideterrein;*
2. *De met Life-subsidie door het Limburgs Landschap in eigendom verworven gronden, die een hydrologische eenheid vormen met de westelijk ervan gelegen oligotrofe en mesotrofe vennen;*
3. *De binnen de oude Maasmeander gelegen percelen van de Lommerbroek, die dezelfde hydrologische eenheid vormen als de waardevolle berken-veen-broekbossen;*
4. *Het Vreewater, een gebied dat sinds 2002 is ingericht als zwakgebufferd water binnen dezelfde hydrologische eenheid;*
5. *Twee kleine percelen in het Straelens Broek.*

De voorstellen zijn overgenomen, omdat toevoeging van de betreffende eigenschappen van het Limburg Landschap de samenhang van het zuidelijk deelgebied versterken en ook uit beheer technisch oogpunt te prefereren is.

#801 J. Frederix

Voorstel om perceelgronden waar eerst geen richtlijnen oplagen, weer uit de begrenzing te halen.

Het voorstel kon niet beoordeeld worden, omdat niet uit de reactie duidelijk blijkt welke percelen het betreft.

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om de omgeving van Bleyenbeek toe te voegen, omdat het gebied van belang is als ecologische corridor.

Het voorstel is niet overgenomen, de bedoelde ecologisch corridor heeft geen functie in het licht van de

vereiste bescherming onder de Habitatrictlijn en in het noordelijk deel is zoveel mogelijk de begrenzing van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied aangehouden.

#990 J. Custers

Voorstel om de begrenzing te wijzigen. Op een kaart is het betreffende, intensief gebruikte gebiedsdeel aangegeven.

Het voorstel is niet overgenomen, voor de begrenzing van het noordelijk deel van het aangemelde gebied Maasduinen is zoveel mogelijk de begrenzing van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied aangehouden. Overigens zij opgemerkt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aangemelde gebieden.

#1176 Eldim B.V.

Voorstel om begrenzing te corrigeren met betrekking tot het bedrijventerrein Spikweien.
Zie het antwoord op reactie 1687.

#1244 Delfstoffen Combinatie Maas

Voorstel om twee percelen binnen het gebied Walbeckerheide (percelen N 387 en N 386) in verband met geplande grondstoffenwinning van de definitieve aanmelding uit te zonderen.

Het voorstel is overgenomen, het betreft cultuurgronden die ook geen deel uitmaken van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied.

#1540 Stichting Milieufederatie Limburg

Voorstel om Bleyenbeek, een wigvormig gebied ten oosten van Afferden, toe te voegen, vanwege de aanwezigheid van de bever rondom de kasteelruïne en van diverse soorten vleermuizen in de ruïne.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat vleermuizen in het algemeen geen reden voor selectie en begrenzing vormen en de aanwezige (solitaire) bever van "dubieuze" herkomst is. Voor de bever zijn gebieden geselecteerd waarin herintroductie heeft geleid tot vestiging van duurzame populaties (zie [Lijstdocument](#)); enkele andere gebieden waar herintroductie onlangs van start is gegaan, zijn tevens voor de bever aangemeld (dit gebied en Leudal, zie Aanvulling Soorten). De in Limburg aanwezige bevers betreffen meestal solitaire exemplaren, die ver uit elkaar leven en zich dus niet kunnen voortplanten. Bovendien bestaan er twijfels over hun subspecifieke status (de vermoedelijke bronpopulatie in de Eifel betreft dieren van een andere ondersoort dan die in Midden-Europa inheems zijn). De in de ruïne voorkomende vleermuissoort betreft vermoedelijk niet één van de soorten die in bijlage II van de Habitatrictlijn is opgenomen.

#1597 Megens VOF

Voorstel om landbouwgrond en industrieterrein uit de begrenzing te verwijderen.

Het voorstel om de betreffende akker te exclaveren is niet overgenomen, omdat alleen grotere complexen cultuurgronden, die in de gebieden zijn gelegen, onder bepaalde voorwaarden zijn geëxclaveerd. De voorwaarden hiervoor kunt u vinden in hoofdstuk 3 van dit Reactiedocument, onder reactie A3-1.

#1687 Gemeente Bergen mede namens Arcen en Velden en Gennep

Voorstel om vier gebieden met agrarische bestemming en een bosgebied dat niet van bijzondere waarde is buiten de begrenzing te halen en om voor vier andere gebieden (watermolen, woningen en oostelijke begrenzing bedrijventerrein Spikweien) de begrenzing aan te passen.

De voorstellen zijn overgenomen voor zover het bebouwing, bedrijventerreinen en cultuurgronden betreffen buiten het gelijknamige Vogelrichtlijngebied. Het enige voorstel dat niet is overgenomen betreft een bosje bij Zeelberg dat een geheel vormt met het aansluitende bos- en heidegebied.

Gebied 44 - Manteling van Walcheren

#1129 Het Zeeuwse Landschap

Voorstel om Oranjesbosch polder (deels), Beekshoekpolder en aan Oranjezon grenzend poldertje Vroondijk toe te voegen. De eerste twee gebieden worden in 2003 als natuurgebied ingericht. De natuurwaarden hebben sterk gerelateerd aan de aanwezigheid van het aangrenzende duingebied Oranjezon.

Het voorstel is overgenomen. Het poldertje Vroondijk en Oranjesbosch betreffen volgens het Natuurgebiedsplan Zeeland 2001 “bestaande natuur” en de Beershoekpolder “nieuwe natuur”. Deze gebieden zullen op korte termijn worden ingericht als overgangszone tussen de duinen en de open polder.

Gebied 45 - Mariapeel en Deurnese Peel

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om onderdelen van de Heidsche Peel vanwege herstelbare afgetakelde hoogveenrestanten en boerenturfputten toe te voegen. Plaatselijk door vernattingsmaatregelen alweer herstel.*
  2. *De typen 7150, 2310, 4010, 91D0 waarvoor het gebied eerder is aangemeld komen in het gebied voor. Door hydrologische herstelprojecten zijn de omstandigheden voor deze typen verbeterd.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat hoogveenherstel het meest kansrijk is in de grotere eenheden en er bij de begrenzing is aangesloten op de begrenzing die is gevolgd bij de diverse aanwijzingen onder de Natuurbeschermingswet.
  2. Het gebied is wel aangemeld voor de habitattypen 2310 en 4010. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 (“slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het snavelbies-verbond”), omdat het betreffende vegetatietype in dit geval onderdeel uitmaakt van habitatype 7120 (“aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is”) waarvoor het gebied is geselecteerd. De betreffende vegetatie komt ook voor op plagplekken in vochtige heide, maar deze worden niet tot habitatype 7150 gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)). Habitatype 91D0 (“veenbossen: berkenbos met veenmos”) is komen te vervallen, omdat het hier gaat om berkenopslag ontstaan door verdroging van het hoogveengebied (zie verder Janssen & Schaminée 2003).

#1103 Werkgroep Behoud de Peel

1. *Verzoek om een motivering te krijgen voor het vervallen van de aanmelding voor vier habitattypen.*
  2. *Voorstel om het gebied aan te melden voor habitatype 3160 (handmatig gestoken boerenkuilen) en soort 1042.*
  3. *Verzoek om meer duidelijkheid over begrenzing van te hanteren hydrologisch bufferzone.*
  4. *Voorstel om de begrenzing aan te passen. De begrenzing dient alle terreinen te bevatten die al zijn begrensd via de Natuurbeschermingswet en Vogelrichtlijn. Grenzen moeten redelijk kort en herkenbaar zijn. Landbouwenclaves tussen Helenaveen en Griendtsveen zijn gezien de ligging en waterhuishouding onlosmakelijk verbonden met de omringende Peelgebieden.*
  5. *Voorstel om de begrenzing uit te breiden met 14 kleine omissies.*
1. Zie het antwoord op reactie #932, punt 2.
  2. Habitatype 3160 betreft natuurlijke poelen met voedselarm, zuur en vaak bruin gekleurd water op veenbodems. De poelen en “handmatig gestoken boerenkuilen” die in dit gebied voorkomen voldoen niet aan deze definitie (zie verder Janssen & Schaminée 2003). Voor de definitie van habitattypen zijn de Interpretation Manual of European Union Habitats (1999) uitgegeven door de Europese Commissie en de aanvullende interpretatie daarop in Janssen & Schaminée (2003) maatgevend en niet het aangehaalde Handboek Natuurdoeltypen. Voor zover bekend komt de gevlekte witsnuitlibel niet of nauwelijks meer in het gebied voor (soort 1042; n.b. de verwijzing betreft een publikatie uit 1989 terwijl bij de aanmelding alleen verspreidingsgegevens van na

- 1992 zijn betrokken).
3. Hydrologische bufferzones zijn alleen binnen de begrenzing opgenomen indien deze reeds grotendeels in eigendom zijn bij de betrokken terreinbeherende organisatie. Daarnaast wordt ook bescherming geboden door de externe werking die uitgaat van het beschermingsregime (artikel 6) van de Habitatrictlijn.
  4. De begrenzing is nagenoeg gelijk aan de aanwijzingen van het gebied onder de Natuurbeschermingswet en Vogelrichtlijn. Verschillen betreffen enkele geïsoleerd liggende terreindelen die voor de Habitatrictlijn-aanmelding niet van belang zijn.
  5. De 14 voorgestelde uitbreidingen zijn niet overgenomen, omdat het om geïsoleerde of aan de rand van het gebied liggende terreinen gaat van geringe omvang (hooguit enkele hectaren elk), die voor de instandhouding van het gebied niet van wezenlijk belang zijn. Bovendien zou het in de meeste gevallen de duidelijkheid van de begrenzing aantasten temeer daar van de begrenzing onder de Natuurbeschermingswet zou worden afgeweken. Ook toevoeging van de voormalige vuilstort aan het Leegveld, gelegen aan de westzijde van het gebied, zou geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van het gebied.

#1309 E.G. van Kampen

Voorstel om de begrenzing aan te passen, zodat de op kaart aangegeven gebieden niet langer hierbinnen vallen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de aangegeven terreindelen bij Griendtsveen onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het gebied en alle vallen binnen de aanwijzingen onder de Natuurbeschermingswet en Vogelrichtlijn.

#1373 Mts. Kunders

#1542 ZLTO afd. Deurne en Gemert-Bakel

Voorstel de Bult ten noorden van de N270 (Deurne –Venray) niet aan te melden, omdat hier geen hoogveenregeneratie meer mogelijk is door de eigenschappen van dit gebied. De ZLTO concludeert dit na raadpleging van deskundigen van het waterschap. Met name de hoge ligging ten opzichte van het omringende landschap is hier debet aan.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het bedoelde deelgebied, dat overigens ook is aangewezen onder de Natuurbeschermingswet, behalve voor habitattype 7120 ook van belang is voor habitattype 4010 (“Noord-Atlantische vochtige heide met dophe”).

#1604 Gemeente Deurne

Opmerking dat de selectie van het gebied onvoldoende is onderbouwd. Het is onduidelijk op basis van welke ecologische criteria of “best professional judgement” het gebied is geselecteerd.

Het gebied is geselecteerd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor “aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is” (type 7120). Dit habitattype is vrijwel geheel beperkt tot de geselecteerde gebieden, aangezien het habitattype daarbuiten slechts in zeer kleine oppervlakten aanwezig is. Daarenboven zij opgemerkt dat dit gebied juist vanwege het voorkomen van uitgestrekte hoogveenrestanten (cq. habitattype 7120) in 1976, 1980-81 tevens is aangewezen als beschermd en staatsnatuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om begrenzing te wijzigen tot de hele begeleid natuurlijke eenheid met aanvulling van randgebieden en verbinding met gebied 32 Grootte Peel.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de voorgestelde uitbreidingen allen betrekking hebben op cultuurgronden die behalve als onderdeel van de hydrologische bufferzone (die zich tot de wijde omtrek van het gebied uitstrekt) geen rol spelen voor de instandhouding van het gebied. Hydrologische bufferzones zijn alleen binnen de begrenzing opgenomen indien deze reeds grotendeels in eigendom zijn bij de betrokken terreinbeherende organisatie.

Het voorstel betreffende het opnemen van een verbindingzone is niet overgenomen, omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrictlijn (zie het antwoord op reactie onder gebied 55). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4

aangewezen Habitatrictlijngebieden. In dit specifieke geval is verbinding met gebied 32 (Grote Peel) geen ecologische noodzaak voor de instandhouding van de habitatwaarden van dit gebied.

Gebied 46 - Meijndel en Berkheide

#838 Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o.

Voorstel om het gebied uit te breiden met de Amonsvlakte, nu deze vlakte via het ecoduct over de Landscheidingsweg in verbinding staat met de Waalsdorpervlakte/Meijndel en zeer waardevolle natuurwaarden heeft. Een deskundigenrapport wordt spoedig nagezonden.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het betreffende gebied ongeveer 1 km van de duinrand is afgelegen en er geen directie relatie bestaat met de diverse duinhabitats waarvoor het gebied is aangemeld.

#947 Staatsbosbeheer regio Zuid-Holland

Voorstel om de grens te laten vallen op de grens tussen bebouwing en duingebied.

Het voorstel is niet overgenomen. Uit oogpunt van duidelijkheid is zoveel mogelijk de grens van het onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebied (Berkheide) aangehouden. Om kaarttechnische redenen zijn echter toch verschillen ontstaan (ten oosten van de Laan van Nieuw Zuid en ten westen van de Cantineweg), die in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten ongedaan zullen worden gemaakt.

#1206 Duinwaterbedrijf Zuid-Holland

1. *Voorstel om in Meijndel en Berkheide, net als in Solleveld, de bebouwing buiten de begrenzing te halen.*
  2. *Verzoek om duidelijkheid over het ontbreken van het gebied Lentevreugd.*
  3. *Voorstel om in het Gebiedendocument de Nederlandse vertaling van habitattypen 2120 "Shifting dunes along the shoreline with *Ammophila arenaria*" te veranderen in "Wandelende duinen langs de kust met Helm"*
  4. *Opmerking dat de naam *Quercus roboris* veranderd moet worden in *Quercion roboris*.*
1. Het voorstel is overgenomen en de pompstations Katwijk en Scheveningen zijn buiten de begrenzing gebracht. Overigens zij opgemerkt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkevels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aangemelde gebieden.
  2. Zie het antwoord op reactie 1859.
  3. De voorgestelde wijziging is niet overgenomen. De Nederlandse vertalingen in het Lijstdocument en het Gebiedendocument betreffen de officiële taalversie zoals die zijn gepubliceerd in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen (Richtlijn 97/62/EG, 27/10/97, Pb L 305, 08/11/97, p. 42- 65).
  4. De voorgestelde wijziging is niet overgenomen. Bron voor de naamgeving is dezelfde als bij punt 3. In dit geval betreft de naam *Quercus roboris* niet een plantengemeenschap maar de wetenschappelijke naam van de Zomereik.

#1499 AKD Prinsen Van Wijmen namens Graaf van Zuylen van Nijvelt en zijn zonen

- *Geconstateerd wordt dat het gebied, voor zover deze betrekking heeft op het landgoed Duinrell, zich in het geheel niet kwalificeert voor de habitattypen en soorten zoals genoemd in het Gebiedendocument: vastgelegde kustduinen met kruidvegetaties, duinen met duindoorn, beboste duinen van het Atlantische, Continentale en Boreale gebied, de nauwe korfslak en de meervleermuis. Verder: wandelende duinen op de strandwal met helm, vochtige duinvalleien en de kamsalamander. Verwezen wordt naar een rapport van Grontmij.*
- *Zoals ook in het Grontmij rapport wordt aangegeven zou de huidige begrenzing (met een gedeelte van het landgoed Duinrell) niet voldoen aan de begrenzingcriteria zoals gehanteerd.*

De begrenzing is aangepast op grond van bestaande inzichten, maar in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal de begrenzing nog nader moeten worden gezien in het licht van de betekenis van het betreffende terrein voor de instandhouding van het aangemelde gebied.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om een strook aan de noordrand van Berkheide toe te voegen, omdat het habitatype zich voortzet tot aan de dorpsrand. Weglaten kan alleen gemotiveerd zijn door voornemen Katwijk om aldaar weg aan te leggen.

Zie het antwoord op reactie 947.

#1771 Gemeente Den Haag

Voorstel om de begrenzing aan te passen. De gehanteerde begrenzing wijkt af van de begrenzing van de conceptaanwijzing van het beschermd en staatsnatuurmonument Meijendel zoals ambtelijk is overeengekomen. Nu keerlus van tram en bussen aan de Gevers Deynootweg-Zwarte pad binnen begrenzing. Meest zuidelijke begrenzing van gebied niet correct (kaart bijgevoegd).

Het voorstel is overgenomen in die zin dat de keerlus buiten de begrenzing is gelaten en als zuidgrens verder de duinrand langs de Zwolsestraat en de Van Alkemadelaan is aangehouden (zoals op bedoelde ontwerpkaart).

#1821 Werkgroep Tuinbouwgebied

Voorstel om aan de begrenzing de natuurontwikkelingsgebieden toe te voegen bijvoorbeeld de Lentevreugd (tussen Wassenaar en Katwijk).

Zie het antwoord op reactie 1859.

#1859 Gemeente Wassenaar

Vraag om opheldering over een inconsequentie voor wat betreft natuurontwikkelingsgebieden. De gebieden de Klip en Hertenkamp zijn opgenomen binnen begrenzing. De Lentevreugd ligt erbuiten, terwijl er potentieel weinig verschil is tussen deze gebieden. De na te streven natuurdoeltypen liggen in elkaars verlengde.

Het voorstel is niet overgenomen. Natuurontwikkelingsgebieden aan de binnenduinrand zijn binnen de begrenzing van de onder de Habitatrichtlijn aangemelde duingebieden opgenomen indien dat de instandhouding van het gebied ten goede kan komen (zoals door de ontwikkeling van duinhabitats, herstel verloren gegane overgangen naar binnenduinrand of als hydrologische bufferzone). Lentevreugd is een voormalig complex bollenvelden waar de natuurontwikkeling in het voorjaar van 2002 van start is gegaan. Toevoeging van het gebied wordt vooralsnog niet nodig geacht voor de instandhouding van het betreffende duingebied. Afhankelijk van de resultaten van de geplande natuurontwikkeling kan later worden bezien of de begrenzing van het gebied bijgesteld dient te worden.

Gebied 47 - Meinweg

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om toe te voegen de kwelzone Flinkeven, gelegen in de Peelrandbreuk, omdat het de belangrijkste ecologische schakel is tussen de Habitatrichtlijngebieden Meinweg en Roerdal. Het is vooral van belang voor vissen, zoals rivierprik, bittervoorn en rivierdonderpad, maar ook andere aan het watermilieu gebonden soorten, zoals kamsalamander. Daarnaast heeft het gebied ook een eigen betekenis, met name voor de herpetofauna.

Het voorstel is niet overgenomen. Het Flinke Ven wordt gescheiden van het gebied door een recreatiegebied en een bungalowpark, dus van een directe samenhang is geen sprake. De grens loopt hier gelijk aan die van het Nationaal Park en het Vogelrichtlijngebied. De genoemde vissoorten staan voor dit gebied niet genoemd in een recent overzicht over het voorkomen van zoetwatervissen in Limburg (Crombaghs et al. 2000).

#2558 Stichting behoud Meinweg

1. *Voorstel voor naamswijziging van het gebied in Nationale Park de Meinweg, waarbij wordt gevraagd of het Nationaal Park ook in de begrenzing is inbegrepen.*
2. *Verwijzing op de gevaren door exploitatie van de bruinkoolwinning op Garzweiler II naar aanleiding van een rapport van ing. Reis over de grondwaterstromen.*

1. Het onder de Habitatrictlijn aangemelde gebied omvat het gehele Nationaal Park (de grenzen lopen ook gelijk met uitzondering van twee uitbreidingen in de noordoostpunt en de Herkenboscherven ten noorden van Herkenbosch). De naamswijzing is vooralsnog niet overgenomen. Bij de aanwijzing van het gebied zal de naam nogmaals worden gezien.
2. Dit is een aandachtspunt bij de opstelling van de instandhoudingdoelen alsmede het op te stellen beheersplan voor dit Habitatrictlijngebied.

Gebied 48 - Naardermeer

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om de begrenzing uit te breiden. De voorgestelde begrenzing is beperkt tot het binnenkaadse deel van het Naardermeer. Het gebied is de afgelopen jaren naar het westen en zuiden uitgebreid met aangrenzende delen van de Nieuwe Keverdijkse Polder Oost en de Hilversumse Bovenmeent, waardoor een verbindingzone is ontstaan met de Ankeveense Plassen (deel Oostelijke Vechtplassen). De inrichting van dit gebied als hydrologische bufferzone voor het Naardermeer is mede gefinancierd met LIFE-gelden. Het voorstel is om dit gebied als integraal onderdeel van het Naardermeer aan te wijzen.

Het voorstel is overgenomen, gelet op de moerashabitats die hier zijn ontstaan en in de toekomst zich verder zullen ontwikkelen. Bovendien zijn de gebieden van groot belang voor de verbetering van de waterhuishouding van het Naardermeer.

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland en Utrecht

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

1. *Voorstel om gebieden toe te voegen in de bufferzone, te weten de nieuwe Keverdijkse Polder Oost en Hilversumse Bovenmeent vanwege functie als verbindingzone en aanwezigheid van habitattype 4010. Voornoemde gebieden zijn ecologisch onlosmakelijk verbonden met het Naardermeer. Voor deze gebieden is LIFE subsidie verkregen. Deze gebieden wel aangewezen onder de Vogelrichtlijn en sluiten derhalve goed aan bij de gehanteerde criteria. Er heeft zich verder een moerasrietvegetatie ontwikkeld en er komen kranswiervelden voor.*
  2. *Voorstel om gebieden toe te voegen, met behulp van bijgevoegde kaart. Aan de oostkant van het Naardermeer ligt het Laegieskamp, een blauwgrasland van circa 1 ha. Dit zijn de laatste restanten van blauwgrasland in de provincie Noord-Holland en kan tot het *cirsio molinietum* worden gerekend. Verder komt er in dit gebied nat schraalland voor.*
1. Zie het antwoord op reactie 1166.
  2. Het voorstel is overgenomen gelet op het (meest noordwestelijke) voorkomen van habitattype 6410 (blauwgrasland).

Gebied 49 - Nieuwkoopse Plassen en de Haeck

#1055 J. & W. Kastelein

Voorstel om de grens te wijzigen, die ten onrechte bij de Meije watergang heeft gelegd. De habitattypen waarvoor het gebied wordt aangemeld komen niet in de strook ten noorden van de Meije voor. Op de graslanden ligt vrijwillige aankoop.

Zie het antwoord bij reactie 1775.

#1358 Aktiegroep “Veenweidegebied in Nood” i.o.

Voorstel om te bezien of het uitbreidingsplan “De Zevensprong” gelegen buiten de begrenzing van het gebied kan worden voorkomen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het desbetreffende gebied niet van direct belang is voor de instandhouding van het gebied.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel voor toevoeging van de Bovenlanden Kromme Mijdrecht, de polder tussen Nieuwkoop en Noorden en de Kouspolder bij de Nieuwkoopse Plassen. Het is een betere biotoop voor soort 1340, een aanmerkelijk vergroting van habitattype 3150 en ook van groot belang voor de soorten 1134 en 1149, alsmede het fourageergebied van 1318.

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat bedoelde gebieden (nog) geen duidelijk onderdeel uitmaken van het plassen- en moerasgebied. Het zijn nog agrarische gronden die mogelijk op termijn van betekenis worden voor de instandhouding van het gebied. De Bovenlanden Kromme Mijdrecht (in het Natuurgebiedsplan aangeduid als “Wilnis-Vinkeveen”) zijn graslanden in gebruik voor de veehouderij, die zullen worden ontwikkeld als bloemrijk grasland en gaan mogelijk op langere termijn in de richting van nat grasschraalland. Het gebied ligt gescheiden van het aangemelde gebied door de Kromme Mijdrecht (vaart). Natuurdoelen voor de beide andere gebieden zijn nog niet vastgesteld.

#1614/1692 De Vlinderstichting

Voorstel om de begrenzing uit te breiden naar het zuiden met schraallanden langs de Meije. Dit vanwege hoge kwaliteit van Eu-Molinion ter plekke.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. Naar thans blijkt is dit gezien de kwaliteit van het betreffende blauwgrasland en de mate waarin dit habitattype in Nederland voorkomt ten onrechte buiten de begrenzing gehouden. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal dit worden heroverwogen.

#1775 Gemeente Bodegraven

Voorstel om de begrenzing van het gebied te beperken tot het huidige natuurgebied in Nieuwkoop. Het gedeelte aan Noordkant van de Meije nu nog weidegebied. Het is zowel feitelijk als juridisch onjuist dit gebied al als habitatgebied aan te wijzen. De gebieden zijn nog niet verworven als natuurgebied. Gezien de rijksbezuinigingen op natuuraankoop wordt niet verwacht dat dit op korte termijn zal gebeuren.

Het voorstel is niet overgenomen. De graslanden en sloten langs de zuidrand van gebied zijn wel degelijk van belang voor diverse soorten waarvoor het gebied is aangemeld, zoals de bittervoorn, kleine modderkruiper en de meervleermuis. In het oostelijk deel van het gebied is een aanzienlijk deel van deze gronden in eigendom van Natuurmonumenten. De begrenzing van het gebied, aan de zuidzijde gevormd door de sloot langs de Meije en Boschwetering, is overigens (vrijwel) gelijk aan die van het onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebied.

Gebied 50 - Noordhollands Duinreservaat

#1084 Gemeente Beverwijk

Voorstel om de zuidgrens van het gebied ter hoogte van de Banjaert en Vondeloord op de gemeentegrens van Beverwijk te laten lopen. Beide gebieden kennen een woon- en recreatiefunctie en zijn qua inrichting en gebruik anders dan het Noord-Hollands Duinreservaat.

Het voorstel is overgenomen, omdat bebouwing geen onderdeel uitmaakt van de aangemelde gebieden, voor zover het geen wezenlijke bijdrage levert aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten. Daar ze beide aan de rand van het gebied zijn gelegen, zijn beide ook op de kaart buiten de begrenzing van het gebied gebracht.

#1104 Vereniging Zeedorpenlandschap Wijk aan Zee

Voorstel om het gebied Dorpsduinen (9, 6 ha) op te nemen in de begrenzing. Het gehele gebied bestaat uit bijzonder compleet ontwikkeld habitattype 2130. Behalve alle relevante soorten van de geslachten bremraap, silene en wondklaver, komt hier ook de uiterst bedreigde orchidee hondskruid in grote aantallen voor. Een

recente publicatie en kaart zijn bijgevoegd.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen, gelet op de enigszins geïsoleerde ligging aan de zuidkant van het Noordhollands Duinreservaat. Het bedoelde duinterrein (Dorpsduinen) ligt net ten zuiden van het aangemelde gebied min of meer omsloten door de bebouwing van Wijk aan Zee en twee wegen naar het strand. Het gebied herbergt als “zeedorpenlandschap” inderdaad enkele kenmerkende soorten van het verbond van droge, kalrijke duingraslanden (polygalo-koelerion) zoals hondskruid, nachtsilene en bitterkruid. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding van dit gebied met bedoeld terrein nader worden gezien in het licht van de botanische betekenis van de dorpsduinen afgezet tegen die van het aangemelde gebied.

#1325 Landschap Noord-Holland

Voorstel om enkele (op kaart aangegeven) percelen toe te voegen ter hoogte van Bakkum Noord (eigendom van Landschap Noord-Holland) vanwege het voorkomen van habitattypen 2130, de overgangen naar habitattypen 2160 en 2170, alsmede potentieel habitat voor de gevlekte witsnuitlibel.

Het voorstel is overgenomen vanwege het voorkomen van genoemde duinhabitattypen; beide percelen in de binnenduinstrand maken onlosmakelijk onderdeel uit van het duingebied.

#1513 PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland

1. *Voorstel om habitattypen 2190 en soort 1014 toe te voegen, maar om habitattypen 2110 te verwijderen, omdat deze laatste niet voorkomt.*
2. *Voorstel om een 60 ha groot nieuw duingebied tussen de noordpier bij IJmuiden en het dorp Wijk aan Zee waar habitattypen 2110 voorkomt toe te voegen.*

1. De voorstellen zijn overgenomen.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het nogal geïsoleerd is gelegen en vrijwel alle andere plekken met dit duinhabitat reeds in de aangemelde gebieden liggen.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om toevoeging van enkele weggelaten kleine delen duin (o.a. Vennewater, de Zuidelijke punt van het Koningsbosch Zuid, het duin ten Noorden van Duinweg, het Tussenduin en het hele complex van het 100 ha duinterrein rond het psychiatrisch ziekenhuis Duin en Bosch) en de duinen bij Wijk aan Zee, vanwege de aanwezigheid van habitattypen 2130 en de aanmelding van een afgerond duingebied

De voorstellen zijn niet overgenomen. De “weggelaten kleine delen” betreffen slechts terreinen aan de duinstrand of buiten het eigenlijke duingebied waarvan de betekenis voor het gebied als geheel gering is of niet duidelijk is. Het ziekenhuisterrein, gelegen aan de rand van het gebied tegen de bebouwde kom van Castricum, bestaat uit een gebouwencomplex met verhardingen. De betekenis van dit bebouwde terrein voor de instandhouding van de duinhabitats waarvoor dit gebied is aangemeld, is gering. Voor het gebied bij Wijk aan Zee geldt voor de duinen ten zuiden van Wijk aan Zee dat de meerwaarde van deze uitbreiding (deels overlappend met voorstel #1513, punt 2) gering is, mede gelet op het feit dat vrijwel alle duingebieden van Nederland zijn aangemeld waardoor de landelijke dekkingsgraad van alle duinhabitats ruim boven de 80% ligt. Voor de dorpsduinen rond Wijk aan Zee wordt u verder verwezen naar het antwoord bij 1104.

Gebied 51 – Noordzeekustzone

#965 W. Penning

Voorstel om habitattypen 2110 en wellicht ook habitattypen 3110 toe te voegen.

Zie het antwoord onder reactie 965 bij gebied 16 (Duinen Schiermonnikoog).

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om de zeewaartse begrenzing uit te breiden tot 20 meter dieptelijn, om daardoor wel een dekkingspercentage van 60 procent te behalen en meer rekening te houden met leefgebieden van de zeehond en de grijze zeehond. Op zijn minst moet de grens worden gelijk getrokken met de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied. De interpretatie van habitattypen 1110 is nu niet in overeenkomst met de “Interpretation

Manual". Met de huidige begrenzing wordt afgeweken van algemene uitgangspunten 'herkenbare eenheden' en 'aansluiting bij administratieve grenzen'. De huidige begrenzing lijkt ingegeven door economische motieven. Blijkens jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zou duidelijk zijn dat dergelijke overwegingen bij de selectie en de begrenzing van de gebieden ingevolge art. 4 Habitatrictlijn geen enkele rol mogen spelen.

Voor het betreffende habitatype 1110 zijn voorlopig alleen gebieden binnen de kustzone geselecteerd. Daarbij is de begrenzing van de eerdere aanmeldingen gehandhaafd. Voor het betreffende habitatype heeft Nederland blijkens de beoordeling van eerdere biogeografische seminars voldoende gescoord. Tijdens het laatste biogeografische seminar van juni 2002 is afgesproken om een "marine review" te doen voor dit habitatype en voor de soorten grijze zeehond (1364), bruinvis (1351) en zeehond (1365). De beoordeling van dit habitatype buiten de territoriale wateren op het Nederlands Continentaal Plat is opgeschort, totdat in Europees verband meer duidelijkheid bestaat over de exacte omschrijving van dit habitatype, andere mariene habitatypen en mariene soorten in de Noordzee. In dit verband worden ook selectiecriteria verder uitgewerkt. Het ligt in de rede om een en ander in samenhang met de huidige begrenzing Noordzeekustzone en de Voordelta te bezien.

#1211 Gemeente Terschelling

Voorstel voor verwijdering van het zeestrand, omdat het niet valt onder habitatype 1110.

Het voorstel is niet overgenomen. Zeestranden horen in ecologisch opzicht onlosmakelijk bij de Noordzeekustzone en vormen een schakel tussen de eveneens aangemelde duingebieden en de open zee.

#1657 Milieuorganisatie de Noordzee

1. *Stichting de Noordzee is van mening, dat de hele Noordzeekustzone, van de Belgische tot de Duitse grens en tot de werkelijke 20m dieptelijn zich kwalificeert als Natura 2000 gebied, deels vanwege habitats en soorten, deels vanwege vogels. Onduidelijk is waarom buiten de Voordelta en Noordzeekustzone geen gebieden zijn opgenomen.*
2. *Stichting de Noordzee is het niet eens met de gekozen begrenzing van de Noordzeekustzone. Begrenzing moet zijn gebaseerd op wetenschappelijke criteria en niet op bestuurlijke. De werkelijk -20 meter dieptelijn had aangehouden moeten worden. Dit op basis van habitatype 1110 en het voorkomen van gewone en grijze zeehonden en de bruinvis. Gemeld wordt dat het hele gebied door de IMO is aangewezen als PSA.*

Zie het antwoord bij 1166.

#1770 Waddenvereniging

Voorstel tot uitbreiden gebied tot 20 meter dieptelijn vanwege voorkomen soorten 1095, 1099 en 1103 en foerageerfunctie voor aangemelde soorten.

Zie het antwoord bij 1166.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de zeewaartse begrenzing op zijn minst gelijk te trekken met die van de Vogelrichtlijn, vanwege diverse redenen:

- *Binnen de huidige begrenzing is slechts een fractie van habitatype 1110 aanwezig, dat zich volgens de Interpretation Manual kan uitstrekken tot (minstens) de diepte lijn van 20 meter. Dit is in strijd met het uitgangspunt dat de aanwezige habitatypen uitgangspunt vormen voor de begrenzing.*
- *Er wordt afgeweken van de algemene uitgangspunten "herkenbare eenheden" en aansluiting bij administratieve grenzen".*
- *De voorgestelde begrenzing maakt beheer en bescherming van het gebied nodeloos ingewikkeld door zonder opgave van redenen onder de Habitatrictlijn een veel kleiner gebied aan te wijzen dan onder de Vogelrichtlijn.*
- *De Interpretation Manual noemt als typische soorten voor dit habitatype zwarte zee-eend, roodkeelduiker en parelduiker, die in het gehele gebied tot de dieptelijn van 20 meter voorkomen. Dit benadrukt nog eens dat de huidige zeewaartse begrenzing geen enkel verband heeft met de ecologische grenzen van het habitatype.*

- *Door uitbreiding tot begrenzing volgens de Vogelrichtlijn wordt het streefpercentage van 60% dekking wel gehaald, in plaats van de 40% die de aanmelding nu haalt.*
- *De huidige zeevaartse begrenzing houdt geen rekening met de leefgebieden van zeehond en grijze zeehond, waarvan de Waddenpopulaties zich met name in de wintermaanden deels in de aangrenzende kustzone van de Noordzee ophouden. De dieptelijn van 5 meter heeft voor beide soorten geen enkele ecologische betekenis en loopt dwars door het leefgebied heen.*
- *De huidige begrenzing lijkt vooral ingegeven door economische motieven. Uit jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie is echter duidelijk dat dergelijke overwegingen bij de selectie en de begrenzing van gebieden ingevolge artikel 4 van de Habitatrictlijn geen enkele rol mogen spelen.*

Zie het antwoord bij 1166.

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel voor volledige overeenstemming qua begrenzing met PKB Waddenzee.

Zie het antwoord bij 1166.

Gebied 52 - Oldematen en Veerslootlanden

#1184 RAVON

Voorstel om Regerens Gracht toe te voegen vanwege het voorkomen van de grote modderkruiper.

Dit voorstel is overgenomen, omdat de Regerens Gracht een belangrijk deel is van het leefgebied van de grote modderkruiper. Het gebied is geselecteerd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor deze soort.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om verharde wegen als begrenzing aan te houden. Begrenzing aan noordwestpunt gaat nu dwars door topografische- en kadastrale percelen heen.

Dit voorstel is overgenomen, omdat de weg (Dekkersland) in het noorden en de vaart (Stadswijk) in het westen een duidelijker en logischer begrenzing vormen, waardoor geen percelen meer worden doorsneden.

#1589 Gemeente Staphorst

Voorstel om begrenzing in overeenstemming te brengen met landschapsgebiedsplan Overijssel (april 2001), natuurgebiedsplan/beheersgebiedplan (oktober 2002) en het plan zoals vastgesteld met betrekking tot de ruilverkaveling Rouveen. De grondslag van de begrenzing is onduidelijk (documentatie en inventarisaties).

De begrenzing van het gebied is in eerste instantie bepaald aan de hand van het voorkomen van blauwgrasland (habitattypen 6410) en de grote modderkruiper (sloten). Daarnaast is het gebied ook aangemeld voor (en begrensd ten behoeve van) twee andere habitattypen en twee andere vissoorten. De begrenzing van de gebieden wordt in de eerste plaats bepaald door de verspreiding van de habitattypen en soorten waarvoor het is aangemeld. De begrenzing van het aangemelde gebied is ruimer dan de begrenzing in het natuurgebiedsplan vanwege de waarden in de sloten. Natuurgebiedsplannen zijn alleen gebruikt om tot logische eenheden te komen en voor de toevoeging van eventuele rand- en bufferzones.

Gebied 53 - Oosterschelde

#1129 Het Zeeuwse Landschap

1. *Voorstel om aan begrenzing toe te voegen: Noord-Beveland “Waterhoefje” en “Rietputten” beiden in beheer stichting Zeeuws Landschap.*
  2. *Voorstel om aan begrenzing toe te voegen de ‘Bruintjeskreek’ op St. Philipsland, welke in beheer is bij Zeeuwslandschap. Dit vanwege sterke ecologische relatie tussen Bruintjeskreek en de eigenlijke Oosterschelde.*
  3. *Voorstel om de soort zeehond toe te voegen.*
1. Van de twee voorgestelde toevoegingen langs de dijk van Noord-Beveland is er één overgenomen: Waterhoefje dat nauw samenhangt met de ernaast gelegen inlaag. De Rietputten is daarentegen niet

- toegevoegd omdat het binnendijks van de inlaag aan de zuidzijde van de weg is gelegen.
2. Ook de Bruintjeskreek op St.-Philipsland is niet toegevoegd omdat deze bijna 1 km verwijderd van de Oosterschelde is en er geen directe relatie mee heeft.
  3. Het voorstel het gebied ook aan te melden voor de zeehond is overgenomen.

#1335 Zeeuwse Milieufederatie

Voorstel om enkele gebieden toe te voegen, om een ecologische samenhangend gebied te verkrijgen. Enkele reeds ingerichte natuurontwikkelingsgebieden in het kader van Plan Tureluur aan de Zuidkust van Schouwen ontbreken, met name deelgebied 1 ten westen van de Slikweg en deel 3 ten zuidoosten van de Bootsweg. Zie het antwoord op reactie 1525.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel om deelgebieden 4 t/m 11 van plan Tureluur (Zuidkust Schouwen) en de inlaag de Val ten zuiden van Zierikzee (kwalificatie o.g.v. habitattypen 1310 en 1330) toe te voegen.

Het voorstel om de inlaag “de Val” ten zuiden van Zierikzee toe te voegen is overgenomen, omdat het nu overeenkomstige habitats heeft als de aangrenzende Inlaag Zuidhoek. De overige voorstellen voor uitbreiding conform Plan Tureluur zijn niet overgenomen, omdat de betekenis van de diverse deelprojecten voor relevante habitattypen en soorten beperkt is.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

1. *Type 1160 geeft bescherming aan het open water van de Oosterschelde, echter niet aan de eb droogvallende gebieden noch de schorren. Uit de beschrijving van dit habitatype valt niet op te maken dat intergetijdegebieden ook onder de habitat vallen.*
  2. *Waarom is het gebied niet aangemeld voor soort 1365?*
  3. *De Oosterschelde moet ook worden aangemeld voor type 1140.*
  4. *Het is correct alle drie de typen schorren aan te melden.*
  5. *De keuze waarom welke gebieden wel en/of niet zijn aangemeld, wordt niet gemotiveerd.*
  6. *Bij de begrenzing lijken onlogische keuzen gemaakt te zijn (bijv. helft van Plan Tureluur).*
  7. *Bij de binnendijkse gebieden zijn er die voldoen aan de beschrijving van type 1340 en 7210.*
  8. *In het Lijstdocument is de Oosterschelde niet vermeld bij de noordse woelmuis.*
  9. *De Oosterschelde was eerder aangemeld, maar toen nog inclusief Zoomer en Markiezaat.*
1. Habitatype 1160 (“grote, ondiepe krek en baaien”) is op landschapsniveau gedefinieerd en omvat zowel het permanente water als de aan eb en vloed onderhevige delen van de krek en baaien. Dit blijkt ook uit het feit dat de karakteristieke vegetatie van klein zee gras vooral voorkomt in het intergetijde gebied (vgl. Interpretation Manual of European Union Habitats (1999) uitgegeven door de Europese Commissie). Voor een meer uitgebreide beschrijving van het betreffende habitatype wordt verwezen naar het boek “Europese Natuur in Nederland: Habitattypen” van Janssen en Schaminee (KNNV, 2003).
  2. Het voorstel het gebied ook aan te melden voor de zeehond (1365) is overgenomen.
  3. Zoals in het Lijstdocument is aangegeven maken de slikwadden en zandplaten van de gebieden Oosterschelde en Westerschelde onderdeel uit van respectievelijk de habitattypen 1160 en 1130.
  4. Het gebied is, naast voor habitatype 1160, verder geselecteerd voor habitatype 1330 (“Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie”) en verder ook aangemeld voor de beide andere kweldertypen (1310 en 1320).
  5. Het gehele Oosterscheldebekken (tot de waterkerende dijken) is aangemeld plus binnendijkse inlagen die een relatie hebben met de Oosterschelde en van belang zijn voor één of meer habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangemeld.
  6. Zie het antwoord op reactie 1525.
  7. Habitatype 1340 komt in Nederland niet voor en is ook niet opgenomen op de Nederlandse referentielijst: het gaat om “non-coastal natural salt basins” (Interpretation Manual of European Union Habitats, Europese Commissie 1999). Zeeland valt buiten het zwaartepunt van de verspreiding van habitatype 7210 (“kalkhoudende moerassen met galigaan [...]”). Belangrijke voorkomens van dit type zijn in Zeeland niet of nauwelijks aanwezig (zie ook de verwijzing gegeven onder punt 3-4). De

binnendijkste typen zijn aangemeld als de andere habitattypen 1310 en 1320. Ook komt er het habitatype 7140 voor.

8. Dit gebied is niet geselecteerd voor de noordse woelmuis en heeft daardoor geen vermelding in het Lijstdocument. Het gebied is wel voor deze soort aangemeld, wat terug te vinden is in het Gebiedendocument.
9. Markiezaat en (delen van het Zoommeer) maken geen onderdeel meer uit van deze aanmelding omdat door de aanleg van de Oesterdam in 1987 beide gebieden geen onlosmakelijk onderdeel meer zijn van het zoute Oosterscheldebekken. Beide gebieden zijn ook niet afzonderlijk opgenomen omdat geen van beide kwalificerende habitattypen of soorten herbergt (zie ook het antwoord op reactie 1584).

#1584 Brabants Landschap

Voorstel om het deelgebied Markiezaat weer aan te melden. Nu is het een zeer waardevol brakwatermoeras (habitatype 1310). Het gebied ontwikkelt zich weliswaar naar zoetwatermoeras, maar de huidige waarden zijn maatgevend voor aanmelding. Ook komt er het habitatype 3140 voor. Naast bescherming in het kader van Vogelrichtlijn en Natuurbeschermingswet verdient het ook bescherming in het kader van de Habitatrictlijn.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied zich niet afzonderlijk kwalificeert voor enig habitatype en soort. Zoute schorren zijn ruim vertegenwoordigd in de gebiedselectie (in feite is zelfs meer dan 95% van de landelijke oppervlakte gedekt). Bovenal kan de zoute vegetatie er niet duurzaam in stand worden gehouden door de voortgaande verzoeting.

#2050 Provincie Zeeland

Voorstel om de Oosterschelde ook aan te melden voor de zeehond.

Het voorstel het gebied ook aan te melden voor de Zeehond is overgenomen.

Gebied 54 - Ossendrecht

#754 Erven A.P.A.M. van Agtmaal

Voorstel om de percelen bekend onder het Huijbergen sectie C 1141, 1143 en 1145 binnen de begrenzing te brengen.

Het voorstel is overgenomen, omdat op deze wijze een logischer begrenzing is verkregen gebruikmakende van topografische lijnen (verharde weg en bosrand). Hiermee wordt ook voorkomen dat de gebiedsgrens dwars door het betreffende bosperceel loopt.

#780 “Wij Vrouwen Willen” Putte

Voorstel tot toevoegen van een gebied rond de Kooisloot vanwege het voorkomen van de amfibiesoorten vinpoot-, alpenwater- en kleine watersalamander, middelste groene kikker, kleine groene kikker, groene kikkercomplex, bruine kikker en gewone pad.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bedoelde uitbreiding niet ecologisch is onderbouwd uitgaande van de habitattypen en soorten uit respectievelijk bijlage I en II van de Habitatrictlijn. De genoemde amfibieënsoorten behoren niet tot de soorten welke zijn opgenomen in bijlage II (zie Verantwoordingsdocument, Algemene uitgangspunten).

#1504 Namiro

Gebied De Kooi gelegen tussen Kortenhoeff en Mattemburgh zou toegevoegd moeten worden aan de begrenzing. Het aantal soorten en amfibieën dat in dit gebied voorkomen is uniek voor Nederland. Het gebied heeft een sterke ecologische relatie met Kortenhoeff en vormt de ecologische verbinding tussen Kortenhoeff en Mattemburgh (beide gebieden onderdeel van Habitatrictlijngebied).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bedoelde uitbreiding niet ecologisch is onderbouwd uitgaande van de habitattypen en soorten uit bijlagen I en II van de Habitatrictlijn. Alleen op basis van deze waarden kunnen gebieden worden aangemeld.

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Verzoek om uitleg waarom het Gebied Ossendrecht voor veel minder habitats is aangemeld dan het Belgische gebied “Kalmthoutse Heide (BE100015), terwijl het er goed op aansluit.*
  2. *Voorstel om bosgebieden rond Ossendrecht toe te voegen, alsmede de gradiëntzone naar de Noordpolder.*
1. De aangrenzende “Kalmthoutse Heide” in Vlaanderen is aangemeld voor zeven habitattypen waarvan vier niet in het Nederlandse gebied voorkomen (nrs 2330, 3110, 4030 en 7150). Habitatype 2330 (“open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen”) is gebonden aan stuifzanden die in het Nederlandse deel niet of nauwelijks en in het Belgische deel over relatief grote oppervlakte voorkomen. In het Nederlandse deel worden de zwakgebufferde vennen gerekend tot habitatype 3130 dat nauw verwant is aan type 3110 waarvoor de Kalmthoutse Heide is aangemeld. Habitatype 4030 (“Droge heide”) is volgens de Nederlandse interpretatie beperkt tot heidevelden anders dan die voorkomend op binnenlandse stuifduinen (zie Janssen & Schaminée 2003). Ossendrecht betreft heide op stuifduinen en behoort tot habitatype 2310 (“Psammofiele heide met Calluna en Genista”). Habitatype 7150 (“Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond”) komt in het Nederlandse deel niet voor. De betreffende vegetatie komt mogelijk wel voor op plagplekken in vochtige heide, maar deze worden in Nederland niet tot het betreffende habitatype gerekend (zie [Lijstdocument](#)).
  2. Het gebied is geselecteerd voor het habitatype 2310 (“Psammofiele heide met struikhei (Calluna) en stekelbrem (Genista)”) en de drijvende waterweegbree. Verder is het gebied ook aangemeld voor habitattypen 3130 (“Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de oeverkruid-orde (...) en/of de dwergbiezen-klasse (...)”) en 4010 (“Noord-Atlantische vochtige heide met dophei”). In de omgeving komen geen bostypen voor die behoren tot habitattypen van de Habitatrichtlijn. Er bestaat dan ook geen aanleiding het gebied uit te breiden met bosgebieden rond Ossendrecht. Ook de genoemde gradiëntzone lijkt van weinig betekenis in het kader van de maatregelen die onder de Habitatrichtlijn dienen te worden genomen.

Gebied 55 - Regte Heide en Riels Laag

#1584 Brabants Landschap

1. *Voorstel om een natuurherstelproject in een gedeelte van Rielse Laag toe te voegen. Nu zijn eerste soorten van de oeverkruid-orde waargenomen.*
  2. *Voorstel tot uitbreiding van begrenzing in zuidelijke richting, omdat het gebied van belang is voor vogels waaronder de dodaard, grutto, wulp, ijsvogel en kwartelkoning.*
1. Het eerste voorstel is overgenomen, omdat de ontstane drassige laagten in het beekdal van de Lei ten westen van het heideveld een integraal onderdeel uitmaken van het gebied (mede gelet op de ontwikkeling van habitatype 3130). Tussen Riel en Riels Hoefke omvat het gebied de gehele oostzijde van het beekdal. Ten zuiden van Riels Hoefke is het beekdal uitgebreid tot de bosrand van Papelmoeren. Het gebied vormt nu, vooral uit beheerstechnisch oogpunt een logischer eenheid.
  2. Het tweede voorstel tot verdere uitbreiding van het gebied in zuidelijke richting (Ooievaarsnest) is niet overgenomen, omdat het hierbij kennelijk vooral gaat om vogelwaarden, die bij de selectie van gebieden onder de Habitatrichtlijn geen rol spelen.

#1755 Gemeente Goirle

Voorstel om enkele gebieden buiten de begrenzing te halen, die conflicteren met de bedoelde status van het gebied: enkele percelen, gesitueerd aan op de oostgrens gelegen aan de Fokmast, zijn in het geldende bestemmingsplan Buitengebied bestemd tot Bedrijfsdoeleinden (o.a. afvalstoffenterrein) en worden ook zodanig gebruikt, overige gronden grenzend aan de Fokmast, welke globaal zijn gesitueerd tussen de Tweede Dijk en de Nieuwkerksedijk, in hoofdzaak in gebruik als agrarische productiegrond, verder nog een tweetal voormalige vuilstortlocaties.

De voorstellen zijn overgenomen voor zover het het bedrijventerrein aan de Fokmast en de aangrenzende cultuurgronden ten zuiden daarvan betreft tot aan de bosrand. De bedoelde percelen aan de oostrand van het gebied zijn niet van direct belang voor de instandhouding van het gebied.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om aan te sluiten bij de EHS-begrenzing, dus het toevoegen van Brakelsche Heide, stroomgebieden Lei en Poppelse Lei en verbinding naar gebied 36.

De voorgestelde uitbreidingen zijn slechts ten dele overgenomen. Door de uitbreiding in het Riels Laag (zie het antwoord op reactie 1584) valt het beekdal van de Lei nu over een lengte van 4 km binnen de begrenzing van het gebied. Het beekdal van de Poppelsche Leij, die ten oosten van de Regte Heide loopt, is niet toegevoegd omdat dit gebied voor zover bekend geen in het kader van de Habitatrictlijn bijzondere natuurwaarden herbergt. Het gebied is verder ook niet uitgebreid met de ten westen van het Riels Laag gelegen Brakelsche Heide omdat deze grotendeels (met name het aangrenzende deel) uit naaldbos bestaat. Er is ook geen verbindingzone tot stand gebracht met het oostelijk deel van Kempenland omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrictlijn ("met name om Natura 2000 ecologisch meer coherent te maken, streven [de Lid-Staten] ernaar een adequaat beheer te bevorderen van landschapselementen die van primair belang zijn voor de wilde flora en fauna. Het gaat daarbij om elementen die door hun verbindingfunctie essentieel zijn voor de migratie, de geografische verdeling en de genetische uitwisseling van wilde soorten."). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4 aangewezen Habitatrictlijngebieden.

Gebied 56 - Ringselven en Kruispeel

#757 A. de Roo

Voorstel om Weerter- en Budelerbergen weer op te nemen.

Zie het antwoord op reactie 1794, punt 1.

#873 Gemeente Cranendonck

#1789 Budel Zink B.V

Voorstel om de klaarvijvers, die via een weg en de spoorlijn afgescheiden zijn van het Ringselven, te verwijderen volgens bijgevoegd kaartbeeld.

Het voorstel is overgenomen, omdat de bedoelde klaarvijvers in hun huidige functie geen bijdrage kunnen leveren aan de instandhouding van het gebied.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

#790 Vogelwacht Weert e.o.

#848 Milieudefensie Weert e.o.

#953 Vrienden der Natuur, Weert

#1068 IVN Weert e.o.

Voorstel om een aanzienlijk deel van het grensoverschrijdend landschap Kempenerbroek toe te voegen aan de begrenzing: Laurabossen, Kettingdijk, Wijffelterbroek, de Krang, Areven en Stampheide. Reden hiervoor zijn:

- *Het is essentieel dat Nederlandse en Belgische Habitatrictlijngebieden op elkaar aansluiten.*
- *Het is goed mogelijk, omdat Natuurmonumenten hier al veel eigendommen heeft.*
- *Habitattypen en -soorten waarvoor de Belgische zijde is geselecteerd, komen ook aan Nederlandse zijde voor: elzenbroekbossen met kwel in "De Krang", elzen/essen broekbos in doorstroommoeras in*

“Wijffelterbroek” en elzenbroekbos met rietlandschap in “Stramproierheide”. Verder ook de soorten drijvende waterweegbree en kamsalamander (in “De Krang”).

- *Het Kempenerbroek is een grensoverschrijdend landschap met Europese erkenning: het omvat 13 natuurgebieden. In België zijn alle 7 aangemeld, in Nederland geen enkele. Het Kempenerbroek in Nederland wordt vanuit het Kempisch Plateau gevoed met regenwater.*

Dit gebied grenst niet aan een door Vlaanderen onder de Habitatrictlijn aangemeld gebied maar wel aan het Vogelrichtlijngebied Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Mariahof en Stamprooierbroek. Iets oostelijker loopt ter hoogte van Stramproy bij Weert overigens wel het Habitatrictlijngebied Abeek met aangrenzende moerasgebieden (BE2200033, 2523 ha; zie Belgisch Staatsblad 17/8/2002) langs de Nederlands-Belgische grens, maar daar liggen in Nederland geen in dit kader relevante natuurgebieden langs de grens (zie ook het antwoord op reactie 1794). Grensoverschrijdende gebieden zijn in aanvulling op de algemene selectiecriteria slechts geselecteerd indien aan beide zijden van de rijksgrens dezelfde habitattypen of soorten worden aangetroffen. Het grensoverschrijdend karakter van natuurgebieden is op zichzelf dus niet voldoende (zie Verantwoordingsdocument, paragraaf 4, 2e stap). Verder maken de genoemde vegetatietypen “dotterbloemgraslanden”, “elzen/ essen broekbos in doorstrommoeras” en “elzenbroekbos met rietlandschap” geen onderdeel uit van één van de habitattypen die voorkomen in bijlage I van de Habitatrictlijn. Elzenbroekbossen met kwel vallen slechts onder habitatype 91E0 voor zover deze beekbegeleidend zijn of als het gaat om bronnetjesbos (zie de Interpretation Manual of European Union Habitats (1999) uitgegeven door de Europese Commissie en de aanvullende interpretatie daarop in Janssen & Schaminée (2003)).

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Voorstel tot uitbreiding met: belangrijke moerasdelen (type 7210) bij de zinkfabriek; wateren (type 3130) ten noorden van de zinkfabriek; vochtige heide (type 4010): Loozerheide, Budelerbergen; droge heide (type 2310): Budelerbergen; zandverstuivingen (type 2330): Loozerheide, Budelerbergen*
  2. *Ondersteuning van het pleit van Natuurmonumenten om een aanzienlijk deel van het grensoverschrijdend landschap Kempenerbroek toe te voegen aan deze gebiedsbegrenzing. Aan Nederlandse zijde komen ook habitattypen voor die aan Belgische zijde zijn aangewezen, zoals dotterbloemgraslanden (Wijffelterbroek, Kettingdijk, Areven), en elzenbroekbossen met kwel (de Krang), elzen/essen broekbos in doorstrommoeras (Wijffelterbroek) en elzenbroekbos met rietlandschap (Stramproierheide).*
1. De heidevegetaties van de Loozerheide ten noorden van de zinkfabriek zijn niet van voldoende kwaliteit om deze als een apart deelgebied toe te voegen. De heide en stuifzanden van de Weerter- en Budelerbergen (dat met het Weerterbos (gebied 71) en het Ringselven één gebied vormde onder de naam Weerter- en Budelerbergen) zijn van de lijst afgevoerd omdat het gebied niet meer wordt gerekend tot de vijf belangrijkste gebieden voor habitatype 2330 (“Open grasland met buntgras en struisgrassoorten (...) op landduinen”).
  2. Zie het antwoord bij reactie 1523.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de begrenzing te verruimen met aanzienlijke delen van het grensoverschrijdende landschap Kempenerbroek, alwaar aan de Nederlandse zijde Natuurmonumenten veel eigendommen heeft. Dit gezien het belang van het meebegrenzen van de zo belangrijke randzones (zoals ook gedaan in België, Duitsland en Frankrijk), waardoor de aaneengeslotenheid en landschapsecologische samenhang van de aangemelde gebieden aanzienlijk beter wordt.

Zie het antwoord bij reactie 1523.

#2148 Centrale Zandwinning Weert B.V.

Voorstellen om de begrenzing te wijzigen, de concessie uit te zonderen, met daarbij een voldoende ruime milieuzone mede met het oog op de externe werking vanuit de winlocatie en ruimte blijven bieden via de aan- en afvoerroute voor transport met zwaar vrachtverkeer.

Het voorstel is overgenomen. Naar aanleiding van deze reactie is de begrenzing van het gebied rond de Zuid-Willemsvaart ook in ruimer verband gezien. Resultaat hiervan is dat het kanaal en een deel van de aangrenzende gronden buiten de begrenzing van het gebied zijn gelaten, omdat er geen in dit kader van belang zijnde waarden voorkomen (dit geldt voor het kanaal) of duurzame instandhouding niet mogelijk is (dit betreft pioniervegetaties behorende tot habitatype 3130 met een tijdelijk karakter).

Gebied 57 - Rottige Meenthe en Brandemeer

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorste voor het toevoegen van percelen gelegen tussen de huidige noordgrens van het Brandemeer en de Tjongerweg. Deze zijn recent in eigendom gekomen van het Staatsbosbeheer. De landbouwgronden zullen een gelijk karakter krijgen als het deel van het Brandemeer dat al langer dan natuurgebied wordt beheerd (met o.a. kleine modderkruiper).

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal de definitieve begrenzing op dit punt worden gezien. Daarbij zal worden gezien of de bedoelde percelen nodig zijn voor de instandhouding van de waarden waarvoor het gebied is aangemeld en/of voor de coherentie van het Natura 2000 – netwerk.

#1220 Waterschap Sevenwolden

Voorstel om de naam te wijzigen van het gebied. In het Lijstdocument wordt gebied 57 Rottige Meenthe en Oldelaemer genoemd, terwijl in het Gebiedendocument het gebied Oldelaemer juist Brandemeer wordt genoemd. Brandemeer is de correcte benaming van dit gebied.

De naam van het gebied is gewijzigd en is ook verbeterd in het Lijstdocument.

#1614/1692 De Vlinderstichting

Voorstel om de gevlekte witsnuitlibel aan te melden voor dit gebied.

Het voorstel is overgenomen en het gebied is ook voor deze soort aangemeld.

Gebied 58 - Sallandse Heuvelrug

#757 A. de Roo

Voorstel om het gebied weer volledig op te nemen.

Het gebied is in omvang beperkt omdat het omvangrijke en aaneengesloten bosgebied ten zuidoosten van het gebied, dat oorspronkelijk was meebegrensd, geen betekenis heeft voor het Habitatype waarvoor het gebied is aangemeld (4030, Droge Europese heide).

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om droge bossen buiten de begrenzing te brengen.

De begrenzing van het gebied is gelijk aan die van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied. De grens wordt zoveel mogelijk gevormd door landschappelijke overgangen en in het veld herkenbare topografische lijnen: in het westen door de overgang naar cultuurgronden, in het noorden door de provinciale weg N35 en het bosgebied Noetselerberg, in het oosten door het Hexelerbosch en cultuurgronden en in het zuiden door de overgang van heide naar gesloten bos van onder meer het Landgoed de Noetselerberg, Holterberg en het Numandal. Het gebied omvat de heidevelden (habitatype 4030, Droge heide) waarvoor het gebied is geselecteerd alsmede aangrenzende, overwegend uit naaldbos bestaande bossen aan de noord- en westzijde van het gebied. Deze vormen in beheerstechnisch opzicht voor de beide terreinbeherende organisaties (Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) een samenhangend geheel. De overgangen van heide naar bossen vormen een grillige grens, die als gebiedsgrens geen recht doet aan de ecologische relaties tussen de heide en de bosrand.

Gebied 59 - Savelsbos

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om de grens door te trekken tot aan huize St. Joseph en de Orenberg vanwege voorkomen diverse habitattypen en verwerving door Staatsbosbeheer.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de uitbreidingen geen directe samenhang met het gebied hebben en afbreuk zouden doen aan de logische begrenzing (bosrand).

#1772 F. Post

Voorstel om zoom- en mantelvegetaties, aangrenzende bermen, graslanden en kleine enclaves in bosgebieden vanwege de Spaanse vlag toe te voegen.

Nu de Spaanse vlag ook blijkt voor te komen in het Savelsbos is het gebied ook voor deze soort aangemeld (zie gebied 62, reactie 1772). De voorstellen met betrekking tot de begrenzing zijn overgenomen, omdat bedoelde zoomvegetaties een wezenlijk onderdeel uitmaken van het leefgebied van de Spaanse Vlag. De bedoelde zomen maken onderdeel uit van schraal grasland op de overgang van cultuurgronden naar hellingbossen (o.a. Termaardergrub, Scheggeldergrub), die in het Stimuleringsplan Bos Natuur en Landschap zijn aangemerkt als "Nieuwe natuur Reservaats- en Ontwikkelingsgebied".

Gebied 60 - Solleveld

#1368 EIS Nederland

Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de nauwe korfslak (1014), want er zijn wel degelijk vindplaatsen buiten de duinen van Zuid-Holland.

Het voorstel is overgenomen.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel om te begrenzen conform huidige begrenzing Natuurbeschermingswet.

De begrenzing van het gebied is gelijk aan die van het gelijknamige beschermde natuurmonument.

Gebied 61 – Springendal en Dal van de Mosbeek

#1127 Maatschap Sanderling-Dierink

Voorstel voor aanpassing van begrenzing aan de zuidzijde, vanwege het niet voorkomen van de soorten (dit is namelijk grasland en bouwland). De habitattoorten zijn vliegend hert en beekprik, de habitattypen zijn alkalisch laagveen en alluviale bossen met zwarte els en es. De gronden zijn al eeuwen in gebruik als cultuurgrond, het zijn namelijk esgronden.

Op basis van informatie verkregen via het Landschap Overijssel is de begrenzing in westelijke richting verruimd vanwege het aanwezig zijn van het leefgebied van de kever "vliegend hert". Vliegend hert is een houtbewonende soort die het grootste deel van haar leven als larve doorbrengt en slechts korte tijd als volwassen dier. Voor deze soort is het behoud van geschikte bomen rond de essen van groot belang.

#1143/1922 Gemeente Dinkelland

Voorstel om agrarische gebieden buiten begrenzing te halen. Het voorstel is overgenomen: de meeste cultuurgronden tussen de Denekamperweg en de Brandtorenweg zijn voornamelijk buiten de begrenzing gelaten. Zie verder reactie 1508/1803.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstel om voor terrein Hazelbekke, grotendeels eigendom, ook terreinen binnen begrenzing op te nemen die geen eigendom zijn van NB-organisaties. Dit gezien belang als brongebied.

Het voorstel is voornamelijk niet overgenomen. De begrenzing zal in het kader van de voorbereiding van de

aanwijzingsbesluiten worden gezien in relatie tot de instandhouding van de aan de beekdalen gerelateerde habitattypen en soorten.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om geëxclaveerde kleine gebieden, met veelal agrarische bestemming, weer toe te voegen aan de begrenzing. Hier is zelfs een perceel waar de Hazelbeek doorheen stroomt geëxclaveerd. Dit exclaveren miskent de ecologische realiteit en de eenheid van het gebied.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. De begrenzing zal in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten worden gezien in relatie tot de instandhouding van de aan de beekdalen gerelateerde habitattypen en soorten.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om:

1. *Een snipper bij Duitsland aan de noordkant te verwijderen;*
  2. *Een aan de rand gelegen parkeer- en speelplaats te verwijderen;*
  3. *Nieuwe natuur aan de zuidkant toe te voegen;*
  4. *Bij de ‘extra vermelding’ Bronbossen toe te voegen.*
1. De noordgrens van het gebied valt nu geheel samen met de landsgrens met Duitsland.
  2. Het voorstel om de aangegeven parkeer- en speelplaats langs de Bouwmansweg buiten de begrenzing te brengen is overgenomen, omdat het aan de buitengrens van het gebied gelegen terrein geen betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied.
  3. Het voorstel om de “nieuwe natuur” tussen Springendal en de Witte Bergweg (Nutterveld) aan de zuidzijde van het gebied is niet overgenomen, omdat de (hydrologische) betekenis van deze gronden voor de instandhouding van het gebied niet voldoende duidelijk is.
  4. De bedoelde bronbossen vallen onder het habitatype 91EO “alluviale bossen met zwarte els (*Alnus glutinosa*) en es (*Fraxinus excelsior*)”, één van de habitattypen waarvoor het gebied als één van de vijf belangrijkste gebieden is geselecteerd (cq. verbond van els en vogelkers (*Alno-Padion*); zie [Lijstdocument](#)). Het subtype van het plantensociologisch verbond *Alno-Padion* omhelst onder meer de bedoelde associatie goudveil-essenbos (*Carici remotae-Fraxinetum*, zie verder het boek “Europese Natuur in Nederland: Habitattypen, van Janssen en Schaminée (KNNV, 2003)). De bronkruid-associatie maakt geen deel uit van een habitatype vermeld op bijlage I van de Habitatrichtlijn waardoor het niet als apart habitatype voor dit gebied kan worden opgenomen.

#1765 Provincie Overijssel

De keuze voor begrenzing is erg onduidelijk. Diverse recreatiebedrijven en agrarische bouwblokken binnen begrenzing. Bijvoorbeeld in de omgeving van Hezinge. Dit geldt ook voor Mandermaten en ‘uitstulping’ naar het zuidwesten. Hoewel begrensd als beheersgebied, vormt dit geen reden voor aanmelding. Voorstel nauwkeuriger te begrenzen en begrenzing goed te onderbouwen. De provincie biedt ook aan met haar ecologische kennis bouwstenen aan te dragen.

Wat betreft de opmerkingen met betrekking tot de rijksgrens en de begrenzing bij Hezinge (ten noorden van de Hooijdijk) wordt verwezen naar resp. de antwoorden op reacties 1517 en 1801. Ook tussen Vasse en Nutter zijn cultuurgronden buiten de begrenzing van het gebied gebracht. Het voorstel met betrekking tot de Mandermaten en de “uitstulping” hieraan naar het zuidwesten is niet overgenomen, omdat de daar aanwezige eikenhakhoutwallen een wezenlijk onderdeel uitmaken van het leefgebied van het vliegend hert (keversoort), waarvoor het gebied als één van de vijf belangrijkste gebieden is geselecteerd. Overigens zal graag gebruik worden gemaakt van uw aanbod om de ecologische kennis, beschikbaar bij de provincie Overijssel, in te brengen bij het komende proces van definitieve aanwijzing.

#1801 Gemeente Tubbergen

Voorstel om ten noorden van Hezinge landbouwgebied buiten de begrenzing te halen.

Het voorstel om een deel van het agrarisch gebied van het buurtschap Hezinge benoorden de Hooijdijk buiten de begrenzing te houden is overgenomen. De grens is van de Hooijdijk verlegd naar de Schaapskooiweg en de houtwallen/ bosgrens aan de zuidzijde van het Mosbeekdal. De habitattypen en

soorten waarvoor het gebied is aangemeld, komen op de betreffende cultuurgronden niet voor.

#1810 Landschap Overijssel

1. *Voorstel om een aantal goede vliegplekken van het vliegend hert toe te voegen. Met name aan westkant van het begrensde gebied komt de soort voor en daarom wordt voorgesteld om toe te voegen als cement tussen de stenen deel ten noorden van Manderesch, noordrand weg in Mandermaten, twee gebieden met eikenhakhoutwallen en een gebiedje ten westen van het Vassergrafveld.*
  2. *Voorstel om de grens met betrekking tot Duitsland aan te passen. Aan de noordkant bij de grens met Duitsland, is grens erg rafelig én ligt deels in Duitsland.*
  3. *Voorstel om soort 1166(kamsalamander) toe te voegen aan “verder aangemeld voor”.*
  4. *Voorstel om Habitatype 6410 en 7150 toe te voegen aan het Gebiedendocument.*
1. De voorgestelde uitbreidingen bij Mander en ten westen van het Vassergrafveld zijn overgenomen om het gebied beter te laten aansluiten op de het leefgebied van het vliegend hert (cq. plekken waar de soort blijkens recent onderzoek is vastgesteld).
  2. De noordgrens van het gebied valt nu geheel samen met de rijksgrens met Duitsland.
  3. De kamsalamander is toegevoegd aan de lijst van soorten waarvoor het gebied verder is aangemeld.
  4. De blauwgraslandvegetaties waarop wordt gedoeld, vallen onder niet onder habitatype 6410 maar onder type 7230 waarvoor het gebied onder meer is aangemeld. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 (“Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond”), omdat de betreffende vegetatie in het gebied alleen voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het Lijstdocument).

Gebied 62 - St. Pietersberg en Jekerdal

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om de in 2001 gerealiseerde bosaanleg binnen begrenzing op te nemen, vanwege het belang voor slaapmuizen).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bosaanplant niet van direct belang is voor de instandhouding van het gebied. De genoemde slaapmuizen staan niet op bijlage II van de Habitatrichtlijn en daarom kunnen hier geen gebieden voor worden aangewezen of begrenzingen worden aangepast.

#701 ENCI

Voorstel om de begrenzing aan te passen. De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is sinds de aanmelding in 1996 aangepast, maar de begrenzing van de bestaande vergunde activiteit is niet correct aangehouden. Voorstellen:

1. *Delen van het vergunde gebied die binnen het voorgestelde Habitatrichtlijngebied vallen en waarop korte termijn exploitatie is voorzien (D'n Observant en een deel van het ENCI-bos ten westen van de groeve), buiten het Habitatrichtlijngebied laten blijven, omdat deze delen niet van essentieel belang zijn voor de aanmelding.*
2. *Eventueel wel opnemen van een op kaart aangegeven gebied dat binnen de vergunde groeve valt, maar nog niet binnen het Habitatrichtlijngebied. Op dit grasland (habittype schaal grasland) zal niet langer exploitatie plaatsvinden.*

Beide voorstellen zijn overgenomen. D'n Observant en het ENCI-bos zijn ontstaan door het storten van dekgrond en vervolgens bebost. Beide zijn grotendeels respectievelijk deels uit de begrenzing gehaald, omdat er onvoldoende natuurwaarden aanwezig zijn. Er zijn waarnemingen van de Spaanse vlag op D'n Observant bekend, maar het gebied lijkt geen belangrijk onderdeel uit te maken van het leefgebied van de soort. Conform het voorstel is een afgewerkt deel van de groeve (ook wel aangeduid als “ENCI-weide”), met onder meer habitatype 6230, aan het gebied toegevoegd.

#939/2465 Stichting ENCI Stop

Voorstel om de groeve, inclusief afgewerkte delen zoals de ENCI-wei, weer in begrenzing op te nemen. Er is sprake van één ondeelbaar ecosysteem te beginnen met het Maasbos op de oostflank van de St. Pietersberg tot en met het Cannerbos ten westen van het Jekerdal. Het vermoeden bestaat dat de stelling van de ENCI deel uitmaakt van de ontgrondingvergunning voor mergelwinning en de ENCI probeert om d'n Observant in te zetten als wisselgeld voor het verkrijgen per 1 januari 2010 om wederom veel dieper te mogen ontgronden. Bijgevoegd is het Rapport Monitoring van o.a. Rode Lijst soorten op de St. Pietersberg in 2002
 Het voorstel is alleen overgenomen wat betreft de zg. "ENCI-weide". Zie verder het antwoord op reactie 701.

#1200 J. Geraerds

Voorstel om de ENCI-groeve weer in de begrenzing op te nemen.
 Het voorstel is niet overgenomen (zie het antwoord op reactie 701).

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

Voorstel om elk afgewerkt gedeelte van de ENCI zo snel mogelijk de status van beschermd gebied te geven. Er komen nu al talrijke zeer bijzondere soorten voor en de habitattypen 6110, 6120 en 6230 zijn van groot belang. Daarnaast functioneert de ENCI-groeve als een belangrijk en omvangrijk onderdeel van de waterhuishouding in het Jekerdal

#1540 Stichting Milieufederatie Limburg

De ENCI groeve is een voor Nederland unieke habitat met verschillende vleermuissoorten (valse vleermuis, ingekorven vleermuis, franjestaart, meervleermuis) en aantal bijzondere faunasoorten zoals rugstreppad en vroedmeesterpad. Het is daarom belangrijk dat de afgewerkte delen van de groeve onder de Habitatrictlijn worden gebracht. De groeve is ook van belang voor de hydrologische relatie met het Jekerdal.

Het voorstel is deels overgenomen, want een afgewerkt deel van de groeve (met o.a. habitatype 6230) is aan het gebied toegevoegd. Buffer- en randzones en dergelijke zijn slechts opgenomen indien de betreffende gronden reeds in overwegende mate in eigendom zijn bij natuurbeschermingsorganisaties. Of en in welke mate de groeve of aangrenzende terreinen onderdeel vormen van de waterhuishouding zal in het kader van eventueel op te stellen beheersplannen of eventuele vergunningverlening zorgvuldig moeten worden bezien. Voor het overige wordt verwezen naar het antwoord op reactie 701.

#1772 F. Post

Met de aanmelding van alleen de St. Pietersberg voor de Spaanse vlag wordt naar schatting minder dan 20% van het totale Nederlandse leefgebied aangewezen, terwijl een dekkingspercentage van minstens 75% moet worden gehaald. Voorgesteld wordt om ook het Geuldal en het Savelsbos voor deze soort aan te melden
 Het voorstel is overgenomen: naast dit gebied zijn ook Savelsbos en Geuldal voor de soort aangemeld (zie het antwoorden op reacties 1614/ 1692 (Geuldal) en 1772 (Savelsbos)).

#1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg

1. *Voorstel om ook in Nederland de mergelgrotten aan te duiden als beschermt habitat. In Vlaanderen is dit habitatype 8310, gelijke afbakening is wenselijk.*
2. *Voorstel om Bechtsteins vleermuis en grote hoefijzerneus ook op te nemen in de aanmelding van dit gebied, indien zij ook in Nederlands deel voorkomen.*
3. *Verzoek om uitsluitel met betrekking tot enkele Habitattypen: Habitattypen 6110 (kalkminnend grasland op rotsbodem) en 6230 (soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van bergweiden). In Vlaanderen is het laatste habitatype vermeld als de Narduslanden (zure borstelvegetaties en struisgrasvegetaties op zure bodem): mogelijks is hier een interpretatieverschil in de vermelde habitattypen.*

1. Habitatype 8310 ("Niet voor publiek opengestelde grotten") staat voor Nederland niet op de referentielijst. Nederland is van oordeel dat de mergelgroeven niet voldoen aan de definitie van dit type in de Interpretation Manual of European Union Habitats (1999): "Caves not open to the public, including their water bodies and streams, hosting specialised or high endemic species, or that are of paramount importance for the conservation of Annex II species (e.g. bats, amphibians)." Onder

grotten worden natuurlijke hopen in rotsen of andere gesteenten verstaan, terwijl de Limburgse groeven zijn ontstaan door mergelwinning. Vrijwel alle voor overwintering belangrijke mergelgroeven zijn aangemeld op grond van de aanwezigheid van leefgebied voor vleermuizen opgenomen in bijlage II.

2. Beide vleermuissoorten staan voor Nederland niet op de referentielijst vermeld omdat zij slechts incidenteel voorkomen. Selectie van gebieden die voor de instandhouding van deze soorten van belang zijn, is daarom niet mogelijk en niet zinvol.
3. Dit gebied is zowel voor habitatype 6110 ("Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Verbond van Wit vetkruid") als 6230 ("Soortenrijke heischrale graslanden") geselecteerd. Het eerstgenoemde type, waarvoor overigens ook het Waalse deel van de St. Pietersberg is aangemeld, is duidelijk verschillend van heischraal grasland. Habitatype 6110 betreft warmteminnende pioniervegetaties op kalkrijke bodem die in Nederland beperkt zijn tot de randen van mergelrotsen in Zuid-Limburg. De heischrale graslanden van Zuid-Limburg behorend tot de plantengemeenschap van betonie en gevinde kortsteel (*Betonico-Brachypodietum*), groeien daarentegen op kalkarme, zwak zure bodem aan de bovenkant van hellingen. Beide vegetaties zijn sterk verschillend van karakter en soortensamenstelling (Janssen & Schaminée 2003).

Gebied 63 - Strabrechtse Heide en Beuven

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om:

1. *het natuurgebied Sang en Goorkens toe te voegen;*
  2. *het vennencomplex binnen de enclave Braakhuizensche Heide toe te voegen;*
  3. *het bovenstroomse deel van de Kleine Dommel toe te voegen;*
  4. *de heideterreinen binnen de Hubertusbossen toe te voegen;*
  5. *het gebied tevens aan te melden voor type 3160.*
1. Dit voorstel is niet overgenomen, omdat benoorden de rijksweg A67 geen habitattypen voorkomen van het heide- en vengebied waarvoor het gebied is geselecteerd.
  2. Het vennencomplex van de Braakhuizensche Heide is toegevoegd omdat het aansluit op de Strabrechtse Heide.
  3. Het bovenstroomse deel van de Kleine Dommel omvat voor zover bekend geen habitattypen en soorten die in dit kader relevant zijn. Verder wordt dit terrein niet essentieel geacht voor de instandhouding van het gebied.
  4. De begrenzing in het zuiden van de Strabrechtse Heide is aangepast zodat de grens langs en niet dwars over het heideterrein loopt.
  5. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 3160 ("dystrofe natuurlijke poelen en meren"), omdat dit type niet of niet in voldoende representatieve vorm in het gebied voorkomt (zie uitgebreide beschrijving in Janssen & Schaminée 2003).

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel voor het toevoegen van een drietal ecologisch belangrijke zones, die direct grenzen aan het gebied:

1. *De Braakhuizensche heide: vennencomplex met vermoedelijk de belangrijkste dopheidecomplexen van de wijde omgeving. Sluit zeer nauw aan bij het gebied, is in eigendom van het Brabants Landschap en al heel lang beheerd in samenwerking met Staatsbosbeheer;*
2. *Het Dal van de Kleine Dommel: ook de westelijke zijde van de Kleine Dommel is belangrijk. Sommige delen zijn EHS, anderen in bezit van Brabants Landschap. Vanwege de sterke samenhang qua waterhuishouding met het Habitatrictlijngebied hoort het meebegrensd te worden;*
3. *De Hubertusbossen en omgeving: grotendeels een oud landgoedbos, met aan de oostrand heidecomplexen die deel uitmaken van de zuidwesthoek van het gebied.*

1. Zie het antwoord op reactie 932, punt 2.
2. Zie het antwoord op reactie 932, punt 3.
3. De Hubertusbossen en omgeving omvatten voor zover bekend geen habitattypen en soorten die in dit kader relevant zijn (doch zie het antwoord op reactie 932, punt 4). Verder wordt dit terrein niet essentieel geacht voor de instandhouding van het gebied.

Gebied 64 - Vecht en Beneden-Regge

#670 Waterschap Velt en Vecht

Het gebied bevat een aantal terrestrische habitats en soorten die gebonden zijn aan aquatische ecosystemen. Sommige oude meanders langs de Vecht bezitten belangrijke natuurwaarden, maar deze wateren passen slechts ten dele binnen een door het Waterschap na te streven dynamisch, natuurlijk rivierecosysteem. Met het aankoppelen van de oude meanders zal het habitat van de aquatische soorten voor een deel verdwijnen, hetgeen betreurd wordt.

Voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld, worden nog instandhoudingsdoelen geformuleerd. Of er inderdaad sprake is van een probleem, zal in het kader van de instandhoudingsdoelen nader worden geanalyseerd. Aanpassing van de begrenzing voor wat betreft de oude meanders is vanwege de aanwezigheid van relevante habitattypen en soorten niet mogelijk.

#935 Rentmeester van Landgoed Junne

1. *Voorstel om begrenzing te wijzigen zoals aangegeven op bijgevoegde kaart. De Habitattypen waarvoor het gebied wordt aangemeld zijn slechts in mindere mate aanwezig. De ecologische redenen om het gehele bos- en natuurgebied van Junne aan moeten worden gemeld zijn niet duidelijk. In de overige bosdelen wordt volledige houtproductie nagestreefd.*
  2. *Voorstel voor het exclaveren van het vakantiepark Kamp Petiet, omdat uitbreiding is voorzien en dit past binnen het bestemmingsplan.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het bosgebied van het landgoed een onlosmakelijk onderdeel is van het noordelijk deelgebied. Naast de aanwezige habitattypen vormt het de schakel tussen het westelijk deel (Ommen, eigendom Staatsbosbeheer) en het oostelijk deel (o.a. Landgoed Beerse en Beerzerveld).
  2. Het vakantiepark en de zagerij op het landgoed zijn niet apart geëxclaveerd want bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, maken geen deel uit van de aanmelding.

#1184 RAVON

Voorstel om gebied aan te melden voor de grote modderkruiper.

Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor de grote modderkruiper.

#1247/1807 Mts. J. en A.J. Sterken-Brinks

Voorstel om de begrenzing te wijzigen, omdat de nu begrensde esgronden van "De Mars" intensief landbouwkundig worden gebruikt.

Het voorstel is overgenomen: de betreffende aan de rand van het gebied liggende intensief gebruikte cultuurgronden zijn buiten de begrenzing van het gebied gebracht. De betreffende gronden zijn niet van direct belang voor de instandhouding van het gebied.

#1254 Landgoed Stegeren

Voorstel om de begrenzing te beperken, een gedeelte van het landgoed is gewoon agrarisch gebied.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen wegens gebrek aan duidelijkheid over de exacte ligging van de bedoelde percelen. Feit is wel dat de akkerbouwpercelen op de es niet zijn opgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal de opname van bedoelde cultuurgronden nogmaals worden

bezien.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstel om het tussenliggende stuk weer opneemt binnen begrenzing. In het gebied is dit geduid met A: prioritair habitattypen 91EO. In het kleinschalige gebied Eerder Achterhoek komen de habitattypen 7150 en 4010 voor. Gezien de waarden van het gebied Eerder aan de oostzijde van de Regge, en Archem aan de westzijde en de ligging van het richtlijngebied ook dit gebied opnemen binnen begrenzing. Het gebied was eerder van belang voor onder meer de grote en kleine modderkruiper en kamsalamander. Voorstel om de begrenzing weer te verruimen, die in de loop van tijd zodanig is “uitgekleed” dat er geen gronden meer aan kunnen worden toegerekend die onder de noemer ‘Beneden Regge’ vallen. Dit is onterecht vanwege onder meer de aanwezigheid van prioritair habitattypen 91EO.

Het voorstel is overgenomen voor zover het op de kaart aangegeven gebied (Eerder Achterbroek) betreft ten oosten van de Beneden-Regge plus de beekloop zelf (zie ook het antwoord op reactie 1810, punt 4). Redenen hiervoor zijn met name het voorkomen van Dopheide-vegetaties behorende tot habitattypen 4010 en van beide vissoorten van bijlage II. Het voorkomen van de andere genoemde soorten die niet zijn opgenomen in bijlage II heeft bij de keuze en begrenzing van de gebieden geen rol gespeeld. Het gebied is op basis van de beschikbare informatie tevens aangemeld voor de kamsalamander.

#1502 GLTO

Voorstel om alle gronden die in agrarisch gebruik zijn buiten de habitatbegrenzing te brengen (op kaart aangegeven).

Aan het voorstel om integraal agrarische gronden buiten de begrenzing te houden kan in zijn algemeenheid niet worden voldaan. Bepaalde gronden zijn van hydrologisch belang voor de instandhouding van het gebied en zijn om die reden opgenomen. De gronden die zijn aangemerkt als “nieuwe natuur” in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Vecht-Regge (2002) vormen een onlosmakelijk onderdeel van het gebied en zijn binnen de begrenzing gebleven (zie ook het antwoorden op reacties 1247/ 1807 en 1254).

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om habitattypen 2330 toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 1810, punt 1.

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om begrenzing van het agrarisch gebied rondom Arriën nogmaals kritisch te bekijken.

Zie het antwoord op reactie 1247/1807.

#1810 Landschap Overijssel

1. *Voorstel om toe te voegen het habitattypen 2330, dat ontbreekt in het Gebiedendocument. Dit habitattypen komt over behoorlijke oppervlakte en goed ontwikkeld voor in en aan de rand van de stuifzanden van de terreinen Beerze en Lemelerberg.*
  2. *Voorstel om toe te voegen het habitattypen 9190, omdat met name op de Lemelerberg mooi ontwikkelde bossen van dit habitattypen voorkomen.*
  3. *Voorstel om het hele gebied voor habitattypen 5130 aan te melden. Zowel op Lemelerberg als in Beerze komen uitgestrekte jeneverbesstruwelen voor.*
  4. *Voorstel voor uitbreiding van de begrenzing ten zuidwesten van de Regge. Nu valt de begrenzing van gebied uiteen in twee delen, zodanig dat het hele gebied van de Regge buiten begrenzing valt. In dit gebied zijn belangrijke waarden aanwezig en het vormt tevens een belangrijke verbindingzone tussen twee hoofdgebieden. In het voorgestelde gebied komen de volgende soorten voor: 1145 grote modderkruiper en 1149 kleine modderkruiper. Verder zijn er ook veel mooi ontwikkelde bossen en is het zuidoostelijk gedeelte ingericht in het kader van de landinrichting Regge-West. Er is heide geplagd en meanders zijn uitgegraven.*
1. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor habitattypen 2330 (“Open grasland met buntgras en struisgrassoorten (..) op landduinen”).
  2. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor habitattypen 9190 (“Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met zomereik”).

3. Dit gebied is voor het betreffende habitatype geselecteerd (zie [Lijstdocument](#)). Selectie voor een bepaald subtype (cq. Verbond van sleedoorn en meidoorn (Carpino-Prunion) betekent niet dat het gebied alleen daarvoor is aangemeld: de aanmelding betreft het gehele voorkomen van het betreffende habitatype in het gebied.
4. Het voorstel van een verbinding tussen beide deelgebieden is niet overgenomen, omdat het gebied tussen de Hellendoornseweg/Oldersweg en de Beneden-Regge (N347) voornamelijk bestaan uit cultuurgronden, bos, houtwallen en bebouwing die geen wezenlijke betekenis toekomen voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Langs de Beneden-Regge zijn de meeste gronden ter hoogte van het Eerder Achterbroek in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan (2002) aangemerkt als beheersgebied (zie ook het antwoord op reactie 1508).

Gebied 65 - Veluwe

#734 Gemeente Oldebroek

Voorstel om twee gebieden buiten de begrenzing van het gebied te houden, omdat de percelen in deze gebieden geen (hoge) ecologische waarde hebben: het gebied ten zuidwesten van Wezep en het gebied ten zuidoosten van Hattemerbroek onderdeel van het bestemmingsplan Oldebroek-Zuid.

Het eerste voorstel is niet overgenomen, omdat de grens hier de bosgrens volgt zoals die ook is aangehouden voor het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN). Het tweede voorstel is overgenomen. Het betreffende gebiedje ten oosten van de Hanesteenseweg is buiten de begrenzing gebracht omdat het in dit kader niet van betekenis is en buiten het Centraal Veluws Natuurgebied is gelegen (de genoemde weg vormt aldaar de CVN-grens).

#894 Administratie Middachten

Voorstel om het Landgoed Middachten niet mee te begrenzen, omdat de aangemelde habitattypen en soorten niet voorkomen, en elders op de Veluwe veel betere condities aanwezig zijn.

#986 't Schoutenhuis namens Stichting Oranje Nassau's Oord

Voorstel om het landgoed Oranje Nassau's Oord niet mee te begrenzen, omdat de aangemelde habitattypen en soorten hier niet voorkomen.

Uit een oogpunt van duidelijkheid vormde de begrenzing van het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN) volgens het streekplan het uitgangspunt voor de begrenzing van zowel het Vogel- als het Habitatrichtlijngebied Veluwe. Enerzijds omvat het CVN alle habitattypen en soorten die voor de aanwijzing van gebieden onder beide richtlijnen van belang zijn. Anderzijds zijn grote delen die geen habitattypen of leefgebieden van de betrokken soorten omvatten ook van betekenis voor de instandhouding van het gebied en het bewaren van de algehele samenhang. In het [Gebiedendocument](#) wordt in dit verband verwezen naar het 'cement tussen de bakstenen', die onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.

#1016 Vereniging van Nederlandse Papier- en kartonfabrieken, VNP

Voorstel om rondom het industrieterrein en in ieder geval het bedrijfsterrein van Coldenhove Papier B.V. een zone op te nemen die buiten de begrenzing valt.

Het voorstel is niet overgenomen: uitsluitend ecologische overwegingen hebben de begrenzing van de gebieden bepaald en daarin past geen zonering rond industrieterreinen, bebouwing, recreatiegebieden enz. Overigens zij opgemerkt dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aangemelde gebieden.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om de meervleermuis toe te voegen aan de lijst waarvoor de Veluwe wordt aangemeld. Op het Defensierrein in Schaarsbergen (Kleine Heidekamp (in het begrensde gebied)) bevindt zich een belangrijke overwinteringsplaats van de meervleermuis.

Het voorstel is overgenomen: het gebied is nu ook aangemeld voor de meervleermuis.

#1170 Gemeente Elburg

Voorstel om begrenzing aan te passen. De Begrenzing nabij 't Harde loopt door tot in bebouwing (inclusief actuele bebouwing en gebieden waarin de nabije toekomst bebouwing is gepland).

De grens van het gebied is verlegd naar rijksweg A28 (zie het antwoord op reactie 1521), waardoor het gesignaleerde probleem bij 't Harde ook is opgelost.

#1184 RAVON

Voorstel om de Veluwe (Herdense Beek) ook te selecteren voor soort 1163.

Het voorstel is overgenomen: het gebied is nu ook aangemeld voor de rivierdonderpad.

#1219 Van Westreenen namens B. van de Werforst

Voorstel om begrenzing aan te passen. Ter hoogte van het bedrijf van Van de Werhorfst ligt een strook van enkele meters aan de oostkant van de Flevoweg. Het ligt voor de hand de grens aan de westkant van de weg te trekken.

Het voorstel is overgenomen: de grens is verlegd van de oostkant van de Flevoweg naar de westkant van de weg langs het heideveld van het Houtdorperveld.

#1261 Staatsbosbeheer regio Gelderland

- 1. Voorstel om begrenzing op soortniveau ecologisch beter te preciseren. . Het betreft de begrenzing van de vele sprengen en beken waar beekprikken (1096) voorkomen. Dit geldt in het bijzonder voor de Oost-Veluwe.*
  - 2. Voorstel om eigendommen van Staatsbosbeheer in de benedenstroomse gebieden van het Renkumse en Heelsumse beekdal mee te begrenzen.*
  - 3. Voorstel om een deel van de agrarische enclave Renkum, gedeelte wat door DLG is verworven en een substantieel geheel vormt met het Veluwe massief, mee te begrenzen.*
1. De begrenzing aan de oostzijde van de Veluwe is aangepast in verband met het voorkomen van de beekprik, zie het antwoord op reactie 1572, punten 2 en 3.
  2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat beide beektrajecten (nog) geen bijzondere betekenis hebben voor de habitattypen of soorten waarvoor de Veluwe is aangemeld. Daar komt nog bij dat het desbetreffende deel van de Renkumse Beek buiten het Centraal Veluws Natuurgebied is gelegen. De begrenzing is alleen verruimd indien daardoor in dit kader belangrijke waarden zouden worden gemist.
  3. Enkele percelen aan de westzijde van de cultuurgronden (westelijk van het fietspad en Telefoonweg nabij Renkum) zijn toegevoegd om een meer logische begrenzing te verkrijgen.

#1368 EIS Nederland

Voorstel om de Veluwe ook aan te melden voor soort 1042 vanwege kleine populatie in omgeving van Staverden en ten zuiden van Nunspeet.

Het voorstel is overgenomen: het gebied is nu ook aangemeld voor de gevlekte witsnuitlibel.

#1521 Gemeente Nunspeet

In het kader van de reconstructiecommissie wordt momenteel voorgesteld om de grens van het CVN ter hoogte van de gemeente Nunspeet te verleggen naar de A28. Dit om het gebied gelegen tussen de snelweg A28 en de bebouwde kom van Nunspeet te kunnen benutten voor een rode ontwikkeling. Aanwijzing als Habitatrichtlijngebied zou belemmering betekenen voor dit breed gedragen voorstel. Bij de reactie is een kaart gevoegd.

Het voorstel is overgenomen en de noordgrens van het aangemelde gebied wordt nu gevormd door rijksweg A28 omdat de strook benoorden de rijksweg van weinig belang is voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Bovendien is de strook erg versnipperd door de aanwezige bebouwing.

#1568 Wienerberger Bricks B.V.

Voorstel om concessies met een onherroepelijke ontgrondingvergunning buiten de beschermingszones te laten en om rond de milieugebruiksruimten (niet binnen die de begrenzing) ook toegangswegen en een zone buiten de milieugebruiksruimte buiten de begrenzing te houden.

Zie het antwoord op reactie 1370 e.a. onder Gebied 27 - Gelderse Poort.

#1572 Geldersch Landschap

Voorstel voor aanpassingen:

1. *Het gebied rond Hattem uitbreiden ten behoeve van de kamsalamander en de meervleermuis*
2. *Het gebied rond Wisselseveen aanvullen met natuurgebied "het Tongerense", dat aansluitend ligt aan landgoed Tongeren dat binnen de begrenzing valt. De beken zijn van belang voor beekprik en modderkruiper. Ook toevoegen van Pollense veen en Smallertse beek.*
3. *Voorstel om enclaves in de omgeving van het Wekeromse zand binnen de begrenzing te betrekken (deze zijn grotendeels eigendom van natuurbeschermingsorganisaties), zodat een groot aaneengesloten gebied ontstaat.*
4. *Wat betreft Rosendael en omgeving naast het park ook de Koningsberg en het Rosendaelse Beek opnemen in begrenzing. Het gebied heeft grote mogelijkheden voor de rivierkreeft.*
5. *De uiterwaarden, daar waar deze direct grenzen aan het Habitatrichtlijngebied Veluwe, zoals op diverse plaatsen in de Zuid-Veluwe, op te nemen in de beschermingszone. Het Vogelrichtlijngebied Veluwe en omstreken grenst direct aan de uiterwaarden van Nederrijn en IJssel die ook Vogelrichtlijngebied zijn. De overgang is essentieel voor de verbinding tussen de natuurgebieden.*

1. Het voorstel om gebied ten oosten van Hattem op te nemen is niet overgenomen, omdat genoemde soorten in dit kader niet relevant zijn en het bedoelde gronden geen onderdeel zijn van het veluwe-massief (cq. buiten de CVN-begrenzing zijn gelegen).
2. Het voorstel is overgenomen met name gelet op het voorkomen van de beekprik, waarvan het zwaartepunt van zijn verspreiding op de Veluwe in diverse beeklopen ligt aan de oostrand van het gebied.
3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betreffende cultuurgronden niet van direct belang zijn voor de te beschermen Europese waarden.
4. Het voorstel is deels overgenomen en de grens is in overeenstemming gebracht met die van het CVN. Met de rivierkreeft kan in dit kader geen rekening worden gehouden, omdat deze soort niet voorkomt op bijlage II van de Habitatrichtlijn.
5. Het voorstel is niet overgenomen, omdat in beginsel de CVN-grens is aangehouden. De genoemde uiterwaarden zijn ook niet van belang zijn voor de te beschermen waarden.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om geëxclaveerde kleine gebieden, met veelal agrarische bestemming, in het Zuidelijk deel van de Veluwe weer toe te voegen aan de begrenzing. Deze gebieden waren eerder wel voorgesteld dan Habitatrichtlijngebied en vallen onder de Vogelrichtlijn en onder allerlei andere rijks- en provinciale natuurbeleidscategorieën. Dit exclaveren miskent de ecologische realiteit en de eenheid van het gebied.

Het voorstel is niet overgenomen: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

#1843 Gemeente Putten

1. *Voorstel om analoog aan de regeling van de Vogelrichtlijn de enclave Koudshoorn buiten de begrenzing te houden. Bij de begrenzing van de Vogelrichtlijn Veluwe is aangegeven dat bestaande bebouwingen en verhardingen (zoals bij de Koudshoorn) geen onderdeel uitmaken van het gebied, omdat ze geen wezenlijk onderdeel uitmaken van het leefgebied van de vogelsoorten. Ditzelfde geldt voor agrarische gronden. Bij de aanmelding voor de habitatrichtlijn ontbreekt een dergelijke tekst.*

2. *Voorstel om de begrenzing nabij Krachtighuizerweg en in het noorden van de bebouwde kom gelijk trekken met de CVN-grens. Oorspronkelijk liep Vogelrichtlijngrens ook zo, maar door het ministerie is toegezegd (brief van 19 februari 2001) de grens te wijzigen.*
  3. *In zijn algemeenheid wordt opgemerkt dat als de Habitatrichtlijn de CVN-grens volgt, dat dan bij toekomstige wijzigingen in het streekplan, het Habitatrichtlijngebied dienovereenkomstig gewijzigd wordt.*
1. Evenals onder de Vogelrichtlijn is de enclave Koudhoorn niet geëxclaveerd, maar bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, maken geen deel uit van de aanmelding.
  2. De grens tussen de bebouwde kom van Putten (Sprielderweg) en de Oude Prinsenweg is nu langs de Krachtighuizerweg gelegd.
  3. In zijn algemeenheid zal de begrenzing van onder de Habitatrichtlijn aangemelde gebieden niet automatisch wijzigen met aanpassingen in het streekplan. Grenswijziging is slechts mogelijk in geval van evidente begrenzfouten bij aanmelding/ aanwijzing of indien zulks volgt uit de toepassing van de artikelen 6.4 of 9 van de Richtlijn.

Gebied 66 - Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om de noodzakelijke ecologische verbindingen tussen het Bossche Broek en de andere delen (Vlijmens Ven, Moerputten en Gement) weer binnen de begrenzing op te nemen. Het als een ecologische eenheid kunnen functioneren vormt juist de meerwaarde van het gebied.*
  2. *Voorstel om rondom de Gement (de landbouwgronden langs het Drongelens Kanaal) de begrenzingen gelijk te trekken met eerdere begrenzingen, zoals uit het streekplan.*
  3. *Voorstel om het oostelijk deel van de Moerputten weer binnen begrenzing te brengen. De eigenaar wil graag ten behoeve van natuur verkopen. Het gebied is tevens een belangrijk onderdeel van Bossche Broek en Gement, wat een noodzakelijke ecologische afronding voor de Moerputten inhoudt.*
1. De smalle verbindingzone die oorspronkelijk was opgenomen tussen de Bossche Broek en het hoofdgebied is komen te vervallen omdat deze vrijwel geheel bestaat uit harde infrastructuur en bebouwing.
  2. Het bedoelde gebied is buiten de begrenzing gelaten omdat er geen habitattypen of soorten voorkomen die in dit kader van belang zijn. De betekenis van het gebied voor de kleine zwaan is in het kader van de Habitatrichtlijn niet van belang omdat vogels bij de selectie van gebieden onder de Habitatrichtlijn geen rol spelen.
  3. Het bedoelde gebied wordt op dit moment niet van wezenlijke betekenis geacht voor de instandhouding van de relevante habitats en soorten van het gebied.

#1042 Buitenplaats "Couwenburgh"

Voorstel om vanuit ecologische gronden en gezien de historische situatie de zuidelijke begrenzing zich veel zuidelijker uit te laten strekken.

#1042/1347 Stichting Overlast A2 Vught e.o.

Voorstel om begrenzing uit te breiden met landgoed Pettelaar en Patersberg, want betere bescherming wanneer hele oorspronkelijke gebied wordt beschermd. Er zitten, blijkens een rapport in opdracht van Rijkswaterstaat, verschillende plantensoorten die karakteristiek zijn voor laaggelegen schraal hooiland.

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat uitbreiding van het gebied bezuiden rijksweg A2 geen toegevoegde waarde lijkt te hebben voor de instandhouding van de habitats en soorten waarvoor het gebied onder de Habitatrichtlijn is aangemeld. Dat er plantensoorten voorkomen die karakteristiek zijn voor een

bepaald habitatype wil nog niet zeggen dat dit habitatype er in voldoende representatieve vorm aanwezig is.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om de begrenzing uit te breiden met de eigendommen van Natuurmonumenten in het Vlijmens Ven.*
  2. *Voorstel om gebied ook aan te wijzen voor de grote modderkruiper.*
  3. *Voorstel om het gebied in het zuidelijk deel alsnog te begrenzen en niet te laten vervallen. Door het voorkomen van pimperlblaauwtjes is dit gebied een onlosmakelijk onderdeel van het totale gebied.*
1. De opgenomen eigendommen in het Vlijmens Ven betreffen geïsoleerd gelegen bospercelen aan de zuidkant van niet-opgenomen cultuurgronden. Deze percelen komen geen bijzondere betekenis toe voor de instandhouding van het gebied ingevolge de Habitatrictlijn.
  2. Het gebied is verder aangemeld voor de grote modderkruiper.
  3. Het bedoelde gebied herbergt geen kernpopulaties van beide soorten pimperlblaauwtjes die in het aangemelde gebied nagenoeg (donker pimperlblaauwtje) of geheel (pimperlblaauwtje) beperkt zijn tot de Moerputten en directe omgeving.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om de verbindingszone naar Bossche Broek toe te voegen.

Zie het antwoord op reactie 932, punt 1.

Gebied 67 - Voordelta

#1101 Gemeente Westvoorne

Voorstel om het strand vanaf de Groene Punt tot aan de dam naar de Haringvlietsluizen buiten het Habitatrictlijngebied te laten. Dit vanwege grote dagrecreatieve belang en vanwege de aanwezigheid van strandpaviljoens e.a. voorzieningen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de stranden in ecologisch opzicht een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het aangemelde gebied en de schakel vormen tussen de duingebieden en de open zee van de Voordelta.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

1. *Afgezien van de rangorde zijn de vermelde habitats correct.*
  2. *De zuidgrens wordt gevormd door een administratieve grens, namelijk waar het Integraal Beleidsplan Voordelta aansluit op het beleidsplan Westerschelde; de platen in de Westerscheldemonding, onderdeel van de ecologische eenheid Voordelta, zijn niet bij de aanmelding betrokken.*
  3. *De zeevaartse begrenzing is arbitrair; de aanmelding dient zich uit te strekken tot en met de laatste bank waarop zich water met een diepte van <20 meter bevindt.*
  4. *Uit de kaart blijken de Westplaat en de Kwade Hoek bij de Voordelta ingedeeld.*
  5. *Voorstel tot aanmelding voor de fint van het gebied De Nieuwe Waterweg.*
  6. *De (gewone) zeehond krijgt in de Voordelta geen kansen meer om zich voort te planten.*
1. De rangorde in het Gebiedendocument is in zoverre van belang dat de eerste groep habitattypen en soorten betreffen waarvoor het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. De tweede groep betreft andere habitattypen (en in voorkomende gevallen soorten) die in het gebied voorkomen maar die niet tot selectie hebben geleid. Het gebied is wel aangemeld voor de betreffende habitattypen en soorten.
  2. Zie het antwoord op reactie 1335 onder Gebied 73 - Westerschelde.
  3. De zeevaartse begrenzing van de Voordelta betreft de rechtgetrokken dieptelijijn van 20 meter waardoor meer dan 80% van het habitatype 1110 ("Permanent met zeewater van geringe

diepte overstroomde zandbanken”) tussen de Eurogeul en de Westerschelde- monding is afgedekt. Voor dit habitatype zijn naast de Voordelta nog twee gebieden geselecteerd: Waddenzee en Noordzeekustzone waarmee ongeveer twee derde van het Nederlandse areaal in de Kustzone is afgedekt. Voor een dergelijk habitatype is dat voldoende gelet de Europese vuistregels (zie Verantwoordingsdocument, paragraaf 4, 2^e stap, “Dekkingspercentage niet-prioritaire habitattypen en soorten”). Een ruimere zeewaartse begrenzing van de Voordelta plus zuidwaartse uitbreiding tot de Belgische grens zou tot een aanmerkelijk hogere dekkingsgraad hebben geleid hetgeen niet nodig en verplicht is. Zie verder reactie 1166 bij gebied 51 (Noordzeekustzone).

4. De landwaartse begrenzing van het gebied loopt langs de Brielse Gatdam, Haringvlietsluizen, Brouwersdam, Oosterscheldekering en de duinvoet langs de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden tot aan de zuidpunt van de Westkapelse Zeedijk. Evenals het Vogelrichtlijngebied omvat dit ook de Westplaat. De Kwade Hoek is wegens de uitgestrekte schorren als een geheel opgenomen als onderdeel van Duinen Goeree (in tegenstelling tot de aparte aanwijzing onder de Vogelrichtlijn die van vroeger datum is dan de aanwijzing Voordelta).
5. Met de al voor de fint geselecteerde en aangemelde gebieden levert Nederland een voldoende bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden.
6. In het kader van de formulering van de instandhoudingdoelen zal worden bezien welke (aanvullende) instandhoudingmaatregelen noodzakelijk zijn.

#1657 Stichting de Noordzee

De Stichting vraagt zicht af waarom de Banjaard niet in begrenzing van de Voordelta is opgenomen. Het vermoeden wordt uitgesproken dat ten onrechte beleidsmatige belangen hebben gespeeld. Het hele gebied had tot aan de Belgische grens aangemeld moeten worden op basis van de aldaar voorkomende zandbanken (deels in België en deels in Nederland). Voorts wordt er op gewezen dat er verschillende Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten voorkomen waarvoor beschermingszones aangewezen moeten worden.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het betreffende strandje onvoldoende toegevoegde waarde heeft.

#1957 BritNed

1. *Voorstel om een of meer aanlandingscorridors ten zuiden van de Nieuwe Waterweg aan te wijzen om de bereikbaarheid van de Maasvlakte ook op de langere termijn te waarborgen en congestie in leidingstraten te voorkomen. Het zou het ook mogelijk maken om als buffer te functioneren tussen de concentratie van natuurwaarden in het zuidelijk deel van het gebied en de industriële ontwikkelingen op de Maasvlakte.*
2. *Voorstel om leiding- en kabelcorridors buiten de aanwijzing te laten vallen.*

De voorstellen zijn niet overgenomen. Infrastructuur, zoals vaargeulen en leidingstraten op het open water, maakt onlosmakelijk onderdeel uit van habitatype 1110 (“Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken”) en de leefgebieden van diverse mariene diersoorten. Ingevolge artikel 4 van de Habitatrictlijn (incl. jurisprudentie) bestaat er geen beleidsvrijheid dergelijke onderdelen van de aanmelding/ aanwijzing uit te sluiten (zie algemene uitgangspunten verwoord in het Verantwoordingsdocument).

#2050 Provincie Zeeland

Voorstel om het duin en de strandvlakte van de Banjaard (deels eigendom van Staatsbosbeheer) in begrenzing op te nemen

Zie het antwoord op reactie 1657.

Gebied 68 - Voornes Duin

#736 H.J. Edzes

Voorstel om de geplande ecologische verbindingszone in het gebied van het vroegere riviertje de Strype toe te voegen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de geplande verbindingszone niet van bijzondere betekenis is voor de instandhouding van de duinhabitats waarvoor het gebied is aangemeld.

#1101 Gemeente Westvoorne

Voorstel de begrenzing aan te passen. De Eerste en Tweede slag en de daar gelegen parkeerterreinen voor het strand (incl. fietsenstalling) maken onderdeel uit van het Habitatrichtlijngebied, evenals het tenniscomplex bij de Eerste slag en de ter plaatse aanwezige sport- en andere voorzieningen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aangemelde gebieden.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel om het natuurontwikkelingsgebied Schapengors als uitbreiding van het aangemelde habitatype toe te voegen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de voorgenomen natuurontwikkeling niet de duinhabitats betreft waarvoor het gebied is aangemeld.

#2212 Havenbedrijf Rotterdam

Vraag of de bewust geplande bufferfunctie (de buffer voor het havengebied) van het gebied begrenst door de Brielse Gatdam en het Groen Strand niet tegenstrijdig is met de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied.

De begrenzing van het gebied is met name gebaseerd op de verspreiding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld (zie Gebiedendocument, paragraaf 2). Eventuele effecten van havenactiviteiten of ontwikkelingen in het havengebied zullen ingevolge artikel 6 van de Habitatrichtlijn rekening moeten houden met de gebieden die zijn aangemeld/ aangewezen onder Habitat- en Vogelrichtlijn. Beleidsmatig vastgelegde industriële bufferzones kunnen hier niets aan af doen.

Gebied 69 - Waddenzee

#732 Daalimpex Coldstores B.V.

Voorstel om de vaargeul van en naar Harlingen uit de begrenzing te verwijderen, omdat anders de economische toegangswegen tot de haven worden geblokkeerd. Bovendien is er een enorme discriminatie van Harlingen ten opzichte van andere Waddenzeehavens zoals Ebsbjerg, Den Helder, Eemshaven en Bremerhaven.

Zie het antwoord op reactie 847.

#847 Overlegorgaan Waddeneilanden

Voorstel om de vaargeulen, van beperkte ecologische betekenis, buiten aanwijzing houden. Er wordt ook geen ecologische argumentatie voor aanwijzing gegeven.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de vaargeulen (en het Marsdiep) onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het intergetijdegebied van de Waddenzee. Bovendien zijn de vaargeulen ook opgenomen in de aanwijzing van de Waddenzee als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (die gebaseerd is op en gelijk is aan het gebied van de PKB-Waddenzee). De vaargeulen maken ook deel uit van het leefgebied van twee in bijlage II genoemde soorten (zeehond, grijze zeehond). In dit geval is dat de gehele Waddenzee inclusief alle geulen waarbij het niet uitmaakt of deze intensief door de scheepvaart wordt gebruikt of niet. In artikel 4.1 van de Habitatrichtlijn wordt de afbakening voor "aquatische soorten met een groot territorium" ook duidelijk verwoord. De Waddenzee is zo'n duidelijk af te bakenen gebied, zoals ook is vastgelegd in de

PKB-begrenzing. Bij de voorgestelde gedeeltelijke aanmelding zou bovendien het technisch probleem spelen dat in een dynamisch systeem als de Waddenzee de vaargeulen niet vastliggen (de begrenzing van de uitgezonderde vaargeulen is niet vast en is wat betreft de aanwijzingen onder Natuurbeschermingswet afhankelijk van de betonning).

#905 HSV Den Helder

Voorstel om het gebied van 800 meter ten Noorden en Oosten van de Nieuwe Haven, in gebruik bij de Koninklijke Marine uit te sluiten van aanwijzing. Aanmelding van de vaargeulen mag er niet toe leiden dat de vaargeulen onaantastbaar worden.

#968 Gemeente Harlingen

Niet eens met de toevoeging van de vaargeulen van en naar Harlingen, wat een verschil is met aanmelding in 1998. Zeker voor de Pollendam is er immers sprake van een kunstmatige situatie. De vaargeulen zijn niet van belang voor de diersoorten. Het is vreemd dat de vaargeulen naar Delfzijl en Eemshaven niet zijn aangewezen.

Zie het antwoord op reactie 847. Met betrekking tot de Eems-Dollard kan worden opgemerkt dat, gezien de feitelijke situatie dat de landsgrenzen van het gebied betwist worden, er met Duitsland vooralsnog alleen overeenstemming bereikt kon worden over het aanmelden van de Hond/Paap.

#987 Staatsbosbeheer regio Groningen en Drenthe

Voor onderdelen van de Waddeneilanden wordt geen constante lijn gehanteerd. Zo worden Rottumerplaat, Rottumeroog en Zuiderduin niet afzonderlijk genoemd, terwijl bijvoorbeeld Duinen Ameland wel afzonderlijk worden vermeld. Vanwaar dat verschil?

De Waddeneilanden Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog zijn als aparte gebieden beschouwd omdat elk eiland een grote variatie aan duin- en kwelderhabitats omvat, waarvan een groot deel van de duincomplexen in min of meerdere mate door cultuurgronden gescheiden van de Waddenzee. Met name het laatste geldt niet voor de andere eilanden en zandplaten die geheel onder invloed staat van de dynamiek van de Waddenzee. Deze eilanden zijn een integraal onderdeel van de Waddenzee, waarvan de begrenzing van de aanmelding grotendeels samenvalt met die van de Planologische Kernbeslissing Waddenzee. Ook in bestuurlijk opzicht zijn Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog afzonderlijke eenheden (cq. gemeenten), die slechts deels (meestal kwelders en zandplaten) onderdeel uitmaken van het PKB-gebied.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om de begrenzing gelijk te trekken met die van de Vogelrichtlijn. De Waddenzee wordt ook aangemeld voor het habitatype 1130 Estuaria. Overigens wordt, mede gezien de ingewikkelde situatie met Duitsland, opgemerkt dat niet aanmelden voor 1130 ook een voor de Europese Commissie mogelijk acceptabele oplossing is. Immers met de Westerschelde wordt een dekkingspercentage van boven de 60% gehaald.

De Eems-Dollard is onderdeel van de Waddenzee. Om die reden is de Waddenzee mede aangemeld voor habitatype 1130 "estuaria". Buiten beschouwing zijn gebleven die gedeelten van Eems-Dollard die gelegen zijn in het zogenaamde betwiste gebied met Duitsland, met uitzondering van Hond/Paap. Over Hond/Paap hadden Nederland en Duitsland namelijk wel overeenstemming om dit aan te melden. De Europese Commissie is hiermee accoord gegaan. Bij de daadwerkelijke aanwijzing zal worden gezien of er tussen Nederland en Duitsland overeenstemming te bereiken is om het betwiste gebied geheel aan te wijzen als onlosmakelijk deel van de Waddenzee en Noordzeekustzone.

#1211 Gemeente Terschelling

Voorstel om de vaargeulen buiten de begrenzing te houden, omdat gevreesd wordt dat het onderhoud van vaargeulen niet tijdig kan plaatsvinden.

#1233 Kop & Munt

Aandacht gevraagd voor de vaargeulen, met name het Marsdiep bij Den Helder en de geulen naar Den Oever en Kornwerderzand. Er mogen geen beperkingen worden opgelegd aan de huidige mogelijkheden. Tevens wordt verzocht te voorkomen dat op termijn een verdieping c.q. verbreding van de vaargeulen wordt geblokkeerd.

Pleit voor een vrijwaringszone rond havens en kustplaatsen.

#1595 Gemeente Den Helder

De gemeente pleit ervoor om de verplaatsing van de TESO-haven en investeringen in het havengebied door de aanmelding niet onmogelijk te maken. Temeer daar de habitattypen waarvoor de Waddenzee kwalificeert, hier niet voorkomen. Met name voor het Marsdiep geldt dat dit water qua ecologische waarden volledig afwijkt van het Waddenzeegebied. Voorstel het Marsdiep en de vaargeulen buiten de begrenzing te houden.

Zie het antwoord op reactie 847.

#1770 Waddenvereniging

1. *Voorstel om het hele PKB-Waddenzeegebied aan te melden. Pleit voor gelijke grens met Vogelrichtlijn.*
2. *Voorstel om ook de Bocht van Watum en de Eems tot de Rijksgrens, volgens Nederlandse rechtsopvatting, binnen de grens op te nemen. Dit omdat het gehele Vogelrichtlijngebied is én omdat habitattypen en soorten van open estuaria hier voorkomen (deels te herstellen). Enige gebied in Noord-Nederland voor herstel van zeeprk en fint*
3. *Onduidelijk waarom grens over Vliehors anders is getrokken dan in PKB-Waddenzee. Waddenzee sluit niet aan op Noordzeekustzone. De hele Vliehors kwalificeert voor 1140, 1310, 2110 en 2120. Gebruik voor bombardementen mag bij begrenzing geen rol spelen.*

1. Zie het antwoord op reactie 847.
2. Zie het antwoord op reactie 1166.
3. Zie het antwoord op reactie 1493 betreffende gebied 20 Duinen Vlieland.

#1906 Vereniging Waddenzee-gemeenten

1. *De afstemming met de Duitse en Deense aanpak is onvoldoende.*
  2. *Voorstel om de vaargeulen buiten de begrenzing te houden. De ecologische onderbouwing van aanmelding ervan is onvoldoende.*
1. *Overeenkomstig regeringsafspraken in trilateraal verband is getracht om tot eenzelfde aanpak te komen. Dit is vooralsnog niet mogelijk gebleken.*
  2. *Zie het antwoord op reactie 847.*

#1954 Provincie Noord-Holland

*Aandacht wordt gevraagd voor de vaargeulen in de Waddenzee, zodat in het licht van een verdere ontwikkeling van de (binnen)scheepvaart en de recreatie kunnen worden verbreed en/of verdiept. **Verbreiding en verdieping van vaargeulen, alsmede beheer en onderhoud kan plaatsvinden voorzover dit in overeenstemming is met de bepalingen van de PKB-Waddenzee. Zie verder het antwoord op reactie 847.***

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel voor volledige overeenstemming met gebiedsafbakening in PKB Waddenzee.

Zie het antwoord op reactie 1166.

Gebied 70 - Weerribben

#1236 Gemeente Steenwijkerland

1. *Voorstel om de bebouwing van de kleine kernen Ossenzijl en Kalenberg en de buurtschap Nederland buiten de aanmelding houden.*
  2. *Voorstel om het Woldlakebos buiten de aanmelding te brengen, vanuit deze vreemde punt aan het gebied gaat een onevenredige externe werking uit.*
1. *De bedoelde bebouwingskernen maken geen deel uit van het aangemelde gebied omdat ze niet van*

belang zijn voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld. In het geval van het buurtschap Nederland is de bebouwing geëxclaveerd omdat dit aan de grens van het gebied is gelegen.

2. Het voorstel met betrekking tot het Woldlakebos is niet overgenomen, omdat het deelgebied zowel onderdeel uitmaakt van het Nationaal Park als van het onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebied. Bovendien is het bos- en moerasgebied een onlosmakelijk onderdeel van De Weerribben, hoewel het alleen aan de noordzijde verbonden is met de rest van het moerasgebied. In het Natuurgebiedsplan Kop van Overijssel (2001) is overigens het noordelijk deel van de Polder Wetering Oost, die het onderhavige deelgebied scheidt van het hoofdgebied, aangeduid als “nieuwe natuur (riet, water, moeras)”. Het beleid is er dus op gericht het Woldlakebos beter met de rest van het gebied te verbinden.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om de begrenzing aan te passen conform bijgevoegde kaartje.

Dit voorstel om enkele percelen aan de rand toe te voegen is overgenomen voor zover vallend binnen de begrenzing van het Nationaal Park en het vogelrichtlijngebied.

#1765 Provincie Overijssel

1. *Voorstel om de begrenzing aan te passen. Ten Noordoosten en Zuidwesten van Nederland zijn landbouwgronden (bestemt als natuurgebied in ontwerp bestemmingsplan) buiten begrenzing gehouden. In Nederland zelf vallen landbouwgronden wel binnen de begrenzing. Dit is een onlogische en verknipte begrenzing.*
  2. *Voorstel om provinciale wegen, inclusief bermen, kernen en buurtschappen buiten de begrenzing te houden.*
1. Zie antwoord bij reactie 1236, punt 1.
  2. De bedoelde bebouwingskernen en wegen maken geen deel uit van het aangemelde gebied omdat ze niet van belang zijn voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld.

Gebied 71 - Weerterbos

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om enkele percelen zoals op kaart aangegeven met de status van natuurgebied en verworven door de Stichting het Limburgs Landschap op te nemen binnen de begrenzing.

Het voorstel om enkele percelen toe te voegen is overgenomen, omdat de begrenzing dan beter aansluit bij de beheerseenheid van de terreinbeherende organisatie.

#790 Vogelwacht Weert e.o.

#848 Milieudefensie Weert e.o.

#953 Vrienden der Natuur, Weert

#1068 IVN Weert e.o.

Analoog aan België moeten alle Nederlandse gebieden van het grensoverschrijdend landschap Kempenerbroek worden aangemeld (incl. Weerter- en Bosoverheide, IJzeren Man in Weert, Laurabossen, Wijffelterbroek, Tungelerwallen, Stramproysche Heide)

Zie het antwoord op reactie 1523 bij Gebied 56 - Ringselven en Kruispeel.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om de begrenzing uit te breiden met verbindingen naar gebied 56 (Weerter en Budelenbergen) en in noordelijke richting naar gebied 63 (Strabrechtse Heide).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het beheer van dergelijke verbindingen valt onder artikel 10 van de Habitatrichtlijn (zie het antwoord op reactie onder gebied 55). Er bestaat geen verplichting daarmee rekening te houden met de begrenzing van onder artikel 4 aangewezen Habitatrichtlijngebieden. In dit specifieke

geval is verbinding met gebied 56 (Ringselven en Kruispeel, afstand hemelsbreed 6 km) en met gebied 63 (Strabrechtse Heide en Beuven, afstand 10 km) geen ecologische noodzaak voor de instandhouding van de habitatwaarden van dit gebied.

Gebied 72 - Westduinpark en Wapendal

#612 Reference Centre for Bat Studies and Conservation

Voorstel om het deelgebied Wapendal op de kaart aan te geven.

Deze opmerking is terecht: het duingebied Wapendal is op de kaart toegevoegd.

#838 Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o.

1. *Voorstel om Wapendal ook op kaart op te nemen.*
2. *Voorstel om Bosjes van Poot expliciet in de tekst op te nemen.*
3. *Voorstel om de naam van het gebied Westduinpark en Wapendal uit te breiden met de binnen de begrenzing vallende 'Bosjes van Poot'.*

1. Zie het antwoord op reactie 612.
2. Het genoemde gebied maakt onderdeel van het aangemelde gebied.
3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de Bosjes van Poot een te klein onderdeel zijn van het gebied.

#1771 Gemeente Den Haag

1. *Voorstel om in de naam de toevoeging Wapendal te doen vervallen, vanwege het niet voorkomen van Wapendal op de kaart.*
2. *Het gebied wordt genoemd als belangrijkste gebied voor habitatype 2150. Het gebied behoort echter tot de jonge kalkrijke duinen, de drie andere in het Gebiedendocument genoemde soorten komen ervoor. Met name 2160 heeft een belangrijk aandeel.*
3. *De begrenzing van het Westduinpark correspondeert niet met begrenzing van huidige Natuurmonument. Het gearceerde gebied betreft bestaande bebouwing die geen deel uitmaakt van het huidige natuurmonument.*

1. De naam Wapendal is in de naam van het gebied gehandhaafd en het gebied is ook op de kaart aangegeven (zie het antwoord op reactie 612).
2. Dit habitatype komt slechts in uiterst geringe oppervlakte in Nederland voor (in totaal minder dan 10 ha) en slechts vier gebieden zijn voor habitatype 2150 geselecteerd, waaronder het onderhavige gebied. Hierdoor kan het dus gebeuren dat een ander algemener voorkomend habitatype (in dit geval 2160) in een gebied meer voorkomt dan dit zeldzame type.
3. De begrenzing van het Westduinpark is in overeenstemming gebracht met die van het natuurmonument.

Gebied 73 - Westerschelde

#1129 Het Zeeuwse Landschap

1. *Voorstel om de inlagen van de Hoofdplaat toe te voegen, omdat de groenknolorchis alleen in deze inlagen voorkomt.*
2. *Voorstel om het gedeelte van de plaskreek dat in beheer is van stichting Het Zeeuwse Landschap toe te voegen aan de begrenzing. Ook hier is een inlaag-natuurtype dat sterk gerelateerd is aan de buitendijkse Westerschelde.*
3. *Voorstel om de soort 'zeehond' toe te voegen.*

1. Het voorstel is overgenomen, omdat het een belangrijke groeiplaats betreft van de groenknolorchis, een plantensoort opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn.

2. Het voorstel is overgenomen vanwege de aanwezige aan zoutgebonden habitattypen in de inlaag.
3. Het voorstel om de zeehond toe te voegen is overgenomen gelet op de recente toename van de soort in het gebied.

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om op basis van de Vegetatiekartering Westerschelde 1998 de begrenzing te wijzigen. Tussen Rammekenshoek en Scheldespoort (werf) ligt een slikkengebied en aansluitend een laaggelegen kwelder (schor) met habitattypen 1310 en 1320. De grens loopt thans dwars door dit gebied.*
  2. *Voorstel om de inlagen ten westen van de Hoofdplaat toe te voegen in verband met het voorkomen van de groenknolorchis.*
  3. *Voorstel om ter hoogte van Braakmanhaven en de West-Buitenven van Terneuzen als begrenzing een rechte verbindinglijn tussen de havenhoofden van beide havens te nemen, omdat estuaria integraal dienen te worden aangemeld.*
  4. *Voorstel om habitatype 2160 toe te voegen, dat voorkomt in de Verdrongen Zwarte Polder.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de begrenzing van het Vogelrichtinggebied hier is aangehouden.
  2. Zie het antwoord op reactie 1129, punt 1.
  3. Het voorstel is overgenomen, omdat deze waterdelen een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van het estuarium.
  4. Het voorstel is overgenomen en het betreffende habitatype is toegevoegd wegens het voorkomen in het duingebied van de Verdrongen Zwarte Polder.

#1335 Zeeuwse Milieufederatie

1. *Voorstel om de vlakte van Raan aan te melden. Dit gebied kwalificeert voor habitattypen 1110 en 1130. Het feit dat de Voordelta en de Vlakte van Raan op administratieve basis worden onderscheiden kan geen criterium zijn. Met betrekking tot 1130 is de vraag of de Vlakte van Raan een onlosmakelijk onderdeel vormt van het estuarium. Door morfologen is deze vraag recent bevestigend beantwoordt.*
  2. *Voorstel om de begrenzing aan te passen. Ten oosten van Fort Rammekens, loopt de begrenzing dwars over slik en schor (oostgrens van het bestemmingsgrens). Voorstel om de westgrens van het bestaande industriegebied te kiezen.*
1. De zeewaartse begrenzing van het habitatype 1130 Estuarium is gelegd op de lijn Westkapelle – Cadzand op geomorfologische gronden (o.a. sedimentatieprocessen). Het mondingsgebied van de Westerschelde is dus niet gerangschikt onder habitatype 1110. Hierbij is aangesloten bij de begrenzing van de natuurdoelenkaart. Het criterium grensoverschrijdendheid is niet van toepassing, want aan Belgische zijde is geen gebied aangemeld.
  2. Zie het antwoord op reactie 1166, punt 1.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

Voorstel om de grens van dit gebied op de Belgische grens te leggen vanwege de vlakte van de Raan (nu onbegrensd).

Zie het antwoord op reactie 1335, punt 1.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

1. *Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de zeeprik, aangezien dit algemeen voorkomend is in de Westerschelde.*
2. *Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de rivierprik, aangezien deze regelmatig wordt gevangen in de Kaloot.*
3. *Verzoek om uitleg waarom de Westerschelde niet is aangemeld voor soort 1365.*
4. *Binnen Rijkswaterstaat is de westelijke begrenzing van de Westerschelde altijd op de lijn*

Vlissingen-Breskens gelegd, graag uitleg waarom dit nu niet is gebeurd.

1. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens voor de zeeprrik aangemeld.
2. Het gebied is nu tevens aangemeld voor de Rivierprrik.
3. Zie het antwoord op reactie 1129, punt 3.
4. In dit geval is de zeewaartse begrenzing van het habitattypetype Estuarium bepalend geweest (zie verder het antwoord op reactie 1335, punt 1).

#1577 Vereniging Redt de Kaloot

1. *Voorstel om het strand De Kaloot, gelegen tussen het Oostelijke havenhoofd van het Sloehavengebied en de Noordnd binnen de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied te laten.*
  2. *Pleidooi om niet alleen de habitattypen in stand te houden maar tevens verder uit te breiden.*
1. De grens van het gebied beoosten de lijn Vlissingen-Breskens ligt, behalve bij haveningangen, op de buitenteen van de waterkering (meestal dijklichamen). De stranden van de Kaloot vallen dus binnen het gebied.
  2. Uitbreiding van habitattypen kan aan de orde zijn als de instandhoudingsdoelstellingen, die nog voor elk gebied moeten worden vastgesteld, daar aanleiding toe zouden geven.

#2050 Provincie Zeeland

1. *Verbazing dat zeehond ontbreekt. Streven gericht op levensvatbare Deltapopulatie.*
  2. *Provincie Zeeland vraagt duidelijkheid over voetnoot op p. 5 van het Lijstdocument. De suggestie wordt gewekt dat aanmelding van de vaargeulen nog discussiepunt zou kunnen zijn.*
1. Zie het antwoord op reactie 1129, punt 3.
  2. De betreffende voetnoot is in de nieuwe versie (mei 2003) van het Lijstdocument niet meer opgenomen. Het gehele estuarium van de Westerschelde is aangemeld. De Europese Commissie heeft België gevraagd het Belgische deel van het estuarium dienovereenkomstig te begrenzen.

Gebied 74 - De Wieden

#1236 Gemeente Steenwijkerland

Voorstel om de bebouwing van de kleine kernen Belt Schutsloot en Giethoorn-Noord en buurschappen Ronduit en Muggenbeet, alsmede de (agrarische) bouwpercelen die in het aangemelde gebied liggen, buiten de aanmelding te houden. Gezien het schaalniveau graag in de toelichting gestalte geeft.

De bedoelde bebouwingskernen, buurtschappen en (agrarische) bouwpercelen maken geen deel uit van het aangemelde gebied omdat ze niet van belang zijn voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Wat betreft de gewenste uitsluiting van de landbouwgronden aan de westzijde van het gebied (Leeuwterveld) wordt verwezen naar het antwoord op reactie 1765.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstel om enkele grenscorrecties te maken:

1. *De gehele hoogwaterzone langs de Gashuisdijk opnemen in begrenzing opnemen.*
2. *Verbindingszone tussen Zuideindigerwijde en de Bovenwijde van groot ecologische belang en derhalve opnemen in begrenzing opnemen. Voorstel om daarbij de begrenzing van de Vogelrichtlijn aan te houden. Dit betekent dat het ruimer is dan de begrensde natuur, maar ook daar zijn eigendommen van Natuurmonumenten.*
3. *Het begrensde natuurontwikkelingsgebied Polder Giethoorn-Zuid en Beulakerpolder binnen de begrenzing opnemen. Het is deels eigendom Natuurmonumenten en heeft voor een deel al hoge natuurwaarden.*
4. *De begrenzing bij Muggenbeet zodanig te wijzigen dat de grens van het natuurgebied samenvalt met zowel de Vogel als de Habitatrichtlijn.*
5. *De landbouwgronden buiten begrenzing houden.*
6. *De grens van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn ter hoogte van Zwartsluis laten samenvallen.*

7. *Een strook met hoge natuurwaarden langs de provinciale weg toe te voegen, met voorgestelde grenscorrecties, zodat de grenzen van natuurgebiedplan, Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn samenvallen.*
1. De voorgestelde uitbreiding in de hoogwaterzone langs de Gasthuisdijk is niet overgenomen, omdat dergelijke hydrologische bufferzones alleen zijn meegenomen in de begrenzing indien ze grotendeels in eigendom zijn bij natuurbeschermingsorganisaties. De aangehouden grens valt hier bovendien samen met de Vogelrichtlijn-begrenzing.
  2. De voorgestelde verbindingzone tussen de Zuideindigerwijde en de Bovenwijde is opgenomen voor zover begrensd als “nieuwe natuur (riet, water, moeras)” in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Kop van Overijssel.
  3. Het begrensd natuurontwikkelingsgebied Polder Giethoorn-Zuid en Beulakerpolder, dat ook deel uitmaakt van het onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebied en grotendeels in eigendom en beheer is van Natuurmonumenten, is binnen de begrenzing van het aangemelde gebied gebracht omdat het in ecologisch opzicht aansluit bij het aangrenzende moerasgebied. In het Natuurgebiedsplan is het opgenomen als “nieuwe natuur (riet, water, moeras)”.
  4. Bij Muggenbeet is de begrenzing tussen de Marknesserweg en het Noorderdiep gelijkgetrokken met die van het Vogelrichtlijngebied. Ten zuiden van het Noorderdiep gaan de grenzen uiteen tengevolge van de uitsluiting van landbouwgronden (zie punt E).
  5. Wat betreft de voorgestelde uitsluiting van landbouwgronden aan de westzijde van het gebied zie het antwoord op reactie 1765.
  6. De voorgestelde grenscorrecties ten noorden van Zwartsluis teneinde aan te sluiten bij de begrenzing van de Vogelrichtlijn zijn niet overgenomen, omdat de grens hier al gelijk liep met die van het Vogelrichtlijngebied.
  7. Het voorstel om een strook langs de provinciale weg Zwartsluis-Meppel (tussen de N334 en de Lozedijk) aan het gebied toe te voegen is overgenomen, omdat hier belangrijke trilveenachtige vegetaties voorkomen die aansluiten bij het oorspronkelijk begrensde moerasgebied. Bovendien ligt in deze strook de belangrijkste vindplaats van Geel Schorpioenmos, één van de redenen waarom het gebied is geselecteerd. De grens valt nu ook samen met die van de Vogelrichtlijn en sluit tevens aan op de begrenzing in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Kop van Overijssel (2001).

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om:

1. *De buurtschap Dwarsgracht en kleine kern Belt-Schutsloot buiten de begrenzing te brengen;*
  2. *het Leeuwterveld, aangeduid in het streekplan, buiten de begrenzing te houden. Het agrarische gebied ligt buiten de PEHS;*
  3. *het Hemelrijk en nieuwe natuur Beukersluis, beide gelegen langs de provinciale weg Zwartsluis-Meppel, om hun relevante habitattypen op te nemen, voor zover eigendom van Natuurmonumenten.*
1. De bebouwing en verhardingen van het buurtschap Dwarsgracht en de kleine kern Belt-Schutsloot maken geen onderdeel van het aangemelde gebied, omdat ze niet van belang zijn voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld.
  2. De landbouwgronden van Leeuwterveld, die als voedselgebied voor ganzen wel deel uitmaken van het Vogelrichtlijngebied, zijn buiten de begrenzing van het gebied gebracht omdat ze niet van belang zijn voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld.
  3. Voor wat betreft de toevoeging van gronden langs de provinciale weg Zwartsluis-Meppel wordt verwezen naar antwoord op reactie 1508, punt G.

#1866 GLTO Bedrijfsadvies namens fam. Santing

Het bedrijf van fam. Santing is geplaatst op in het kader van de ruilverkaveling Giethoom Wanneperveen speciaal aangewezen boerderijkavel. Op kaart behorend bij nummer N2000/300 is de gehele vestigingslocatie opgenomen in het gebied. De begrenzing behorende bij het besluit is een andere dan op de kaart behorende bij het besluit is aangegeven. Ook indien de grens langs de Lozedijk komt te liggen is de rechtspositie van het bedrijf in het geding. Voorstel om de grens zodanig te verplaatsen dat aan de bedrijfsbelangen volledig tegemoet wordt gekomen.

Het voorstel om de grens van het Habitatrictlijn niet langs de grens van de Lozedijk te leggen is niet overgenomen. Het besluit waar naar wordt verwezen in de reactie is het aanwijzingsbesluit in het kader van de Vogelrichtlijn. De aanmelding, inclusief de begrenzing op kaart, van de Habitatrictlijn is echter een ander traject dan dat van de Vogelrichtlijn: het zijn twee verschillende Europese richtlijnen met eigen criteria voor selectie en begrenzing. De constatering dat de begrenzing van het aangewezen Vogelrichtlijngebied niet samenvalt met de begrenzing van het aan te melden Habitatrictlijngebied is inderdaad juist. Het onderscheid in criteria heeft in dit geval geleid tot een niet-overeenkomstige begrenzing tussen de richtlijnen. Wat betreft het deelgebied Kiersche Weide en het moerasgebied ten westen van de Lozedijk geldt dat deze een wezenlijk onderdeel van het Habitatrictlijngebied vormen en ligt derhalve binnen de begrenzing.

Gebied 75 - Wierdense Veld

#867 GLTO afdeling Wierden

De ecologische onderbouwing is onvoldoende.

#868 Christen Unie fractie Wierden

De overwegingen van ecologische aard zijn van invloed op het wel of niet aanwijzen. Voor het Wierdense Veld is dit de aanwezigheid van dopheide, evenals 37 andere gebieden in Nederland waarvan 12 in Overijssel. Naar mening van Christen Unie is dit onvoldoende onderbouwing.

#879 CDA fractie Wierden/Enter

Plaatsing op de lijst wordt als onvoldoende onderbouwd beschouwd, omdat de aanwezigheid van dopheide en hoogveen, ook in 37 andere gebieden in Nederland voorkomt, waarvan meerdere in Overijssel.

#1146 Gemeente Wierden

Uit het Lijstdocument blijkt dat het Wierdense veld zich niet kwalificeert bij de belangrijkste gebieden voor de habitattypen: 4010, 4030 en 7120. Dit vormt voldoende reden om het gebied niet aan te wijzen. De vraag moet worden gezien hoe vanuit het samenhangend kader het Wierdense Veld als natuurgebied het best kan worden beschermd.

#1765 Provincie Overijssel

Gezien de zwakke motivering voor de selectie van dit gebied het voorstel om dit gebied van de lijst te schrappen. In het streekplan is het gebied aangeduid als zone IV (natuur), als wateraandachtsgebied natuur etc. en het vormt geheel onderdeel van de PEHS.

Het Wierdense Veld hoort weliswaar niet bij de belangrijkste gebieden voor habitattype 4010 Noord Atlantische vochtige heide met dophei, maar gezien het belang van dit type in internationaal opzicht en omdat het habitattype in alle drie de gebieden in goede kwaliteit en over een groot oppervlakte voorkomt, staat dit gebied op de lijst. Het Wierdense Veld is van extra belang vanwege de aanwezigheid van habitattype 7120.

#1213 G.Ploer

1. *In het Lijstdocument is het Wierdense Veld voor geen enkel type het belangrijkste gebied, in het Gebiedendocument wel voor habitattype 4010. Bij bestaande tegenstrijdigheid kan aanmelding beter achterwege blijven.*
2. *Het beheerbeleid in het Wierdense Veld heeft er toe geleid dat de natuurwaarden sterk achteruit zijn gegaan. Aanmelding derhalve overbodig, aangezien het niet aan de gestelde selectiecriteria voldoet.*

1. Zie het antwoord bij reactie 867 etc.
2. In het kader van het beheersplan zal het beheer zonodig aangescherpt worden.

#1810 Landschap Overijssel

1. *Landschap Overijssel wijst erop dat in het Gebiedendocument het Wierdense Veld als belangrijkste gebied voor 4010 is aangegeven. Het type 7120 wordt aangegeven onder “Verder aangemeld voor: “. In het Lijstdocument is aangegeven dat het Wierdense Veld eerder is aangemeld voor type 7120, maar dat het gebied nu niet bij de belangrijkste gebieden kwalificeert vanwege de lage kwaliteit van het type in het gebied, én dat het gebied gehandhaafd blijft vanwege de kwaliteit van type 4010. Het Landschap Overijssel pleit er voor om het Wierdense Veld ook aan te melden als belangrijkste gebied voor het habitatype 7120. Dit omdat het Wierdense Veld naast de uitstekende kwaliteit van de veenmosrijke natte heide ook zeer duidelijke kwaliteiten als aangetast hoogveen heeft. Dit is gebaseerd op het oordeel van het OBN-deskundigen team Hoogvenen.*
  2. *Voorstel om in het Gebiedendocument het gebied tevens op te nemen voor habitatype 91D0, onder “Verder aangemeld voor. Aan de rand komen nog mooi ontwikkelde berkenbroekbossen voor (bron: Alterra).*
1. Zie het antwoord bij 867 etc.
  2. Het voorstel is overgenomen: het gebied is ook aangemeld voor 91D0.

Gebied 76 - Witterveld

#2299 Provincie Drenthe

Voorstel tot het verwijderen van het Haarbos vanwege voldoende bescherming in het provinciaal ontwikkelingsplan (POP).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het Haarbosch onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van het hoogveen- en heidegebied Witterveld. De grens van het gebied volgt de overgang tussen hoogveen/ heide/ bos enerzijds en de omringende cultuurgronden anderzijds. De begrenzing van het gebied is gelijk aan die van de gelijknamige aanwijzing als staatsnatuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

Gebied 77 - Zwarte Water

#980 Gemeente Zwolle

Voorstel om de zuidelijke begrenzing te laten samenvallen met de Mastenbroekerbrug. De kaart is hier niet geheel duidelijk over.

De zuidgrens van het aangemelde gebied (langs het Zwarte Water) valt nu samen met de Mastenbroekerbrug.

#1022 H. Bonthuis Administratie- en belastingadviseurs namens J. Put

Voorstel om begrenzing van Zwarte Water zodanig te wijzigen dat perceel van de heer Put buiten het gebied komt te liggen

De grens van het gebied volgt in principe de winterdijk (met uitzondering van grotere terreinen met bebouwing die zijn geëxclaveerd). De habitattypen waarvoor het is aangemeld en met name “Laaggelegen schraal hooiland” (habitatype 6430), komen verspreid voor in de buitendijkse graslanden langs het Zwarte Water en de Overijsselsche Vecht. Intensief in gebruik zijnde agrarische percelen zijn niet uitgezonderd (daar gelaten of dit praktisch uitvoerbaar zou zijn) omdat anders de algehele samenhang van het gebied verloren zou gaan. De begrenzing tussen Zwolle en Zwartsluis is hierdoor ook vrijwel gelijk aan die van het Vogelrichtlijngebied.

#1317 B.J. Kronenberg

Voorstel om begrenzing te wijzigen. Het op de kaart aangeduide gebied van ongeveer 100 ha wordt volop gebruikt door de agrarische sector. Het gebied is laaggelegen grasland. Er is geen sprake van schraalgraslanden. Verder is in dit gebied geen sprake van habitatype 91FO. Dit type komt meer naar het zuiden voor. Ook geen sprake van 3150. Mede gezien het streven van het ministerie om niet meer gebieden aan te wijzen dan strikt noodzakelijk wordt verzocht de begrenzing aan te passen.

De noordgrens van het gebied (even ten zuiden van kmpaal 15) is aan de oostoever en westoever nu gelijk waardoor de betreffende percelen geen deel uitmaken van het aangemelde gebied. De betreffende percelen zijn van geen betekenis voor de instandhouding van het gebied: de voor het gebied van belang zijnde habitatypen komen er niet voor. De algehele samenhang van het gebied is door de uitsluiting van de percelen ook niet verminderd omdat de percelen de noordpunt van het gebied vormden.

#1810 Landschap Overijssel

1. *Voorstel om twee ten zuiden van Buitenlanden Langenholte voorkomende opgaande, gemende bossen mee te nemen in de begrenzing.*
2. *Voorstel om de begrenzing in zuidoostelijke richting (aangegeven op kaart) uit te breiden. Het Zwarte Water is het bolwerk in Nederland van de Kievitshooilanden en heeft daar een internationaal zeer grote verantwoordelijkheid voor. Het gebied van de Maatgrave is in het kader van het soortbeschermingsplan Kievitsbloem van de provincie Overijssel aangewezen als kerngebied.*
  1. Beide binnendijs gelegen bosjes nabij Langenholte zijn binnen de begrenzing van het aangemelde gebied gebracht met het oog op het voorkomen van habitatype 91FO (“Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (...), Steeliep (...), en Es (...) (Ulmenion minoris)”), waarvoor het gebied mede is aangemeld.
  2. De overgelegde verspreidingskaart van de Kievitsbloem, hier de aspectbepalende soort van het habitatype 6430 “Laaggelegen schraal hooiland”, toont ook dat het habitatype ook voorkomt langs de Overijsselsche Vecht ten oosten van rijksweg A28 (de oorspronkelijk voorgestelde zuidoostelijke grens van het gebied). Het gebied van de Maatgrave, tussen de A28 en de spoorbrug is ook als bolwerk van het kievitsbloemhooiland aangemerkt. Gelet op deze recente verspreidingsgegevens zijn de buitendijkse gronden tussen de A28 en de spoorbrug bij het gebied getrokken.

Gebied 78 - Zwin

#1129 Het Zeeuwse Landschap

1. *Voorstel om Oudelandse polder en Zwinweide toe te voegen. Beide gebieden in beheer bij Zeeuws Landschap. Oudelandse polder is leefgebied van de kamsalamander. In beide gebieden komen zoutvegetaties voor die deels tot het type 1310 gerekend kunnen worden.*
2. *Voorstel om Zwin en vooral Oudelandse polder en Zwinweide aan te melden voor prioritaire habitatype 1340 Zoutmoerassen in het binnenland. De moerasvegetaties van beide deelgebieden is bijzonder waardevol door de kenmerken van het fysieke milieu.*
  1. Het voorstel is overgenomen zodat het betreffende leefgebied van de kamsalamander binnen de begrenzing van het gebied valt.
  2. Het bedoelde habitatype komt in Nederland niet voor (zie referentielijst en zie het antwoord op reactie 1574, punt 8, Oosterschelde).

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om het noordelijk deel van de Oudelandspolder (gelegen ten noorden van de camping en ten westen van het bezoekerscentrum) binnen de begrenzing te halen i.v.m. voorkomen van de kamsalamander. Het terrein is eigendom van Staatsbosbeheer en in beheer bij Het Zeeuwse Landschap.

Zie het antwoord op reactie 1129, punt 1.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

Het is nauwelijks voor te stellen dat binnen het op de kaart aangegeven gebied een levende kamsalamander voorkomt. Wel vlak buiten het aangegeven gebied.

Zie het antwoord op reactie 1129, punt 1.

Gebied 79 - Aamsveen

#1168/1820 Mts. H.J. Schurink

Voorstel drie op kaart aangegeven deelgebieden buiten de begrenzing te laten vallen. In het bestemmingsplan buitengebied 1996 rust hierop agrarische bestemming. In het Natuurgebiedsplan hebben deze drie gebieden de status nieuwe natuur.

Zie het antwoord op reactie 1652.

#1652 Stichting Agrarisch Landschapsbeheer Eschmarke

Voorstel om drie op kaart aangegeven deelgebieden buiten de begrenzing te laten vallen. In het bestemmingsplan buitengebied 1996 rust hierop agrarische bestemming. In Natuurgebiedsplan hebben deze drie gebieden de status nieuwe natuur. De kamsalamander en boomkikker wordt goede habitat geboden in de poelen en basisbiotopen van de Stichting Agrarisch Landschapsbeheer "Eschmarke".

Twee van de drie aangegeven deelgebieden zijn afgefallen: enkele percelen ten zuidwesten van het Lappenpad en enkele percelen ten noorden van de Glanerbeekweg. Hierdoor ontstaat een logische begrenzing van beide wegen aan de westzijde. Er bestaan geen bijzondere redenen om beide deelgebieden binnen het aangemelde gebied te houden. Uit een oogpunt van duidelijk herkenbare begrenzing zijn enkele in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Zuid-twente als "nieuwe natuur" aangemerkte percelen (derde deelgebied) tussen de kern van het Aamsveen en rijksweg N35 gehandhaafd.

#1810 Landschap Overijssel

Voorstel om toe te voegen aan 'verder aangemeld voor': Prioritair habitatype 6230 (een aantal heischrale graslanden in het gebied voldoet aan de ecologische criteria voor dit type), habitatype 7150 (behorend tot het Snavelbiesverbond) en habitatype 4030.

Conform het voorstel is de aanmelding uitgebreid met de in het gebied voorkomende habitatypen 4030 en 6230. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 ("Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het snavelbies-verbond") omdat de betreffende vegetatie in het gebied vooral voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)). Een vergelijkbaar vegetatietype kan overigens ook onderdeel uitmaken van habitatype 7120 ("Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is") waarvoor het gebied ook is aangemeld.

#1865 B.W. Knol

Voorstel om gebied uit te breiden met in "Zuid-Eschmarke" gelegen basisbiotopen Olink, Elsmoat en Grevengoor, vanwege de aanwezigheid van de habitatsoort 1166 (kamsalamander). De kamsalamander is met de aan te melden gebieden in het voorstel versnipperd en onvoldoende beschermt.

Hoewel het gebied ook is aangemeld voor de kamsalamander is het voorstel niet overgenomen, omdat dit een forse uitbreiding van het gebied (aangeduid als Zuid-Eschmarke) met overwegend agrarisch gebied zou betekenen. Van deze uitbreiding is slechts een klein deel geschikt voor de kamsalamander gelet op de verspreide ligging van de leefgebieden. Bovendien is het de vraag of het bedoelde gebied een duidelijke ecologische relatie heeft met het natuurgebied van het Aamsveen.

#1879 B.J. Varvik-Assink

#1907 G.J. en A.H.J. Varvik

Voorstel om de begrenzing aan te passen. Een deel van het gebied heeft volgens bestemmingsplan Buitengebied 1996 van gemeente Enschede een agrarische bestemming. Het feitelijk gebruik is ook agrarisch. In het Natuur- en Beheersgebiedsplan 2000 van Zuid-Twente worden deze gebieden aangemerkt als nieuwe natuur. Thans komt habitatype 4010 er niet voor.

Zie het antwoord op reactie 1652.

Gebied 80 - Abdij Lilbosch en voormalig Klooster Mariahoop

#795 Adidam European Danda

1. *Voorstel om de naam Klooster Mariahoop te wijzigen in Adidam European Danda.*
  2. *Voorstel om het gebied niet aan te melden omdat de aanwijzingen en vragen van Adi Da Samraj te allen tijde opgevolgd moeten kunnen worden.*
-
1. De naam van het gebied is gewijzigd om tot uitdrukking te brengen dat Klooster Mariahoop niet meer als zodanig in gebruik is.
  2. Beide gebouwen zijn aangemeld omdat het de enige kraamkolonies van de Ingekorven Vleermuis in Nederland zijn. Van de zijde van de Europese Commissie is op de beide Atlantische Seminars, waarbij gesproken is over de aanmelding, aangegeven dat ook gebouwen aangemeld moeten worden als ze van significant belang zijn en er geen alternatieven van natuurlijke aard voorhanden zijn. Dit geldt voor de vleermuizen in het voormalige klooster en het voorstel kan daarom niet worden overgenomen.

#1708 Fam. Vullers

Voorstel om de solitaire locatie "Klooster Maria Hoop" van de lijst te schrappen.
Het voorstel is niet overgenomen (zie het antwoord op reactie 795).

Gebied 81 - Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek

#1073 Mts. H.J.F. en L.A.M. Broekhuis

1. *De voor dit gebied aangemelde habitattypen en soorten komen hier niet of niet in grotere oppervlakte voor.*
2. *Het gebied is niet vochtig vanwege de aanleg van enkele gasleidingen door de NAM. Gezien het ontbreken van diepere stilstaande wateren en vennen komt de kamsalamander hier waarschijnlijk niet voor.*
3. *Habitatype 3130 is te ruim geïnterpreteerd.*

Het deelgebied Achter de Voort is onderdeel van het aangemelde gebied als belangrijkste gebied voor het habitatype 9160 ("Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond (Carpinion betuli)"). De aanmelding van gebieden van dit habitatype werd door de Europese Commissie bij eerdere aanmeldingen als onvoldoende aangemerkt vanwege het ontbreken van gebieden in het oosten van het land (cq. Achterhoek en Twente). Een uitgebreide beschrijving van dit bosgebied is opgenomen in het IBN-rapport "A-locatie bossen in Overijssel" (den Ouden et al. 1997). Habitatype 3130 en de kamsalamander komen voor in het deelgebied "Agelerbroek en Voltherbroek".

#1143 Gemeente Dinkelland

Binnen het Habitatrictlijngebied liggen cultuurgronden die niet als enclave aan te merken zijn
Zie het antwoord bij 1922.

#1450 Stichting Natuur en Milieu Ootmarsum

Voorstel om het gebied Lomanskamp toe te voegen aan de begrenzing, vanwege het vormen van een, historisch en geologische gezien, botanische eenheid met Achter de Voort. Er komt onder andere de eenbes voor.

Zie het antwoord op reactie 1517, voorstel 1.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

Voorstel om:

1. *het gebied Lomanskamp toe te voegen;*
  2. *onder kopje ‘Verder aangemeld voor’ de habitattypen 6410 en 6230 toe te voegen;*
  3. *de boomkikker als soort toe te voegen.*
1. Het gebied Lomanskamp gelegen aan de overzijde van het kanaal Almelo-Nordhorn ligt door het kanaal volledig gescheiden van deelgebied Achter de Voort en het voorstel is daarom niet overgenomen. Uit de reactie wordt geenszins duidelijk waarom het betreffende gebied (nog) een wezenlijk onderdeel zou uitmaken van Achter de Voort. Ook in de beschrijving van de A-lokatie Achter de Voort wordt opgemerkt dat “vanwege de scheiding [...] door het kanaal [men] feitelijk met twee lokaties van doen” heeft (zie “A-lokatie bossen in Overijssel”, den Ouden et al. 1997).
  2. Uit de reactie wordt ook niet duidelijk waar de habitattypen 6410 (blauwgrasland) en 6230 (heischraal grasland), waarvan toevoeging wordt voorgesteld, aanwezig zijn (Achter de Voort of Lomanskamp). Bij gebrek aan verdere onderbouwing zijn beide typen dan ook niet opgenomen.
  3. Ook de boomkikker is niet vermeld om dat deze soort niet voorkomt op bijlage II van de Habitatrictlijn (wel op bijlage IV, strikt beschermde soorten, maar de gebiedsbescherming van de rictlijn heeft daarop geen betrekking).

#1922 Gemeente Dinkelland

Voorstel om agrarische gebieden buiten begrenzing te halen (op kaart aangegeven).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde cultuurgronden noodzakelijk zijn voor de instandhouding van het gebied en voor de logische begrenzing. In het natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Noordoost-Twente zijn deze percelen aangemerkt als “nieuwe natuur”.

Gebied 82 - Amerongse Bovenpolder

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om de hele Amerongse Bovenpolder te begrenzen. De begrenzing van het gebied is kleiner dan de verspreiding van het subdoeltype glanshaverhooilanden zoals aangehouden door Staatsbosbeheer. Op de Staatsbosbeheer-kaart is het doorlopend tot de inham Neder-Rijn (ter hoogte van boerderij Rijnzicht). Ook langs Lekdijk is een perceel aanwezig.*
  2. *In De Waarden (Steenwaard) langs de Lek bij Culemborg ligt een recent door Staatsbosbeheer verworven terrein van 131 ha, van het subdoeltype glanshaverhooiland. Voorstel om dit gebied al of niet in combinatie met Amerongse Bovenpolder toe te voegen.*
1. Het voorstel is deels overgenomen, omdat uit de genoemde publikatie blijkt dat het habitatype ruimer is verspreid dan de oorspronkelijke begrenzing. Het gebied omvat nu het gehele areaal waar het habitatype in de Amerongse Bovenpolder voorkomt.
  2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het habitatype in de nu aangemelde gebieden een voldoende graad van landelijke dekking heeft bereikt.

Gebied 83 - Bekendelle

#1052/1140 Particuliere Eigenaren van Bekendelle

1. *Voorstel om Bekendelle van de lijst van aangemelde gebieden te verwijderen. De beschrijvingen bij de habitattypen 9160 en 91E0 zijn voor het overgrote deel niet van toepassing. Het grootste gedeelte bestaat namelijk uit naaldbossen en gemengde naald-en loofbossen. Bij de eerste aanmelding zijn voor habitatsoort 1096 voldoende (SUF) gebieden aangemeld en na een review bleek de Bekendelle niet van “belang te zijn”*
2. *Voorstel om cultuurgrond, een weiland, uit de begrenzing te verwijderen, want agrarische cultuurgronden moeten niet als Habitatrictlijngebied aangemeld/aangewezen worden.*

1. Het voorstel is niet overgenomen. Bekendelle is geselecteerd voor het habitatype 91E0 (Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosa*) en Es (*Fraxinus excelsior*, subtype Verbond Els en Vogelkers) en verder aangemeld voor habitatype 9160 (Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond). Het gebied is voor het genoemde subtype van het prioritaire habitatype 91E0 één van de vijf belangrijkste vindplaatsen in Nederland. In de beschrijving van de A-lokatie (Den Ouden e.a. 1996) is Bekendelle vermeld als “het meest karakteristieke voorbeeld voor het Oost-Nederlandse beekbegeleidende Vogelkers-Essenbos, inclusief de overgangen naar het Eiken-Haagbeukenbos en het Wintereiken-Beukenbos met een ongestoorde morfologie van het beekdal met nog een actieve meandering”. Habitatype 91E0 is beperkt tot lager gelegen beekafzettingen; het Eiken-Haagbeukenbos bevindt zich op hoger gelegen oeverwallen en in het zuidwesten van het gebied. De begrenzing, die is ontleend aan de gelijknamige A-lokatie (“A-lokatie bossen in Gelderland”, den Ouden et al. 1996), is inderdaad ruimer dan de verspreiding van beide habitats. Het gebied omvat een klein stuk cultuurgrond dat geheel door bos is omgeven. Een nadere toelichting is te vinden in het Gebiedendocument (paragraaf 2.2). Er is gestreefd naar herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. De benadering impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit: de habitatypen, het leefgebied van de soorten én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld, maar die wel onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitatypen en soorten deel uitmaken. Dit is essentieel voor de instandhouding en eventueel herstel van de betreffende habitatypen en/ of soorten. In het geval van A-lokaties is daarbij gebruik gemaakt van het begrip Minimum Structuurareaal, zijnde de hypothetische minimum-oppervlakte waarbinnen alle successie- en regressiestadia van de betrokken bosgemeenschap(en) in een zelfregulerend systeem duurzaam vertegenwoordigd zijn (in dit geval 60 ha). De begrenzing van de A-lokatie is mede bepaald door aanwezigheid van een oude bosgroeiplaats (datering eerste helft 19^e eeuw; het gebied was dus toentertijd geen heideveld zoals beweerd). Het gebied is niet geselecteerd voor soort 1096 (Beekprik), maar bij de aanmelding is opgegeven dat deze soort er voorkomt (nl. in de beekloop die het gebied doorsnijdt).
2. Voor wat betreft de aanmelding van het opnemen van agrarische gronden, kunt u uw antwoord vinden in hoofdstuk 3 document, bij vraag A3-1.

Gebied 84 - Bennekomse Meent

#1261/1674 Staatsbosbeheer regio Gelderland

Voorstel om de begrenzing te wijzigen. Nu is deze niet volgens de “Algemene uitgangspunten”. De huidige grens gaat uit van de begrenzing van het reservaat, terwijl aangrenzende gronden verworven en ook in beheer zijn van Staatsbosbeheer. Tevens worden inrichtingsmaatregelen uitgevoerd voor ontwikkeling van blauwgraslanden. Voorstel om de aangrenzende gronden en één noordelijk en één zuidelijk perceel die geen eigendom zijn, ook te begrenzing. Waterhuishoudkundig ontstaat hiermee een éénheid en is een belangrijk deel van een nieuw te ontwikkelen blauwgrasland juridisch beschermd.

Het voorstel om aanliggende gronden die een hydrologische eenheid vormen met het oorspronkelijke begrensde gebied, is overgenomen. De uitbreiding ligt binnen de in het Natuurgebiedsplan als “nieuwe natuur” aangemerkte gronden. Het merendeel is reeds in eigendom bij de natuurbeherende organisatie en wordt ontwikkeld als blauwgrasland, het habitatype waarvoor het gebied is geselecteerd.

Gebied 85 - Bergvennen en Brecklenkampse Veld

#1671 D. Wiefferink

Het op de kaart aangegeven gebied ligt los van en behoort niet tot de Bergvennen. Hoe kan dat?

#1673 H.B.J. Zwiep c.s.

Voorstel om het gebied te verwijderen. Van het betreffende type waarvoor het gebied wordt aangemeld, was al "sufficient" gescoord. Aanvankelijk was dit gebied niet aangemeld. Het gebied is nog steeds hetzelfde en daarom is de vraag waarom het nu dan wel is aangemeld. De begrenzing komt ook onlogisch over. De vegetatie van De Vetpot is anders dan in de Bergvennen of Brecklenkampse Veld. Aanmelding van De Vetpot moet op een misverstand berusten.

Het gebied is geselecteerd voor het habitatype 3110 ("Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (...)"). Het klopt dat het aantal van zes oorspronkelijk voor dit habitatype aangemelde gebieden door de Europese Commissie indertijd als "voldoende" is aangemerkt. Tijdens de herziening van de Nederlandse lijst is op grond van nieuwe gegevens en inzichten vastgesteld dat het habitatype in vier van deze zes gebieden niet of onvoldoende representatief aanwezig is (zie [Lijstdocument](#)). Eén van deze vier gebieden is daarom zelfs van de lijst van Habitatrictlijngebieden afgevoerd (Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven; zie [Lijstdocument](#) en onder Afgevallen gebieden) en in de andere drie bleek het te gaan om het habitatype 3130 (Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de oeverkruid-orde (...) en/of de dwergbiezenklasse (...)"), dat nauw verwant is aan habitatype 3110 (zie verder Janssen & Schaminée 2003). Van de oorspronkelijke aanmelding resteren dus nog twee gebieden waar het habitatype 3110 in voldoende representatieve vorm aanwezig is (Strabrechtse Heide en Beuven; Drents-Friese Wold en Leggelderveld). Het habitatype komt verder ook voor in voldoende kwaliteit voor in het reeds aangemelde Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen. Het onderhavige gebied Bergvennen en Brecklenkampse Veld is niet alleen aan de lijst toegevoegd om de selectie voor dit habitatype te completeren, maar ook omdat het sinds de grondige schoonmaak en herstel van de Bergvennen eind jaren negentig het best ontwikkelde voorbeeld van dit habitatype in Nederland is (het gebied is ook de belangrijkste groeiplaats van de Waterlobelia, één van de kenmerkende soort van dit habitatype). Het even ten noordwesten van de Bergvennen gelegen deelgebied Vetpot is aan het gebied toegevoegd omdat het als zwakgebufferd ven vergelijkbare natuurwaarden heeft als de Bergvennen (habitatype 3110). In aansluiting op het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Noord-Twente is de Vetpot uitgebreid met twee percelen "nieuwe natuur" aan de zuid- en oostkant waardoor het één geheel is geworden met de rest van het aangemelde gebied.

#1810 Landschap Overijssel

Voorstel om het [Gebiedendocument](#) aan te vullen met habitatype 5130 en 7150. Dit laatste type komt duurzaam voor bij ven 8, het Krakenven, door het gevoerde beheer.

Het voorstel is gedeeltelijk overgenomen. Het habitatype 5130 (jeneverbessstruweel) is toegevoegd aan de andere habitatypen waarvoor het gebied verder is aangemeld. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 ("Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het snavelbies-verbond") omdat de betreffende vegetatie in het gebied alleen voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)).

Gebied 86 - Boddibroek

#1879 GLTO

Voorstel om een perceel agrarisch grond uit de begrenzing te verwijderen, omdat de nieuwe natuur is in het natuurgebiedplan.

Het voorstel is niet overgenomen. De begrenzing van dit rechthoekige gebied wordt gevormd door twee verharde wegen en de bosrand. Het gebied omvat geen cultuurgronden en is aangewezen als beschermd natuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

Gebied 87 - Boetelerveld

#1201 Gemeente Raalte

Voorstel om de begrenzing aan te passen. De begrenzing in noord-oostelijke hoek van het natuurgebied geeft aanleiding tot het volgende commentaar. Perceel, sectie G. nummer 2258, is blijkens luchtfoto, gevlogen voorjaar 2001, in gebruik als weiland. De bestemming van dit perceel is agrarisch (kaart en luchtfoto bijgevoegd).

De begrenzing van dit gebied valt samen met de grens van het natuurgebied (bestaande uit heide en bos) met de omliggende cultuurgronden (begrenzingstype II, zie [Gebiedendocument](#)). Het voorstel om het bedoelde graslandperceel aan de noordoostkant van het gebied buiten de begrenzing te houden is daarom overgenomen.

#1810 Landschap Overijssel

In het [Gebiedendocument](#) missen bij ‘Verder aangemeld voor’ een soort en drie habitattypen: 1831 drijvende waterweegbree, habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren, habitatype 6410 en habitatype 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot Rhynchosporion (door gevoerde beheer zal dit type ook duurzaam aanwezig blijven).

De voorstellen om de habitattypen 3130, 5130 en 6410 en de soort 1831 drijvende waterweegbree als “verder aangemeld voor” toe te voegen is overgenomen. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 (“Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het snavelbies-verbond”) omdat de betreffende vegetatie in het gebied alleen voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)).

Gebied 88 - Boschhuizerbergen

#657 Stichting Limburg Landschap

1. *Voorstel om een perceel op provinciegrens toe te voegen dat is verworven als natuurgebied. Er is dezelfde hydrologische eenheid ingericht voor zwakgebufferd water.*
  2. *Voorstel woningen aan de Maasheeseweg en een woning langs de noordzijde van de begrenzing te exclaveren.*
1. Het gebied is niet met het betreffende ven uitgebreid, omdat het geen habitatype betreft dat voor dit gebied van belang is.
  2. De bedoelde woningen vallen nu buiten de begrenzing van het gebied tengevolge van het overnemen van het voorstel gedaan in reactie 1751.

#1038 Area Adviseurs namens R. Poels, W. Phillipsen, Mts. Van de Winkel en Dhr. Van de Winkel

De begrenzing van het gebied wijkt af van begrenzing in het bestemmingsplan.

Niet het bestemmingsplan, maar de aanwezigheid van aangemelde habitattypen en/of soorten bepaalt de begrenzing, samen met de gehanteerde begrenzingscriteria. Overigens wordt u voor de overige punten in de ontvangen reactie verwezen naar [Deel A –Algemeen](#).

#1225 DAS rechtsbijstand namens firma Goumans vof

Voorstel om een gebied met agrarische bestemming (het perceel van de firma Goumans) buiten de begrenzing te brengen.

Zie het antwoord op reactie 1752.

#1752 Gemeente Venray

De gemeente heeft tegen aanwijzing van het gebied geen enkel bezwaar. Wel worden vraagtekens gesteld met betrekking tot de begrenzing van het gebied. Binnen gebied liggen namelijk vier woningen, waarvan een bedrijfsmatig een dierenasiel en pension. Voor de paarden worden weilanden gebruikt. Het karakter van het

gebied aan de noordkant van de weg N561 is anders: geen stuifduinen en ook geen of hooguit een enkele jeneverbes. Voorstel om de begrenzing aan te passen, waarbij noordgrens wordt gevormd door N561.
 Het voorstel is overgenomen, omdat benoorden de weg N561 geen habitattypen of soorten zijn aangetroffen waarvoor het onderhavige gebied is aangemeld.

Gebied 89 - Bruuk

#1228 Gemeente Groesbeek

Voorstel om zo nodig de begrenzing aan te passen, aangezien uit gegevens van een vegetatiekaart blijkt dat slechts klein deel van het gebied behoort tot de blauwgraslanden. Graag duidelijkheid hierover bij de aanmelding.

Het gebied is aangemeld voor habitatype 6410 ("Grasland met pijpenstrootje (Molinia) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland)") dat op diverse plekken in het gebied voorkomt in wisselende kwaliteit (van goed tot herstelbaar) tezamen met andere schrale graslanden en moerasvegetaties. Bij de begrenzing van het gebied is gestreefd naar een herkenbare en hydrologische eenheid, hetgeen ook in beheerstechnische opzicht de voorkeur verdient.

#1261 Staatsbosbeheer regio Gelderland

Aan de oostzijde ligt ook eigendom van Staatsbosbeheer dat dezelfde kwaliteiten van schraallandtypen heeft als de kwaliteiten in de Bruuk aan de oostzijde van het voormalige vuilstort. Tussen dit perceel en de oostzijde van de Bruuk is 12 ha aangekocht in de kade van de landinrichting Groesbeek. Hydrologisch een eenheid en potentieel zeer kansrijk voor de ontwikkeling van blauwgraslandvegetaties. 12 ha in eigendom van DLG ook begrenzen.

Uit de reactie is niet duidelijk op welke percelen precies wordt bedoeld maar vermoedelijk gaat het om dezelfde als in reactie 1570 (zie aldaar).

#1560 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o.

De Bruuk is terecht geselecteerd en juist begrensd.

Bij de begrenzing van het gebied is gestreefd naar een herkenbare en hydrologische eenheid, hetgeen ook in beheerstechnische opzicht de voorkeur verdient.

#1570 Werkgroep Milieubeheer Groesbeek

Voorstel om de begrenzing uit te breiden met een deelgebied, zoals op kaart aangegeven, ten westen van het begrensde gebied, waar een aantal percelen ligt in een kwelgebied met schrale vochtige graslanden.

Het voorstel om enkele ten westen van het gebied gelegen percelen toe te voegen is niet overgenomen, omdat deze percelen nauwelijks aansluiten op De Bruuk. Tussen beide ligt een voormalige stortplaats en een huiskavel waardoor de breedte van de verbindingzone niet meer dan enkele tientallen meters bedraagt. Door ligging en aard leveren ze thans ook geen wezenlijke bijdrage aan de instandhouding van De Bruuk.

Gebied 90 - Bunder en Elsloërbos

#901 Gemeente Stein

Voorstel om met Staatsbosbeheer voor het hele gebied gezamenlijk een beheersplan op te stellen.

Een initiatief ter zake wordt met belangstelling tegemoet gezien. In het kader van een gezamenlijk project van Rijk en provincies worden afspraken gemaakt over een programma van eisen voor proces en inhoud.

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om ook de hellingbossen bij Waterval, ten zuidoosten van het gebied gelegen, in de begrenzing te betrekken. Immers dezelfde habitattypen komen ook hier voor en vormen in feite een ecologische samenhang met Bunder- en Elsloërbos*
2. *Voorstel om een orchideënwai en een colchicumwai toe te voegen. Alhier zijn ontwikkelingen naar habitatype 6410.*

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het bedoelde bos nogal geïsoleerd ligt van het Bunderbosch dat de zuidpunt van het gebied vormt. De afstand bedraagt hemelsbreed bijna twee kilometer met ertussen bebouwing (Bunde) en de gescheiden weghelften van rijksweg A2. Het aangemelde gebied omvat het gehele bosgebied dat begrensd is voor de A-locaties Bunder en Elsloërbos en Kasteelpark Elsloo.
2. Het voorstel is overgenomen, vanwege het plaatselijk voorkomen van habitatype 6430 (“Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van montane en alpiene zones”) en de algehele ecologische samenhang met het bosgebied.

Gebied 91 - Canisvlietse Kreek

#1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied

Voorstel om logischer te begrenzen, zodat het terug te voeren is op het natuurgebiedplan.

Het voorstel is overgenomen conform de begrenzing in het Natuurgebiedsplan (cq. bestaande natuur en nieuwe natuur): het gebied omvat de kreek en de omliggende percelen globaal omgeven door de daar lopende weg, de Vissersverkortung (incl. kreekrestant ten oosten van de weg), de rijksgrens en het kanaal. Op deze wijze wordt een duidelijk en in beheerstechnisch opzicht ook meest logische begrenzing verkregen want instandhouding van het gebied is niet goed mogelijk zonder daarbij de rond de kreek liggende percelen te betrekken.

#2050 Provincie Zeeland

Voorstel om het gebied uit te breiden en in te krimpen overeenkomstig de eigendomsituatie van Staatsbosbeheer.

Het voorstel is niet overgenomen: zie het antwoord op reactie 932. Een deel van de percelen in het zuidelijk deel van het gebied is nog niet in eigendom van Staatsbosbeheer.

Gebied 92 - Drouwenerzand

#1173 Het Drentse Landschap

Voorstel om habitatype 9190 (oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met zomereik) toe te voegen. Het gebied herbergt, vergelijkbaar met het Dwingelerveld en de Veluwe, dit habitatype over grote oppervlakten.

Het voorstel is overgenomen om het gebied tevens voor dit habitatype aan te melden.

Gebied 93 - Elperstroom

- GEEN REACTIES -

Gebied 94 - Geleenbeekdal

#1094 IVN Heerlen

1. *Voorstel om het natuurgebied tussen de monumentale hoeven Struijver en Prickenis ruimer te begrenzen.*
2. *Voorstel om het bronnengebied van de Caumerbeek toe te voegen.*

1. Het voorstel is overgenomen en rondom beide hoeven is een meer logische begrenzing gevolgd (tot aan de spoorlijn).
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat niet duidelijk is gemaakt waaraan het geïsoleerd

gelegen gebied zijn betekenis ontleend in het kader van de Habitatrictlijn-aanmeldingen.

#1368 EIS Nederland

1. *Voorstel om het Imsteradenerbos toe te voegen voor soort 1014.*
  2. **Voorstel om Geleenbeek toe te voegen voor de gaffellibel (1037), vanwege enkele waarnemingen in 1995 en 1996. Het voordeel is dat het beheer in de toekomst mede gericht zal moeten zijn op geschiktheid voor deze soort. Nu is er echter hoogstwaarschijnlijk geen populatie.**
1. Het voorstel is overgenomen.
  2. Het voorstel is overgenomen: de aanmelding betreft populatiecode D hetgeen betekent dat het een "insignificant voorkomen" betreft (voor zover nu bekend).

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om het gebied ruimer te begrenzen, waardoor de ecohydrologische en landschapsecologische samenhang beter gewaarborgd zijn.*
  2. *Voorstel om eigendommen van Natuurmonumenten toe te voegen. Met name bij Terworm waar de zeggekorfslak voorkomt en langs bovenstroomse delen van een paar zijbeekjes.*
1. Met de algemene opmerking dat het gebied "te smal begrensd" is, is niets gedaan omdat de betreffende habitattypen en soorten nogal versnipperd langs de Geleenbeek voorkomen en het niet mogelijk is gebleken het gebied meer samenhang te geven. In de reactie zijn overigens ook geen concrete voorstellen gedaan (behoudens punt 2).
  2. Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding van deelgebied Terworm nader worden bezien met name met het oog op het voorkomen van de zeggekorfslak.

#1774 IVN Geleen

De aanmelding van het Geleenbeekddal wordt ondersteund. Vraag is wel waarom alleen delen in gemeente Schinnen begrensd zijn. Wat is daarvan de motivering?

Het aangemelde gebied ligt niet alleen in de gemeente Schinnen maar ook in Nuth en Heerlen. Op basis van de reacties uit de openbare procedure is de begrenzing van het gebied aangevuld met relevante terreindelen. Het Imsteradenbos is bijvoorbeeld toegevoegd (zie ook reactie 1368). Overigens valt het begrenste gebied zowel binnen de gemeente Schinnen, als de gemeenten Nuth en Heerlen.

Gebied 95 - Gouwzee en Kustzone Muiden

#952 Stichting Waterrecreatie IJsselmeer en Randmeren IJsselmeer en randmeren

1. *Voorstel om het gebied niet aan te melden of in ieder geval zodanig te begrenzen dat snelvaren mogelijk is. Aanmelding van het zuidelijke deel van de Gouwzee is ook niet juist, omdat in betreffende gebied geen kranswier van betekenis wordt aangetroffen (referentie aan rapport).*
  2. *De kranswieren waarvoor dit gebied wordt aangemeld beslaan een veel minder brede zone. Ten onrechte zijn ook de eilanden de Drost Warenaar en Hooft voor de kust bij Muiden inbegrepen. Voorstel om de begrenzing aan te passen volgens een genoemd rapport.*
1. Het voorstel is voor wat het tweede gedeelte betreft is gezien het voorkomen van het kranswier overgenomen: de noordgrens van het deelgebied Gouwzee is iets naar het zuiden verlegd en loopt nu van de noordpunt van Hemmeland (Monnickendam) naar Marken.
  2. Het voorstel is overgenomen: de noordgrens van het deelgebied Kustzone Muiden is zuidwaarts verlegd waardoor beide eilanden nu buiten het gebied zijn gelegen.

#1954 Provincie Noord-Holland

1. *Voorstel om een geleidelijke vergroting van de vaargeul naar de Oude Haven in Monnikendom mogelijk te maken.*
  2. *Voor het gebied dient rekening te worden gehouden met de natuurlijke doorvaart tussen Gooimeer en IJmeer, alsmede met de recreatiescheepvaart die zich verder zal ontwikkelen.*
-
1. Zie het antwoord op reactie 952, punt 1.
  2. Bij de aanmelding en begrenzing van de gebieden kan geen rekening worden gehouden met bestaand gebruik en de eventuele uitbreiding daarvan.

Gebied 96 - Groot Zandbrink

#1125 Stichting "De Boom" Leusden

Voorstel om Groot Zandbrink niet aan te melden, omdat het niet voldoet niet aan de criteria van Bijlage III, sub a, b, c, en d van de Habitatrictlijn. De meeste soorten van habitattypen 7230 komen niet meer in het gebied voor, derhalve is gebied minder representatief voor het habitattypen dan nabij gelegen gebieden. Het totale areaal van 7230 in Nederland wordt geschat op 55 ha. Het gedeelte van het aangewezen gebied heeft een oppervlakte van slechts 2000 m2 In de nabijheid komen terreinen voor waar het betreffende habitattypen in aanzienlijk grotere oppervlakte voorkomt: bijvoorbeeld: het Allemanskampje nabij Renswoude (3 ha), het Meeuwenkampje nabij Veenendaal (5 ha). In het laatste gebied komt het vetblad wel voor. De potenties van Groot Zandbrink zijn in tegenstelling tot de beide andere gebieden, gezien de bodemkundige en hydrologische gesteldheid relatief gering.

Het betreffende habitattypen 7230 ("Alkalisch laagveen") is in Nederland uiterst schaars vertegenwoordigd en slechts op een tiental, relatief kleine, plekken in goede kwaliteit aanwezig. Twee subtypen zijn onderscheiden waarvan de blauwgraslandvariant voorkomt in het onderhavige gebied. De variant is beperkt tot terreinen met kalkrijke kwel. In eerste instantie zijn drie terreinen geselecteerd in Twente, Achterhoek en Drenthe, waarmee echter geen recht zou worden gedaan aan het voorkomen in de Gelderse Vallei. Daarom is uit een oogpunt van geografische spreiding Groot Zandbrink toegevoegd.

Gebied 97 - Groote Gat

#1993 Gemeente Korendijk

Bezwaar tegen aanmelding van het Groote Gat, gelegen langs het Zwartsluisje te Zuid-Beijerland.

Hier is sprake van een misverstand: het aangemelde gebied ligt bij Oostburg in de gemeente Sluis in West-Zeeuws-Vlaanderen terwijl de reactie verwijst naar een gebied met dezelfde naam binnen de grenzen van gemeente Korendijk. De naamsverwarring is te begrijpen, omdat het Groote Gat in de gemeente Korendijk een beschermd Natuurmonument is. Hier gaat het echter om een ander gebied.

Gebied 98 - Groote Wielen

#802 AVM juristen namens G.T. van Houten

Verzoek om aan te geven op grond waarvan de Groote Wielen moet worden aangemeld als belangrijkste gebied voor de noordse woelmuis, de meervleermuis en de kleine modderkruiper. Het voorliggende voorstel is op generlei wijze onderbouwd.

Voor de als prioritair aangemerkte ondersoort van de noordse woelmuis, waarvan het voorkomen tot Nederland is beperkt, zijn in eerste instantie de belangrijkste gebieden geselecteerd. Er zijn negen gebieden waar de populatie een goede kwaliteit heeft en tevens een groot leefgebied hebben. Dit betreft gebieden in Zeeland, Noord- en Zuid-Holland. De sterk bedreigde metapopulatie in Friesland wordt hierdoor niet beschermd. Om ook deze populatie voldoende af te dekken, is de selectie uitgebreid met de drie in kwalitatief belangrijkste gebieden waaronder de Groote Wielen. In het laatstgenoemde gebied is een relatief

grote oppervlakte geschikt leefgebied aanwezig. Ook voor de beide andere soorten waarvoor het gebied (verder) is aangemeld (kleine modderkruiper en meervleermuis), vormt het gebied een belangrijk leefgebied.

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming(VZZ)

Voorstel om aan te melden voor de noordse woelmuis, de populatie in het Oudkerkstermeer ten noorden van de Grootte Wielen, die met die populatie één (netwerk-)populatie vormt.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de populatie van het Oudekerkstermeer, die een relatief kleine oppervlakte geschikt leefgebied tot zijn beschikking heeft, geïsoleerd ligt van het gebied (afstand 3 km) en er geen directe ecologische relatie tussen beide bestaat.

Gebied 99 - Hollands Diep (oeverlanden)

#1105 Verhagen Rentmeesters

Voorstel om de grienden ten oosten van de jachthaven Strijensasuit de begrenzing te verwijderen. Redenen hiervoor:

- *Het griendencomplex biedt een potentiële mogelijkheid voor uitbreiding jachthaven. Verder worden de uitbreidingsmogelijkheden c.q. exploitatiemogelijkheden van de Gorzen en Aanwassen van den Lande van Esche beperkt dan wel tenietgedaan.*
- *De Staat heeft 100 hectare grond aangekocht van de Gorzen en Aanwassen van den Landen van de Essche met het oog op natuurontwikkeling. Deze grond valt buiten de aanwijzing, terwijl de grienden hier wel binnen vallen. Voorstel is om de grienden niet en de 100 hectare wel aan te wijzen.*
- *Het is niet aannemelijk gemaakt dat het habitattype 91E0 ter plekke voorkomt. Daarnaast is het niet aannemelijk dat de noordse woelmuis voorkomt in de grienden, omdat deze met name voorkomt in riet- en ruigte vegetaties en juist verdwijnt uit wilgen, welke ter plaatse aanwezig zijn.*

Het voorstel is niet overgenomen, omdat hier ook habitattatype 91E0 (wilgenvloedbos) voorkomt. Sociaal-economische motieven zoals de toekomstige uitbreiding van een jachthaven kunnen geen rol spelen bij de selectie en begrenzing van gebieden. De oeverlanden rond de jachthaven zijn overigens ook reeds aangewezen onder de Natuurbeschermingswet. De grienden zijn binnen de begrenzing gehouden, omdat daar de relevante natuurwaarden voorkomen. De noordse woelmuis komt niet in het gesloten bos van grienden voor, maar wel in allerlei natte riet- en ruigtevegetaties langs de grienden.

#1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied

Het bevreemdt dat het water voor het Hollands Diep niet is opgenomen, terwijl dit voor het Volkerak en Haringvliet wel is gebeurd.

Het gebied is niet aangemeld voor aquatische habitattypen of soorten (zie ook het antwoord op reactie 1574, punt 1). Begrenzing van het open water, dat qua oppervlakte een veelvoud van de oeverlanden omvat, is ook gelet op de instandhouding van de aangemelde oeverlanden niet nodig.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

1. *Hollands Diep is mogelijk van speciale betekenis voor de zeeprik.*
  2. *Noordse woelmuis komt in de buitendijkse gebieden voor; deze zones vormen de schakel tussen de Biesbosch en de rest van het Deltagebied en dient daarom te worden aangemeld.*
-
1. Het is niet duidelijk op welke bron wordt gedoeld met de vermelding “mogelijk van speciale betekenis”. De soort staat in het Hollands Diep te boek als “vrij zeldzaam” (MER Beheer Haringvlietluizen. Deelrapport Vis en Bodemfauna, 1999). Voor deze soort zijn geen gebieden geselecteerd of begrensd vanwege de onduidelijkheid over de betekenis van de gebieden waar de soort geregeld wordt aangetroffen, als opgroeigebied (zie [lijstdocument](#)).
  2. Het gebied omvat de buitendijkse oeverlanden van de Dordtsche Kil tot Schuring, die als ecologische verbindingszone fungeren tussen de Biesbosch en Haringvliet.

#1710 Vereniging Hoekschewaards landschap

Voorstel om de Oosterse Slobbegorzen toe te voegen. De habitat is vergelijkbaar met de Hogezaandse gorzen en het gebied valt onder de Natuurbeschermingswet.

Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. Bij het vaststellen van de definitieve begrenzing in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten ligt uitbreiding van het gebied met de Oostersche Slobbegorzen voor de hand. Het gebied is een onlosmakelijk onderdeel van de buitendijkse oeverlanden aan de noordzijde van het Hollands Diep en is bovendien reeds aangewezen als beschermd natuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.

#1794 Brabantse Milieufederatie

1. *Voorstel tot toevoeging aan de begrenzing van het eiland Sassenplaat en de zuidelijke overlanden. De leefgebieden van de noordse woelmuis en de bever zijn namelijk groter dan het beschermde gedeelte.*
  2. *Voorstel tot toevoeging van aanmelding van de zeeprijk voor ditzelfde gebied.*
1. Zie het antwoord op reactie 1952.
  2. Zie het antwoord op reactie 1574, punt 1.

#1952 Provincie Noord-Brabant

Voorstel om Sassenplaat (vanwege spontaan ontwikkeld wilgenvloedbos) toe te voegen aan de begrenzing, alsmede op de zuidoever gelegen riet- en biezenvelden en wilgenvloedbossen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het subtype wilgenvloedbossen van habitattype 91E0 ("Alluviale bossen met zwarte els en es"), voldoende vertegenwoordigd is in de voor dit subtype geselecteerde gebieden en andere gebieden waar dit subtype voorkomt (de landelijke dekking is meer dan 75%). Uitbreiding van dit gebied met enkele relatief kleine terreinen wilgenvloedbos voegt weinig toe aan de landelijke instandhouding van het subtype. Hetzelfde geldt voor de noordse woelmuis: het leefgebied op de Sassenplaat is relatief klein (enkele hectaren) en ligt nogal geïsoleerd (1 km van de noordoever van het Hollands Diep) waardoor de bijdrage van dit eilandje aan de instandhouding van de soort beperkt is.

#2004/2133 Provincie Zuid-Holland

1. *Voorstel om het aan de westzijde van het gebied gelegen beschermt natuurmonument Oosters Slobbegorzen toe te voegen. Dit gebied is waarschijnlijk meest geschikte leefgebied voor Noordse woelmuis.*
  2. *Waarom wordt bij Hollands Diep volstaan met noordelijke oeverlanden en gebieden als Haringvliet, Krammer-Volkerak en Biesbosch met inbegrip van grote wateren en rivieren worden aangemeld.*
1. Zie het antwoord op reactie 1710.
  2. Zie het antwoord op reactie 1380.

Gebied 100 - IJsseluiterwaarden

#843 Tekenburo H.A. Gerritsen

Voorstel om de begrenzing zodanig aan te passen, dat alleen zandgronden erin vallen. De reden hiervoor is dat in het ontwerp-bestemmingsplan gronden worden gedeuid als kleigrond. Het is onduidelijk waarom het gebied is aangemeld voor graslandtype 6120.

#875 GLTO Brummen

De habitattypen komen slechts in beperkte mate voor in het betreffende gebied. Bovendien betreft het kleibodems en het habitattype 6140 zou gebonden zijn aan dorre zandbodems. Op basis van welke recente inventarisaties en gegevens is het gebied geselecteerd? Slechts voor een deel gaat het om eigendommen van Staatsbosbeheer, en verder is het grootste deel grasland op klei, in gebruik door de agrarische sector.

#961 Maatschap Hassink

Voorstel om de begrenzing aan te passen:

1. *Gronden in agrarisch beheer liggen binnen het richtlijngebied.*
2. *In het ontwerp-bestemmingsplan worden gronden geduid als kleigrond. Het is onduidelijk waarom het gebied dan is aangemeld voor graslandtype 6120.*
3. *In bestemmingsplan worden soorten bittervoorn, alsmede kleine modderkruiper niet genoemd.*

De voorstellen tot aanpassing van de begrenzing zijn niet overgenomen. De keuze van de diverse deelgebieden langs de IJssel is in eerste instantie bepaald aan de hand van de 7 habitattypen (bijlage I) en 5 soorten (bijlage II) die in het winterbed van de IJssel voorkomen. Vervolgens zijn logische eenheden begrensd rekening houdend met beheer-technische overwegingen, ontwikkelingskansen en topografische lijnen. De uiterwaarden omvatten plaatselijk ook zandgronden zoals de rivierduinen die in Europees opzicht zeldzame stroomdalgraslandvegetaties (habitatype 6120) herbergen.

#980 Gemeente Zwolle

Binnen de IJsseluiterwaarden wordt onder meer de Vreugderijkerwaard en de uiterwaard bij het Engelse Werk aangemeld. Vraag op basis van welke criteria Engels Werk kwalificeert. Geen gegevens bekend waaruit bijzondere betekenis voor habitattypen blijkt. Graag betere onderbouwing of aanmelding van een ander deelgebied.

Het voorstel is overgenomen: het Engelse Werk is buiten de begrenzing van het aangemelde gebied gebracht omdat er voor zover bekend geen relevante habitattypen of soorten voorkomen.

#1056 Valewaard b.v.

Voorstel om de locatie Rhederlaag/Vaalwaard (groot ca. 750 ha) van de aanmelding uit te zonderen, omdat hierop een concessie voor zandwinning rust.

De betreffende terreinen (Rhederlaag/ Vaalwaard) maken noch deel uit van de begrenzing zoals die ter inzage is gelegd noch van de definitieve begrenzing van het aangemelde gebied.

#1155 Waterschap Rijn en IJssel

Het Waterschap gaat er van uit dat het regelmatige maaibeheer op de dijken van de IJsseluiterwaarden niet in strijd is met de na te streven habitattypen 6430 en 6510

De instandhoudingsmaatregelen worden nader uitgewerkt in de beheersplannen.

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de rivierdonderpad en de grote modderkruiper, die beide op meerdere plekken in de winterbedding zijn aangetroffen.*
2. *Voorstel om de begrenzing te verruimen, die er erg krap is gedaan. Het lijkt erop dat alleen de selecterende delen zijn opgenomen en niet andere delen waar één of meer van de genoemde habitattypen en leefgebieden van de genoemde soorten in voldoende kwaliteit voorkomen. Dit geldt in het bijzonder voor de vier genoemde vissoorten. Ook het type 6510 glanshaverhooiland heeft een ruimere begrenzing dan de begrenzing aangeeft.*
3. *Voorstel om meer rekening te houden met het selecterende habitatype 3260 dat van Zwolle tot en met de IJsselmonding is aangetroffen in de vorm van velden rivierfonteinkruid. Uit een publicatie zou kunnen worden afgeleid dat het belangrijkste voorkomen juist in het zomerbed is te vinden.*

1. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor de rivierdonderpad en de grote modderkruiper.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de gekozen begrenzing voldoende aansluit op de verspreiding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld.
3. Het voorstel is overgenomen: een deel van de rivierbedding tussen Kampen en de monding van de IJssel in het Ketelmeer is aan het gebied toegevoegd wegens het voorkomen van het genoemde habitatype.

#1261 Staatsbosbeheer regio Gelderland

1. *Begrenzing Rammelwaard: in het oostelijk gedeelte is eind 2000 in het kader van de ruilverkaveling Brummen-Voorst het resterende gedeelte van de uiterwaard in eigendom en beheer overgedragen aan Staatsbosbeheer. In dit gedeelte liggen hoge ruggen die in potentie goede mogelijkheden hebben voor de ontwikkeling van het Glanshaververbond. Voorstel om de volledige Rammelwaard te begrenzen. (Landgoed De Pol is eigendom van Baronesse van Linden).*
  2. *Begrenzing Welsumerwaarden: in de Welsumerwaarden is in 2002 15 ha door DLG verworven en in 2003 in eigendom en beheer overgedragen aan Staatsbosbeheer. Geredeneerd vanuit algemene uitgangspunten moet de gehele uiterwaard binnen de begrenzing gebracht moet worden. Temeer daar hele uiterwaard staatseigendom is.*
  3. *Vorchterwaarden is reeds begremsd als ecologische eenheid.*
1. Het voorstel is overgenomen: de Rammelwaard is in zijn geheel opgenomen waardoor een meer logische begrenzing is ontstaan.
  2. Het voorstel is overgenomen: de zuidgrens van het deelgebied in de Welsumerwaarden is opgeschoven naar de onverharde weg (ter hoogte van km-paal 959) waardoor ook een meer logische begrenzing is ontstaan.
  3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de (Europese) betekenis van deze uiterwaard niet duidelijk is (zie ook het antwoord op reactie 1166, punt 2).

#1404 Gemeente Gorssel

Voorstel om een op bijgevoegde kaart aangegeven gebied te verwijderen van de begrenzing, om misverstanden te voorkomen. Het gebied bestaat uit sloten en rabatten.

Het bedoelde blokje op de kaart, ontstaan door een kaarttechnische fout, behoort niet tot het aangemelde gebied.

#1411 Gemeente Kampen

Voorstel om de begrenzing van de IJsseluiterwaarden in overeenstemming te brengen met het nieuwe ontwerp-bestemmingsplan Uiterwaarden, op de volgende wijze:

1. *IJsseluiterwaarden – De Naters en Scherenwelle: Instemming met de begrenzing, want deze komt overeen met de begrenzing van de bestemming ‘natuurgebied’ zoals opgenomen in het nieuwe ontwerp-bestemmingsplan.*
  2. *IJsseluiterwaarden – De Welle/Zande: Voorstel om de deelgebieden met de bestemmingen ‘militaire doeleinden’, ‘woondoeleinden’, ‘autoboxen’, ‘woonscheephaven’ en ‘agrarisches gebied met landschappelijke waarde en natuurlijke waarde’ uit de begrenzing te verwijderen.*
  3. *IJsseluiterwaarden Zalkerbos: Voorstel om de deelgebieden met bestemming ‘agrarisches bedrijfsdoeleinden, ‘agrarisches gebied met landschappelijke en natuurlijke waarde’ en ‘verkeersdoeleinden’ buiten de begrenzing te brengen.*
1. Geen opmerking.
  2. Het voorstel is overgenomen, omdat de zuidrand van het oorspronkelijk begrensde gebied geen betekenis toekomt voor de instandhouding van de habitattypen en soorten. Overigens zij opgemerkt dat de meeste van de genoemde bestemmingen al waren uitgezonderd omdat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouwkavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aanmeldingen.
  3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat samenhang en logische begrenzing verloren zouden gaan indien bedoelde delen van het deelgebied Zalkerbos buiten de aanmelding worden gelaten. De begrenzing komt overeen met de uitbreiding die wordt voorgesteld door Den Ouden e.a. (“A-locatie bossen in Overijssel”, 1997); dit wordt aanbevolen als een belangrijke voorwaarde voor de instandhouding van de aanwezige bosgemeenschappen.

#1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel

1. *Voorstel om toe te voegen, de op aangelverde kaart aangegeven gebieden, die goeddeels eigendom zijn van Staatsbosbeheer.*
  2. *Voorstel om de Olsterwaard te overwegen voor aanmelding. Nu blijkt niet of dit is gebeurd.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de bestaande natuur of natuurdoelen anders zijn dan de habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Zo is de Koppelerwaard in het Natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan IJsseldelta-Zwarte Water-Rouveen-Reest (2002) aangeduid als “nieuwe natuur (weidevogels)”.
  2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat niet duidelijk is om welke reden de bedoelde uiterwaard zou moeten worden toegevoegd (zie ook het antwoord op reactie 1166, punt 2).

#1561 Wienerberger Bricks B.V.

1. *Voorstel om ook de concessies met een onherroepelijke ontgrondingvergunning buiten de beschermingszones te laten. Ten opzichte van eerdere begrenzingen is een aantal industriële activiteiten zoals steenfabriekbegrenzingen buiten de begrenzing gehouden.*
2. *Voorstel om rond de milieugebruiksruimten (niet binnen die de begrenzing) toegangswegen en een zone buiten de milieugebruiksruimte buiten de begrenzing te houden.*

Zie het antwoord op reactie 1370 e.a. onder Gebied 27 - Gelderse Poort.

#1765 Provincie Overijssel

Voorstel om begrenzing opnieuw te bekijken. Selectie is aan de ruime kant. Tussen Zwolle en Kampen drie kerngebieden.

Zie het antwoord op reactie 1411.

#2264 Zand Exploitatie Maatschappij ‘De Havikerwaard’ b.v.

1. *Voorstel om zandwinninglocatie De Havikerwaard nabij De Steeg uit de begrenzing te verwijderen, vanwege bedrijfsbelang.*
2. *Voorstel om voldoende ruime milieuzone in acht te nemen, mede met het oog op de externe werking. Tevens dienen de aan-en afvoerroute ruimte te blijven bieden voor transport met zwaar vrachtverkeer.*

De betreffende terreinen in de Havikerwaard maken noch deel uit van de begrenzing zoals die ter inzage is gelegd noch van de definitieve begrenzing van het aangemelde gebied.

Gebied 101 - Ilperveld/ Oostzanerveld/ Varkensland

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om het gebied aan de zuidgrens te verruimen tot en met de meest zuidelijke west-oost verlopende sloot. Nu loopt de grens langs de Roermersloot ten noorden van de Kerkstraat in het dorp Oostzaan en daarmee feitelijk dwars door het gebied. Gelet op de structuur van het ten zuiden ervan gelegen terrein zullen de vissoorten en meervleermuis ook hier voorkomen. Kraamkolonie van meervleermuis in Oostzaan.

Aanpassing van de begrenzing zal in het kader van de definitieve aanwijzing van het gebied worden overwogen als voldoende duidelijk is dat er kwalitatief goede of herstelbare habitattypen en/of leefgebieden van soorten aanwezig zijn die bijdragen aan de gunstige staat van instandhouding.

#1325 Landschap Noord-Holland

Voorstel om een aantal terreinen (eigendom NHL) in noordelijk deel Ilperveld toe te voegen; deze terreinen zijn van belang vanwege het voorkomen van habitatype 7140 en soorten 1134, 1340 en 1318.

Het voorstel is overgenomen vanwege de betekenis van de bedoelde gronden voor de genoemde habitattypen en soorten. Bovendien is de grens nu (vrijwel) gelijkgetrokken met die van de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn en sluit deze beter aan bij de beheerseenheid van de betreffende natuurbeherende

organisatie.

#1364 Kamer van Koophandel Amsterdam

1. *Voorstel om gebieden niet direct aan bebouwde kavels laten grenzen. Aangedrongen wordt op een overgangszone.*
2. *Voorstel voor een 'vrijwaringszone' langs hoofdinfrastructuur om later niet op procedurele belemmeringen te stuiten. Habitatrictlijngebied grenst op meerdere plekken direct aan A7 en A8 en overlapt met de spoorlijn Zaanstad-Purmerend.*
3. *Voorstel om de begrenzing aan te passen om de rechtszekerheid van het bedrijfsleven vanwege investeringsbeslissingen te garanderen.*

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat geen rekening kan worden gehouden met overgangszones, vrijwaringszones en toekomstige ontwikkelingen. De Habitatrictlijn verplicht gebieden te selecteren en te begrenzen op grond van criteria die ontleend kunnen worden aan de richtlijn en bijlagen. De Nederlandse begrenzingscriteria vindt u op pagina 17 van dit Reactiedocument.

Gebied 102 - Kolland en Overlangbroek

- GEEN REACTIES -

Gebied 103 - Kunderberg

#799 W. Vanweersch

Voorstel om de begrenzing van de Kunderberg te verruimen (op kaart aangegeven). Het betreft een zeer waardevol gebied dat direct bedreigd wordt door landbouwkundige invloeden.

Het voorstel is overgenomen en de onderlinge samenhang van de deelgebieden is verbeterd door een aantal aangrenzende percelen welke in het natuurgebiedsplan (cq. Stimuleringsplan Bos Natuur en Landschap, Zuid Limburg Zuid) als "nieuwe natuur" zijn aangemerkt aan het gebied toe te voegen.

Gebied 104 - Langstraat bij Sprang-Capelle

#1704 Gemeente Waalwijk

Gemeente wil graag vernemen op welke wijze bij de aanmelding in het kader van Natura 2000 rekening wordt gehouden met de reeds voorgestane ontwikkelingen, waaronder Glasnat en de realisatie van Landgoed Driessen. Gemeente onderkent hoge natuurwaarden, i.h.b. in de slootkanten.

Gebied is grotendeel in agrarisch gebruik, op voorwaarden zoals deze gelden voor de EHS.

Er is met reeds voorgestane ontwikkelingen rekening gehouden door de begrenzing van het habitatrictlijngebied te beperken tot de grenzen van de EHS conform het natuurgebiedsplan Noord-Brabant. Dit betekent dat het centrale kassengebied (Glasnat) en de locatie van de toekomstige nieuwe woonwijk (Landgoed Driessen) buiten de begrenzing van dit habitatrictlijngebied zijn gehouden. De nieuwe woonwijk is gesitueerd pal aan de zuidgrens van het richtlijngebied.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om het gebied uit te breiden conform EHS-begrenzing en de gebieden te verbinden.

Het voorstel is niet overgenomen. Het draagt niet bij tot een betere samenhang van de gebiedsdelen, omdat het intensief gebruikte cultuurgronden of huiskavels betreft. De betreffende terreinen herbergen geen habitattypen of behoren niet tot de soorten-leefgebieden waarvoor het gebied is aangemeld.

Gebied 105 - Lemselermaten

#1143 GLTO

Voorstel tot het verwijderen van agrarische percelen (op bijgevoegde kaart aangegeven).
Zie het antwoord bij reactie 1922.

#1765 Provincie Overijssel

Met het oog op het zoveel mogelijk uitsluiten van kleine deelgebieden en enclaves (= selectie criterium) binnen geselecteerde gebieden zou de landbouwenclave die vrijwel geheel omsloten wordt ten zuiden van de Glipsdijk, aan het habitatgebied toegevoegd moeten worden.

Het voorstel is overgenomen waardoor het gebied meer een logische eenheid is geworden met duidelijke topografische grenzen bestaande uit de Gipsdijk en de Weerselerbeek in het noorden, de bosrand in het oosten, de Dollanddijk in het zuiden en de Rutermedenweg in het westen.

#1865 B.W. Knol

Voorstel om het gebied uit te breiden met "Kloppershok/Noordershoek" vanwege de aanwezigheid van de habitattypen 3130 en 91E0.

Het Kloppersblok ligt op ongeveer 500 meter ten zuiden van de Lemselermaten. Het is vooral bekend vanwege het goed ontwikkelde elzenbroekbos dat geen deel uitmaakt van habitattypen 91E0 dat uitsluitend alluviale en beekbegeleidende elzenbroekbossen en schietwilgenbossen omvat (zie verder Janssen & Schaminée 2003). Van de genoemde vegetatieklasse Montio-Cardaminetea (Klasse der Bronbeekgemeenschappen) maakt in Nederland alleen habitattypen 7220 ("Kalktufbronnen met tufsteenformatie ...") deel uit maar deze komt alleen in Limburg voor (zie Janssen & Schaminée 2003). In het gebied is het habitattypen wel aanwezig maar niet in zodanige kwaliteit en oppervlakte dat tot één van de vijf belangrijkste gebieden behoort (vgl. Lijstdocument). Het Kloppersblok is niet als één gebied met de Lemselermaten beschouwd omdat dit in geval van losliggende terreinen slechts mogelijk is indien beide de (Europese) natuurwaarden herbergen waarvoor het gebied is geselecteerd (zie Gebiedendocument, paragraaf 2.2, toelichting Deelgebieden).

#1922 Gemeente Dinkelland

Voorstel om agrarische gebieden buiten begrenzing te halen (op bijgevoegde kaart aangegeven).

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde cultuurgronden noodzakelijk zijn voor de instandhouding van het gebied en voor de logische begrenzing. In het natuurgebiedsplan/ Beheersgebiedsplan Noordoost-Twente zijn deze percelen aangemerkt als "cultuurgronden, eigendom van natuurbeschermingsorganisatie" of als "nieuwe natuur" (zie ook het antwoord op reactie 1765).

Gebied 106 - Lieftingsbroek

#904 Milieufederatie Groningen

Voorstel om naast het Lieftingsbroek ook het Metbroekbos en de Ter Apelerbossen een plaats op de aanmeldingslijst te geven.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het onderhavige gebied het belangrijkste eiken-hulstbos (habitattypen 9120) in de provincie Groningen betreft. Het staat als zodanig ook te boek als A-locatie bos (Van Dort van & den Ouden 1998, A-locatie bossen in Groningen). Hetzelfde geldt voor enkele bosjes bij Ter Apel maar deze zijn versnipperd, de kwaliteit als habitattypen 9120 is minder en de oppervlakte bos met een behoorlijke aanwezigheid van hulst klein (3 ha). Ook het noordelijker gelegen Metbroekbos (geen A-locatie) kan als eiken-hulstbos worden aangemerkt, maar het is niet geselecteerd omdat het voorkomen in Noord-Nederland voldoende vertegenwoordigd wordt geacht door de selectie van Norgerholt, Mantingerbos en Lieftingsbroek.

#916 NLTO, afdeling Westerwolde

1. *Het bestuur kan zich niet voorstellen dat een dergelijk geïsoleerd liggend bosje met zo'n beperkte omvang van belang is voor het voortbestaan van de biologische diversiteit in de gehele Europese Unie en dat soortgelijke natuurwaarden niet in andere, grote natuurgebieden voorkomen.*
2. *Het bestuur heeft grote bezwaren tegen de aanwijzing als uit de Habitatrichtlijn beperkingen voortvloeiend voor de agrarische bedrijven, nu al valt een beperkt aantal bedrijven onder de WAV.*

1. Het Habitatype 9120 (“Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Ilex [hulst]”) is in Nederland een zeldzaam bostype dat vrijwel beperkt is tot Drenthe en ZO-Groningen. Het komt daar voor in een klein aantal, geïsoleerd liggende bosjes waarvan er drie zijn geselecteerd voor aanmelding onder de Habitatrichtlijn. In een eerder stadium had Nederland geen enkel gebied voor dit habitatype aangemeld vanwege de geringe omvang van de betreffende boslocaties, maar daar heeft de Europese Commissie geen genoegen meegenomen. De eerste aanmelding van gebieden werd wat dit habitatype betreft namelijk aangemerkt als “Major insufficient: nog geen of nauwelijks gebieden aangemeld, aanvullende selectie en aanmelding van nieuwe gebieden nodig” (zie [Lijstdocument](#)).
2. In hoofdstuk 4 kunt u meer lezen over de consequenties van aanmelding en de relatie met de WAV.

#1745 R. Buisman

Voorstel om het Metbroekbos (dal Ruiten-A, in eigendom van Natuurmonumenten) toe te voegen voor type 9120.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat beide bossen geïsoleerd van elkaar gelegen zijn (onderlinge afstand 2 km). De gelijknamige A-locatie bos betreft uitsluitend dit gebied (zie ook het antwoord op reactie 904).

Gebied 107 - Lonnekermeer

#1810 Landschap Overijssel

In het [Gebiedendocument](#) missen de habitatypes 3130, 4010, 4030, 6230, 6410, 7150, die voorkomen in het Hartjesbos (deel van reservaat Wildernis).

Het gebied is nu ook aangemeld voor de in het gebied voorkomende habitatypes 4010, 4030, 6230 en 6410. Het gebied is niet aangemeld voor habitatype 7150 (“Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het snavelbies-verbond”) omdat de betreffende vegetatie in het gebied alleen voorkomt op plagplekken in vochtige heide, die echter niet tot het betreffende habitatype worden gerekend (zie ook het [Lijstdocument](#)).

#1865 B.W. Knol

*Voorstel om gebied uit te breiden met “Bathutven”, vanwege de aanwezigheid van het habitatype 3130 en de soort *Luronium natans*, die nog onvoldoende en versnipperd is beschermd.*

Het voorstel om het Lonnekermeer uit te breiden met het Bathutven is niet overgenomen, omdat het laatstgenoemde vennetje relatief ver (2 kilometer) van het Lonnekermeer is af gelegen en er geen directe relatie tussen beide lijkt te bestaan. Als argument wordt de Drijvende Waterweegbree aangevoerd, die in het voorstel onvoldoende bescherming zou krijgen. Het is twijfelachtig of hieraan iets verandert door de toevoeging van enkele relatief kleine voorkomens. Het zwaartepunt van de verspreiding van deze waterplant ligt in het zuiden van het land waar de vijf belangrijkste gebieden voor de soort zijn geselecteerd, terwijl de soort ook in de aanmelding voor een aantal andere gebieden is vermeld. Deze aanpassing is uitgevoerd naar aanleiding van de opmerking van FLORON, dat de soort sterk achteruitgaat. In het noordelijk en oostelijk deel van het land komt de soort verspreid voor in lagere aantallen. Ze is hier voldoende vertegenwoordigd in om andere redenen aangemelde gebieden (waaronder twee gebieden in Twente). Met de constatering dat de soort “met aangewezen gebieden in voorstel, versnipperd” is, kan weinig worden gedaan omdat dit eigen is aan het instrument van gebiedsbescherming.

Gebied 108 - Luistenbuul en Koekoeksche Waard

#947 Staatsbosbeheer regio Zuid-Holland en Utrecht

Voorstel om het stroomdalgrasland van Staatsbosbeheer in de Willige Langerakse Waard toe te voegen aan de begrenzing. Het is nog beter ontwikkeld dan het schiereiland De Bol in de Lekuiterwaarden dat wel is geselecteerd als onderdeel van dit gebied, vanwege habitatype 6120. (Vermelding van een aantal bronnen).

Het voorstel is overgenomen teneinde beter aan te sluiten bij het voorkomen van het betreffende habitatype: het betreffende deel van de uiterwaard is toegevoegd.

#2004/2133 Provincie Zuid-Holland

Voorstel om de begrenzing uit te breiden. Het gebied maakt een zeer versnipperde indruk. Wellicht kan meer samenhang worden verkregen door aan te sluiten bij het natuurgebiedsplan Alblasserwaard-Vijfherenlanden. (wordt binnenkort ter visie gelegd). Het leefgebied van de kamsalamander in de Lek-uitervwaarden kan hierbij betrokken worden.

Het voorstel is overgenomen en beide delen in de Polder Kersbergsche en Achthovensche Uiterwaarden zijn uitgebreid met het tussenliggende deel. Het gebied is verder ook aangemeld voor de kamsalamander.

Gebied 109 - Mantingerbos

- GEEN REACTIES -

Gebied 110 - Mantingerzand

#760 NLTO-advies namens M.M. de Jong

De ecologische gronden op basis waarvan het gebied Mantingerzand (ten noorden van de Steendervalsweg) zal worden aangemeld, komt niet overtuigend voor. Het gebied valt niet in een begrenzingengebied van provincie Drenthe en is geen EHS. In het Provinciaal Omgevingsplan wordt het gebied aangemerkt als zone 1. Op kaart is het gebied aangegeven. Gelijk aan gebied zoals geduid door Gemeente Midden-Drenthe

Het voorstel is overgenomen: de bedoelde in intensief agrarisch gebruik zijnde percelen cultuurgrond ten noorden van de Steendervalsweg zijn buiten de begrenzing van het gebied gebracht. Zij zijn niet van directe betekenis voor de instandhouding van het gebied.

#1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord

Voorstel om twee intensieve landbouwpercelen aan noordrand uit de begrenzing te verwijderen, die per abuis zijn meebegrensd.

Zie het antwoord op reactie 760 en op de tweede vraag bij reactie 1800.

#1800 Gemeente Midden-Drenthe

Voorstel om een aantal thans in agrarisch gebruik zijnde percelen uit de begrenzing te verwijderen. Er zijn geen ecologische gronden deze in de begrenzing te hebben. Deze percelen aan de noordzijde liggen buiten de huidige plannen voor natuurontwikkeling én er zijn thans ook planologisch geen mogelijkheden om deze percelen als natuurgebied in te richten. Het betreft:

1. *percelen ten noorden van de Steendervalsweg aan de noordwestzijde van het Mantingerveld;*
2. *enkele percelen te oosten van de Heiweg aan de noordoostzijde. De percelen zijn op kaart aangegeven.*

1. Zie het antwoord op reactie 760.
2. Het voorstel is overgenomen: de bedoelde in intensief agrarisch gebruik zijnde percelen cultuurgrond langs de Heiweg in de noordoostpunt van het gebied zijn buiten de begrenzing van het gebied gebracht. Zij zijn niet van directe betekenis voor de instandhouding van het gebied.

#2299 Provincie Drenthe

Voorstel tot het verwijderen van enkele kavels landbouwgrond rond Malenburg.

Zie het antwoord op reactie 760 en op de tweede vraag bij reactie 1800.

Gebied 111 - Noorbeemden en Hoogbos

#1368 EIS Nederland

Voorstel om het Hoogbos aan te melden voor het vliegend hert.
 Het voorstel is overgenomen (zie het antwoord op reactie 1523).

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

Voorstel om een verbinding met de Belgische aanwijzing (Landgoed Altenbroek) te realiseren. Het hellingbos loopt nota bene door in Nederland.

Een nabij de grens gelegen deel van het Hoogbos is toegevoegd om de aansluiting met het door Vlaanderen aangemelde gebied “Voerstreek” te verbeteren. Het vliegend hert (soort 1083) komt in dit gebiedsdeel voor. In het kader van de aanwijzing zal bekeken worden of de aansluiting en daarmee de samenhang kan worden geoptimaliseerd.

#1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg

Voorstel om de begrenzing van de vallei van de Noordbeemden in overeenstemming te brengen met Belgische begrenzing.

1. *Voorstel om habitattype 6210 toe te voegen, want dit komt vermoedelijk ook voor in de Noorbeemden en is in België aangemeld. Het vormt ook het natuurdoeltype.*
  2. *Voorstel om ook het Hoogbos, dat in België is aangemeld voor type 9110 en doorloopt in Nederland, toe te voegen aan de begrenzing.*
  3. *Voorstel om de kamsalamander op te nemen in de Nederlandse afbakening, overeenkomstig de Vlaamse aanpak. In België zijn namelijk in tegenstelling tot Nederland gebieden geselecteerd voor kamsalamander. Afstemming is gewenst.*
-
1. Op de drie plekken waar het Vlaamse gebied “Voerstreek” grenst aan relevante voorkomens van habitattypen en soorten langs de grens vallen deze binnen door Nederland aangemelde gebieden (Geuldal en dit gebied, zie ook “Grensoverschrijdende gebieden waarvan het Duitse of Belgische deel is aangewezen onder de Habitatrichtlijn”. In het onderhavige gebied is de aansluiting verbeterd door toevoeging van het Nederlandse deel van het Hoogbos aan het gebied (zie het antwoord op reactie 1523).
  2. Bedoeld habitattype komt aan de Nederlandse zijde van de grens niet voor.
  3. Habitattype 9110 (“Beukenbossen van het type met Veldbies (Luzulo-Fagetum)”) komt in Nederland uitsluitend voor in het uiterste zuidoosten van Limburg waar dit Middeneuropese habitattype de noordgrens bereikt (zie Janssen & Schaminée 2003). Voor het vliegend hert is wel een aanpassing gemaakt, zie hiervoor reactie 1523.
  4. In het Nederlandse deel van het gebied komt de kamsalamander niet of in niet in noemenswaardige aantallen voor.

Gebied 112 - Norgerholt

#1153 Gemeente Noordenveld

Voorstel om de begrenzing op kaart in overeenstemming te brengen met de werkelijke situatie:

1. *ten noorden van Norgerholt zijn enkele landbouwpercelen geselecteerd. Deze percelen vormen in kader van herinrichtingsplan Norgerholt beheersgebied;*
2. *ten oosten van het Norgerholt is een akker met ven vermeld als onderdeel van het Norgerholt, hetgeen niet juist is.*

Het voorstel is overgenomen, omdat bedoelde cultuurgronden geen directe betekenis toekomt voor de instandhouding van het gebied. De begrenzing, die gelijk is getrokken met die van de A-locatie bos, loopt nu vrijwel gelijk met de bosrand.

#1664 W.Martens

Voorstel om op kaart aangeduide agrarische percelen buiten de begrenzing te houden.

Het voorstel is overgenomen voor zover het cultuurgronden betreft (zie het antwoord op reactie 1153).

Gebied 113 - Oeffeltermoent

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om het gehele door Staatsbosbeheer beheerde object in de begrenzing te betrekken. Binnen de begrenzing van het aangemelde habitatype 6120 komen de aangemelde soorten bittervoorn en kleine modderkruiper niet voor, maar wél elders in het object. Ditzelfde geldt voor de niet genoemde kamsalamander.

Het voorstel is overgenomen, omdat de gehele beheerseenheid bestaat uit vergelijkbaar bloemrijk grasland als habitatype 6120 (Kalkminnend grasland op dorre zandbodem) waarvoor het gebied is geselecteerd. Op deze wijze wordt ook een betere aansluiting verkregen op het leefgebied van de kamsalamander. Het aaneengesloten eigendom van Staatsbosbeheer benoorden de Kleine Straat valt nu geheel binnen de grenzen van het gebied, waardoor ook vanuit beheer technisch opzicht een logische eenheid is ontstaan. Het gebied is op basis van de beschikbare informatie ook aangemeld voor de soorten 1166 (kamsalamander) en 1149 (kleine modderkruiper), maar niet voor de soort 1134 (bittervoorn).

#1560 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o.

Voorstel om de gehele uiterwaard tussen St. Agatha en Beugen te begrenzen, omdat er sprake is van een ecologisch samenhangend geheel en vanwege betere garanties voor instandhouding van de kwalificerende habitat. Tevens komen er een aantal in de richtlijn opgenomen graslandtypes voor.

Het voorstel is overgenomen voor zover het de bloemrijke graslanden betreft tussen de gemeentegrens in het noorden en de Kleine Straat (Oeffelte). Voor zover bekend komt het habitatype 6120 ("Kalkminnend grasland op dorre zandbodem") in representatieve vorm alleen binnen het begrensde gebied voor.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om het gebied uit te breiden met de EHS- begrenzing.

Het voorstel tot uitbreiding van het gebied is overgenomen voor zover aangegeven onder de antwoorden op reacties 932 en 1560.

Gebied 114 - Oostelijke Vechtplassen

#781 WLTO afdeling Gooi en Vechtstreek

Voorstel om in de gemeente Wijdmeren (Kortenhoef) aangewezen landbouwgronden buiten de begrenzing te brengen.

Het voorstel is overgenomen en een aantal agrarische percelen die voor de instandhouding van het gebied niet direct van belang zijn, zijn buiten de begrenzing gebracht.

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om zo mogelijk de begrenzing af te stemmen op die van het gelijknamige Vogelrichtlijngebied, waar het nogal vanaf wijkt. Gevraagd wordt te onderzoeken in hoeverre binnen de buiten de begrenzing gehouden delen geen betekenis hebben voor de habitats en soorten waarvoor het gebied wordt aangemeld. In het bijzonder betreft het de genoemde zoetwatervissen en meervleermuis.*
  2. *Voorstel om in elk geval de als natuurgebied beheerde delen van de Horstermeer die grenzen aan de Kortenhoefse Plassen (119 ha), binnen de begrenzing te brengen wegens het voorkomen van de noordse woelmuis.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat de betekenis van bedoelde gebiedsdelen voor relevante habitattypen en soorten gering wordt geacht of onvoldoende bekend is (zie ook het antwoord op reactie 1880).
  2. Zie het antwoord op reactie 1516/ 1803, punt 3.

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland en Utrecht

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorgesteld wordt om een aantal aanvullende gebieden aan te melden:

1. *de landzijde (oostelijk deel) van de Ankeveense plassen. Het gebied is van belang als verbindingszone en voor de grote en kleine modderkruiper;*
  2. *de Breukeleveense Plas, vanwege het belang als foerageergebied voor de meervleermuis en vanwege de mogelijke betekenis voor de noordse woelmuis (in het bijzonder de westoever van de plas);*
  3. *het gebied tussen de Loosdrechtse Plassen en de Tienhovense plassen, vanwege de bittervoorn de, grote en kleine modderkruiper, en de krabbenscheer (groene glazenmaker);*
  4. *het Horstermeer (het deel van Natuurmonumenten), vanwege noordse woelmuizen. De door Natuurmonumenten beoogde vernatting zou een verbetering voor de biotoop van deze soort zijn.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het betreffende gebied tussen Ankeveen en 's-Graveland niet van bijzonder belang wordt geacht voor de habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangemeld.
  2. Het is niet duidelijk op welk gebied er wordt bedoeld, aangezien de Breukerveense Plas die ligt ingeklemd tussen de Loosdrechtse Plassen en de Tienhovense Plassen al reeds deel uitmaakte van het aan te melden gebied.
  3. Het bedoelde gebied ligt grotendeels binnen het begrensde gebied.
  4. Het voorstel is overgenomen om de aangegeven reden (leefgebied noordse woelmuis).

#1880 Gemeentewaterleidingen Amsterdam

1. *Voorstel om de Waterleidingplas en het petgatendeel van Terra Nova toe te voegen aan de begrenzing*
  2. *Voorstel om de Vechtplassen zelf toe te voegen aan de begrenzing*
  3. *Voorstel om de naam van het gebied te wijzigen in "Vechtplassengebied".*
1. Het voorstel is vooralsnog niet overgenomen. Bij het vaststellen van de definitieve begrenzing in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding van dit gebied (gelegen aan de westzijde van de Loenderveense Plas) met dit deelgebied nader worden bezien in het licht van het voorkomen van de habitatype 3140 en 7140.
  2. De voorstellen zijn vooralsnog niet overgenomen. Bij het vaststellen van de definitieve begrenzing in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal uitbreiding nader worden bezien met betrekking tot de bijdrage aan de gunstige staat van instandhouding van onder andere habitatype 3140, 3150 en de vissoorten afhankelijk van de resultaten van het Herstelplan Loosdrechtse Plassen.
  3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat dezelfde naam is gebruikt voor de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn. Kortweg "Vechtplassengebied" zou de indruk kunnen wekken dat het in dit geval om een groter gebied gaat (terwijl het juist kleiner is).

Gebied 115 - Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen

#937 Camping De Kuilart

Voorstel om alleen de oeverstroken langs de Fluessen en Morra en andere wateren aan te melden dan habitatgebied, en het open water in de Fluessen erbuiten te houden. Het water is namelijk niet de Habitat voor bovengenoemde soorten. Er is ook onduidelijkheid omdat het open water van het Heegermeer niet wordt aangemeld. Verder wordt gewezen op het grote belang van het gebied als watersportgebied.

1. *Het vermoeden bestaat dat de begrenzing van de EHS gemakshalve is gekopieerd, zonder onderzoek te doen naar het voorkomen van de betreffende habitattypen en soorten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het meenemen van de drukke Galamadammenbrug over het kanaal, dat een*

oever van grasland heeft en als grens een beschoeiing van damwand. Van habitattypen en soorten is hier dus geen sprake. De grond/baggerdepot van de Kuilart is binnen de begrenzing van het gebied opgenomen, terwijl niet is onderzocht of de habitattypen en/of soorten hier voorkomen.

2. *Er is nooit een noordse woelmuis aangetroffen langs de Fluessen en aangrenzende wateren, maar wel in de ruigte langs de weg Koudum naar Molwerum. Deze ruigte is echter niet meegenomen in het Habitatgebied, omdat het geen EHS is.*
1. Het gebied is aangemeld voor habitatype 3150 en de soorten meervleermuis en bittervoorn. Het open water in de Fluessen is meegenomen vanwege het belang als foerageergebied van de meervleermuis. Samen met enkele andere gebieden is daarmee voldoende foerageergebied voor de meervleermuis veiliggesteld. Het belang van het gebied voor de watersport staat niet ter discussie.
2. De selectie en begrenzing van gebieden zijn geschied op basis van beschikbaar onderzoek. Zoals aangegeven in de criteria voor begrenzing in paragraaf 2.2 van het Gebiedendocument, wordt er zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen. Voor het betreffende gebied heeft dit geresulteerd in het volgen van de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied (en niet de EHS), voor zover van belang voor de instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangemeld. Het Vogelrichtlijngebied is overigens groter dan het Habitatrichtlijngebied. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal nader worden gezien of de begrenzing verfijnd moet worden.
3. De selectie en begrenzing van het gebied voor de noordse woelmuis is onder meer gebaseerd op een rapport van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ rapportnummer 2002.04).

#1053 Van Eysinga & Oostra namens H. Hulsinga

Voorstel om de Vlakke Brekken, het Zandmeer, De Grons en de Korte Vlietbuiten de aanwijzing te brengen omdat de noordse woelmuis hier niet voorkomt.

De genoemde gebieden zijn van relatief groot belang voor de instandhouding van de noordse woelmuis. Zie verder het antwoord bij punt 4 van reactie 937.

#1071/2448 Gemeente Wymbritseradiel

Voorstel om het gebied Gouden Bodem te verwijderen uit begrenzing van gebied 115. Er is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat de selectiemethodiek moet leiden tot aanwijzing van het gebied. Aanwijzing zou uitbreiding van bedrijventerrein Draeisleat door schaduwwerking bemoeilijken of wellicht verhinderen. Uit bijgevoegd ecologisch rapport blijkt dat voldoende mitigerende maatregelen zullen worden getroffen (voor de noordse woelmuis) en dat ontheffing in het kader van Flora en Faunawet zal worden aangevraagd.

Het voorstel is niet overgenomen. Het gebied Gouden Bodem is in de begrenzing opgenomen omdat het van groot belang is voor de instandhouding van de soort noordse woelmuis. Zie ook het rapport van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ, 2002.02, 2002)

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om de begrenzing uit te breiden met een rietland van ongeveer 5 hectare ten zuiden van Gaastmeer aan de westzijde van de inham Het Piel. De begrenzing is met uitzondering van de Gouden Bodem gelijk aan die van de Vogelrichtlijngebieden Oudegaasterbrekken en Fluessen/Vogelhoek/Morra. Daardoor zijn enkele rietvelden, zoals het genoemde, die (mogelijk) van betekenis zijn voor noordse woelmuis, buiten de begrenzing gevallen.*
2. *Voorstel om de begrenzing uit te breiden met enkele rietveldjes aan de oostzijde van de Vlakke Brekken en aan de westzijde van Het Hop en Ringwiel.*
3. *Voorstel om te bezien of alle rietlanden van de Oudegaasterbrekken binnen het aan te melden gebied liggen.*

Vooralsnog is, met uitzondering van Gouden Bodem, de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied gevolgd. In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten zal worden bezien of de rietlanden van belang zijn voor de instandhouding van de noordse woelmuis en of de begrenzing eventueel aangepast moet

worden.

#1409 Gemeente Nijefurd

1. *Het is onbegrijpelijk dat de begrenzing van Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn ondanks verschillende criteria samenvallen;*
  2. *Het is onduidelijk waarom het noordoostelijk deel van dit meer buiten de aanwijzing wordt gehouden.*
  3. *Het is onduidelijk waarom buiten recreatie (verblijfsconcentratiepunten) geen zones buiten de gebieden zijn gehouden, bijvoorbeeld een zone van 250 meter.*
  4. *Met name aanmelding voor het type “van nature eutrofe meren met vegetatie van het verbond van grote fonteinkruiden of het kikkerbeetverbond heeft verbazing gewekt. Dit omdat het overgrote deel van het gebied onderdeel is van de Friese Boezem. Gezien de waterkwaliteit kan dit type hier niet voorkomen.*
  5. *De Aanmelding van de Fluessen en Oudegaasterbrekken mist voldoende fundament.*
1. Omwille van duidelijkheid voor burgers en bestuurders is als begrenzingscriterium onder meer opgenomen het zoveel mogelijk laten samenvallen van de begrenzing van Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebieden.
  2. Toevoegen van het Heegermeer, dat buiten de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied ligt, is onnodig omdat voor de betreffende soorten en habitattypen voldoende hoge dekkingspercentages zijn bereikt.
  3. Eventueel noodzakelijke zonering kan in het kader van de beheersplannen verder uitgewerkt worden.
  4. Het betreffende type komt in het gebied verspreid en in de meest representatieve vorm voor.
  5. Het gebied is geselecteerd als een van de drie belangrijkste gebieden voor de prioritaire soort noordse woelmuis.

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel om qua begrenzing uit te gaan van alle mogelijke oppervlakte waar de noordse woelmuis voorkomt (incl. oevers en direct daaraan grenzende percelen).

Zie het antwoord op reactie 1166.

Gebied 116 - Oude Maas

#1198 Natuur- en recreatieschap IJsselmonde

#1526 Gemeente Albrandswaard

1. *Voorstel om het recreatiegebied Johannapolder uit de begrenzing te halen, aangezien is geconstateerd dat het niet voldoet aan de uitgangspunten en criteria van de habitattypen waarvoor het gebied Oude Maas wordt aangemeld. De invloed van de rivier is geheel afwezig en de voorwaarden voor de relevante habitattypen kunnen niet hersteld worden.*
  2. *Voor de Rhoonse en Carnisse grienden wordt voorgesteld de recreatieve voorzieningen in de beschrijving van het gebied te noemen om daarmee het bestaand gebruik adequaat te beschrijven.*
1. Het voorstel is overgenomen, omdat het desbetreffende recreatiegebied niet van direct belang is voor de instandhouding van het gebied.
  2. Dit punt zal betrokken worden bij de formulering van het programma van eisen voor de op te stellen aanwijzingsbesluiten en beheersplannen.

#1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied

Voorstel om de buitendijkse gebieden bij de Oude Maas toe te voegen aan de begrenzing, op grond van hun betekenis als zoetwatergetijdegebied.

Alle buitendijkse terreinen met goed ontwikkeld habitattype 91E0 (c.q. wilgenvloedbos), waarvan sommige

ook van betekenis voor de noordse woelmuis, zijn in het aangemelde gebied opgenomen. Habitatype 6430 ("Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland [...]") is daardoor ook goed afgedekt. Dit betreft vrijwel alle buitendijkse terreinen ten westen van de Heinenoordtunnel. Ten oosten hiervan is het habitatype 91E0 ook aanwezig maar van minder kwaliteit en verspreid. Bovendien is dit habitatype (cq. wilgenvloedbossen) landelijk al voldoende afgedekt waardoor uitbreiding oostelijk van de Heinenoordtunnel niet noodzakelijk wordt geacht.

#1408 Deelgemeente Hoogvliet

Voorstel tot uitbreiding van de toepassing van de Habitatrichtlijn op het gebied:

- *het Visserijgriend en de oeverzone langs het Ruigeplaatbos, vanwege alluviale bossen, zoomvormende ruigten van het laagland, het potentieel voor de noordse woelmuis, en de rivierdonderpad;*
- *de oeverzone bezuiden metrotunnel aansluitend op reeds begrensde gebied (deelgebied Visserijkwant), vanwege alluviale bossen en verbindende functie.*

De voorstellen zijn overgenomen vanwege de aanwezigheid van onder meer habitatype 91E0 waardoor het gebied zich nu uitstrekt tot aan de Botlektunnel.

#1477 A.J. Willemstein

Voorstel om Oude Maas naar het oosten verder uit te breiden.

Zie het antwoord op reactie 1380.

#1710 Vereniging Hoekscheewaards landschap

Voorstel om toe te voegen:

1. *de oostelijke monding van het Spui ('De Staart'), omdat hier in potentie dezelfde waarde aanwezig is als in het wel aangemelde gebied aan de overzijde van het Spui;*
2. *de oeverzone tussen het natuurbezoekerscentrum Klein Profijt en het op kaart aangegeven richtlijngebied (kenmerkende riet-, ruigte en wilgenvegetaties);*
3. *het gebied ten westen van haventje Heinenoord (wilgenvloedbos en ruigte vegetatie);*
4. *het verder oostelijk dan de Heinenoordtunnel;*
5. *het gebied tussen Heinenoordtunnel en bruggenhoofd Barendrechtse brug, Geertruida-Agathacomplex (griendgebied, buitendijkse grasgors en een wilgenvloedbos), plaat van Nederhoven, en het buitendijkse gebied ten noorden van polder Groot-Koninkrijk.*

Zie het antwoord op reactie 1380.

#2004/2133 Provincie Zuid-Holland

1. *Geconstateerd wordt dat de oostgrens van het gebied ter hoogte van de Heinenoordtunnel is gelegd. Kennelijk is hier gekozen voor een andere grens dan die van de PEHS, hoewel de habitats en soorten waarvoor het gebied wordt aangemeld ook verderop nog goed ontwikkeld voorkomen. Bijvoorbeeld bij Geertruida Agathacomplex en Groot-Koninkrijkcomplex. Graag nadere informatie over deze keuze.*
  2. *In het westelijk deel volgt de begrenzing niet helemaal het zoetwatergetijd gebied bijv. bij Allemansgors, Griendplaat, De Staart en Klein Profijt.)*
  3. *Het intensieve recreatiegebied op de voormalige loswal Johannapolder is ten onrechte mee begrensde.*
1. Zie het antwoord op reactie 1380.
  2. De begrenzing is afgestemd op het voorkomen van de beide habitatypen en het leefgebied van de noordse woelmuis waarvoor het gebied is aangemeld. Het is mogelijk dat dit niet geheel samenvalt met het zoetwatergebied.
  3. Zie het antwoord op reactie 1198/ 1526.

Gebied 117 - Polder Stein

#1369 WLTO Reeuwijk-Driebruggen

Melding wordt ervan gemaakt dat een groot aantal bedrijven met huiskavel binnen de voorgestelde begrenzing valt. Bijvoorbeeld aan de Oukoopsedijk, in Reeuwijk en aan de Steijnsedijk in Haastrecht.

Het voorstel is overgenomen voor zover het de lange strook bouw kavels betreft langs de Twaalfmorgen, omdat deze aan de rand van het gebied gelegen gronden niet van belang zijn voor de instandhouding van het gebied. Hieraan wordt overigens in algemene zin toegevoegd dat bestaande bebouwing (incl. bedrijfs- en bouw kavels) en andere verharde objecten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten, geen deel uitmaken van de aanmelding. Voor het overige zij opgemerkt dat de in de reactie genoemde voorbeelden niet relevant zijn omdat zowel de Steinse Dijk (Haastrecht) als de Oukoope Dijk (Reeuwijk) buiten het gebied zijn gelegen.

#2004/2133 Provincie Zuid-Holland

Vraag of de inperking van Polder Steijn tot de gebiedsdelen Stein-noord en Lang-Roggebroek is ingegeven door voorkomen van kievitsbloemhooilanden.

Deze veronderstelling is juist met dien verstande dat de begrenzing van het aangemelde gebied is gebaseerd op de verspreiding van zowel habitatype 6510 (cq. kievitsbloemhooilanden) als habitatype 6430 (“Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones”).

#2052 Landinrichtingscommissie Driebruggen

Volgens de op de kaart aangegeven begrenzing van het voorgestelde habitatrichtlijngebied worden de gebieden polder Stein, voor zover deze ten noorden van de spoorlijn Gouda-Woerden is gelegen, en polder Roggebroek aangemeld. Beide gebieden maken deel uit van het gebied waarvoor de Landinrichtingscommissie de Herinrichting Driebruggen uitvoert. In het kader van de herinrichting zijn bovengenoemde gebieden aangewezen als reservaatgebied. De landinrichtingscommissie ziet daarom vooralsnog geen belemmering tegen de selectie van dit gebied voor aanmelding.

Bedankt voor uw aanvullende informatie.

#2131 De Goeij

1. *Voorstel om de begrenzing van het gebied aan te passen aan de begrenzing van het landinrichtingsplan van het reservaatgebied Stein.*
  2. *Voorstel om landbouwbedrijf van Dhr. De Goeij uit de begrenzing te verwijderen. Dit is aangegeven op kaart. Reden is dat het perceel niet voldoet aan de habitats 6510 en 3150. Het is geen schraal hooiland en geen eutroof meer, en heeft ook geen reservaatbestemming.*
-
1. Het aangemelde gebied betreft het noordelijk deel van de Polder Stein (benoorden de spoorlijn) en de polder Lang-Roggebroek ten westen van de Oukoope Kade. In het kader van de herinrichting zijn bovengenoemde gebieden aangewezen als reservaatgebied (zie reactie #2052).
  2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het betreffende perceel onderdeel uitmaakt van het reservaatgebied (zie punt 1) en voor de begrenzing een duidelijke topografische lijn is gekozen (nl. de Oukoope Kade).

Gebied 118 - Polder Westzaan

#1210 Kontakt Milieubeheer Zaanstreek

1. *Aan de zuidzijde langs de Westzanerdijk en de oostzijde bij de A8 en Guisweg en de wijk Rooswijk zou de grens ruimer getrokken moeten worden.*
2. *Vooraf bij A8 komt een populatie noordse woelmuizen voor. Adviseert de begrenzing van het landinrichtingsplan Westzaan aan te houden.*
  1. Zie het antwoord op reactie 1962, punt 3.
  2. Zie het antwoord op reactie 1226.

#1226 Ecologisch Onderzoeksbureau Boerma

Voorstel om het Guisveld dat aan de noordzijde wordt begrensd door het politiebureau van Zaanstad te Zaanwijk en aan de zuidzijde door de Coentunnelweg toe te voegen. Dit gebied behoort van oudsher tot Polder Westzaan en er zijn recente waarnemingen van de noordse woelmuis en van de vlindersoort de vroege glazenmaker

Het voorstel is overgenomen: de begrenzing van de zuidoosthoek van het Guisveld is iets verruimd in oostelijke richting conform de "natuur" begrenzing in het gebiedsplan Noord-Holland Midden West. De vroege glazenmaker is overigens geen soort op bijlage II van de Habitatrictlijn en daarom kunnen hiervoor geen gebieden worden aangemeld.

#1325 Landschap Noord-Holland

1. *Voorstel om toe te voegen het Noorderveen vanwege het voorkomen van de noordse woelmuis en van de habitattypen 4010, 7140 en 91D0, en het belang als habitatgebied voor de bittervoorn en kleine modderkruiper, alsmede als fourageergebied voor meervleermuis.*
2. *Voorstel om toe te voegen het Zuiderveen vanwege voorkomen van de noordse woelmuis, het habitatype 6430 en het uiterst zeldzame habitatype 'brakwaterveen, en het belang als habitatgebieden voor de bittervoorn en de kleine modderkruiper, alsmede als fourageergebied voor de meervleermuis.*

1. Het voorstel is overgenomen wegens het voorkomen van de genoemde habitattypen en soorten. In het Gebiedsplan Noord-Holland Midden-West (juni 2002) is het gebied aangemerkt als begrensde "natuur" (o.a. rietland en ruigte, nat schraalgrasland, veenheide en bloemrijkgrasland).
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het Zuiderveen (ten westen van de Zaandammerweg) van de Polder Westzaan gescheiden wordt door cultuurgronden die niet als "natuur" zijn begrensd (beheersgebied). Opname van Zuiderveen zou dus geen logische samenhangende begrenzing opleveren, en is het gebied landschapsecologisch duidelijk verschillend van de wel begrensde polders. Bovendien valt uit de rapporten van VZZ en Alterra ("De noordse woelmuis in Noord Holland Midden", 2001) niet op te maken dat in dit gebied de noordse woelmuis voorkomt.

#1364 Kamer van Koophandel Amsterdam

1. *Voorstel om de habitatrictlijn niet direct aan bebouwde kavels laten grenzen. Aangedrongen wordt op een overgangszone.*
2. *Voorstel om het gebied tussen de A8, de Nauernasche Vaart en de spoorlijn Koog Zaanwijk-Wormerveer-Krommenie niet als Habitatrictlijngebied aan te melden. Dit in verband met de behoefte aan gebieden voor woningbouw en bedrijvigheid.*
3. *Voorstel om de begrenzing aan te passen om de rechtszekerheid van het bedrijfsleven te garanderen.*

1 -3. De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat geen rekening kan worden gehouden met overgangszones en toekomstige ontwikkelingen. De Habitatrichtlijn verplicht gebieden te selecteren en te begrenzen op grond van criteria die ontleend kunnen worden aan de richtlijn en de bijlagen. De Nederlandse begrenzingscriteria staan in het Gebiedendocument, op pagina 17 van dit Reactiedocument kunt u deze ook vinden. Er zijn wel andere wijzigingen in de begrenzing aangebracht, onder meer conform het voorstel van de gemeente Zaanstad (zie reactie 1962).

#1401 Pesman Advocaten namens Rensen Kuikenbroederij

1. *Voorstel om het perceel van Rensen Kuikenbroederij aan de Middel 207 te Westzaan uit de begrenzing te houden.*
2. *Voorstel om het gedeelte Middel in de polder Westzaan uit de begrenzing te houden, omdat het gebied niet van dusdanig belang kan zijn dat extra bescherming gerechtvaardigd is. In het gebiedsplan is het gebied ook niet begrensd als natuurgebied.*

De voorstellen zijn overgenomen. Wellicht ten overvloede zij opgemerkt dat bouwkavels en verhardingen geen onderdeel uitmaken van de onder de Habitatrichtlijn aangemelde gebieden, wanneer zij niet van belang zijn voor de instandhouding van de relevante natuurwaarden.

#1962 Gemeente Zaanstad

Voorstel om:

1. *het sportcomplex QSC-Saenden nabij het station Wormerveer niet mee te begrenzen;*
  2. *het wijkpark van de wijk Westerkoog, waar sprake is van plantsoenmatig groenbeheer, niet mee te begrenzen.*
  3. *de begrenzing aan te passen in het zuidoostelijk deel van het Westzijderveld, waar deze intensief gebruikte percelen te ver naar het zuiden zijn doorgeschoten. Op grond van het voorkomen van mogelijke biotopen van noordse woelmuizen, wordt voorgesteld als zuidelijke grens de Schoensloot te nemen.*
-
1. Het voorstel is overgenomen, omdat het sportcomplex niet van belang is voor het gebied.
  2. Het voorstel is overgenomen, omdat het wijkpark niet van belang is voor het gebied.
  3. Het voorstel is overgenomen, omdat de betekenis van intensief gebruikte gronden als leefgebied voor de noordse woelmuis nihil is.

Gebied 119 - Rijswaard en Kil van Hurwenen

#614 R. Metz

Voorstel om de begrenzing uit te breiden met de Heeseltsche Uiterwaarden vanwege de ecologische eenheid met de Kil van Hurwenen.

Het voorstel om het gebied in oostelijke richting (Heeseltsche Uiterwaarden) uit te breiden is niet overgenomen, omdat de in dit kader relevante habitattypen en soorten hier niet of nauwelijks voorkomen. Ook anderszins zou de uitbreiding geen wezenlijke bijdrage aan de instandhouding van het gebied leveren. Ecologische samenhang met het aan de overkant van de rivier gelegen deelgebied "Kil van Hurwenen" is op zichzelf geen voldoende argumentatie als deze niet wordt toegespitst op de te beschermen (Europese) natuurwaarden.

#1569 Wienerberger Bricks B.V.

Voorstel om concessies met een onherroepelijke ontgrondingvergunning buiten de beschermingszones te laten. Rond de milieugebruiksruimten (niet binnen die de begrenzing) zouden ook toegangswegen en een zone buiten de milieugebruiksruimte buiten de begrenzing moeten worden gehouden.

Zie het antwoord op reactie 1370 e.a. onder Gebied 27 - Gelderse Poort.

#1572 Geldersch Landschap

Voorstel om het volledige eigendom van het Geldersch Landschap onder begrenzing van Habitatrichtlijn

gebied te brengen.

Het voorstel is overgenomen. Dit gebied in de uiterwaarden van de Waal bij Zaltbommel is onder meer aangemeld voor het habitatype 91E0 (subtype schietwilgenbos). Aangezien ruim de helft van de oppervlakte van dit habitatype (13 van de 22 ha A-locatie schietwilgenbos) in de uiterwaard ten westen van de Waalbrug voorkomt, is het gebied hiermede uitgebreid.

Gebied 120 - Roerdal

#929 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om, vanwege donker pimpernelblauwtje, de begrenzing in het Roerdal in zuidelijke richting uit te breiden. Het gebied tussen Munningsbosch, Posterholt en Annadaalse Bosch is nagenoeg geheel begrensd als natuurontwikkelings- en reservaatgebied. Stichting het Limburgs Landschap heeft hier enkele percelen in beheer.

Het voorstel is overgenomen, in zoverre dat ten zuidwesten van Etsberg de begrenzing iets is verruimd ten behoeve van het donker pimpernelblauwtje en ten zuidwesten van Posterholt een gebied is toegevoegd waar de afgelopen jaren grote aantallen het donker pimpernelblauwtje zijn vastgesteld.

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

1. *Voorstel om toe te voegen de kwelzone Flinkeven, gelegen in de Peelrandbreuk, omdat het de belangrijkste ecologische schakel is tussen de Habitatrichtlijngebieden Meinweg en Roerdal. Het is vooral van belang voor vissen, zoals rivierprik, bittervoorn en rivierdonderpad, maar ook andere aan het watermilieu gebonden soorten, zoals kamsalamander. Daarnaast heeft het gebied ook een eigen betekenis, met name voor de herpetofauna.*
2. *Voorstel om de begrenzing in oostelijke richting uit te breiden tot aan Duitse grens, alsmede met de vindplaats zuid westelijk van Posterholt. Het Herkenbosscher Broek is onder meer van belang vanwege het voorheen voorkomen van het Donker Pimpernelblauwtje en de nog steeds aanwezige waardplant Grote Pimpernel. Recente gegevens wijzen er op dat de belangrijke vindplaatsen van de soort niet binnen voorgestelde begrenzing vallen.*

1. Zie het antwoord onder reactie 932 bij Gebied 47 – Meinweg.
2. Zie het antwoord op reactie 929.

#934/1614/1692

De Vlinderstichting

1. *Voorstel om het vlieggebied van het donker pimpernelblauwtje rond Posterholt binnen voorgestelde gebied te laten vallen. De inrichtings- en beheersmaatregelen voor deze soort verdragen zich goed met andere vormen van grondgebruik. Er is een uitgebreide onderbouwing toegevoegd.*
2. *Voorstel om de Spaanse vlag te noemen voor het Roerdal.*

1. Zie het antwoord op reactie 929.
2. De Spaanse vlag is toegevoegd aan de soortenlijst van de aanmelding.

#1651 Wildbeheer-Eenheid Roerstreek

Voorstel om het beschermingsregime te beperken tot de realisering van de ecologische waarden en potenties voor de op de ontwerplijst beoogde habitats van zeggekorfslak, donkerblauw pimperneltje, de beekprik en de gaffellibel.

Conform de bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn heeft het beschermingsregime van de onder de Richtlijn aangemelde gebieden slechts betrekking op de habitattypen en soorten waarvoor de aanmelding heeft plaatsgevonden. Bij de aanwijzingen zullen de instandhoudingsdoelstellingen nog nader worden uitgewerkt.

#1702 Silkens

De argumentatie dat het geselecteerde gebied op basis van alleen ecologische criteria begrensd is, is ongeloofwaardig. Er ligt een agrarisch bouwblok binnen begrenzing, op een plek waar twee kweelzenbroekbossen niet langer lagen (één dichtgegooid met puin en één in tracé van tunnel A73). Graag heldere, objectieve en betrouwbare informatie over de onderbouwing van de aanmelding.

Het betreffende bouwkveld en het blok aangrenzende cultuurgronden zijn uit de begrenzing gehaald, evenals een strook langs de Heinsberger Weg ter hoogte van Melick. Bedoelde gronden zijn voor de instandhouding van het gebied niet van belang.

Gebied 121 - Sarsven en De Banen

#657 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om de gerealiseerde uitbreiding aan de noordzijde binnen de begrenzing opneemt.

Het voorstel is om beheer-technische redenen overgenomen.

#864 Area Adviseurs namens M.F.M. van de Kruijs

1. *Voorstel om de naam te wijzigen. Het Vlakwater en De Knecht zijn wel meebegrensd, maar zijn geen onderdeel van de naam van het gebied. Dit is misleidend.*
2. *Voorstel om Vlakwater te verwijderen uit begrenzing. Het gebied Vlakwater en de Banen wordt van elkaar gescheiden door openbare weg, derhalve geen sprake van een aaneengesloten gebied. Type 3130 en 3140 komen niet voor in het gebied Vlakwater.*

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat in de naam van het gebied niet alle namen van deelgebieden hoeven te worden opgenomen (grote gebieden kunnen namelijk tientallen deelgebieden omvaten). Het aangemelde gebied heeft dezelfde naam gekregen als die van de aanwijzing als beschermd natuurmonument onder de Natuurbeschermingswet.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat scheiding door wegen geen aanleiding vormt gebiedsdelen buiten de begrenzing te laten. Het gebied omvat het gehele onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebied dat ook het Vlakwater omvat. Vanwege de Rietbeek van het Sarsven door het Vlakwater loopt, maakt laatstgenoemde deelgebied onlosmakelijk onderdeel uit van het gebied.

#1103 Werkgroep Behoud de Peel

1. *Van ganser harte wordt selectie van Sarsven en de Banen ondersteunt, maar het bevreemdt dat dit gebied slechts voor 2 habitattypen is aangemeld. Gegeven "Wilde Planten" (Westhof, 1973) wordt gevraagd te bezien of gebied nog voor meer typen kan worden aangemeld.*
2. *Voorstel om de begrenzing aan te passen (op kaart aangegeven).*

1. In het gebied komen geen andere habitattypen van voldoende kwaliteit voor (wel is het gebied verder aangemeld voor de drijvende waterweegbree). Een toelichting op de habitattypen is te vinden in de Interpretation Manual of European Union Habitats (1999) uitgegeven door de Europese Commissie en de aanvullende interpretatie daarop in Janssen & Schaminée (2003). De in de laatstgenoemde lijst van plantengemeenschappen vormt een goed middel om het voorkomen van habitattypen in een gebied vast te stellen.
2. De voorgestelde toevoegingen zijn overgenomen waardoor op deze plekken ook de bosrand als (duidelijke en logische) grens wordt aangehouden.

Gebied 122 – Stelkampsveld (Beekvliet)

#859 Mts. D.H., DJ. en F. Nieuwenhuis

Het is niet aannemelijk dat in het gebied de genoemde typen voorkomen en het is uit den boze dat nieuwe natuur wordt aangewezen.

#936 A.J.M. Baks

Het is niet terecht dat recent gecreëerde natuur voor de omgeving beperkingen oplevert door

aanwijzing van het gebied.

#1788 Landgoed Beekvliet Gelre BV

De ecologische onderbouwing is onvoldoende, en heeft verstrekkende gevolgen. Verwezen wordt naar een aantal rapporten.

De genoemde waarden zijn in het gebied wel degelijk aanwezig en de opname van dit gebied is terecht. De begrenzing is thans vastgesteld mede aan de hand van het hydrologisch systeem en bevat vooral gronden in bezit van Staatsbosbeheer. De begrenzing is in overeenstemming met het Natuurgebiedsplan

#1155 Waterschap Rijn en IJssel

Het gebied is in ontwikkeling, zo worden er onder meer retentie- en herinrichtingsmaatregelen genomen. Buiten Stelkampsveld ligt een intrekgebied dat van invloed is op de grondwaterstand in het Stelkampsveld. Het waterpeil van beken (Visserij en Oude Beek) kan niet worden verhoogd gezien afhankelijkheid van de Groenlose slinger.

In het kader van het beheersplan zal nader bezien worden wat gepaste instandhoudingsmaatregelen binnen en buiten het gebied zijn.

#1261 Staatsbosbeheer regio Gelderland

Het infiltratiegebied aan de zuidzijde is begrensd. Aan de Noordzijde ontbreekt het infiltratiegebied. Uit een Alterra rapport (Verdrogingsonderzoek Beekvliet – 2003) blijkt overduidelijk dat bescherming van infiltratiegebied noodzakelijk is. Voorstel om de noordelijke begrenzing tot aan de Borculose weg aan te passen en de zuidelijke begrenzing te verleggen zodat het gebied Riethorst en het daarnaast gelegen gebied tot aan de Westdijk ook begrensd wordt.

In het kader van het beheersplan zal nader bezien worden wat gepaste instandhoudingsmaatregelen binnen en buiten het gebied zijn. Of aanpassing van de begrenzing met het oog op de instandhouding noodzakelijk is zal in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten worden bezien.

Gebied 123 - Swalmdal

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om het gebied ruimer te begrenzen, vanwege de aanwezigheid van habitatype 3260 langs vrijwel de gehele Swalm en aanwijzing door Duitsland voor hetzelfde habitatype.

Het voorstel is overgenomen (zie het antwoord op reactie 1340).

#1039 Milieu en Heemkunde Vereniging Swalmen

Voorstel om het gehele Swalmdal aan te melden, vanwege ecologische verbinding met al aangemelde delen van het Swalmdal en de aanwezigheid van het habitatype 236, en ook het deel rond zwembad de Bosberg mee te begrenzen.

Het voorstel is overgenomen (zie het antwoord op reactie 1340).

#1340 Waterschap Peel en Maasvallei

Voorstel om ook het open, benedenstroomse deel aan te melden. Ook dit is een natuurlijk meanderende beek met een vegetatie van vlottende waterranonkel en in het dal plaatselijk bronnen.

Met het oog op de verspreiding van habitatype 3260 ("Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de verbonden van vlottende waterranonkel en/of sterrekroos-waterranonkel") is het voorstel overgenomen, waardoor nu vrijwel het gehele beekdal van de rijksgrens tot het Maasdal onderdeel uitmaakt van het aangemelde gebied.

#1341 Gemeente Swalmen

Voorstel voor het buiten de begrenzing brengen van een strook van 80 meter ter hoogte van spoorweg en A73 en enkele bouw kavels, mede omdat deze aan de rand van het gebied liggen.

Het voorstel is voor beide elementen overgenomen, met dien verstande dat de gehele beekloop binnen de begrenzing ligt.

#1368 EIS Nederland

Voorstel om een klein perceel aan de westkant van het oostelijk gedeelte van het aangewezen gebied Swalmdal toe te voegen, vanwege de aanwezigheid van een geschikt biotoop voor de zeggekorfslak.
Het voorstel is overgenomen teneinde een betere dekking te bewerkstelligen van het leefgebied van bedoelde soort.

Gebied 124 - Teeselinkven

#1149 GLTO Neede

Voorstel om een gebied buiten de aanwijzing te houden gezien de mogelijke belemmeringen voor de landbouw.

Het voorstel om het gebied niet op te voeren vanwege mogelijke belemmeringen voor de landbouw wordt niet overgenomen. Een mogelijke beperking, zo die al aanwezig zou zijn, past niet in de criteria en is geen element van overweging. Zie verder hoofdstuk 3, bij vraag A3-1.

#1572 Geldersch Landschap

1. *Teeselinkven heeft een onjuiste schrijfwijze: er moet geen "s" tussen Teeselink en ven*
  2. *Teeselinkven is aangewezen wegens het voorkomen van het oeverkruidverbond. In het gebied komt echter ook de gevlekte witsnuitlibel voor.*
1. De naam van het gebied is aangepast.
  2. Het voorstel is overgenomen: het gebied is tevens aangemeld voor de gevlekte witsnuitlibel.

Gebied 125 - Ulvenhoutse Bos

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Selectie van dit gebied is onlogisch, omdat de kwalificerende habitat in grotere en beter ontwikkelde eenheden voorkomt in andere natuurgebieden (Geelders en Wijbosch Broek).

Het gebied gelegen bij Breda is geselecteerd voor het habitatype 91E0 (Alluviale bossen met zwarte els (...) en es (...)", subtype verbond van els en vogelkers) teneinde voldoende geografische spreiding voor dit habitatype te bereiken. De Geelders en Wijbosch komen niet voor selectie van dit habitatype in aanmerking omdat dit type bos daar niet voorkomt (Geelders is wel A-locatie bos maar voor andere bostypen, zie Den Ouden & Broekmeyer, 1998³⁷). Bovendien liggen beide gebieden in Oost-Brabant waardoor ze minder geschikt zijn om de geografische lacune op te vullen.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om het gebied uit te breiden met de EHS-begrenzing richting Chaamse Bossen en richting Mark en Mastbosch.

De begrenzing van het gebied is vrijwel gelijk aan die van de gelijknamige A-locatie, die altijd de meest waardevolle delen van het betreffende bosgebied omvatten. Uitbreidingsmogelijkheden noodzakelijk voor een goed beheer worden niet gegeven maar zijn ook niet aanwezig gelet op de ligging tussen Ulvenhout en twee rijkswegen.

Gebied 126 - Veluwemeer en Wolderwijd

#952 Stichting Waterrecreatie IJsselmeer en Randmeren

³⁷ Ouden, J.B. den & M.E.A. Broekmeyer (1998). *A-locatie bossen in Noord-Brabant*. IBNrapport 387, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.

Voorstel om de begrenzing te wijzigen. Het is onduidelijk waarom de Natuurbeschermingswetgebieden in het Drontermeer niet in de aanmelding zijn betrokken in plaats van het zuidelijk gedeelte van het Wolderwijd, met een belangrijke functie voor de waterrecreatie. In het Drontermeer komen juist in het ondiepe deel het genoemde habitatype Chara spp voor. De stichting vindt dat aangesloten moet worden bij de reeds bestaande Natuurbeschermingswetgebieden. Als alternatief kunnen smalle en ondiepe delen van het Nuldernauw worden aangemeld. Voorkomen moet worden dat onnodig brede delen worden aangemeld. Dit is meer conform het bestuurlijk convenant.

Het voorstel is niet overgenomen. De thans geselecteerde gebieden leveren de meest optimale bijdrage aan het verkrijgen van een voldoende dekkingspercentage voor habitatype 3140.

#1095 Gemeente Zeewolde

1. *Voorstel om toezending van inventarisatiegegevens, inclusief gegevens over dat deel van het Wolderwijd dat niet voldoet aan de selectiecriteria.*
  2. *Vervalt de aanmelding als de kranswieren afnemen? Heeft u rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport van het ministerie van V&W ten aanzien van BOVAR, waarin is aangegeven dat ook zonder ingrepen de kranswieren afnemen door zandwinning?*
1. De door u gevraagde informatie kunt u vinden in het rapport "RDIJ-rapport 2001-24: Monitoring van waterplanten en perifyton in het IJsselmeergebied 2001".
  2. Nederland is eraan gehouden om instandhoudingdoelen op te stellen en om maatregelen te nemen om deze te realiseren. De omgang van de kranswiervelden kan fluctueren. Afname is geen reden om de aanmelding te laten vervallen. Het rapport is bekend.

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Het gebied is aangemeld voor habitatype 3140 dat gebonden is aan helder, niet-verontreinigd water en voor habitatype 3150 dat voorkomt in min of meer troebel water. Het is de vraag of hetzelfde water wel voor beide habitatypen met verschillende chemische eigenschappen kan worden geselecteerd. Voorstel om het gebied alleen voor habitatype 3140 te selecteren.*
  2. *De begrenzing is beperkt tot de ondiepe delen langs de kust van het oude land. Een belangwekkend kranswier voorkomen langs de kust van Flevoland valt geheel buiten de begrenzing. Beide meren dienen in hun geheel te worden aangewezen (zoals dat ook is gebeurd bij de Vogelrichtlijn).*
1. Het gebied is geselecteerd voor habitatype 3140. Verder is het aangemeld voor 3150.
  2. Met de huidige selectie en begrenzing van de gebieden wordt een voldoende dekkingspercentage verkregen.

1749 Gemeente Harderwijk

Voorstel om de begrenzing van het Habitatrictlijngebied in het Veluwemeer in overeenstemming te brengen met de reeds aanwezige jachthaven met vaargeul.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat zoveel mogelijk is begrensd volgens herkenbare topografische lijnen. Hier is dat de harde oever van het bedrijventerrein Lorentz.

#2334 Provincie Flevoland

Instemming met de nu voorgestelde begrenzing.

#2605 Gemeente Dronten

Voorstel om de begrenzing aan te passen en tot aan de vaargeul te laten lopen. De hoogste natuurwaarden liggen in de ondiepere delen (delen van 90 cm en minder) van het Veluwemeer. Aan de Gelderse kant komen in verhouding veel meer kranswieren voor. Er kan worden overwogen de Gelderse kant van het Wolderwijd aan te melden. De gemeente gaat akkoord met de aanmelding van het Veluwemeer als er een nuancering wordt aangebracht in de begrenzing van het gebied.

Het voorstel is overgenomen en het gebied is begrensd overeenkomstig de zienswijze van de gemeente Dronten.

Gebied 127 - Vogelkreek

#2050 Provincie Zeeland

Voorstel voor uitbreiding met bestaande en nieuwe natuur.

Het voorstel is overgenomen: het gebied is uitgebreid met bestaande natuur (o.a. West-Vogelpolder) en stroken nieuwe natuur benoorden en bezuiden de kreek. Op deze wijze is een logische en duidelijke begrenzing ontstaan globaal gevormd door de Oostdijk (tot Hengstdijk) in het noorden en de Vogeldijk (tot ter hoogte van Hengstdijk) in het zuiden.

Gebied 128 - Wijnjeterperschar en Terwispeler Grootschar

#1766 Provincie Friesland

In dit geval is afgeweken van de algemene uitgangspunten van begrenzing omdat het gebied ten oosten van de weg Drachten-Appelscha qua actuele natuurkwaliteit aanzienlijk lager scoort dan het deel ten westen van deze weg. Bovendien bestaat het gebied feitelijk uit twee gescheiden eenheden door de weg die dwars door het aangemelde gebied loopt.

In de algemene uitgangspunten van begrenzing (zie [Gebiedendocument](#), paragraaf 2.2) is ook gesteld dat de gebieden tevens “in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenererde terreindelen” kunnen omvatten. Wegen vormen verder op zich geen beletsel om gebieden als één eenheid te beschouwen. Meer specifiek over het gebied ten oosten van de weg kan worden opgemerkt dat de habitattypen waarvoor het gebied geselecteerd en aangemeld is, gezien de abiotiek zeer kansrijk zijn om zich te verbeteren. Gezien het relatieve belang van Nederland voor de habitattypen 6410 en het prioritaire habitatype 6230 en de relatieve schaarsheid binnen Nederland zijn de bedoelde terreindelen aan de begrenzing toegevoegd.

#2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân

Voorstel om enkele enclaves die deel uitmaken van het hydrologisch systeem van het gebied toe te voegen.

In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten en/of het beheersplan zal nader worden gezien wat de gepaste instandhoudingsmaatregelen binnen en buiten het gebied zijn. Daarbij zal ook worden gezien of aanpassing van de begrenzing met het oog op de instandhouding noodzakelijk is.

Gebied 129 - Willinks Weust

#1008 Dirkzwager advocaten en notarissen namens Winterswijkse Steen- en Kalkgroeve B.V

Voorstel om het gebied niet aan te melden. Het ministerie motiveert niet waarom het gebied voldoet aan de criteria van bijlage III van de Habitatrichtlijn. Betwist wordt dat het gebied een goede kwaliteit heeft voor de aanwezige habitattypen en soort. Voor habitatype 6230 heeft Nederland blijkens de beoordeling van de Europese Commissie voldoende gebieden aangemeld.

Het voorstel is niet overgenomen. Het gebied Willinks Weust bij Winterswijk is geselecteerd voor aanmelding als habitatrichtlijngebied wegens het voorkomen van drie habitattypen. Allereerst betreft het habitatype 5130 (“jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland” dat in ons land vertegenwoordigd is door twee plantensociologische verbonden. Voor elk van deze verbonden (subtypen) zijn de belangrijkste drie gebieden geselecteerd (zie Verantwoordings-document, paragraaf 3, 1^e stap). In dit geval gaat het om de plantengemeenschap van hondsroos en jeneverbes (*Roso-Juniperetum*) behorend tot het verbond van sleedoorn en meidoorn (*Carpino-Prunion*), die in Nederland slechts op drie plekken in goede kwaliteit voorkomt (Weeda 2000, “Jeneverbesstruwelen op lemig zand”, *Stratiotes* 21: 13-32). Deze drie plekken zijn Vecht- en Benedenregge, Borkeld en Willinks Weust. Het gebied is verder één van de acht belangrijkste gebieden voor het prioritaire habitatype 6230 (“soortenrijke heischrale graslanden ...”). Het klopt dat het aantal van 12 oorspronkelijk voor dit habitatype aangemelde gebieden door de Europese Commissie indertijd als “voldoende” is aangemerkt. Tijdens de herziening van de Nederland lijst is op grond van nieuwe gegevens vastgesteld dat het habitatype in twee van de 12 voor dit type aangemelde gebieden

onvoldoende representatief aanwezig is (zie [Lijstdocument](#)). Verder is gebleken dat het habitatype in Willinks Weust beter is vertegenwoordigd dan in vier van de resterende 10 gebieden waardoor het tot één van de acht belangrijkste gebieden wordt gerekend. Het betreft vochtig heischraal grasland dat grotendeels tot de plantengemeenschap van borstelgras en draadgentiaan (*Gentiano pneumomanthes-Nardetum*) behoort dat hier één van de omvangrijkste, best ontwikkelde en soortenrijkste groeiplaatsen in ons land heeft (Weeda op. cit.). Bovendien betreft het het enige voor dit type aangemelde gebied in de Achterhoek (van belang voor het verkrijgen van voldoende geografische spreiding binnen het landelijke areaal van het habitatype). In de derde plaats is het gebied geselecteerd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor habitatype 9160 (Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het haagbeuken-verbond). Dit is met name geschied om de door de Europese Commissie gevraagde geografische spreiding te verbeteren (er waren in eerste instantie geen gebieden aangemeld in het oosten van het land). Het eikenhaagbeukenbos, waarvan het Heksenbos (het zuidelijk deel) als oude bosgroeiplaats het kerngebied is, is uitzonderlijk soortenrijk (Den Ouden e.a. 1996). De samenstelling van de boomsoorten is in kwalitatief en kwantitatief opzicht natuurlijk en de ondergroei is bijna zonder storingssoorten (storingsklasse A1). Het gebied scoort daarom iets beter dan het ook in de Achterhoek gelegen Bekendelle (gebied 83) waar de boomsamenstelling minder natuurlijk is en in de ondergroei in geringe mate storingssoorten voorkomen (storingsklassen B1 en B2). Het gebied is verder aangemeld voor een vierde habitatype en de kamsalamander maar deze hebben geen rol gespeeld bij de selectie van het gebied voor de lijst van onder de Habitatrichtlijn aan te melden gebieden. Wellicht ten overvloede wordt nog opgemerkt dat 80% van het aangemelde gebied ook is aangewezen vanwege de Natuurbeschermingswet en wel het bezit van Staatsbosbeheer alhier als staatsnatuurmonument en divers particulier eigendom als beschermd natuurmonument.

#1261 Staatsbosbeheer regio Gelderland

Het gebied is begrensd als eenheid voor wat betreft habitattypen.

Gebied 130 - Witte Veen

#1155 Waterschap Rijn en IJssel

Door de niet of nauwelijks aanwezige hydrologische relatie tussen Witte Veen en de Buurserbeek kan de grondwaterstand niet substantieel worden beïnvloed.

Zie het antwoord op reactie 1155.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstel om de grens aan de zuidzijde te verruimen, omdat ook aan de andere zijde van de beek grote natuurwaarden aanwezig zijn. Daarnaast zijn er plannen van het waterschap om de beek meer natuurlijk in te richten.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat hier niet of nauwelijks de in dit kader relevante habitattypen en soorten voorkomen waarvoor het gebied is aangemeld (met name habitatype 4010 "Noord-Atlantische vochtige heide met dophei").

Gebied 131 - Wooldse Veen

- GEEN REACTIES -

Gebied 132 - Wormer- en Jisperveld

#1166 Vogelbescherming Nederland

1. *Voorstel om het gebied ook aan te melden voor de meervleermuis. In het dorp Jisp heeft deze soort een kraamkolonie.*
2. *Voorstel om de begrenzing te wijzigen overeenkomstig het voorstel van Natuurmonumenten.*

1. Het voorstel is overgenomen en het gebied is tevens voor de betreffende soort aangemeld.
2. Zie het antwoord op reactie 1516, punt 1.

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Voorstel om de begrenzing te verruimen, onder meer voor de noordse woelmuis.

Zie het antwoord op de reacties 1516/ 1803, punt 1.

#1364 Kamer van Koophandel Amsterdam

Voorstel om de begrenzing zodanig aan te passen dat de rechtszekerheid van het bedrijfsleven vanwege investeringsbeslissingen gegarandeerd wordt.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat geen rekening kan worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen. De Habitatrictlijn verplicht gebieden te selecteren en te begrenzen op grond van criteria die ontleend kunnen worden aan de richtlijn en de bijlagen. De Nederlandse begrenzingscriteria staan in het Gebiedendocument, op pagina 17 van dit Reactiedocument kunt u deze ook vinden.

#1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

1. *Voorstel om de dijken rond de polder als begrenzing aan te houden, conform het voorstel in het kader van het bezwaarschrift voor de Vogelrichtlijn De begrenzing van het gebied is niet conform de gehanteerde uitgangspunten. De begrenzing is kleiner dan de begrenzing van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied wordt aangemeld. Soorten als kleine modderkruiper, bittervoorn, rivierdonderpad en meervleermuis stoppen niet bij de nu gekozen eigendoms- en relatienotagebiedsgrenzen die dwars door het gebied heenlopen. De noordse woelmuis is ook buiten het gebied gevangen. Ook het uitgangspunt "herkenbare topografische lijnen" is geweld aangedaan.*
2. *Voorstel om ook de meervleermuis toe te voegen. In het dorp Jisp bevindt zich een grote kraamkolonie*

Het voorstel is ten dele overgenomen: de begrenzing van het gebied is verruimd, maar niet tot aan de polderdijken. De begrenzing stemt nu grotendeels overeen met de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn (2000). In het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten voor de Habitatrictlijn kan de begrenzing worden herzien als dat noodzakelijk blijkt voor de gunstige staat van instandhouding van de genoemde soorten.

Het voorstel is overgenomen en het gebied is tevens voor de betreffende soort aangemeld.

Gebied 133 - Zeldersche Driessen

- GEEN REACTIES -

Gebied 134 - Zwarte Meer

#1145 Gemeente Noordoostpolder

Voorstel om de begrenzing van het gebied aan de kant van Noordoostpolder tot circa 150 meter ten zuiden van de dijk en ten oosten van de huidige Ramspolbrug te verplaatsen. Redenen zijn dat er vaargeulen liggen die intensief worden bevaard en dat de Westelijke begrenzing bij de Ramspolbrug (N50) ligt. De natuurwaarden in deze drukke (vaar-)wegen worden in twijfel getrokken.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de vaargeul onlosmakelijk onderdeel uitmaakt van het aangemelde gebied. Ook de aanwijzing tot speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn betreft het gehele meer inclusief de vaargeul.

#1411 Gemeente Kampen

Voorstel om bij de Noorderrandweg de grens te verkleinen tot de sloot in plaats van de waterkering. Het gebied tussen de sloot en de waterkering is namelijk agrarisch en provinciaal aangewezen als beheersgebied

voor weidevogels. De begrenzing komt op dit punt niet overeen met het natuurgebiedsplan/beheergebiedsplan IJsseldelta-Zwarte Meer-Rouveen-Reest van de provincie Overijssel. Dit past niet bij het streven om zoveel mogelijk aan te sluiten bij herkenbare topografische lijnen. Er is een markant verschil in landgebruik en het deelgebied ligt in een veel hoger deel.

Het voorstel is overgenomen en de grens van het gebied is gelegd op de waterkerende dijk. Binnendijks zijn geen natuurwaarden aanwezig die in het kader van deze aanmelding van belang zijn (zie ook reactie 1508). De grens is hiermee ook gelijkgetrokken met de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn.

#1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland

Voorstel om de begrenzing aan te passen overeenkomstig het vastgestelde natuurgebiedsplan IJsseldelta-Zwarte Water-Rouveen-Reest, waar een ruimere begrenzing van de functiewijziging naar natuur is aangehouden.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde graslandwaarden in dit kader niet van belang zijn (categorie "nieuwe natuur (botanisch/weidevogels)" in het aangehaalde gebiedsplan). Het watersysteem valt met de gekozen begrenzing geheel binnen het gebied. Bedoelde gronden zijn ook binnendijks gelegen (zie ook het antwoord op reactie 1411).

Deel B – Specifiek

Hoofdstuk 6. Vervallen gebieden

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk staan de specifieke reacties met betrekking tot de 4 gebieden die ten opzichte van de eerdere lijsten van de aanmeldingen van 1996 en 1998 waren vervallen en daardoor niet voorkwamen op de ontwerplijst van de openbare procedure. De reacties handelen over het niet eens zijn met het vervallen van de gebieden.

Leeswijzer

Elk van de 4 gebieden staat hieronder vermeld. Zoals op de kaarten aangegeven, hebben de gebieden een eigen letter als aanduiding gekregen. De vragen met betrekking tot de gebieden Leekstermeer en Zuidlaardermeer zijn bij elkaar gezet, omdat het antwoord voor beide gebieden gelijk is.

Iedere reactie die over een specifiek gebied gaat, staat gerangschikt onder dat gebied. Per gebied zijn de reacties in chronologische volgorde van binnenkomst opgenomen. **Dikgedrukt** staat eerst het registratienummer van ontvangst van de brief en dan de naam van de persoon of organisatie die de reactie heeft ingediend. Als op meerdere specifieke gebieden heeft gereageerd, zal het registratienummer bij meerdere gebieden terugkomen. Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Soms komt dezelfde reactie terug bij meerdere insprekers. In dit geval is een lijst gegeven van de reageerders en is de reactie slechts eenmaal beantwoord. Een voorbeeld hiervan staat bij het gebied Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven, waar twee organisatie-onderdelen van Natuurmonumenten dezelfde reactie hebben gegeven.

Hoe vindt u uw vraag in dit hoofdstuk?

Om uw vraag te vinden, gaat u naar het gebied, of de gebieden, waarop u heeft gereageerd en kijkt u naar de namen van reageerders. Soms is het eenvoudiger om de index van namen van reageerders op bijlage 2 te gebruiken, omdat u daar kunt zien op welke pagina's uw specifieke vragen, voorstellen en opmerkingen te vinden zijn.

Wat als uw reactie niet te vinden is in dit hoofdstuk?

Alle reacties uit de openbare procedure zijn meegenomen. Als u uw brief naslaat en uw reactie hier niet kan vinden, kunt u dat vinden in een van de andere hoofdstukken. De beide indexen op bijlagen 1 en 2 kunnen daarbij van dienst zijn.

Het kan zijn dat uw reactie te maken heeft met een gebied dat nog op de ontwerp-lijst staat of met een voorstel voor een nieuw gebied, of een reactie die geen gebied als uitgangspunt neemt, maar een soort of habitatype. U kunt dergelijke reacties respectievelijk vinden in de hoofdstukken 6 (Vervallen gebieden), 7 (Nieuw voorgestelde gebieden) of 8 (Overige reacties met betrekking tot soorten of habitatypen). De index op bijlage 2 is behulpzaam bij het vinden van uw specifieke reactie.

Het kan ook zo zijn dat uw antwoord te vinden is in het algemene deel van dit Reactiedocument. Het is namelijk niet altijd zo dat wanneer u een reactie heeft ingediend met betrekking tot een specifiek gebied, de reactie in dit hoofdstuk is opgenomen. Als uw reactie, of de onderbouwing van uw voorstel, algemeen van aard was, vindt u deze niet in dit hoofdstuk, maar in Deel A - Algemeen. In hoofdstuk 2 onder paragraaf 2.2 zijn de algemene reacties te vinden over de vervallen gebieden. In de thematische index van algemene reacties op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema's zien welke algemene reacties (nog meer) voor u van toepassing zijn.

Vervallen gebieden

a	Leeks termeer
b	Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven
c	Vosbroek en Schinveldse bossen
d	Zuidlaardermeer

De reacties over de gebieden a en d zijn samengenomen, omdat beide ontvangen reacties op beide gebieden samen betrekking hadden.

Gebied a – Leekstermeer

Gebied d – Zuidlaardermeer

#904 Milieufederatie Groningen

Verzoek om heroverweging van het verwijderen van de gebieden. Uit de stukken wordt niet met inhoudelijke ecologische argumenten overtuigend bewezen dat ze niet langer in aanmerking komen. Ook worden er maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren.

#1044/1319 Groninger Landschap

Betreurt het dat de gebieden niet in aanmerking zouden komen voor een plaats op de lijst van Habitatrictlijngebieden. Er worden maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren, zodat een groter oppervlakte en tevens een grotere variatie aan ondergedoken waterplanten mogelijk wordt.

De verzoeken om beide gebieden alsnog aan te melden zijn niet overgenomen. Beide gebieden waren oorspronkelijk aangemeld voor het habitatype 3150 (“Van nature eutrofe meren met vegetaties van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond”), maar dit blijkt te berusten op een verkeerde interpretatie van het habitatype. De gebieden waren oorspronkelijk geselecteerd met het oog op de natuurlijke aard van beide meren (dus niet ontstaan tengevolge van vervening). Toentertijd werd het habitatype namelijk vooral opgevat als “natuurlijke meren” (zoals afgeleid zou kunnen worden uit de Engelse benaming van het type: “natural eutropic lakes”) in plaats van “Van nature eutrofe meren”. Het moet bij dit habitatype echter gaan om meren die van nature eutroof van karakter zijn en over een behoorlijke oppervlakte een waterplantenvegetatie hebben die tot één van beide genoemde plantensociologische verbonden kunnen worden gerekend. Dit betreffen bijvoorbeeld vegetaties met krabbescheer en fonteinkruidvelden. Door de slechte waterkwaliteit ontbreken deze nagenoeg in beide meren. Op basis van de correcte interpretatie zijn andere gebieden geselecteerd voor het habitatype. Verder is bij de selectie alleen rekening gehouden met actuele waarden en niet mogelijk toekomstige ontwikkelingen zoals verbetering van de waterkwaliteit. Indien deze beleidslijn niet was gevolgd zouden schier onmogelijke keuzes moeten zijn gemaakt tussen gebieden met actueel betere kwaliteit en gebieden met mogelijk in de toekomst betere kwaliteit.

Gebied b – Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Natuurmonumenten geeft aan dat volgens eigen gegevens en gegevens van de provincie Noord-Brabant het habitatype 3110 wel degelijk goed ontwikkeld is en zich door de natuurontwikkelingsprojecten verder kan ontwikkelen. Natuurmonumenten stelt voor om dit gebied aan te melden voor type 3110 en type 4010, die met name bij Leikeven goed ontwikkeld zijn. Dit is onderbouwd met een recent inventarisatierapport.

#1794 Brabantse Milieufederatie

De Milieufederatie pleit er voor om de eerdere aanmelding alsnog te handhaven vanwege het voorkomen van substantiële oppervlakten van goed ontwikkelde typen 3110 (Huis ter Heide mogelijk hiervoor het vijfde gebied) en 4010 (vooral bij het Leikeven) en vanwege voorkomende soorten waar

onder drijvende waterweegbree en de kamsalamander.

#1952 Provincie Noord-Brabant

Verzoek tot handhaving van de aanmelding, met uitzondering van het Plakkeven. In november 2002 hebben wij ecologische gegevens aangeleverd aan Alterra, mede op verzoek en in overleg met LNV Directie Zuid. Dit betrof verspreidingsgegevens uit 2002 van Littorellion vegetaties en van de soorten Waterlobelia, Vetblad en Gevlekte Orchis. In eerdere jaren zijn altijd Lobelia's gevonden. In 2002 kwamen genoemde soorten veelvuldig voor, ondanks het feit dat het een 'slecht' jaar was, gezien de vrij hoge waterstanden in het gebied. Later in 2002 is ook Elatine (Gesteeld Glaskroos; ook kensoort van dit habitatype) veelvuldig aangetroffen. Dit habitatype was zowel voor 2001, als in 2002 sterk aanwezig op de oostoever van het Leikeven.

De voorstellen zijn niet overgenomen, omdat habitatype 3110 niet in een enigszins representatieve vorm in het gebied voorkomt. Het gebied was in 1998 aangemeld als één van de zes belangrijkste gebieden voor habitatype 3110 ("Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (...)"). De selectie van deze gebieden moest worden herzien omdat in diverse van deze gebieden dit habitatype niet of in onvoldoende representatieve vorm aanwezig bleek te zijn (zie in hoofdstuk 5 het antwoord op reacties 1671/1673 voor Gebied 85 - Bergvennen en Brecklenkampse Veld). Het habitatype betreft soortenarme begroeiingen op minerale bodems in voedselarme, zeer zwak gebufferde vennen met een wisselende waterstand. Dergelijke plekken zijn in Nederland niet of nauwelijks meer aanwezig, ten gevolge van ontginning, ontwatering, eutrofiëring en verzuring van nature. Dankzij drastische beheersingrepen (schonen en uitbaggeren) kan de minerale bodem worden hersteld waardoor weer geschikte vestigingsmogelijkheden voor de plantensoorten van dit habitatype ontstaan. Dat is op enkele plaatsen gelukt, maar benadrukt moet worden dat uit de enkele aanwezigheid van de betreffende plantensoorten in een ven niet kan worden afgeleid dat het om dit habitatype gaat. Enerzijds moet het geschikte milieu aanwezig zijn (voedselarm, zeer zacht, zwakzuur tot circumneutraal water), anderzijds een behoorlijke en constante aanwezigheid van de kenmerkende plantensoorten (zie ook Interpretation Manual of European Union Habitats (1999): "This vegetation consists of one or more zones, dominated by Littorella, Lobelia dortmana or Isoetes, although not all zones may not be found at a given site"). Het Leikeven is in 1993 geheel opgeschoond tot de minerale bodem, de waterkwaliteit is nadien gekarakteriseerd als "sterk verzuurd door atmosferische depositie en geëutrofiëerd door de landbouw" (Arts e.a. 2002, De Toestand van het Nederlandse ven, Alterra/ AquaSense en RIVM). Aan de eerste omstandigheid is daarom niet voldaan, ook gelet op het feit dat er nog steeds instroom van landbouwwater plaatsvindt (Botanisch verslag 2000, pag. 2). De meest kenmerkende soort (Waterlobelia) was in de periode 1994-2000 slechts in drie van zeven jaren "aanwezig" hetgeen in elk geval aangeeft dat er geen sprake was van een bestendige begroeiing. Uit het voorgaande is de conclusie getrokken dat het watermilieu niet aan dit type voldoet en de vegetatie in de afgelopen jaren niet in een bestendige vorm aanwezig is geweest en daardoor niet in aanmerking kon komen voor selectie onder habitatype 3010.

In de reactie wordt ook de aanwezigheid van habitatype 4010 ("Noord-Atlantische vochtige heide met Dopheide") als argument aangevoerd voor aanmelding van het gebied. Voor dit habitatype behoort het gebied niet tot één van de drie belangrijkste gebieden voor het betreffende subtype (Verbond van Dopheide, zie Lijstdocument). Verder voegt het gebied uit een oogpunt van geografisch spreiding ook weinig toe aan de reeks van voor dit habitatype aangemelde gebieden (in Noord-Brabant o.a. Strabrechtse Heide, Kempenland, Ossendrecht).

Gebied c – Vosbroek en Schinveldse bossen

#1003 Gemeente Onderbanken

Het gebied verdient wel degelijk een plaats op de ontwerp-lijst van Habitatrichtlijngebieden vanwege de aanwezigheid van habitatype 91D0 (elzenbroekbos, vogelkers-essenbos en wilgenstruweel), vanwege de mate van instandhouding en herstelmogelijkheid (uitvoering grensoverschrijdend project Roode Beek/ Rodebach), omdat het een belangrijke schakel is in een nationale en internationale keten van natuurgebieden en vanwege de aanwezige beschermde en zeldzame flora en fauna, alsmede goed

ontwikkelde hangvenen behorende tot habitatype 7230.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

Voorstel om het gebied weer op te nemen. In de Schinveldse bossen en het dal van de Rode Beek komt het habitatype 4010 zeer bijzonder goed ontwikkeld voor (gebied Breukberg). Hetzelfde geldt voor habitatype 91E0. Verder wordt er op gewezen dat dit gebied direct grenst aan Duitse natuurgebieden en daarmee duidelijke grensoverschrijdende, hydrologische en landschapsecologische samenhang vertoont.

#1540 Stichting Milieufederatie Limburg

Voorstel om het gebied weer op de lijst van Habitatrictlijngebieden op te nemen, vanwege de volgende redenen:

- *Het grensoverschrijdend natuurontwikkelingsproject met Duitsland (Natuurpark Roode Beek) zal optimale omstandigheden creëren voor het ontstaan van moeraszones en broekbos. Hiermee wordt voldaan aan het criterium “herstelbaarheid van het habitatype” 91E0.*
- *De aanwezigheid op een aantal plekken van goed ontwikkelde hangvenen.*
- *Het heeft een functie als onlosmakelijk onderdeel van een aaneengesloten grensoverschrijdend natuurgebied Schinveldse Bossen/ Vosbroek – Brunssummerheide – Teverenerheide.*

Aan de drie verzoeken om het gebied weer op de lijst van aan te melden gebieden te plaatsen is geen gevolg gegeven. Het gebied was oorspronkelijk aangemeld als relatief groot boscomplex met habitatype 91E0, waarbij een aantal kleinere gebieden met dit habitatype buiten beschouwing waren gelaten.³⁸ Nu uitsluitend is gelet op de kwaliteit van het habitatype (dat vaak in relatief kleine natuurgebieden aanwezig is) is het onderhavig gebied afgevalen, omdat het niet behoort tot één van de vijf belangrijkste gebieden voor het betreffende subtype. Aan het Alterra-rapport 503 (“Beoordeling in het kader van de Habitatrictlijn van het uitvoeringsplan voor hakhoutbeheer in het bosgebied ‘In de Roet’ (gemeente Onderbanken)”, 2002)) is de volgende beschrijving en beoordeling van het habitatype in het onderhavige gebied ontleend (pag. 13): “Het Elzenbroekbos is weinig structuurrijk. De meeste bomen zijn smal en hoog doorgeschoten (tot ca. 20 meter). Binnen het gebied ‘Vosbroek en Schinveldse bossen’, met een totale oppervlakte van zo’n 380 ha, komt dit habitatype slechts over geringe oppervlakte voor, het best ontwikkeld in het deelgebied ‘In de Roet’. Hier wordt dit bostype uitsluitend direct langs de Ruyscherbeek aangetroffen. Het habitatype beslaat een oppervlak van ongeveer 2 ha. Verder stroomafwaarts ligt de beek dieper, zodat hier geen goed ontwikkelde beekbegeleidende vegetatie wordt aangetroffen.”

In de gebieden die thans voor het subtype Beekbegeleidend Elzenbroekbos zijn geselecteerd is het zowel in kwaliteit als omvang beter vertegenwoordigd dan in dit gebied. Ontwikkelingsmogelijkheden zijn daarbij niet aanmerking genomen (zie boven, gebieden a en d). Het Alterra-rapport maakt verder melding van het voorkomen van habitatype 91D0 (Berkenbroek) maar het betreft eveneens een geringe oppervlakte. Andere relevante bostypen zijn niet aanwezig (pag. 14): “Het grootste deel van ‘In de Roet’ wordt ingenomen door drogere bostypen, die echter niet kwalificeren als een habitatype uit de Bijlage 1 van de Habitatrictlijn. Weliswaar bezitten de aanwezige bossen verwantschap met enkele typen uit Bijlage I van de Habitatrictlijn, maar ze zijn onvoldoende goed ontwikkeld om het gebied in aanmerking te laten komen als habitatrictlijngebied.”

De bedoelde hangveentjes vertegenwoordigen geen habitatype dat opgenomen is in Bijlage I van de Habitatrictlijn, waardoor ze geen reden vormen voor selectie van het gebied. Het door Duitsland aangemelde gebied Teverener Heide sluit niet direct aan op het onderhavige gebied (alleen ten oosten van Brunssum loopt de grens van het gebied langs de rijksgrens). Bovendien is het Duitse gebied ook niet aangemeld voor habitatype 91E0. Grensoverschrijdende gebieden zijn in aanvulling op de algemene selectiecriteria slechts geselecteerd indien aan beide zijden van de rijksgrens dezelfde habitatypen of soorten worden aangetroffen. Het grensoverschrijdend karakter van natuurgebieden is op zichzelf dus niet voldoende (zie Verantwoordingsdocument, paragraaf 4, 2e stap).

³⁸ De selectie voor dit habitatype moest worden herzien omdat een aantal gebieden waar dit type kwalitatief goed is vertegenwoordigd in eerste instantie buiten beschouwing is gelaten, omdat deze gelegen zijn in gebieden met een totale oppervlakte van minder dan 250 ha (zie Verantwoordingsdocument, Inleiding). Bovendien was geen rekening gehouden met de drie subtypen waarin dit habitatype in ons land is vertegenwoordigd (volgens de selectiemethodiek worden voor elk in begin sel vijf gebieden geselecteerd, zie Verantwoordingsdocument, paragraaf 4).

Deel B – Specifiek

Hoofdstuk 7. Nieuw Voorgestelde Gebieden

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In dit hoofdstuk staan de specifieke reacties met voorstellen voor het toevoegen van nieuwe gebieden aan de lijst van aan te melden gebieden.

Leeswijzer

De reacties staan gerangschikt in chronologische volgorde van binnenkomst. **Dikgedrukt** staat eerst het registratienummer van ontvangst van de brief en dan de naam van de persoon of organisatie die de reactie heeft ingediend. Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Vaak wordt in een antwoord verwezen naar een antwoord dat gegeven is onder een andere reactie. Verwijzen naar andere antwoorden gebeurt naar het *meest uitgebreide* antwoord, en niet zozeer naar het chronologisch eerste antwoord.

Soms komt dezelfde reactie terug bij meerdere insprekers. In dit geval is een lijst gegeven van de reageerders en is de reactie slechts eenmaal beantwoord. Een voorbeeld hiervan is de reactie van de Vogelwacht Weert (#790), die ook is ingediend door andere natuurorganisaties uit Weert.

Hoe vindt u uw vraag in dit hoofdstuk?

Om uw vraag te vinden, gaat u naar het gebied, of de gebieden, waarop u heeft gereageerd en kijkt u naar de namen van reageerders. Soms is het eenvoudiger om de index van namen van reageerders op bijlage 2 te gebruiken, omdat u daar kunt zien op welke pagina's uw specifieke vragen, voorstellen en opmerkingen te vinden zijn.

Wat als uw reactie niet te vinden is in dit hoofdstuk?

Alle reacties uit de openbare procedure zijn meegenomen. Als u uw brief naslaat en uw reactie hier niet kan vinden, kunt u dat vinden in een van de andere hoofdstukken. De beide indexen op bijlagen 1 en 2 kunnen daarbij van dienst zijn.

Het kan zijn dat uw reactie te maken heeft met een gebied dat al op de ontwerp-lijst staat of met een gebied dat niet langer op de ontwerp-lijst staat, of een reactie is die geen gebied als uitgangspunt neemt, maar een soort of habitatype. U kunt dergelijke reacties respectievelijk vinden in de hoofdstukken 5 (Gebieden van de ontwerp-lijst), 6 (Vervallen gebieden), of 8 (Overige reacties met betrekking tot soorten of habitatypen). De index op bijlage 2 is behulpzaam bij het vinden van uw specifieke reactie.

Het kan ook zo zijn dat uw antwoord te vinden is in het algemene deel van dit Reactiedocument. Het is namelijk niet altijd zo dat wanneer u een reactie heeft ingediend met betrekking tot een specifiek gebied, de reactie in dit hoofdstuk is opgenomen. Als uw reactie, of de onderbouwing van uw voorstel, algemeen van aard was, vindt u deze niet in dit hoofdstuk. Een voorbeeld is het voorstel om een gebied toe te voegen aan de lijst, omdat het deel uitmaakt van de EHS. De onderbouwing van dit voorstel is bij meerdere gebieden gegeven en heeft niet specifiek betrekking op de omstandigheden ter plekke. Het opnemen van gebieden uit de EHS is een algemene reactie, die zich daarmee kwalificeert om beantwoord te worden in Deel A – Algemeen van dit Reactiedocument. Dit zijn de hoofdstukken 1 t/m 4. Voor de voorstellen voor nieuwe gebieden betreft dit hoofdstuk 2. In de thematische index van algemene reacties op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema's zien welke algemene reacties (nog meer) voor u van toepassing zijn.

Uiteindelijk toegevoegde gebieden

Op basis van de ingekomen reacties en nader onderzoek op verzoek van het ministerie van LNV, zijn 7 gebieden toegevoegd aan de lijst:

- 135 Boezem van Brakel, Pompveld en Kornsche Boezem
- 136 Eilandspolder-oost
- 137 Zuider Lingedijk - Diefdijk Zuid
- 138 St. Jansberg
- 139 Landgoederen Oldenzaal
- 140 Zouweboezem
- 141 Leusveld, Voorstonden en Empesche-/Tondensche Heide

In bijlage 4 kunt u de onderbouwing voor de aanmelding van deze gebieden vinden.

Nieuw Voorgestelde Gebieden

#519 W.H. Hozee

Voorstel om de Middelpaten in het Veerse Meer en het aangrenzende Schenge aan te melden. Het zijn unieke natuurgebieden met [...] unieke planten en dieren en een bodemstructuur die zeldzaam is in Europa. Er zijn oude zeegeulen met veel vogels en specifieke planten, zeker nu weer zout water [...] wordt toegelaten.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat alleen gebieden worden aangemeld voor specifieke (natuurlijke en half-natuurlijke) habitattypen en soorten die in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. Voor de selectie van de gebieden zijn op grond van de Richtlijn criteria uitgewerkt die uitgebreid zijn toegelicht in het Verantwoordingsdocument. De enige soort van bijlage II die in het genoemde gebied voorkomt, is de noordse woelmuis, maar dit gebied is niet voor deze soort geselecteerd (zie het Lijstdocument en zie het antwoord op reactie 1166). Met de selectie van de andere gebieden levert Nederland een betere bijdrage aan het Natura 2000 netwerk.

#615 D. van Santen

Voorstel om het gebied Midden-Delfland aan te melden. Redenen hiervoor zijn dat in het gebied veel geïnvesteerd is om de natuurwaarden te verhogen en dat er ook nog reservaten liggen van Natuurmonumenten. Daarnaast loopt de speciale regeling af die de ontwikkeling van dit gebied mogelijk heeft gemaakt en de kans is dat er weer aan dit fraaie poldergebied wordt “geknabbeld”.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat alleen gebieden te hoeven worden aangemeld voor specifieke (natuurlijke en half-natuurlijke) habitattypen en soorten die in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. In dit geval gaat het om één soort (noordse woelmuis) die in het bedoelde gebied alleen voorkomt in een klein deelgebied ten westen van Vlaardingen (Vlaardingse Vlietlanden, zie het antwoord op reactie 1803, punt 1). Voor de noordse woelmuis zijn andere gebieden geselecteerd en aangemeld. De gebiedskeuze kan uitsluitend worden gebaseerd op ecologische overwegingen. Bij de aanmelding van gebieden kon dus geen rekening worden gehouden met andere argumenten zoals mogelijk planologische ontwikkelingen die het karakter van een gebied of landschap kunnen veranderen.

#637 S.P. van Hoorn

Voorstel om een aantal gebieden bij Nijmegen aan te melden: Duivelsberg en Ooijpolder, de Overasselste Vennen, de Hatertse Broek (aan het Maaswaalkanaal in Dukenburg grenzend), De Mokerhei en daaraan grenzend de St. Jansberg.

Van de genoemde gebieden is alleen de St. Jansberg aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd voor twee soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn: vliegend hert en zeggekorfslak. Verder is het gebied aangemeld voor het habitattypen 9190 (Oude zuurminnende eikenbossen op landvlakten met zomereik) en het prioritaire habitatype 91E0 (Alluviale bossen met Zwarte els en Es). Van de Ooijpolder zijn deelgebieden opgenomen in Gebied 27 - Gelderse Poort (met name Groenlanden, Oude Waal, Ooijse Graaf). De overige genoemde gebieden voldoen niet aan de gestelde selectiecriteria zoals die in het Verantwoordingsdocument nader zijn uiteengezet of hiervoor geldt dat Nederland met andere gebieden een betere bijdrage aan het Natura 2000 levert.

#655 P. Slingerland

Voorstel om een aantal gebieden in Flevoland aan te melden: Nijkernauw, Eemmeer, Gooimeer, Lepelaarsplassen, Oostvaardersplassen en Noorderplassen.

Het voorstel is niet overgenomen. Geen van de genoemde gebieden voldoet aan de gestelde selectiecriteria zoals die in het Verantwoordingsdocument nader zijn uiteengezet. Genoemde gebieden herbergen niet of nauwelijks habitattypen of soorten die in dit kader van belang zijn. Overigens zij opgemerkt dat het Eemmeer, het Gooimeer (deels), de Lepelaarsplassen en de Oostvaardersplassen wel zijn aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn.

#656 De Zeeuw Verzekeringen

Voorstel om het gebied De Koningslaagte te Noorderbrug (Groningen) aan te melden, omdat het een uniek beschermd vogeltjesgebied betreft. Dit heeft in het verleden voorkomen dat de Gemeente Groningen hier huizen op heeft gebouwd.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de selectie van Habitatrictlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitattypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn (zie Verantwoordingsdocument). Hieronder bevinden zich geen vogelsoorten, daarvoor bestaat er de Vogelrichtlijn. Het gebied kwalificeert overigens ook niet voor de Vogelrichtlijn

#770 Werkgroep Gouda <-> Krimpenerwaard

Voorstel om gebied de Veerstablokboezem aan te melden. Het gebied is voor het overgrote deel in handen van de Stichting het Zuid-Hollands Landschap en behoort tot de zeldzaamste natuurgebieden van Nederland. Behoort wat betreft habitatype Trilveen tot de 10 beste gebieden van Nederland en heeft door uitzonderlijk hoge waterkwaliteit tal van zeldzame vegetaties en insectensoorten.

Zie het antwoord op reactie #1670/2471 (tweede punt).

#790 Vogelwacht Weert e.o.

#848 Milieudefensie Weert e.o.

#953 Vrienden der Natuur, Weert

#1068 IVN Weert e.o.

Voorstel om een aantal gebieden aan te melden:

1. *Analoog aan België, alle Nederlandse gebieden van het grensoverschrijdend landschap Kempen-Broek (incl. Weerter- en Bosoverheide, IJzeren Man in Weert, Laurabossen, Wijffelterbroek, Tungelerwallen, Stramproysche Heide)*
2. *De Krang: een 200 ha groot natuurgebied, in eigendom van Natuurmonumenten voor onder andere de kamsalamander. Verder zijn er rode lijstvogels en is het belangrijk voor andere vogelsoorten. Daarnaast zijn er minstens vier soorten salamanders, libellen en vlinders in significante aantallen.*
3. *Het Schaapsdijkgebied: een overgangsgebied tussen het Weerterbos en Kempen-Broek. Het is een oud cultuurlandschap met een grote diversiteit aan landschapselementen. De aan flora en fauna gebonden natuurwaarden zijn groot.*

Zie het antwoord op reactie 1803 voor Gebied 56 – Ringselven en Kruispeel in hoofdstuk 5.

#845 Stichting Studiegroep Leudal e.o.

Voorstel om het Maasdal, gelegen tussen Maasbracht en Kessel, toe te voegen aan de ontwerprijst. Dit wetlandgebied kan uit ornithologische overwegingen toch moeilijk aan de lijst ontbreken.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de selectie van Habitatrictlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitattypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn (zie Verantwoordingsdocument). Hieronder bevinden zich geen vogelsoorten. In het Maasdal is alleen de Grensmaas ten zuiden van bedoeld gebied in aanmerking genomen voor aanmelding in het kader van de Habitatrictlijn.

#884 Stichting tot behoud van het Tjeukermeer

Voorstel om het Tjeukermeer, zijn oevers en omgeving, te plaatsen op de ontwerp-lijst. [...] Informatie is bijgeleverd over de noodzaak tot aanmelding tot Vogelrichtlijngebied, vanwege de aanwezigheid van belangrijke vogels en omdat het gebied in verschillende nota's wordt aangemerkt als belangrijk natuurgebied.

Het voorstel is niet overgenomen omdat de selectie van Habitatrictlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitattypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn (geen vogelsoorten; zie Verantwoordingsdocument). Hieronder bevinden zich geen vogelsoorten. Het gebied voldoet daarom niet aan de gestelde criteria. Voor vogels bestaat er de Vogelrichtlijn. Onder de Vogelrichtlijn zijn sinds 2000 gebieden aangewezen, maar dit gebied hoort daar niet bij omdat het niet voldeed aan de daarvoor gestelde criteria (zie Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000, bijlage 1 (beschikbaar op de Natura 2000 website van het ministerie van LNV: www.minlnv.nl/natura2000))

#904 Milieufederatie Groningen

Voorstel om de volgende gebieden toe te voegen, die voornamelijk in Westerwolde liggen: (1) Metbroekbosch en de Ter Apelerbossen, (2) Ruiten Aa, in samenhang met Poststruiken, (3) Buiten Westerwolde: het

Schildmeer.

Het voorstel is niet overgenomen. Geen van de genoemde gebieden voldoet aan de gestelde selectiecriteria zoals die in het Verantwoordingsdocument nader zijn uiteengezet (voor punt 1 wordt ook verwezen naar het antwoord op reactie 904 onder het Gebied 106 – Lieftingsbroek in hoofdstuk 5).

#929 Stichting het Limburgs Landschap

Voorstel om toe te voegen aan de lijst van gebieden:

1. *Het Zwartwater te Venlo, dat momenteel is hersteld.*
2. *De Grootte Heide te Venlo, dat het heideterrein is in Nederland op oude rijnafzetting en zeer soortenrijk is.*
3. *De oude maasmeanders als cluster. Deze natuurgebieden zijn grotendeels in eigendom en beheer van of Staatsbosbeheer of de Stichting het Limburgs Landschap.*

Het voorstel is niet overgenomen. Geen van de genoemde gebieden voldoet in voldoende mate aan de gestelde selectiecriteria zoals die in het Verantwoordingsdocument nader zijn uiteengezet:

1. Het genoemde gebied herbergde Berkenbroek (habitattype 91D0, Veenbossen: Berkenbos met veenmos) maar komt in de huidige staat niet meer in aanmerking.
2. De Grootte Heide bij Venlo omvat een redelijk grote aaneengesloten oppervlakte van habitattype 4010 (Droge heide), maar het is minder dan het kleinste van de vijf belangrijkste gebieden die voor dit habitattype zijn geselecteerd.
3. In de maasmeanders zijn voor selectie onvoldoende waarden aanwezig.

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Voorstel om de volgende gebieden toe te voegen:

1. *Geelders en Wijbosch Broek, in de Meijerij gelegen natuurgebieden grotere en beter ontwikkelde eenheden dan Ulvenhoutse Bos.*
2. *Collse- en Urkhovense Zeggen: goed ontwikkelde orchideënrijke blauwgraslanden gelegen op de flanken van het Dommeldal (vegetaties passen in habitattype 6410, 7230, met overgangen naar 4010. Verder 91E0 en typen verwant aan 7210).*

1. Zie het antwoord op reactie 932 bij Gebied 125 – Ulvenhoutse Bos in hoofdstuk 5.
2. Van de genoemde habitattypen is vooral type 7230 (subtype met blauwgrasland: Junco Molinion) in het bedoelde gebied goed ontwikkeld, maar zowel kwaliteit als oppervlakte zijn minder dan de drie gebieden die voor dit subtype zijn geselecteerd (zie het Lijstdocument). Stelkampsveld en Lemselermaten zijn qua kwaliteit de belangrijkste gebieden, terwijl de derde (Elperstroom) het laatste gebied in ons land betreft waar de kensort tweehuizige zegge voorkomt.

#975 C. van Ouwkerk

Voorstel om de Eilandpolder toe te voegen, omdat het grote natuurwaarde bezit en daarom gedeeltelijk in bezit is van Staatsbosbeheer en Het Noordhollands Lanschap. Het is een uniek vogelweidegebied.

Zie het antwoord op reactie 1166. Overigens zij opgemerkt dat het gebied in 2000 in haar geheel is aangewezen als speciale beschermingszone onder Vogelrichtlijn.

#998 G. Verbruggen

Voorstel om een aaneengesloten binnendijks gelegen oud griendgebied in Boven-Hardinxveld toe te voegen. Verder laat het ontwerpstreekplan van Zuid-Holland zien dat het gebied [...] bijzondere natuurwaarden (waardevolle oever-en slootvegetaties) herbergt.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het bedoelde niet aan de gehanteerde selectiecriteria voldoet. In het gebied komen geen relevante habitattypen of soorten voor. Alleen het wilgenbos langs de rivieren kan worden aangemerkt als Schietwilgenbos behorend tot habitattype 91E0. Voor dit habitattype zijn echter voldoende andere gebieden geselecteerd en/of aangemeld.

#1103 Werkgroep Behoud de Peel

1. *Voorstel voor de selectie van de Grootte Moost, op basis van informatie uit het handboek natuurdoeltypen. Tevens komt in het gebied voor het Glanswilverbond (type 3140), evenals in een*

aantal vennen van de peelsrestanten langs de Noordervaart.

2. *Voorstel voor de selectie van de Heidsche Peel, vanwege handmatig gestoken boerenkuilen. Volgens de werkgroep behoren deze tot het habitatype 3160. Daarnaast zijn in dit gebied nog enkele min of meer afgetakelde veenputtencomplexen aanwezig, waarbijherstel mogelijk is. Verder is er ook nog habitatype 7150: Slenken in veengroend met vegetatie behorend tot het Snavelbiesverbond.*
1. Het blauwgrasland in het Grootte Moost wordt gerangschikt onder habitatype 7230, subtype Knopbies-Verbond. Zoals voor ieder subtype (van een niet-prioritair habitatype) konden volgens de gevolgde selectiemethodiek drie gebieden worden geselecteerd (plus een extra gebied ten behoeve van geografische spreiding, zie Lijstdocument). Verreweg het belangrijkste gebied voor dit subtype is het Dal van de Mosbeek (onderdeel van Gebied 61 – Springendal en Dal van de Mosbeek). In dit gebied en het tweede voor dit subtype geselecteerde gebied (Gebied 86 – Boddenbroek) komen kenmerkende soorten voor als Blauwe Zegge (*Carex panicea*), Armbloemige Waterbies (*Eleocharis quinqueflora*) en Vetblad (*Pinguicula vulgaris*), die in de Grootte Moost ontbreken. Als derde is voor dit subtype een hangveentje in Zuid-Limburg geselecteerd met de uiterst zeldzame Gele zegge (*C. flava*) en Schubzegge (*C. lepidocarpa*), twee karakteristieke plantensoorten voor dit habitatype.
2. Zie het antwoord op de reacties 932 (punt 2) en 1103 bij Gebied 45 – Mariapeel en Deurnse Peel in hoofdstuk 5.

#1147 Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel

Voorstel om landgoed Lindenheuvel te Overveen aan te melden, dan wel aan te wijzen als beschermd natuurgebied. Reden is dat het een waardevol natuurgebied is, erkend door zowel LNV als door de provincie. [...] Het zou aangewezen moeten worden voor habitatype 2180.

Zie het antwoord op reactie 2543 bij Gebied 37 – Kennemerland-Zuid in hoofdstuk 5.

#1166 Vogelbescherming Nederland

Voorstel om de gebiedenlijst uit te breiden met twee gebieden ten behoeve van de instandhouding van de noordse woelmuis: (1) Veerse Meer (c.q. Middelpalen en Haringvreter) en (2) Eilandspolder. Opgemerkt wordt dat beide gebieden ook reeds aangemeld zijn als Vogelrichtlijng gebied en dat dit beheersmatig geen extra verzwaring van de verplichtingen betekent.

Voor de noordse woelmuis zijn meerdere gebieden geselecteerd, mede op basis van advies van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ-rapport 2002.04, 2002). Het gebied Eilandspolder-Oost is omwille van een goede geografische spreiding van de deelpopulatie in Noord-Holland toegevoegd aan de selectie. Voor het Deltagebied zijn de drie geselecteerde gebieden (Biesbosch, Grevelingen en Haringvliet) uitgebreid met het Krammer-Volkerak dat tevens een verbinding vormt tussen de verschillende woelmuisleefgebieden in Zuid-West Nederland. Het Veerse Meer is niet aan de selectie toegevoegd, omdat andere gebieden van meer belang zijn voor de instandhouding van de noordse woelmuis.

#1173 Het Drentse Landschap

#1816 Milieufederatie Drenthe

1. *Voorstel voor toevoeging van belangrijke Drentse heidegebieden zoals het Hijkerveld (inclusief de waardevolle vloeivelden Diependal) en het Scharreveld. Het is onduidelijk waarom deze heide terreinen niet zijn geselecteerd. Alle waardevolle gebieden dienen te worden geselecteerd en kunnen deze gebieden niet buiten de boot vallen omdat al voldoende dekkingspercentage is gehaald (65%).*
2. *Voorstel voor toevoeging van Hijkerveld, Kampsheide en de Palms. Er blijkt willekeur bij de selectie van gebieden met jeneverbesstruwelen, omdat Mantingerzand, Drouwenerzand en Dwingelderveld wel zijn aangemeld.*
3. *Voorstel om de waardevolle bosgebieden Gasterse Holt en Kremboong te selecteren.*
4. **Voorstel om waardevolle graslanden in Reestdal niet op de lijst te laten ontbreken. Dit gezien het belang van Nederlandse natte en schrale hooilandvegetaties, zoals blauwgraslanden, kleine zeggevegetaties en dotterbloemhooilanden in Europees verband.**

1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat niet alle plekken plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeven te worden aangemeld (zie verder antwoord op reactie #1794, punt b).
2. Van de Jeneverbesstruwelen (habitatype 5130) zijn van het meest voorkomende subtype (Dicranopinion) de drie best ontwikkeld en meest omvangrijke voorkomens geselecteerd die alle gelegen zijn in Drenthe (zie [Lijstdocument](#)). Een vierde nieuw gebied (Boschhuizerbergen: gebied 88) is aan de selectie toegevoegd uit het oogpunt van geografische spreiding. Van willekeur is hierbij geen sprake. Daarnaast komt het betreffende subtype ook nog in meerdere andere aangemelde gebieden voor, waardoor naar schatting twee derde van het landelijk areaal binnen de aangemelde gebieden valt. De genoemde plekken betreft kleinere voorkomens die niet voor selectie in aanmerking zijn gekomen. Er bestaat immers noodzaak noch verplichting elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, aan te melden.
3. Het Gasterse Holt maakt deel uit van het aangemelde gebied Drentsche Aa (gebied 12). Het tweede voorstel is niet overgenomen. Het in Kremboong voorkomende Eiken-Berkenbos kan weliswaar gerekend worden tot habitatype 9190 maar dit habitatype is voldoende afgedekt door de aangemelde gebieden. De drie gebieden die voor dit habitatype zijn geselecteerd betreffen al ruim de helft van het Nederlandse areaal. Hierbij komen nog meerdere andere gebieden die ook voor dit habitatype zijn aangemeld. Niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld
4. De bedoelde blauwgraslanden in het Reestdal behoren niet tot de vijf belangrijkste en zijn daarom niet geselecteerd. Dotterbloemhooilanden vallen onder geen enkele van de habitatypen welke zijn opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn: er zijn dus geen gebieden voor dit vegetatietype geselecteerd. De kleine zeggenvegetaties zijn in ons land alleen vertegenwoordigd door de habitatypen 7140 (Overgangs- en trilveen) en 7230 (Alkalisch laagveen, subtype Knopbies-verbond), maar die komen in het gebied niet of niet in zodanige kwaliteit voor dat het gebied gerekend kan worden tot één van vijf of drie belangrijkste van Nederland. Het gebied herbergt wel goed ontwikkelde voorbeelden van habitatype 6430 (Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, subtype Moerasspirea-verbond), maar hiervoor zijn niet afzonderlijk gebieden geselecteerd omdat dit verspreid voorkomende type voldoende vertegenwoordigd is in om andere redenen geselecteerde gebieden (zie [Lijstdocument](#)).

#1226 Ecologisch Onderzoeksbureau Boerma

Voorstel om toe te voegen de Westwouderpolder (gemeente Graft/de Rijk), vanwege habitatypen 6430 en 7140 en soorten 1318 (meervleermuis) en 1340 (noordse woelmuis). Daarnaast is er een belangrijke populatie kemphanen en zijn er veel weidevogels.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat andere gebieden van meer belang zijn voor de genoemde habitatypen en de noordse woelmuis. In Noord-Holland betreft dit met name “Wormer-en Jisperveld en Kalverpolder”, “Ilperveld, Oostzanerveld en Varkensland”, “Polder Westzaan” en Eilandspolder-Oost. Voor de meervleermuis zijn geen aparte zomergebieden geselecteerd (zie [Lijstdocument](#)). Wat betreft de kemphaan en andere weidevogels zij opgemerkt dat de selectie van Habitatrictlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitatypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn (zie [Verantwoordingsdocument](#)). Hieronder bevinden zich geen vogelsoorten.

#1252 Beraad Stadsrand Gouda-Krimpenerwaard

Voorstel om het Veerstablokboezem toe te voegen:

1. *Het is in volledig eigendom van Zuid-Hollands Landschap, met een reservatsdeel voor het grootste deel ook in eigendom en wordt komende jaren door grondverwerving geheel eigendom;*
2. *Het behoort wat betreft Trilveen tot de tien beste gebieden van Nederland en huidige verlandingsstadium is mogelijk zelfs uniek in Nederland. Bronnen: Natuurloket, Provincie Zuid-Holland en het Zuid-Hollands Landschap;*
3. *Het onderscheid zich van andere boezems door een geheel eigen waterhuishouding, geheel gevoed door kwel en regenwater;*
4. *Hierdoor bestaat er een uitzonderlijke waterkwaliteit met voorkomen van talrijke zeldzame vegetaties: Welriekende Nachtorchis, Gevlekte Orchis, Kleine Valeriaan, Kleine Veenbes, Spaanse ruiter, Blauwe Knoop, Klokjesgentiaan, Ronde Zonnedauw, Wateraardbei, Boompjesmos,*

- Moerasgaffeltandmos, Veendubbeltjesmos, Gewone Dotterbloem, Grote Ratelaar, Gevleugeld Hertshooi, echte Koekoeksbloem. Ook insecten als Oeverlibellen en Roodoogjuffers, en gezonde populatie van cycadesoort *Olioparus Leporinus* (slechts tweemaal eerder aangetroffen in Nederland);*
5. *Het gebied is van grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde (Belvedere-gebied).*

Zie het antwoord op reactie 1670/2471. Voor het betreffende habitatype zijn andere gebieden geselecteerd en aangemeld.

#1325 Landschap Noord-Holland

Voorstel om de Eilandspolder toe te voegen, met begrenzing conform begrenzing Vogelrichtlijngebied. Het gebied voldoet aan de aanwijzing vanwege de noordse woelmuis. In het gebied komen voor: habitatype 7140 en soorten 1134, 1149 en 1318. Het gebied is voor het overgrote deel in handen van Natuurbeschermingsorganisaties.

Eilandspolder-Oost is alsnog geselecteerd voor de noordse woelmuis en verder aangemeld voor een aantal in dit gebied voorkomende habitattypen en soorten.

#1335 Zeeuwse Milieufederatie

Voorstel om Het Veerse Meer en het Schengegebied aan te melden omwille van de noordse woelmuis.

Zie het antwoord op reactie 1166, punt 1.

#1340 Waterschap Peel en Maasvallei

Voorstel voor toevoeging van verschillende oude Maasmeanders in Noord- en Midden-Limburg waar veel waardevolle broekbossen voorkomen, vaak zelfs in gradiënten tussen eiken-elzenbos, berkenbroekbos (Schuitwater en Kaldenbroek) en verschillende typen elzenbroekbos (Dubbroek en het Kaldenbroek). In Schuitwater komt tevens de drijvende waterweegbree voor.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde broekbossen niet of slechts in geringe mate representatief zijn voor de habitattypen (91D0, Veenbossen: Berkenbos met veenmos) en (91E0, Alluviale bossen met Zwarte els en Es) (zie ook antwoord op reactie 929, punt 1). Bovendien is met de selectie van de voor beide habitattypen belangrijkste gebieden (zie Lijstdocument) reeds een voldoende landelijke dekking bereikt. Niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld.

#1355 Vereniging voor Natuur en Milieubescherming Noordrand Rotterdam

Voorstel om het gebied Polder Schieveen (Overschie-Rotterdam) aan te melden, vanwege het belang als weidevogel- en trekvogelgebied en dat het nog een van de laatst overgebleven gave polders is in de omtrek.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat de selectie van Habitatrichtlijngebieden uitsluitend is gebaseerd op het voorkomen van habitattypen en soorten opgenomen in bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn. Hieronder vallen geen vogelsoorten (zie Verantwoordingsdocument). Het gebied voldoet daarmee niet aan de criteria voor selectie. Voor vogels bestaat er de Vogelrichtlijn. Het gebied voldoet niet aan de gestelde criteria. Onder de Vogelrichtlijn zijn sinds 2000 gebieden aangewezen, maar dit gebied hoort daar niet bij, omdat het niet voldeed aan de daarvoor gestelde criteria (zie Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000, bijlage 1 (beschikbaar op de Natura 2000 website van het ministerie van LNV: www.minlnv.nl/natura2000))

#1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied

Voorstel om ook als Habitatrichtlijngebied aan te melden:

1. *De St. Kruiskreek bij Aardenburg en de Plate bij Oostburg, vanwege het kruipend moerasscherm*
  2. *Het Veerse Meer in verband met het voorkomen van de noordse woelmuis*
  3. *Het Oudeland van Strijen in verband met het voorkomen van de bittervoorn en de noordse woelmuis.*
1. Voor het kruipend moerasscherm zijn in Zeeuws-Vlaanderen de drie belangrijkste gebieden geselecteerd (zie Lijstdocument) waarmee ongeveer 80% van de landelijke populatie van deze plantensoort is afgedekt. Beide in de reactie voorgestelde gebieden betreffen relatief kleine voorkomens die maar in beperkte mate bijdragen aan de instandhouding van deze plantensoort. Niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld.
  2. Zie het antwoord op reactie 1166, punt 1.

3. Het voorstel is niet overgenomen omdat voor de noordse woelmuis al voldoende gebieden zijn geselecteerd. Voor de noordse woelmuis omvat de selectie meer dan tien gebieden (zie [Lijstdocument](#)), terwijl de soort ook voorkomt in andere gebieden die om andere redenen zijn geselecteerd, waarmee een landelijke dekking is bereikt van ruim 60%. Wellicht ten overvloede zij opgemerkt dat niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld. Voor de bittervoorn zijn geen aparte gebieden geselecteerd, omdat er vanuit wordt gegaan dat deze soort in voldoende mate is vertegenwoordigd in de gebieden die voor andere habitatypen en/of andere soorten zijn geselecteerd.

#1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg

1. *Voorstel om ook het Imstenraderbos aan te melden, hier komt habitatype 6210 voor en Nederland is volgens Natuurmonumenten sterk te kort geschoten met het aanwijzen van kalkgraslanden en heischrale graslanden. Mogelijk dat dit gebied deel kan uitmaken van Geuldal. De valse vleermuis heeft hier jachtgebied.*
2. *Voorstel om het Wormdal aan te wijzen vanwege het voorkomen van de bever, kamsalamander, vliegend hert en 11 soorten vleermuizen.*
3. *Voorstel om de St. Jansberg weer toe te voegen, die zonder enige argumentatie van de lijst is verdwenen. Eerder was het gebied wel aangemeld vanwege habitatype 91E0 en het vliegend hert.*
4. *Voorstel om een aanzienlijk deel van het grensoverschrijdende landschap Kempenbroek toe te voegen aan deze gebiedsbegrenzing. Het betreft de gebieden: Laurabossen, Kettingdijk, Wijffelterbroek, de Krang, Areven, Stramprooierheide. Essentieel dat Nederlandse en Belgische Habitatrictlijngebieden goed op elkaar aansluiten.*

1. Het voorstel is niet overgenomen. Het genoemde habitatype 6120 komt in het begrensde gebied niet of nauwelijks in representatieve vorm voor: het betreft wel een kansrijke lokatie voor de ontwikkeling van dit habitatype, maar met uitsluitend ontwikkeling kan bij de aanmelding echter geen rekening worden gehouden.
2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat genoemde soorten (voor zover relevant) al voldoende zijn afgedekt in de voor deze soorten geselecteerde gebieden en om andere redenen geselecteerde gebieden waar de soorten ook voorkomen. Voor de bever geldt dat het voorkomen in het gebied (nog) geen zichzelf in stand houdende populatie betreft. Bovendien gaat het hier om (uit de Eifel afkomstige dieren) om een andere ondersoort die in West-Europa van nature voorkomt.
3. De St. Jansberg (Noord-Limburg) is aan de selectie toegevoegd ter verbetering van de geografische spreiding van de voor het vliegend hertaangemelde gebieden. Het gebied herbergt ook een belangrijke groeiplaats van habitatype 91E0 (subtype "Verbond der Elzenbroekbossen") die de kwaliteit van het Leudal evenaart. Bovendien is zeer recent het voorkomen van de Zeggekorfslak in het gebied aangetoond en het gebied is daarom als vierde gebied voor deze soort geselecteerd (zie [Lijstdocument](#)).
4. Zie het antwoord op reactie 1523 bij Gebied 56 – Ringselven en Kruispeel in hoofdstuk 5.

#1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland

1. *Het Veerse meer kwalificeert op grond van de noordse woelmuis. Bovendien komen in het gebied de habitatypen 1160, 2190 en 9110 voor.*
2. *Voorstel om de Vlietlanden toe te voegen: het gebied herbergt grote populatie noordse woelmuizen en kwalificeert zich op grond van deze soort.*

1. Het voorstel is niet overgenomen. Wat betreft de noordse woelmuis wordt verwezen naar het antwoord op reactie #1166, punt 1. Het Veerse Meer kan niet worden opgevat als habitatype 1160 ("Grote, ondiepe kreken en baaien") omdat het hier moet gaan om grote inhammen in de kustlijn waar de invloed van zoetwater beperkt is. Het Veerse Meer staat niet meer in open verbinding met de Noordzee en door de uitslag van polderwater bestaat een sterke invloed van zoetwater. Vrijwel alle natte duinvalleien (habitatype 2190) zijn onder de Habitatrictlijn aangemeld. Het genoemde habitatype 9110 betreft een bostype dat in Nederland uitsluitend in Zuid-Limburg voorkomt (zie Janssen & Schaminée 2003).

2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat voor de noordse woelmuis al voldoende gebieden zijn geselecteerd. Voor de noordse woelmuis omvat de selectie in totaal meer dan tien gebieden (zie [Lijstdocument](#)) terwijl de soort ook voorkomt in andere gebieden die om andere redenen zijn opgenomen, waarmee voor deze soort een landelijke dekking is bereikt van ruim 60%. Wellicht ten overvloede zij opgemerkt dat niet elke plek waar een habitattype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld.

#1538 Bekenwerkgroep Nederland

Voorstel tot aanmelding van enkele laaglandbeken, omdat ze een belangrijk biotoop vormen voor de drijvende waterweegbree: Grote Beerze, Kleine Beerze, Kleine Beek, Reusel en Run. Onderbouwing en kaart zijn bijgevoegd. Bij de begrenzing (alleen beek of ook aangrenzende beekdal) dient rekening te worden gehouden met de ecohydrologische omstandigheden, die immers bepalend zijn voor de “staat van instandhouding” van de soort.

Zie de antwoorden op reactie 1538 bij Gebied 36 - Kempenland, en reacties 1123 (punt 2) en 1128 bij Gebied 31 – Grootte Heide – de Plateaux in hoofdstuk 5.

#1556 Stichting Duinbehoud

Voorstel voor het toevoegen aan lijst van het gebied Kapittelduinen. Dit vanwege voorkomen van de volgende habitattypen: 2120, 2130, 2160, 2170 en 2180. Gezien de belangrijkheid als verbindingzone in het Europese netwerk zou dit gebied evenals de duinen bij Den Helder aan de lijst toegevoegd moeten worden. Het gebied kwalificeert wel degelijk voor 2130.

Zie het antwoord op reactie 1670/2471.

#1560 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o..

#1570 Werkgroep Milieubeheer Groesbeek

- *De St. Jansberg is ten onrechte niet aangemeld. Van deze locaties verschillende waarnemingen bekend van het vliegend Hert. Hiervoor zijn nu slechts drie gebieden geselecteerd. Kaart met begrenzing bijgevoegd.*
- *Het natuurreservaat van Natuurmonumenten “Jansberg” is ten onrechte niet voorgesteld voor aanmelding. Het betreft bronbos van type 91E0. Dit bos beter dan bos van Leudal.*
- *De Jansberg is vanwege de elzenbossen geselecteerd als A-locatie Bos. Voorstel om toe te voegen aan selectie omwille van geografische spreiding. Het bos is tevens van belang voor het vliegend hert.*

Een vierde gebied (St. Jansberg, Noord-Limburg) is aan de selectie toegevoegd ter verbetering van de geografische spreiding van het vliegend hert over de aangemelde gebieden. Bovendien is het gebied de vierde vindplaats van de zeggekorfslak in Nederland. Het gebied herbergt ook een belangrijke groeiplaats van habitattype 91E0 (subtype “Verbond der Elzenbroekbossen”) die de kwaliteit van het Leudal evenaart.

#1584 Brabants Landschap

Voorstel om Landgoed Pannenhoeve aan te melden, vanwege haar betekenis voor habitattype 3130. Met name het Padvindervens is van belang, waar grote venherstelprojecten zijn uitgevoerd en ontwikkeling is in de richting van bovengenoemd habitat.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat voor het bedoelde habitattype al voldoende gebieden zijn geselecteerd. Bovendien betreft het hier kennelijk geen actuele aanwezigheid van het type, maar in ontwikkeling zijnde waarden.

#1614/1692 De Vlinderstichting

Voorstellen om toe te voegen:

1. *De Hasselter Stadsgaten in de provincie Overijssel, voor habitattype Grasland met Molinia op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem. Hier aanwezig zijn het moerasviooltje en de zilveren maan, indicatoren van hoge kwaliteit.*
2. *Het Doldersumse Veld in Drenthe, voor Noord-Atlantische vochtige heide, habitattype 4010. Hier zijn indicatoren aanwezig van uitzonderlijk hoge kwaliteit door de aanwezigheid van getiaanblauwtje, klokjesgentiaan en waardmieren.*

3. *De Reuselse Moeren in de provincie Noord-Brabant, voor subtype Hoogveenmosverbond. Hier is aanwezigheid van de hoogveenglanslibel.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat voor het betreffende habitatype 6140 voldoende gebieden zijn aangemeld. Er zijn hiervoor gebieden geselecteerd die van betere kwaliteit en/ of van grotere omvang dan het genoemde gebied. Verder zijn ook nog andere gebieden voor dit habitatype aangemeld waardoor de landelijke dekking meer dan 60% bedraagt.
2. Het Doldersumse Veld maakt al onderdeel uit van het aangemelde gebied Drents-Friese Wold en Leggelderveld (gebied 13).
3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat met de voor beide hoogveenhabitattypen 7110 en 7120 aangemelde gebieden het overgrote deel van het landelijke areaal is afgedekt. De genoemde libellensoort komt niet voor op bijlage II van de Habitatrictlijn, waardoor de soort geen rol heeft kunnen spelen in het selectieproces.

#1670/ 2471 Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Voorstellen om toe te voegen:

1. *De Kapittelduinen tussen Hoek van Holland en Den Haag. Kapittelduinen-west bestaat vrijwel geheel uit habitattypen van bijlage 1, waaronder 70 ha van prioritair habitat 2130. Bovendien vervullen de Kapittelduinen-west een stapsteenfunctie voor de habitats 2130 en 2190 tussen Meijndel en Voorne.*
  2. *Het Veerstablokboezem bij Gouda. In het Veerstablokboezem (10 ha) komt het habitatype 4010, subtype Moerasheide voor. Door een decennialang zorgvuldig beheer door het Zuid-Hollands Landschap is de staat van instandhouding gunstig. De Veerstablokboezem is de zuidelijkste locatie van moerasheide in Nederland, waardoor aanmelding bijdraagt aan een voldoende geografische spreiding.*
  3. *De Zouweboezem bij Ameide. Het gebied is vorig jaar geïnventariseerd en de soort grote modderkruiper blijkt hier in grote dichtheden voor te komen. Het gebied is in beheer en eigendom van het Zuid-Hollands Landschap*
1. Het voorstel met betrekking tot de Kapittelduinen is niet overgenomen, omdat het gebied voor habitatype 2130 (Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)) niet tot de 10 belangrijkste gebieden behoort. De 10 bedoelde gebieden hebben elk een grotere oppervlakte van dit habitatype dan Kapittelduinen (67 ha). Tezamen met de andere aangemelde duingebieden ligt de landelijke dekking ruim boven de 90% zodat ook hierin geen argument gevonden het gebied toe te voegen. Hetzelfde geldt voor andere duinhabitats die in het gebied aanwezig zijn. Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de bebouwing van Ter Heijde en aan de zuidzijde door de Badweg en de Nieuwe Waterweg. Het gebied heeft maar een beperkte functie als verbindingzone (vgl. Duinen Den Helder – Callantsoog, zie [Lijstdocument](#)) omdat de duinstrook in het noorden erg smal is (100 m) terwijl in het zuiden het Rotterdamse havengebied en de Maasvlakte een barrière vormen. Het zuidelijkste en belangrijkste deel van het gebied ligt daardoor enigszins geïsoleerd. Niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld.
  2. Het voorstel met betrekking tot het Veerstablokboezem is niet overgenomen, omdat het betreffende habitatype al voldoende wordt afgedekt door de aangemelde gebieden. De geografische spreiding van gebieden met Moerasheide is ook voldoende met de belangrijkste gebieden in de Kop van Overijssel en West-Nederland. Het dichtstbijzijnde gebied betreft de Nieuwkoopse Plassen dat voor dit habitatype uit een oogpunt van spreiding aan de selectie van de drie belangrijkste gebieden is toegevoegd (zie het [Lijstdocument](#)).
  3. Het voorstel is overgenomen: het gebied is toegevoegd als één van de vijf belangrijkste gebieden voor de grote modderkruiper (zie ook het antwoord op reactie 932 in paragraaf 8.1 van hoofdstuk 8).

#1689 Zuid-Hollandse Milieufederatie

Voorstel om Zuidplaspolder bij Gouda toe te voegen aan ontwerplijst, omdat:

- *door voorkomen van kattenklei bijzondere plantensoorten uit de Habitatrictlijn voorkomen, zoals de kleinste Egelkop, de stijve moerasweegbree, pilvaren en de knolrus. Bovendien is onlangs de kleine modderkruiper aangetroffen;*

- *het ecologisch aandachtsgebied op basis van de aangetroffen vegetatie en waterkwaliteit aangewezen zou moeten worden als een type II gebied, habitatype 3130. Dit type blijft ondervertegenwoordigd, zoals ook aangegeven op p.17 van Lijstdocument. De redentatie dat de gemaakte selectie de kwalitatief beste en duurzaamste gebieden betreft door investeringen in beheersmaatregelen doet niet ter zaken bij de aanmelding van gebieden. Bescherming in het kader van de Habitatrictlijn is juist voor ecologisch waardevolle gebieden die nog niet beheerd of beschermd worden van grote betekenis. De ecologische argumenten worden onderbouwd in bijgevoegd ecologisch onderzoek.*

Het voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied niet aan de gestelde selectiecriteria voldoet. Het betreft een uitgestrekte veenweide- en kleipolder die grotendeels bestaat uit cultuurgronden. In dit kader relevante habitattypen komen er niet of nauwelijks voor, in elk geval niet in een zodanige representatieve vorm die vergelijkbaar is met de al geselecteerde gebieden. De poldersloten vormen wellicht leefgebied van wijdverbreide vissoorten van Bijlage II (bittervoorn en kleine modderkruiper) maar de soorten vormen op zichzelf geen grond voor selectie (zie het Lijstdocument).

#1770 Waddenvereniging

Voorstel om het Lauwersmeergebied toe te voegen. Dit gezien de aanwijzing als Natuurbeschermingswetgebied en de status van het Nationaal Park in oprichting. Daarnaast het verzoek om te onderbouwen waarom het gebied ondanks de betekenis voor habitattypen van bijlage I en soorten van bijlage II niet op de lijst is opgenomen.

Het voorstel is niet overgenomen, omdat bedoelde habitattypen al in voldoende mate in de aanmelding zijn vertegenwoordigd. Het betreft hier diverse kustgebonden kwelder- en duinvegetaties. De meerwaarde van de gevraagde aanmelding is gering, omdat vrijwel alle kwelder- en duingebieden van Nederland zijn aangemeld waardoor de landelijke dekking van alle betreffende habitattypen ruim boven de 80 procent uitkomt (zie voor wat betreft diverse duinhabitats ook het antwoord op reactie 1670/2471). Wat betreft de in de vraag genoemde soorten is het niet duidelijk waarop wordt gedoeld. Wellicht ten overvloede zij opgemerkt dat niet elke plek waar een habitatype of soort voorkomt, hoeft te worden aangemeld. Een status als aangewezen gebied onder de Natuurbeschermingswet of als Nationaal Park is geen zelfstandig argument voor selectie van gebieden onder de Habitatrictlijn, omdat hierbij uitsluitend ecologische criteria kunnen worden gehanteerd (onder meer opgenomen in bijlage III van de Habitatrictlijn en nader uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument).

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om enkele gebieden toe te voegen, omdat deze ten onrechte niet zijn aangemeld:

1. *Collse- en Ukhovense Zeggen. Het is zeer rijk aan blauwgraslanden (habitatype 6410), waarschijnlijk alkalisch laagveen (habitatype 7230), verschillende beekbegeleidende elzen-essenbosjes ("alluviale bossen", habitatype 91E0) en verwantschappen met prioritair habitatype 7210, en kalkhoudende moerassen;*
2. *Oirschotse heide, met een aantal habitattypen (typen 2310, 2330 en 4010) en soorten (o.a. de kamsalamander);*
3. *de natuurgebieden langs de Naad van west Brabant (Halsters Laag, het Laag, Oudland, Weimeren, Strijpen, de Berk, Vughtpolder, Binnenpolder Terheijden), van belang voor zeldzame habitattypen en soorten;*
4. *belangrijke Brabantse beeksystemen, vanwege de internationale verantwoordelijkheid voor laaglandbeken en de aanwezigheid van een beeksoorten. De gebieden zijn de middenloop van de Reusel, Het Merkske, de Dommel (aanwezigheid lange ereprijs), stroomgebieden van Grote en Kleine Beerze, Kleine Beek, Reusel en Run (voor drijvende waterweegbree). Tenslotte is het nodig voor trekkende vissen dat grotere delen, c.q. volledige stromen worden begreind;*
5. *de Maas/Fort Sint Andries vanwege de bever (die op veel plaatsen bij de Maas stroomopwaarts is gesignaleerd) en de habitattypen 3260 en 3270 (vanwege de voorziene natuurontwikkeling in het Strategisch Groenproject Fort Sint Andries);*
6. *overige begeleid natuurlijke eenheden in Brabant, te weten Maashorst, Stippelberg, Kempische grensbossen en Cartierheide, Chaamse bossen en Markiezaat en andere bijzondere gebieden als*

Binnenpolder Terheijden, Dintelse Gorzen en Slikken van de Heen;

7. *voor aansluiting met België: valleigebied van de kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden (BE2100026) die aansluiten bij de Kempische grensbossen en Cartierheide. Ook het bijzondere gebied Het Goor/ Reuselse Moeren sluit hierbij aan. Het gebied BE2100020, onder andere met het dal van de Mark in België is wel begrensd, maar in Nederland niet. Het Belgische Vogelrichtlijngebied de Maatjes sluit aan bij onze Matjens (Baronie), en dus het gebied verdient als geheel selectie als Natura 2000 gebied, vanwege de bijzondere vegetatie alsook de avifauna (Vogelrichtlijn).*
1. Zie het antwoord op reactie 932, punt 2.
  2. Het voorstel is niet overgenomen. Het belangrijkste en meest uitgestrekte habitatype dat in het bedoelde heideterrein voorkomt is "Psammofiele heide met Struikhei en Stekelbrem" (2310). Voor dit habitatype zijn vijf gebieden als meest belangrijk geselecteerd; zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht is de Oirschotse Heide minder dan elk van deze gebieden, waardoor het niet voor selectie in aanmerking is gekomen. Verder is het criterium van geografische spreiding (zoals van toepassing op Ossendrecht, zie [Lijstdocument](#)) niet van toepassing omdat waarvan 2 van de 5 gebieden in Oost-Brabant zijn gelegen (Strabrechtse Heide en Grootte Heide). Ook de landelijke dekking van dit habitatype wordt voldoende geacht. Een vergelijkbaar antwoord is van toepassing op habitatype 2330, waarvan het voorkomen overigens relatief veel kleiner is.
  3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat in geen van genoemde gebieden habitattypen en leefgebieden van soorten in zodanige kwaliteit voorkomen dat ze beter scoren dan de gebieden die voor de betreffende waarden zijn geselecteerd.
  4. Het voorstel is deels overgenomen: zie hiervoor hoofdstuk 5: de antwoorden op reacties 1538 bij Gebied 36 – Kempenland, en op reacties 1123 (punt 2) en 1128 van Gebied 31 – Grootte Heide – De Plateaux.
  5. Het voorstel is niet overgenomen omdat voor de bever alleen gebieden met duurzame populaties zijn geselecteerd (zie [Lijstdocument](#)). Bij de selectie is geen rekening gehouden met potentiële waarden die door natuurontwikkeling zouden kunnen ontstaan.
  6. De Dintelse Gorzen en de Slikken van de Heen maken onderdeel uit van het aangemelde gebied Krammer-Volkerak. De overige voorstellen zijn niet overgenomen: het is geenszins duidelijk gemaakt wat de betekenis van bedoelde gebieden in het kader van de Habitatrictlijn is (wat betreft Markiezaat wordt verwezen naar antwoord op reactie 1574 (punt 10) bij Gebied 53 – Oosterschelde in hoofdstuk 5.
  7. Wat betreft grensoverschrijdende gebieden wordt verwezen naar het antwoord op reactie 1803 (punt 1-4) bij Gebied 56 – Ringselven en Kruispeel in hoofdstuk 5.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Voorstel om de volgende gebieden aan te melden vanwege de aanwezigheid van noordse woelmuizen:

1. *De Vlietlanden bij Vlaardingen*
  2. *De Kamerikse Nessen bij de Nieuwkoopse Plassen*
  3. *Een aantal eilanden en aangrenzende gebieden in de Veerse Meer, zoals de Middelplaten, vanwege hun zuidelijke ligging ten opzichte van de andere Nederlandse populaties en de beschermde eilandsituatie.*
1. Zie het antwoord op reactie 1525, punt 2.
  2. Dit betreft een klein reservaat (12 ha) gelegen op ongeveer 3 km ten oosten van de Nieuwkoopse Plassen met een zeer kleine populatie van de noordse woelmuis. Verder geldt hetzelfde als opgemerkt onder reactie 1525, punt 2.
  3. Zie het antwoord op reactie 1166, punt 1.

#1864 Gemeente Venlo

Het is teleurstellend te moeten constateren dat geen van de gebieden op het grondgebied van de gemeente Venlo voorkomt op de huidige ontwerp-lijst. Voorstel om de volgende gebieden toe te voegen:

1. *Groote Heide: het voormalig militair oefenterrein herbergt goed ontwikkelde en soortenrijke heide en schraallanden met aantal bijzondere soorten. De Groote Heide is tevens onderdeel van een groot grensoverschrijdend natuurgebied dat in Duitsland wel is aangemeld.*
  2. *De Holtmühle: de natuurkern Holtmühle ligt op de overgang van het Maasdal naar het 20 meter hoger gelegen Maasterras en sluit aan op het uitgestrekte Duitse "Wälder und Heiden bei Brüggen-Bracht", aangemeld als Habitatrictlijngebied.*
  3. **Het Zwartwater: het gebied kan gezien worden als een zuidelijke uitloper van het wel op de ontwerplijst voorkomende gebied Maasduinen. De drie gebieden maken allen deel uit van de robuuste grensoverschrijdende verbinding op de oostoever van de Maas. Toekennen van de status Habitatrictlijngebied kan de realisatie van de robuuste verbinding bespoedigen.**
1. Het voorstel is niet overgenomen: zie het antwoord op reactie 929, punt 2. Het betreft geen grensoverschrijdend gebied want het Duitse gebied ligt 1 km van de grens af en grenst dus niet direct aan de Groote Heide. Het tussenliggende bosgebied is wel opgenomen in het Vogelschutzgebiet "Schwalm-Nette-Platte mit Grenzwald u. Meinweg", aangewezen onder de Vogelrichtlijn (zie het document "Grensoverschrijdende gebieden waarvan het Duitse of Belgische deel is aangewezen onder de Habitatrictlijn", op www.minlnv.nl/natura2000). Grensoverschrijdende gebieden zijn in aanvulling op de algemene selectiecriteria slechts geselecteerd indien aan beide zijden van de rijksgrens dezelfde habitattypen of soorten worden aangetroffen. Het grensoverschrijdend karakter van natuurgebieden is op zichzelf dus niet voldoende (zie Verantwoordingsdocument, paragraaf 4, 2^e stap).
  2. Het voorstel is niet overgenomen: hiervoor gelden dezelfde overwegingen als genoemd onder punt 1. Daarenboven wordt nog opgemerkt dat het habitatype waarvoor Holtmühle van belang is (91E0, Beekbegeleidend Elzenbroek), niet wordt genoemd voor het Duitse gebied (aangemeld voor de habitats 2330, 3130, 4010, 4030, 6230, 7140, 9110, 9190, 91D0).
  3. Zie het antwoord op reactie 929, punt 1.

#1865 B.W. Knol

Voorstel om de volgende gebieden toe te voegen:

1. *Mokkelengoor: voor de habitattypen 6410, 7230 en soort 1149;*
  2. *Schijvenveld: voor de habitattypen 3110, 4110, 4030 en 2310;*
  3. *Westenveldven/ Ijsbaan: voor het habitatype 3110 en de soort Luronium natans*
  4. *Stuwwal Oldenzaal (Egheria/ Tankenberg/ Paaschberg/ Hakenberg): voor de habitattypen 9120, 9160, 91E0 en Montio-Cardaminetea, en de soorten vliend hert en kamsalamander.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied voor geen van de genoemde habitattypen of de soort behoort tot de drie resp. vijf belangrijkste gebieden. Bovendien is het de vraag of bedoelde graslanden niet gerangschikt dienen te worden als dotterbloemgraslanden die niet onder de Habitatrictlijn vallen.
  2. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied voor geen van de genoemde habitattypen behoort tot de drie resp. vijf belangrijkste gebieden. Het voorkomen van het in ons land uiterst zeldzame habitatype 3110 is bovendien onwaarschijnlijk (vermoedelijk gaat het om het nauw verwant habitatype 3130, dat in het terrein wel is aangetroffen).
  3. Het voorstel is niet overgenomen, omdat het gebied voor het genoemde habitatype noch voor de soort behoort tot de vijf belangrijkste gebieden.
  4. Het voorstel is grotendeels overgenomen door aanmelding van het gebied "Landgoederen Oldenzaal", dat is geselecteerd voor de kamsalamander (wat betreft de vegetatieklasse Montio-Cardaminetea wordt verwezen naar het antwoord op reactie 1865 bij Gebied 105 – Lemselermaten in hoofdstuk 5).

Deel B – Specifiek

Hoofdstuk 8. Overige reacties over soorten en habitattypen

Inleiding en leeswijzer

Inhoud van dit hoofdstuk

In het voorgaande drie specifieke hoofdstukken zijn reacties behandeld die over specifieke gebieden handelden. Dit hoofdstuk heeft een andere ingang, namelijk die van de soorten (en, in een enkele reactie, habitattypen). In dit hoofdstuk staan de reacties met betrekking tot soorten en habitattypen, voor zover deze niet te vinden zijn onder de eerdere hoofdstukken. De reacties zijn vooral van natuurorganisaties, ecologische bureaus en belangenverenigingen met een soorteninsteek. In het algemeen gaat het hier om vragen die niet te maken hebben met specifieke gebieden. Onder meer zijn dit algemene, verklarende vragen over soorten, reacties over soortgroepen en reacties over meerdere soorten. Vragen over het toevoegen van soorten aan één of meerdere van met naam genoemde 134 gebieden uit de ontwerp-lijst zijn in principe te vinden in hoofdstuk 5, terwijl voorstellen voor nieuwe gebieden te vinden zijn in hoofdstuk 7.

Leeswijzer

Voor de verdeling zijn reacties verdeeld in drie categorieën: reacties over meerdere soortgroepen, reacties over een soortgroep en reacties over individuele soorten. Uitgangspunt is dat de ontvangen reacties zoveel mogelijk onder een specifieke soort zijn gecategoriseerd. Het hoofdstuk begint met reacties die handelen over meerdere soortengroepen. Daarna is de verdeling in verschillende soortgroepen, waarbij allereerst de reacties over meerdere soorten te vinden zijn en daarna de reacties over de individuele soorten. Hieronder in het stuk “opbouw” is te lezen hoe de verdeling exact is gedaan.

De soorten zijn genummerd zoals op de Europese Referentielijst. Iedere reactie die over een specifieke soort gaat, staat gerangschikt onder die soort. Per soort zijn de reacties in chronologische volgorde van binnenkomst opgenomen. **Dikgedrukt** staat eerst het registratienummer van ontvangst van de brief en dan de naam van de persoon of organisatie die de reactie heeft ingediend. Iedere reactie heeft een eigen nummer, dus dezelfde ingediende reactie heeft bij iedere soort hetzelfde nummer. Vervolgens staan dan *cursief* de ingediende vragen, voorstellen of opmerkingen. Tenslotte staan daaronder in normaal schrift de antwoorden.

Vaak wordt in een antwoord verwezen naar een antwoord dat gegeven is onder een andere reactie. Verwijzen naar andere antwoorden gebeurt naar het *meest uitgebreide* antwoord, en niet zozeer naar het chronologisch eerste antwoord. In het algemeen geldt dat er wordt verwezen naar het meest uitgebreide antwoord op een reactie op dezelfde soort. Als er bijvoorbeeld staat “zie het antwoord bij 1148”, wordt verwezen naar reactie 1148 voor de soort waar de reactie betrekking op had. Wanneer wordt verwezen naar een reactie bij een ander deel van dit hoofdstuk, staat dit vermeld.

Soms komt dezelfde reactie terug bij meerdere insprekers. In dit geval is een lijst gegeven van de reageerders en is de reactie slechts eenmaal beantwoord. Een voorbeeld hiervan staat bij soort 1145 (grote modderkruiper), met gelijksoortige reacties #1574 en #1794.

Hoe vindt u uw vraag?

Om uw vraag te vinden, gaat u naar de soortgroep en dan naar de soort waarop u heeft gereageerd en kijkt u naar de namen van reageerders. Soms is het eenvoudiger om de index van namen van reageerders op bijlage 2 te gebruiken, omdat u daar kunt zien op welke pagina’s uw specifieke vragen, voorstellen en opmerkingen te vinden zijn.

Wat als uw reactie niet te vinden is in dit hoofdstuk?

Alle reacties uit de openbare procedure zijn meegenomen. Als u uw brief naslaat en uw reactie hier niet kan vinden, kunt u dat vinden in een van de andere hoofdstukken. De beide indexen op bijlagen 1 en 2 kunnen daarbij van dienst zijn.

Het kan zijn dat uw reactie te maken heeft met een specifiek gebied. Dat kan bijvoorbeeld zijn met een gebied dat al op de ontwerp-lijst staat of met een gebied dat niet langer op de ontwerp-lijst staat, of een reactie die bestaat uit een voorstel voor een nieuw toe te voegen gebied. U kunt dergelijke reacties respectievelijk vinden in de hoofdstukken 5 (Gebieden van de ontwerp-lijst), 6 (Vervallen gebieden), of 7 (Nieuw voorgestelde gebieden). De index op bijlage 2 is behulpzaam bij het vinden van uw specifieke reactie.

Uw antwoord kan ook te vinden zijn in de eerste vier hoofdstukken, het algemene deel van dit Reactiedocument. Het is namelijk mogelijk dat uw reactie algemeen van aard is, bijvoorbeeld over de selectiecriteria. In dat geval kwalificeert uw reactie zich voor Deel A - Algemeen van dit Reactiedocument. In de thematische index van algemene reacties op bijlage 1 kunt u aan de hand van de thema's zien welke algemene reacties (nog meer) voor u van toepassing zijn.

Uiteindelijke aanmelding van soorten en habitattypen

In het Lijstdocument kunt u per habitatype en soort zien welke gebieden hiervoor zijn geselecteerd. In het Gebiedendocument is aangegeven voor welke habitattypen en/of soorten het gebied is aangemeld. Beide documenten kunt u vinden op www.minlnv.nl/natura2000.

Opbouw

8.1	REACTIES OVER MEERDERE SOORTGROEPEN
8.2	ONGEWERVELDEN Algemeen Soort 1042 - Gevlekte witsnuitlibel (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>) Soort 1082 - Gestreepte waterroofkever (<i>Graphoderus bilineatus</i>) Soort 1083 - Vliegend hert (<i>Lucanus cervus</i>)
8.3	VISSEN Algemeen Soort 1095 - Zeeprik (<i>Petromyzon marinus</i>) Soort 1145 - Grote modderkruiper (<i>Misgurnus fossilis</i>)
8.4	AMFIBIEËN Soort 1166 - Kamsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)
8.5	ZOOGDIEREN Vleermuizen Algemeen Soort 1318 - Meervleermuis (<i>Myotis dasycneme</i>) Soort 1321 - Ingekorven vleermuis (<i>Myotis emarginatus</i>) Soort 1324 - Vale vleermuis (<i>Myotis myotis</i>) Soort 1337 - Bever (<i>Castor fiber</i>) Soort 1340 - Noordse woelmuis (<i>Microtus oeconomus a renicola</i>) Soort 1351 - Bruinvis (<i>Phocaena phocaena</i>) Otter (<i>Lutra lutra</i>)
8.6	VAATPLANTEN Algemeen Soort 1614 - Kruidmoerascherm (<i>Apium repens</i>) Soort 1831 - Drijvende waterweegbree (<i>Luronium natans</i>)

8.1 REACTIES OVER MEERDERE SOORTGROEPEN

#932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant

Hoe zit het met soorten waarvoor in de 1e en 2e tranche wel gebieden werden geselecteerd? Deze komen nu niet meer voor in de onderbouwing van het voorstel voor de ontwerp-lijst.

Voor zeven soorten opgenomen in Bijlage II van de Habitatrichtlijn waarvoor in de 1^e en 2^e tranche gebieden waren aangemeld, waren in de ontwerp-lijst van februari 2003 geen gebieden geselecteerd: de roofblei, zeeprik, bittervoorn, rivierdonderpad, grote modderkruiper, kleine modderkruiper en kamsalamander. Voor drie van deze soorten is dat in de definitieve gebiedenlijst van mei 2003 wel gedaan.

- Op grond van recente verspreidingsgevens van RAVON is gebleken dat de grote modderkruiper en de kamsalamander geen wijdverbreide soorten zijn, waardoor het wel mogelijk wordt belangrijke kerngebieden te selecteren. Voor beide soorten zijn gebieden geselecteerd, waaronder enkele die speciaal voor één van beide aan de lijst zijn toegevoegd (zie het [Lijstdocument](#)). Daarnaast zijn enkele tientallen andere gebieden ook voor deze soorten aangemeld. Hiermee wordt ervan uitgegaan dat voor beide soorten voldoende gebieden zijn aangemeld.
- Ook voor de rivierdonderpad zijn nu afzonderlijke gebieden geselecteerd en wel specifiek voor de in beken levende variant van deze soort (zie [Lijstdocument](#)). Daarnaast is deze soort nog voor meerdere andere gebieden aangemeld; dit betreft vooral “secundaire” voorkomens in kunstmatige situaties (brandingszone van meren en grote rivieren).
- Voor de bittervoorn en de kleine modderkruiper zijn ook in de definitieve lijst geen aparte gebieden geselecteerd. Beide hebben in hun Nederlandse verspreidingsgebied (grote delen van het lage deel van het land) een ruime verspreiding waardoor zij voldoende vertegenwoordigd worden geacht in de om andere redenen geselecteerde gebieden. Voor deze soorten is selectie van gebieden een welhaast onmogelijke opgave, omdat weinig bekend is over de dichtheden waarin deze soorten in de verschillende gebieden voorkomen.
- Ook voor de zeeprik zijn geen gebieden geselecteerd, omdat vrijwel niets bekend is over de functie en betekenis van de gebieden waar de soort geregeld wordt aangetroffen (zoals de Waddenzee; zie verder [Lijstdocument](#)). Wel zijn voor deze soorten gebieden aangemeld waar de soort geregeld wordt aangetroffen (zie reactie 1712 onder 8.3 - Algemeen in dit hoofdstuk). Nader onderzoek zal moeten aanwijzen of voor deze soort gerichte instandhoudingsmaatregelen kunnen worden genomen.
- Tenslotte geldt voor de roofblei dat deze soort voor Nederland in juni 2002 van de Atlantische referentielijst voor Nederland is afgevoerd, omdat ons land buiten het natuurlijk verspreidingsgebied van de soort is gelegen (de dichtstbijzijnde rivieren waar de soort voorkomt zijn de Donau en de Oder). De soort heeft zich op onnatuurlijke wijze in ons land weten te vestigen door uitzettingen ten behoeve van de sportvisserij of op eigen kracht door het recent aangelegde Main-Donau-kanaal waardoor een (kunstmatige) verbinding is ontstaan tussen de Donau en het stroomgebied van de Rijn.

Overigens zij erop gewezen dat voor geen van deze soorten in de 1^e en 2^e tranche gebieden waren geselecteerd die ook niet om andere redenen waren geselecteerd.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

Niet voor alle voorkomende habitattypen en soorten zijn gebieden geselecteerd. Er ontbreken: habitatype 1340 (binnenlandse zoutvegetaties), twee soorten kamsalamanders en zes soorten vissen. De aanmelding is dus onvolledig.

Dat voor niet alle habitattypen en soorten gebieden zijn geselecteerd betekent niet dat er geen gebieden zijn aangemeld voor deze natuurwaarden (zie het onderscheid tussen selectie en aanmelding in het [Verantwoordingsdocument](#)). Habitatype 1340, binnenlandse zoutvegetaties, staat niet op de Nederlandse referentielijst. Voor Nederland staat slechts één kamsalamander op de lijst. Na recent aanvullend onderzoek door de RAVON is besloten om de kamsalamander niet als verspreid voorkomende soort te behandelen en

zijn alsnog gebieden voor deze soort geselecteerd. Voor de vissoorten die op de Nederlandse referentielijst staan zijn in voldoende mate gebieden geselecteerd. Zie ook de reacties onder 8.3, onder “algemeen” en soort 1094 (zeeprík).

#1794 Brabantse Milieufederatie

De Europese Commissie zal zeker niet akkoord gaan met het niet aanmelden van gebieden voor soorten die een ruime verspreiding hebben (kamsalamander, bittervoorn, kleine en grote modderkruiper, rivierdonderpad en drijvende waterweegbree).

Wat betreft de vissen en amfibieën is het antwoord te vinden bij reactie 932 in deze paragraaf en reactie 1712 in paragraaf 8.3 - Algemeen. Wat betreft de drijvende waterweegbree heeft de openbare procedure ook informatie over de verspreiding van de soort naar voren gebracht, op basis waarvan in tweede instantie eveneens gebieden zijn geselecteerd. Meer hierover is te lezen in paragraaf 8.6 (soort 1831).

8.2 ONGEWERVELDEN

Algemeen

#1368 EIS Nederland

Er zijn onvoldoende gebieden voor ongewervelden aangemeld. Er is geen kwantitatieve of risico-analyse gedaan. Zeker in de gevallen waarin minder dan vijf gebieden zijn geselecteerd, is dit veel te weinig.

Op de lijst staan in totaal tien ongewervelde diersoorten: twee slakken, twee libellen, vier vlinders en twee kevers. Voor acht van deze soorten zijn vrijwel alle recente vindplaatsen in het netwerk van aangemelde gebieden opgenomen. Dankzij de reacties konden voor diverse van deze soorten nog extra gebieden worden aangemeld (dit betrof in alle gevallen gebieden die reeds om andere redenen waren geselecteerd). Voor de twee resterende soorten (gevlekte witsnuitlibel, vliegend hert) zijn, voor zover bekend, alle belangrijke gebieden geselecteerd (inclusief gebieden die om andere redenen zijn geselecteerd).

Soort 1042 - Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

#1368 EIS Nederland

Voorstel om toe te voegen:

- *Rottige Meente: daar bevindt zich een klein deel van de populatie in de Weerribben.*
- *IJlbaan bij Castricum bij Noordhollands Duinreservaat: van belang voor Noord Holland als bronpopulatie.*

Beide voorstellen zijn overgenomen: de gebieden zijn tevens aangemeld voor de gevlekte witsnuitlibel (wat betreft de Rottige Meenthe is dit ook te lezen in hoofdstuk 5 bij reactie 1614/1692 onder Gebied 57 – Rottige Meenthe en Brandemeer).

Soort 1082 - Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*)

#1368 EIS Nederland

Voorstel om toe te voegen:

1. *De Deelen nabij Heerenveen, inclusief 't Vuurland en de Scharlanden. Dit gebied is al aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn. De Deelen ligt midden in Friesland en is een jong verveningsgebied dat problemen ondervindt van verdroging en eutrofiëring. Bij droogte wordt boezemwater vanuit nabijgelegen hooivaart ingelaten. Aanwijzing is dus urgent.*

2. *De Nieuwkoopse plassen, inclusief de Haeck. Dit gebied is al aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn. Het voorkomen weliswaar niet bevestigd, maar is aannemelijk uit vangsten in polders rondom. Het gaat mogelijk om een bronpopulatie.*
1. Het voorstel is niet overgenomen, omdat niet duidelijk was of het voorkomen in De Deelen niet slechts gebaseerd was op enkele incidentele waarnemingen. De bedreiging waaraan een gebied blootstaat vormt overigens geen grond voor selectie tot Habitatrictlijngebied.
2. Het voorstel is overgenomen en het gebied is tevens aangemeld voor de soort 1082.

Soort 1083 - Vliegend hert (*Lucanus cervus*)

#1368 EIS Nederland

Voorstel om toe te voegen:

1. *Perceeltje aan de westkant van Zuidelijke Vasserheide: daar worden jaarlijks vliegende herten gevonden.*
  2. *De Jansberg: grensoverschrijdend voorkomen van een populatie die zich in het Reichswald bevindt.*
  3. *Het Rimburchbos en het gehele Savelsbos/Eijsderbosch moeten naast het Ravensbos en het Hoogbos in Limburg ook worden aangemeld.*
1. Zie het antwoord op reactie 1810 voor gebied 61 (Springendal en Dal van de Mosbeek) in hoofdstuk 5.
  2. Het voorstel is overgenomen: zie het antwoord op reactie 1523 in hoofdstuk 7.
  3. Het voorstel om het Savelsbos (incl. Eijsderbosch) tevens voor het vliegend hert aan te melden is overgenomen. Het voorstel om het Rimburchbos aan de lijst toe te voegen is niet overgenomen omdat de dekking en geografische spreiding van de gebieden voor deze soort voldoende worden geacht (de voor deze soort aangemelde gebieden betreffen vrijwel alle plekken waar de soort is aangetroffen). Het Hoogbos is toegevoegd, zie ook reactie 1523 bij gebied 111 (Noordbeemden en Hoogbos) in hoofdstuk 5.

8.3 VISSSEN

Algemeen

#1712 Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij

1. *Voor de zeeprík, rivierprík, zalm en elft zijn de gebieden op de ontwerp-lijst onvoldoende voor de instandhouding van deze soorten.*
2. *De houting, een bijlage IV-soort, wordt helemaal niet genoemd. Dit is volledig ten onrechte. Te overwegen valt de steur op te nemen op de referentielijst.*
3. *Voorstel om de trekroutes van IJsselmeer tot Rijn, van Voordelta tot en met de Waal, de gehele Maas, Roer tot Duitse grens en de Drentsche Aa tot de Waddenzee aan de lijst van geselecteerde gebieden toe te voegen.*
4. *Voor een aantal soorten zegt u geen gebieden te selecteren, omdat er geen duurzame populatie van de soorten bekend is. Het gaat om de bittervoorn, de grote en kleine modderkruiper, de rivierdonderpad, de elft, de zalm en de zeeprík. Juist met het oog op herintroductie zouden voor deze soorten geschikte gebieden moeten worden opgenomen op de lijst.*

De bedoelde trekvissen zijn soorten die zich in rivieren of beken voortplanten en opgroeien in zee.

1. Door gebrek aan kennis over de functie van de Nederlandse wateren voor de zeeprík konden voor deze soort geen gebieden worden geselecteerd. Wel zijn voor de soort gebieden aangemeld waar de soort geregeld wordt aangetroffen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke instandhoudingsmaatregelen voor deze soort moeten worden genomen. Voor de rivierprík zijn de bekende paaiplaatsen geselecteerd en zijn nog andere gebieden voor de soort aangemeld. Voor de

zalm is een herintroductie gaande in het Duitse stroomgebied van de Rijn, maar er is nog geen sprake van een duurzame populatie (zie verder de uitleg met betrekking tot het criterium “herstel van een duurzame populatie” bij vraag A1-38 in Hoofdstuk 1 van dit Reactiedocument). Van de elft bevindt zich een kleine paaipopulatie in Zuid-Duitsland, die alleen via ons land de zee kan bereiken. Door het kleine aantal waarom het gaat, is over de betekenis van Nederlandse wateren niet meer bekend dan dat de soort er incidenteel wordt gevangen. Dat is een onvoldoende basis om gebieden te selecteren. Voor de elft zijn wel gebieden aangemeld en niet altijd als insignificant.

2. Houting en steur worden voor Nederland als uitgestorven beschouwd: beide soorten worden nog slechts sporadisch aangetroffen, waarbij het bij de steur vermoedelijk vrijwel altijd uitgezette of ontsnapte exemplaren betreft. Recente vangsten van de Houting zijn in verband gebracht met Deense en Duitse herintroductieprojecten. De omstandigheden voor zichzelf in stand houdende populaties van beide laatstgenoemde soorten in het stroomgebied van de Rijn lijken echter (nog) niet geschikt.
3. Het voorstel de genoemde trekroutes op te nemen is niet overgenomen (de Roerwas al opgenomen). De Europese Commissie heeft aangegeven dat de gebiedselectie voor deze trekvissen zich kan beperken tot paaiplaatsen, opgroeigebieden en andere plekken waar de soorten langere tijd verblijven (in tegenstelling tot de trekroutes). Dit laat onverlet dat in de tussenliggende gebieden maatregelen genomen moeten worden om de doortrek mogelijk te maken of te houden.
4. Zoals in het Verantwoordingsdocument is opgenomen heeft een aantal soorten van bijlage II die in Nederland voorkomen een relatief ruim verspreidingsgebied. Voor deze soorten zijn geen afzonderlijke gebieden geselecteerd. Wel zijn om andere redenen geselecteerde gebieden waar zij aanwezig zijn, voor deze soorten aangemeld. Op basis van het rapport van RAVON zijn overigens voor enkele soorten die minder voorkwamen dan op basis van de aanvankelijk beschikbare informatie werd verondersteld, gebieden geselecteerd. Het gaat hierbij om de kamsalamander, groter modderkruiper en rivierdonderpad. De selectie van gebieden heeft geresulteerd in een aanvulling van de lijst met nieuwe gebieden. Voor de rivierdonderpad zijn gebieden herbegrensd. Voor de soorten elft, zalm en zeeprzik zijn geen gebieden geselecteerd. Na overleg met de Europese Commissie tijdens de bilaterale afspraken is de mate van voorkomen minder vaak aangeduid dan ‘insignificant’. In het kader van de formulering van de instandhoudingdoelen voor deze soorten zal tevens worden bezien wat de te nemen instandhoudingmaatregelen zijn. Zie ook de overige punten hierboven en de reactie over de zeeprzik hieronder.

Soort 1095 - Zeeprzik (*Petromyzon marinus*)

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

Waarom zijn voor de zeeprzik geen gebieden geselecteerd? De zeeprzik komt in ieder geval algemeen voor in de Westerschelde en mogelijk in het Hollands Diep.

Door gebrek aan kennis over de functie van de Nederlandse wateren voor de zeeprzik konden voor deze soort geen gebieden worden geselecteerd. Wel zijn voor de soort gebieden aangemeld waar de soort geregeld wordt aangetroffen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke instandhoudingsmaatregelen voor deze soort moeten worden genomen.

Soort 1145 - Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)

#1184 RAVON

Voorstel om de volgende gebieden aan te melden:

Weerribben/Wieden/Oldematen, Haaksbergerveen, Boezem van Brakel, Polder Bolgarijen/Beedsche en Lage Veld, Gelderse Poort, Westhoek Noord-Brabant, Kromme Rijn, Gorichem/Werkendam/Genderen/Dusen, Koningsdiep, Drentsche Aa, Overijsselse Vecht en Regge, Polder Mastenbroek, Nieuwe Zuider Lingedijk, Wormer-en Jisperveld, Brabantsche Aa.

Op basis van de inspraakreactie van RAVON, het ontvangen advies van RAVON en de gevoerde gesprekken met deze organisatie zijn voor de grote modderkruiper gebieden geselecteerd en aangemeld. Van de in de

inspraak genoemde gebieden zijn de volgende gebieden aangemeld: Biesbosch; Weerribben; Oldematen en Veerslootlanden; Buurserzand en Haaksbergerveen; Boezem van Brakel, Pompveld en Kornsche Boezem; Gelderse Poort; Wijnjeterper Schar en Terwispeler Grootschar (Koningsdiep); Drentsche Aa; Vecht en Beneden-Regge; Zuider Lingedijk - Diefdijk Zuid; en Wormer-en Jisperveld en Kalverpolder. De overige in de reactie genoemde gebieden betreffen gebieden van duizenden tot tienduizenden hectaren waar de soort verspreid voorkomt in sloten. Er zijn ook nog andere gebieden voor deze soort aangemeld. Het gebied Zouweboezem is voor de grote modderkruiper *geselecteerd*. (zie verder het antwoord op reactie 948 onder 8.1 en op de reactie 1574/1794 hieronder.

#1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist

- *Verzoek tot aanmelding voor de grote modderkruiper van het overgangsgebied van pleistocene zandgronden naar het rivierengebied in West-Brabant. Dit wordt in vrijwel alle Nederlandse literatuur over deze soort expliciet vermeld, soms zelfs als enig gebied in Nederland met talrijk voorkomen. Dit gebied is te begrenzen met bodemkaarten*

#1794 Brabantse Milieufederatie

- *De grote modderkruiper komt nog in behoorlijke hoeveelheden voor in West Brabant, m.n. in wateren met veenbodems op de overgang van zand naar klei. Ik verzoek u betreffende gebieden aan te melden, aangezien het aantal vindplaatsen snel afneemt. Deze gebieden in de 'naad van Brabant' zijn ook van belang voor habitattypen 3140, Nitelliongemeenschappen*

Het voorstel is niet overgenomen omdat het een uitgestrekt gebied betreft, gelegen tussen Steenberg en Geertruidenberg, waar de soort verspreid voorkomt in geschikte wateren. De oppervlakte voor de soort geschikt leefgebied betreft slechts een fractie van de totale omvang van het gebied (enkele tienduizenden hectaren). Het gebied Langstraat bij Sprang-Capelle is voor deze soort aangemeld. De selectie en aanmelding van gebieden voor de grote modderkruiper zijn gebaseerd op informatie van het RAVON.

8.4 AMFIBIEËN

Soort 1166 - Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

#1184 RAVON

1. *Voorstel om de volgende gebieden aan te melden: Steenwijkerwold, Berkenheuvel, Uffelte/Havelte, Twente, Aamsveen/Witteveen, Gelderse Poort, Winterswijk e.o., Brummen-Voorst, Weurt-Wamel, Diefdijk/Lingedijk, Meinweg e.o., De Brand-Leemkuilen, Kromme Rijn en Utrechtse Heuvelrug/Goo*
2. *RAVON kan zich niet aan de indruk onttrekken dat met name kleinschalige landschappen stelselmatig buiten de selectie en aanmelding zijn gehouden, terwijl zij voor veel Habitatrichtlijnsoorten de belangrijkste leefgebieden in Nederland vormen.*
3. *Voorstel om voor de inheemse kamsalamander de naam 'Noordelijke kamsalamander' te hanteren, omdat er inmiddels ook andere kamsalamandersoorten voorkomen in Nederland.*

1. Op basis van de inspraakreactie van RAVON, het ontvangen advies van RAVON en de gevoerde gesprekken met deze organisatie zijn voor de grote modderkruiper gebieden aangemeld. Van de in de inspraak genoemde gebieden zijn de volgende gebieden *aangemeld*: Drents-Friesche Wold (Berkenheuvel); Leusveld, Voorstonden en Empesche-Tondensche Heide (Brummen-Voorst); Zuider Lingedijk – Diefdijk Zuid; Meinweg; Loonse en Drunense Duinen, de Brand en de Leemkuilen. Op basis van Informatie van RAVON zijn voor de kamsalamander de volgende gebieden toegevoegd aan de lijst van aan te melden gebieden: Leusveld, Voorstonden en Empesche-Tondensche Heide; Landgoederen Oldenzaal; Zuider Lingedijk – Diefdijk Zuid. Voor de soort zijn verder nog gebieden

aangemeld die voor andere habitattypen en/of soorten zijn geselecteerd, zoals uit het bovenstaande blijkt.³⁹ Zie ook het antwoord bij reactie 932 onder 8.1 in dit hoofdstuk.

2. Zie het antwoord bij reactie 1803, onder punt 5.
3. De naam “kamsalamander” voor de soort *Triturus cristatus* is vooralsnog gehandhaafd omdat voor de naamgeving van gewervelden de lijst van onder de Flora- en Faunawet beschermde diersoorten is aangehouden (Staatscourant 220, 7 november 2001). De naam “Noordelijke kamsalamander” is voorgesteld om onderscheid te maken met de Italiaanse kamsalamander *Triturus carnifex*, die recent op diverse plekken in het wild is aangetroffen. Het betreft hier echter uitgezette dieren.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Ik verzoek u om voor de kamsalamander het in uw opdracht vervaardigde rapport van G.F.J.Smit “Kansen voor amfibieën in Noord-Brabant, de kamsalamander (1996)” als basis te gebruiken voor aanmelding, in overleg met Ravon. Dit volgens bijgevoegde kaart.

De selectie van gebieden voor de kamsalamander is mede gebaseerd op een door RAVON vervaardigd rapport. Dit rapport is gebaseerd op alle landelijke verspreidingsgegevens (waaronder Brabantse gegevens) die door RAVON in de loop der jaren zijn verzameld.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

De kamsalamander wordt ten onrechte genoemd in enkele gebieden die (gedeeltelijk) in beheer zijn van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten doet enkele voorstellen voor verwijdering:

1. *Zeker dat de soort hier niet voorkomt: Brunssummerheide.*
2. *Zeker dat deze binnen het geselecteerde gebied niet voorkomt: Wooldse Veen, Geleenbeekdal, Kruispeel en Oostelijke Vechtplassen.*
3. *Het voorkomen is slechts beperkt tot één enkele poel: o.a. Witte Veen en Vecht en Regge.*
4. *Deze hoog- en laagveengebieden zijn eenvoudig niet geschikt voor de kamsalamander. Natuurmonumenten heeft sterk de indruk dat het ministerie van LNV niet heeft gecontroleerd op daadwerkelijke aanwezigheid van de soort in het gebied. Het gaat veelal om kleine populaties, waarbij in de huidige situatie geen sprake is van duurzame instandhouding.*
5. *Belangrijke gebieden voor kamsalamander zijn met name “gradiëntrijke cultuurlandschappen met een hoge dichtheid aan poelen” zoals in de nog niet geselecteerde gebieden de Oldenzaalse Stuwwal in Twente, de Achterhoek en de overgang tussen Veluwe en IJssel.*
6. *Verzoek om het rapport van RAVON af te wachten.*

1. Het voorstel is overgenomen: het gebied is niet meer voor deze soort aangemeld. Het terreindeel waar de kamsalamander is waargenomen, is niet opgenomen binnen de begrenzing van het gebied. De betreffende populatie kamsalamanders blijkt zich namelijk net buiten het aangemelde gebied te bevinden (in poelen op een golfterrein).
2. De genoemde gebieden zijn alle op basis van de beschikbare informatie voor de kamsalamander aangemeld. Voor de Oostelijke Vechtplassen geldt dat het gebied geen belangrijk leefgebied is voor de soort. Thans is het in de Natura 2000 database vermeld met code D: populatie insignificant).
3. Ook relatief kleine populaties zijn opgenomen (met populatiecode C: 2% of minder van de landelijke populatie) met uitzondering van sporadische voorkomens. Naar aanleiding van een advies van RAVON en de resultaten van de inspraak zijn voor de definitieve aanmelding voor deze soort ook gebieden geselecteerd, waaronder drie “nieuwe” gebieden en van gebied is de begrenzing verruimd (zie [Lijstdocument](#)).
4. Alle vermeldingen van deze soort zijn gecontroleerd door RAVON en zo nodig aangepast.
5. Dit is een terechte opmerking. Het betreft echter een relatief kleine oppervlakte poelen in uitgestrekte agrarisch gebieden. Overigens zij opgemerkt dat de kamsalamander zowel op bijlage II

---

³⁹ Het is van belang een duidelijk onderscheid te maken tussen de selectie van gebieden - waarbij de selectiecriteria een middel zijn om tot een gebiedenlijst te komen - en de aanmelding van gebied en: de geselecteerde gebieden worden eveneens aangemeld voor de soorten en /of habitattypen waarvoor zij niet geselecteerd zijn, maar die daar wel (significant) voorkomen. Zie verder het [Verantwoordingsdocument](#).

als bijlage IV staat vermeld. Dit impliceert dat de instandhouding van deze soort zowel in de lijn van gebiedsbescherming als soortbescherming vorm dient te krijgen. Op basis van informatie uit de openbare procedure en van RAVON zijn extra gebieden toegevoegd aan de lijst van aan te melden gebieden.

6. Naar aanleiding van de rapportage van RAVON is uiteindelijk besloten voor deze soort wel gebieden te selecteren (zie het antwoord op reactie 932 onder 8.1 in dit hoofdstuk). Tevens zijn extra gebieden toegevoegd aan de lijst van aan te melden gebieden.

8.5 ZOOGDIEREN

Vleermuizen Algemeen

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

- *Voor vleermuizen zou het gehele netwerk van de verschillende deelleefgebieden met verschillende functies, de verblijfplaatsen (paar-, kraam- en winterverblijven), verbindingroutes en jachtgebieden. geselecteerd moeten worden. Dat is niet gebeurd. Er is bovendien slechts gebruik gemaakt van relatief oude en onvolledige gegevens.*

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

- *Voorstel om ook het netwerk van verblijfplaats, verbinding en jachtgebied aan te wijzen. De geselecteerde gebieden voor de meervleermuis, ingekorven vleermuis en vale vleermuis zijn onvoldoende en omvatten alleen de gebouwen en directe omgeving van de verblijfplaatsen.*

Voor de drie soorten vleermuizen opgenomen in Bijlage II zijn gebieden geselecteerd: meervleermuis, ingekorven vleermuis en vale vleermuis. Voor deze drie soorten zijn vrijwel alle belangrijke winterverblijven (voor zover bekend) op de lijst opgenomen.

- Voor de meervleermuis zijn geen zomergebieden geselecteerd omdat de dekking van deze regionaal wijd verspreide soort in om andere redenen geselecteerde gebieden voldoende wordt geacht (zie [Lijstdocument](#)). Waar mogelijk zijn dus wel degelijk winter- en zomerverblijven geselecteerd of aangemeld. Voor de meervleermuis is een aantal jachtgebieden in de nabijheid van kraamkolonies opgenomen (o.a. Friesland, Kop van Overijssel). De aangemelde gebieden omvatten belangrijke leefgebieden van de meervleermuis, maar er is niet systematisch naar gestreefd om kraamkolonies, vliegroutes en jachtgebieden in samenhang in de aangemelde gebieden onder te brengen. Ditzelfde geldt voor de twee andere vleermuissoorten. In het kader van de formulering van de instandhoudingdoelen en –maatregelen voor deze soorten heeft dit alle aandacht.
- Van de vale vleermuis zijn sinds decennia geen kraamkolonies (meer) bekend, zodat ook geen hieraan gerelateerde jachtgebieden zijn opgenomen.
- Beide bekende kraamkolonies van de ingekorven vleermuis in Midden-Limburg maken onderdeel uit van gebied 80 (Abdij Lilbosch en voormalig Klooster Mariahoop). Van de (enige in ons land bekende) kraamkolonies van de ingekorven vleermuis in gebied 80 zijn de jachtgebieden onvoldoende bekend om deze in het gebieden te kunnen meebegrenzen.
- In de reacties zijn verder geen concrete voorstellen gedaan voor gebieden die voor de instandhouding van deze vleermuissoorten verder nog hadden moeten worden geselecteerd. Wel wordt de wenselijkheid uitgesproken voor nader onderzoek, maar daarvoor was in het kader van het selectieproces geen gelegenheid. Er moest noodzakelijkerwijs worden uitgegaan van de beschikbare kennis en inzichten. Het bezwaar dat gebruik zou zijn gemaakt van “relatief oude en onvolledige gegevens” wordt op geen enkele wijze nader onderbouwd of aangetoond met meer recentere gegevens, zodat het niet mogelijk is hier nader op in te gaan.

Soort 1318 - Meervleermuis (*Myotis dasycneme*)

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Voorstel om verschillende gebieden aan te melden voor de meervleermuis

1. **De Bunker Klein Heidekamp bij Haaksbergen als belangrijke overwinteringsplaats.**
  2. *De zomerleefgebieden (hele netwerk van deelleefgebieden).*
  3. *Duidelijke concentraties van kraamkolonies in bepaalde landschappen. Hiervan dient de ligging te worden onderzocht en de basis te vormen voor aanwijzing.*
  4. *Het netwerk van verblijfplaats, verbinding en jachtgebied. De gebieden die nu mede voor de meervleermuis zijn aangemeld, voldoen hier niet aan.*
  5. *De gebieden die nu mede zijn aangemeld voor de meervleermuis, zoals bijvoorbeeld gebied 74 (Wieden) en 95 (Gouwzee en Kustzone Muiden) zijn in het licht van aan te wijzen kerngebieden arbitrair en als zodanig onvoldoende voor de gunstige staan van instandhouding van de meervleermuis.*
  6. *Belangrijke gebieden zoals bijvoorbeeld veel natte gebieden in Noord-en Zuid Holland, Utrecht en Friesland en Groningen, of de Randmeren en hun omgeving en het gehele complex van de grote rivieren ontbreken. VR-bescherming is niet voldoende, want bijv. geen bescherming van vliegroutes.*
  7. *Er dienen instandhoudingdoelen gericht op de soorten worden gemaakt en een managementplan en een goede opzet voor monitoring van de staat van instandhouding.*
1. Zie antwoord op reactie 1166 voor gebied 65 (Veluwe) in Hoofdstuk 5. Overigens is ervan uitgegaan dat bij het voorstel het gebied bij *Schaarsbergen* wordt bedoeld, in plaats van Haaksbergen.
  - 2-6. Zie hiervoor de antwoorden bij de reacties 1248/1558/1803 onder 8.5 – Vleermuizen Algemeen (hierboven).
  7. Voor alle habitattypen en soorten waarvoor de gebieden zijn aangemeld, zullen in het kader van de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten instandhoudingdoelen worden uitgewerkt. De te nemen instandhoudingmaatregelen kunnen onder andere in de beheersplannen worden uitgewerkt. Verder zal, voorzover nog niet beschikbaar, een monitoringssysteem worden opgezet teneinde te kunnen voldoen aan de verplichtingen van artikel 11 van de Habitatrictlijn.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om voor de meervleermuis extra leefgebieden in de Biesbosch en het rivierengebied toe te voegen. Het voorstel is niet overgenomen. Voor de meervleermuis zijn geen aparte zomergebieden geselecteerd (zie [Lijstdocument](#)). In genoemde gebieden komt de soort 's winters niet voor.

Soort 1321 - Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*)

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

1. *De zomerleefgebieden (het hele netwerk van deelleefgebieden) moeten worden aangewezen.*
2. *Het nu geselecteerde gebied omvat niet het netwerk van verblijfplaatsen, verbinding en jachtgebied en is te klein om de te verwachten 'home range' van de kolonies te omvatten*
3. *Er dient door deskundigen met daartoe geschikte methoden aanvullend onderzoek gedaan te worden.*
4. *Het is aannemelijk dat de Nederlandse gebieden grenzend aan Belgische vleermuisgebieden ook vleermuizen voorkomen. Daarom dient aanvullend onderzoek gedaan te worden in Limburg in het grensgebied met de Voerstreek en in N-Brabant ten noorden van Antwerpen.*
5. *Er dienen instandhoudingdoelen gericht op de soorten worden gemaakt en een managementplan en een goede opzet voor monitoring van de staat van instandhouding.*

- 1-3. Zie hiervoor de antwoorden bij de reacties 1248/1558/1803 onder 8.5 – Vleermuizen Algemeen (hierboven).

4. In het kader van het selectieproces van de aanmelding van gebieden onder de Habitatrichtlijn bestond geen gelegenheid voor nader onderzoek. Er moest noodzakelijkwijs worden uitgegaan van de beschikbare kennis en inzichten.
5. Zie de antwoorden bij reactie 1248/1558 over soort 1318 (meervleermuis) onder punt 7.

#1794 Brabantse Milieufederatie

Voorstel om voor de ingekorven vleermuis extra leefgebieden ten noorden van Antwerpen toe te voegen. Het voorstel is niet overgenomen. In Nederland zijn buiten de in Limburg aangemelde gebieden geen andere geregeld gebruikte verblijfplaatsen van de ingekorven vleermuis bekend. Dat is de reden dat voor deze soort alleen gebieden in Limburg zijn aangemeld.

Soort 1324 - Vale vleermuis (*Myotis myotis*)

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

1. *De beschikbare gegevens met betrekking tot het voorkomen in de zomer zijn ontoereikend.*
  2. *Er zijn veel redenen om aan te nemen dat ook aan Nederlandse zijde van Duitse leefgebieden, de vleermuizen voorkomen. Daarom is aanvullend onderzoek nodig, om te bepalen of aanwijzing van zomerleefgebieden noodzakelijk zijn voor de vale vleermuis.*
1. Zie de antwoorden op de reacties 1248/1558/1803 onder 8.5 – Vleermuizen Algemeen.
  2. Zie het antwoord op reactie 1248/1558 bij soort 1321 (ingekorven vleermuis), onder punt 4.

Soort 1337 - Bever (*Castor fiber*)

#1340 Waterschap Peel en Maasvallei

De bever komt voorin:

1. *Leudal: 2 paar met jong uitgezet*
2. *Gelders Nierskanaal (Maasduinen): 1 paar met 3 jongen*
3. *Eckeltsebeek (Maasduinen): reeds 11 jaar een bever die dammen bouwt*
4. *In 2003-2005 worden bevers uitgezet in: Schuitwater, Niers (hier zit er al een), Romeinenweerd (Zandmaas), Koningsteen en de Brandt (beide Maasplassen), Meggelveld en Swalm (hier zitten er al enkele). Er zitten ook al solitaire bevers in het Leudal, de Roer en de Worm.*

In beginsel komen alleen gevestigde populaties die behoren tot de Midden-Europese ondersoort voor aanmelding in aanmerking.

1. Het voorstel is overgenomen: zie het antwoord in hoofdstuk 5 op reactie 932 voor gebied 41.
2. Het voorstel is overgenomen.
3. Het voorstel is niet overgenomen: zie het antwoord in hoofdstuk 5 op reactie 1540 voor gebied 43.
4. Het voorstel is niet overgenomen; zie het antwoord in hoofdstuk 5 op reactie 1540 voor gebied 43.

Soort 1340 - Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

- *Voor de noordse woelmuis zijn vele gebieden niet aangemeld, die vanuit de ecologie en verspreiding van de soort wel een plaats in een coherent netwerk zouden moeten krijgen.*
- *Voorstel om een aantal gebieden aanvullend aan te melden voor de noordse woelmuis.*

Voor de noordse woelmuis zijn gezien het grote relatieve belang van Nederland voor deze soort, dertien gebieden geselecteerd en zeven gebieden “verder aangemeld” voor deze soort. Eilandspolder-Oost is extra toegevoegd aan de lijst voor deze soort (zie [Lijstdocument](#) en het antwoord op de reacties 1166 en 1325 in

hoofdstuk 7 van dit Reactiedocument). Verder zijn aan het gebied “Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol” ook enkele gebieden in het lage land van het eiland toegevoegd. Bij de verdere beoordeling van de staat van instandhouding van de noordse woelmuis zal nader bezien worden of met de aangemelde gebieden in voldoende mate tot een meer gunstige staat van instandhouding kan worden gekomen.

#1766 Provincie Friesland

Een van uw eigen uitgangspunten bij de selectie van gebieden is de selectie van de 10 belangrijkste gebieden voor prioritaire soorten. Waarom zijn voor de noordse woelmuis dan 12 gebieden geselecteerd? Uw criterium van voldoende geografische spreiding is hier zeker niet toegepast, want dan had u ook wel het gebied Alde Feanen in Friesland geselecteerd.

Voor de prioritaire soort noordse woelmuis zijn in eerste instantie de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Met het oog op de geografische spreiding zijn twee extra gebieden (Eilandspolder-Oost en Krammer-Volkerak) toegevoegd aan de eerste tien. Het gebied “Duinen Texel” is omwille van de noordse woelmuis ruimer begrensd en als dertiende gebied aan de selectie toegevoegd als “Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en De Bol”. De populatie in Alde Feanen is klein en geïsoleerd. In Friesland zijn reeds drie gebieden geselecteerd voor de noordse woelmuis. Het is dus niet nodig om in het kader van de geografische spreiding het door u genoemde gebied alsnog te selecteren. Overigens is het zo dat, hoewel het gebied Alde Feanen niet specifiek voor de noordse woelmuis is geselecteerd, Alde Feanen wel voor de soort is aangemeld.

#1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap

Het is belangrijk om tussen de vijf gescheiden geselecteerde gebieden voldoende leefgebied aan te wijzen voor behoud van aanwezige populaties, met het oog op de grote genetische verschillen.

In het kader van de formulering van de instandhoudingdoelen voor de noordse woelmuis zal worden bezien of en welke maatregelen voor de soort buiten de Natura 2000 gebieden nodig zijn.

Soort 1351 - Bruinvis (Phocaena phocaena)

#1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Voor de bruinvis moet na de “marine review” een voldoende groot gebied worden aangewezen.

Indien na de aangekondigde “review” mocht blijken dat er in het Nederlandse deel van de Noordzee belangrijke gebieden voor deze soort kunnen worden begrensd dan zal de aanmelding daarvan in overweging worden genomen. Hierbij wordt erop gewezen dat voor de bruinvis het bepaalde in artikel 4, eerste lid van de Habitatrictlijn van toepassing is: “Voor diersoorten met een zeer groot territorium komen deze gebieden overeen met de plaatsen, binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten, die de fysische en biologische elementen vertonen welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn.”

Otter (Lutra lutra)

#1794 Brabantse Milieufederatie

De otter kwam tot in de jaren '80 voor in Noord-Brabant; herstel is gewenst en mogelijk in diverse beeksystemen. Ik verzoek u om geschikte leefgebieden te selecteren, c.q. toe te voegen aan al geselecteerde gebieden.

De otter staat wel op bijlage II van de Habitatrictlijn, maar niet op de referentielijst voor Nederland. Er zijn in Nederland daarom geen gebieden voor deze soort geselecteerd.

8.6 VAATPLANTEN

Algemeen

#1128 Floron

Niet alle relevante beschikbare ecologische basisgegevens zijn gebruikt bij de selectie van gebieden, met name voor vaatplanten (groenknolorchis, drijvende waterweegbree, kruipend moerasscherm)

Er is naar beste weten gebruik gemaakt van de beschikbare verspreidingsgegevens en ecologische informatie van de betreffende habitattypen en soorten. Bij een ingewikkeld en een langdurig proces zoals het opstellen van de onderhavige gebiedenlijst is het echter onvermijdelijk dat relevante gegevens over het hoofd worden gezien of te laat beschikbaar komen. Naar aanleiding van de openbare voorbereidingsprocedure zijn echter veel aanvullende gegevens beschikbaar gekomen die soms aanleiding gaven tot het uitbreiden van gebieden (zie bijvoorbeeld het antwoord op reactie 1538 onder gebied 36 in hoofdstuk 5). De door Floron beschikbaar gestelde informatie is op deze wijze gebruikt.

Soort 1614 - Kruipend moerasscherm (*Apium repens*)

#1128 Floron

1. *Voor deze soort zijn slechts drie in plaats van vijf gebieden geselecteerd.*
  2. *De geselecteerde gebieden (Canitsvlietse Kreek, Grote Gat en Vogelkreek) liggen allen in zelfde regio Westen, terwijl ook veel vindplaatsen in Oosten en Zuiden. Voorstel daarom om de omgeving Deventer en Cuijck als Habitatrichtlijngebied aan te melden. U heeft daarbij ook geen argumentatie gegeven voor de classificatie ‘onvoldoende representatief’ in Noord-Brabant en Overijssel.*
1. Voor deze soort zijn de drie belangrijkste en grootste landelijke voorkomens (alle in Zeeuws-Vlaanderen) geselecteerd waarmee de landelijke dekking boven de 60% uitkomt. Het maximum aantal te selecteren gebieden (3, 5 of 10) per habitatype of soort kon alleen worden gehaald indien er voldoende gebieden zijn waar het habitatype of soort in voldoende representatieve vorm voorkomt.
  2. De bewering “veel vindplaatsen” is enigszins overdreven: buiten Zeeuws-Vlaanderen betreft het slechts enkele relatief kleine vindplaatsen waarvan de bestendigheid op langere termijn onzeker is. Opname van een plek bij Deventer waar de soort een aantal jaren geleden is ontdekt, is wel overwogen maar hiervan is afgezien gelet op het kunstmatige karakter (talud van een waterschapsleiding in agrarisch gebied). De Zeeuwse groeiplaatsen langs zoete kreekrestanten bieden het meeste perspectief voor duurzaam behoud van de soort. In het kader van de formulering van de instandhoudingdoelen voor concrete gebieden zal, met het oog op het verkrijgen van een betere geografische spreiding, worden gezien of in andere Natura 2000 gebieden geschikte omstandigheden voor de betreffende soorten voorkomen dan wel zijn te creëren.
-

Soort 1831 - Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*)

#1128 Floron

1. *De soort wordt niet voldoende beschermd door geen aparte gebieden aan te melden. Bovendien wordt niet voldaan aan het criterium ‘verspreid voorkomen’. Het lijkt vaak kleine en tijdelijke voorkomens in agrarisch gebied te betreffen. Veel vindplaatsen zijn slechts fragmenten van oorspronkelijk grotere populaties, veelal resterend dankzij lokale kwelsituaties. Er is onvoldoende kennis over bestendigheid van deze populaties.*
2. *Voorstel om aan te melden: Brabantse Beekdalen van Beerze, Reusel en Run*

3. *Nederland voldoet niet aan 20% criterium uit Verantwoordingsdocument. Daardoor wordt de gunstige staat van instandhouding niet gegarandeerd.*
  4. *Er is niet voldaan aan het criterium van geografische spreiding: alle vijf gebieden liggen in regio Zuiden, terwijl ook elders op pleistoceen aanzienlijke vindplaatsen beschikbaar zijn. Hiervoor is een kaart bijgevoegd.*
1. Gelet op diverse reacties zijn ook voor deze soort aparte gebieden geselecteerd (zie het antwoord op reacties 1538 voor gebied 36 (Kempenland) en 1123 (punt 2) en 1128 voor gebied 31 (Groote Heide – Plateaux) in hoofdstuk 5, alsmede het antwoord op de reactie 1538 in hoofdstuk 7.
  2. Het voorstel is overgenomen: zie de beantwoording van reactie 1538 voor gebied 36 (Kempenland) en 1123 voor gebied 31 (Groote Heide – Plateaux) in hoofdstuk 5.
  3. Door de uitbreiding van de Brabantse gebieden met beeklopen (zie verwijzingen, punt 1) is het zwaartepunt van de verspreiding beter afgedekt en is de landelijke dekking aanmerkelijk verbeterd. Dit wordt voldoende geacht voor de (landelijke) instandhouding van de soort. Het dekkingspercentage is in dit geval moeilijk te bepalen omdat niet bekend is welk deel van de vindplaatsen bestendige populaties betreft. Het genoemde percentage van 20 is op de biogeografische seminars door de Europese Commissie gehanteerd als een vuistregel, die niet meer inhield dat “minder dan 20%” als een sterke aanwijzing werd opgevat dat het aantal aangemelde gebieden onvoldoende zou kunnen zijn. Dit neemt echter niet weg dat dekkingspercentages onder de 20% onontkoombaar zijn voor met nog een relatief groot verspreidingsgebied zoals de onderhavige soort.
  4. In Noord- en Oost-Nederland komt de soort verspreid voor in lagere dichtheden. De soort is daar voldoende vertegenwoordigd in om andere redenen aangemelde gebieden.

Bijlagen

<u>1. Thematische index van Deel A – Algemeen</u>	<u>233</u>
<u>2. Index van reageerders van Deel B – Specifiek</u>	<u>239</u>
<u>3. Namen van indieners van reacties per provincie</u>	<u>245</u>
<u>4. Achtergrondinformatie over de afrondende Nederlandse bijdrage aan de Europese lijst van Habitatrictlijngebieden</u>	<u>265</u>

Bijlage 1: Thematische index van Deel A - Algemeen

In deze thematische index van de algemene reacties uit Deel A – Algemeen kunt u zien welke thema's waar worden behandeld in dit deel. De opbouw volgt die van de vier hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1. Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria
- Hoofdstuk 2. Het toevoegen en verwijderen van gebieden
- Hoofdstuk 3. Het wijzigen van begrenzing van gebieden
- Hoofdstuk 4. De consequenties van aanmelding

Alle algemene vragen in deze hoofdstukken hebben een nummer gekregen, dat refereert aan het hoofdstuk. Een voorbeeld is A1-27, waarbij de "A" staat voor dit deel van het reactiedocument, de "1" voor het hoofdstuknummer en de "27" voor het nummer van de vraag.

Onderstaand vindt u per hoofdstuk, paragraaf en eventuele subparagraaf, de verschillende reacties aan de hand van thema's van de reactie. Om uw reactie of andere relevante reacties te vinden, kijkt u naar het nummer naast het voor u relevante thema en zoekt de daarmee corresponderende reactie(s) op in de hoofdstukken van Deel A – Algemeen: de pagina's 25 – 78.

Hoofdstuk 1. Het aanmeldingsproces en de gebruikte criteria

1.1 HET PROCES VAN AANMELDING

1.1.1 AANMELDING ALGEMEEN

Algemene reacties

- A1-1 Rechtszekerheid en lange termijn duidelijkheid
- A1-2 Afrondende bijdrage
- A1-3 Van boven opgelegd beleid

Bezwaar en juridische status van de aanmelding

- A1-4 Bezwaar tegen de Habitatrichtlijn
- A1-5 Bezwaar tegen aanwijzing en onduidelijkheid
- A1-6 Publiekrechtelijke handeling
- A1-7 Beoordelingsvrijheid en bezwaar en beroep

1.1.2 OPENBARE PROCEDURE

Het tijdstip en de lengte van de procedure

- A1-8 Wijzigen van de procedure
- A1-9 Lengte procedure**
- A1-10 Monitoringsproces**
- A1-11 Zorgvuldigheid van de werkwijze**
- A1-12 Regeling voor zonerings**

De verstrekte informatie

- A1-13 Toegankelijkheid van de informatie
- A1-14 Informatie over afgevalen gebieden
- A1-15 Inzicht via de documenten
- A1-16 Openbaarheid van ecologische argumenten**
- A1-17 Inzichtelijkheid van ecologische onderbouwing
- A1-18 Informatie over hydrologie**
- A1-19 Leesbaarheid van de kaarten
- A1-20 Overleg met buurlanden**

- Het informeren van betrokkenen*
A1-21 Niet alle betrokkenen
A1-22 Particuliere eigenaren
A1-23 Informatiebijeenkomst Winterswijk
A1-24 Werkgroep Dinkeldalboeren
A1-25 Inhoudelijk overleg met RCW/CCW

1.2 DE GEBRUIKTE CRITERIA VOOR SELECTIE EN BEGRENZING

1.2.1 STRIIDIGHEID VAN DE NEDERLANDSE CRITERIA MET DE EUROPESE REGELS

Bevoegdheden van de Europese Commissie en de Lid-Staten

- A1-26 Verplichting alle gebieden aan te melden

Niet-ecologische (politieke) inschattingen

- A1-27 Rekening met economische, sociale en culturele vereisten**
A1-28 Inschatting van dekkingspercentages
A1-29 Politieke overwegingen bij selectie
A1-30 Politieke keus
A1-31 Arrest van het Europese Hof

Vertaling van de criteria uit bijlage III van de Habitatrichtlijn

- A1-32 Toepassing van criteria uit bijlage III**

Geografische spreiding, de beste 10 gebieden en het dekkingspercentage

- A1-33 Kwantitatief criterium
A1-34 Selectie via dekkingspercentage
A1-35 Geen algemene criteria voor dekkingspercentage

1.2.2 VOORSTELLEN VOOR WIJZIGING OF AANVULLING VAN DE CRITERIA

Voorstellen voor economische criteria

- A1-36 (Landbouw-)economische gronden
A1-37 Uitsluiten van gebieden in begrenzing: witte vlekken

Voorstellen voor andere ecologische criteria

- A1-38 Betekenis van gebied; Herstel van populatie; Algemene Waarde; Niveau van populaties**
A1-39 Voor prioritaire habitattypen en soorten meer selecteren
A1-40 Aansluiting bij 'Natuur voor mensen' en Verdrag van Bern
A1-41 Combinatie met instandhoudingsdoelen en plannen
A1-42 Toplocaties
A1-43 Fragmentatie van gebieden

1.2.3 ONDUIDELIJKE TOEPASSING VAN DE GEBRUIKTE CRITERIA

Algemeen

- A1-44 Begrenzingscriteria uit informatiebijeenkomst**
A1-45 Toepassing selectiecriteria niet duidelijk

Begrenzing

- A1-46 Meer informatie**
A1-47 Los gelegen gebieden
A1-48 Toepassing uitgangspunten van begrenzing

Invulling of definitie van begrippen

A1-49 Zeldzaam

A1-50 Gunstige of herstelbare staat van instandhouding

A1-51 'Verder aangemeld voor'

A1-52 Insignificant

A1-53 Marginale populaties

A1-54 Slechts beperkt deel van de Nederlandse natuurwaarden

A1-55 Relatieve belang

A1-56 Aanpassing van habitattypen

Interpretatie van habitattypen

A1-57 Eenduidige definitie van habitatype 1110

Hoofdstuk 2. Het toevoegen en verwijderen van gebieden

2.1 TOEVOEGEN VAN NIEUWE GEBIEDEN

A2-1 Verschillende algemene argumenten voor toevoegen van gebieden

2.2 WEER OPNEMEN VAN AFGEVALLEN GEBIEDEN

A2-2 Eerder aangemelde gebieden

2.3 VERWIJDEREN VAN GEBIEDEN

A2-3 Verschillende algemene voorstellen om gebieden te verwijderen

2.4 ONVOLDOENDE ONDERBOUWING

A2-4 Verzoeken om meer duidelijkheid

2.5 VRAGEN OM VERDERE INFORMATIE EN VERDUIDELIJKING

A2-5 Ecologische interpretatie

A2-6 Wensenlijst of daadwerkelijk voorkomen

A2-7 Andere belangwekkende natuurgebieden

A2-8 Willekeurige en snipperachtige indruk ten opzichte van de EHS

A2-9 Nieuwe natuur

2.6 VERZOEKEN MET BETREKKING TOT SPECIFIEKE TYPEN GEBIEDEN

Algemeen

A2-10 Integrale aanmelding van grote gebieden

A2-11 Provincie Groningen ondervertegenwoordigd

Mariene gebieden

A2-12 Zeegebieden

A2-13 Offshore gebieden

A2-14 Vaargeulen in de Westerschelde

Afstemming met andere plannen en projecten

A2-15 Reconstructieplannen en Robuuste Verbindingen

Hoofdstuk 3. Het wijzigen van begrenzing van gebieden

- 3.1 *VERRUIMEN OF VERKLEINEN VAN BEGRENZING VAN GEBIEDEN*
  - A3-1 Verschillende algemene argumenten voor wijziging

- 3.2 *VRAGEN OM INFORMATIE OF VERDUIDELIJKING*
  - A3-2 Onderzoek en begrenzingsinformatie**
  - A3-3 Woonkern**
  - A3-4 Hydrologische situatie
  - A3-5 Ecologisch logische begrenzing
  - A3-6 Herkenbare ecologische eenheden en identiteit
  - A3-7 Groter areaal dan nodig
  - A3-8 Zuinig, compact en beperkt begrensd

- 3.3 *VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER SPECIFIEKE DELEN VAN GEBIEDEN*
  - Vaargeulen Waddenzee**
  - A3-9 Wel of niet (consequent) meebegrenzen vaargeulen Waddenzee

  - Duingebieden**
  - A3-10 Zeewaarste begrenzing

- 3.4 *VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER MEDEFINANCIERING*
  - A3-11 Beperkte begrenzing is belemmering voor medefinanciering
  - A3-12 Niet begrenzing van LIFE-gebieden

Hoofdstuk 4. De consequenties van aanmelding

- 4.1 *ALGEMENE VRAGEN EN OPMERKINGEN OVER CONSEQUENTIES*
  - A4-1 Herziening en evaluatie van beschermde status
  - A4-2 Status van afgevalen gebieden
  - A4-3 EHS en Soortenbeleid blijven achter

- 4.2 *WETGEVING*
  - Wettelijke basis en de Natuurbeschermingswet
  - A4-4 Juridische verankering en wettelijke grondslag**
  - A4-5 Voorstel voor Amvb over interpretatie van begrippen**
  - A4-6 Medegebruik en beleving**
  - A4-7 Relatie Natuurbeschermingswet en Flora-en Faunawet**
  - A4-8 Vergunningverlening**

  - Stapelning van beleid en de afstemming met andere beschermingsregimes
  - A4-9 Geen stapeling van beleid of extra beleid
  - A4-10 Grotere bestuurslast**
  - A4-11 EHS en Habitatrictlijn**
  - A4-12 Meerwaarde van Habitatrictlijn**

4.3 GEVOLGEN VAN DE AANMELDING

Tegen beperking door de Habitatrichtlijn

A4-13 Rechtsongelijkheid

A4-14 Bescherming van eigendom

Uitleg over de gevolgen van aanwijzing en aanmelding

A4-15 Significante effecten

A4-16 Buitenlandse aanmelding

A4-17 Deelgebieden

A4-18 Passieve bescherming

Toetsingskader

A4-19 Voorstellen voor een toetsingskader

Niet-limitatieve lijst

A4-20 Niet-limitatieve lijst

Integrale en gebiedsgerichte toetsing

A4-21 Masterplan en Krimp-groei

4.4 BESTAAND, HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Beperkingen

A4-22 Voorkomen van beperkingen

A4-23 Nederland niet op slot

A4-24 Planologische schaduwwerking

Gevolgen voor bestaand gebruik

A4-25 Algemeen en per bedrijfstak

A4-26 Uitleg bestaand gebruik

Toekomstig gebruik en schadelijkheid van bestaand gebruik

A4-27 Garantie bestaand gebruik; huidig gebruik; stoppen; nieuwe bouwlocaties

4.5 EXTERNE WERKING, ZONERING EN AMMONIAK

Externe werking

A4-28 Uitleg externe werking

A4-29 Bepaling van externe werking

A4-30 Andere Lid-Staten

A4-31 Buiten Voordelta en Noordzeekustzone

Zonering en Ammoniak

A4-32 Uitleg zonering

A4-33 Relatie met WAV

A4-34 Habitatrichtlijn en andere Lid-Staten

A4-35 Noodzaak tot stoppen

A4-36 Uitbreiden

A4-37 Zonering is ontoelaatbaar en onredelijk

A4-38 Zonering afschaffen

A4-39 Onduidelijke gevolgen

A4-40 Voorstel voor vrijwaringszone rond bedrijf

A4-41 Petitie door Drentse boeren

A4-42 Meerdere deelgebieden

A4-43 Duidelijkheid voor verschillende milieuthema's

4.6 *BEHEER EN MILIEU-EN WATERKWALITEIT*

Beheer

- A4-44 Conservatief beheer versus natuurontwikkeling
- A4-45 Collisie en hiërarchie van natuurwaarden
- A4-46 Terreinbeherende organisaties
- A4-47 Integraal Beleidsplan Voordelta
- A4-48 Proefgebieden

Milieu- en waterkwaliteit

- A4-49 Verzuring en verdroging
- A4-50 Gevolgen van peilbeheer
- A4-51 Kwaliteit van oppervlaktewater

4.7 *FINANCIERING: ONDERZOEKEN EN SCHADEVERGOEDING*

Financiering van onderzoek en rapporten

- A4-52 Vergoeding van kosten
- A4-53 Onderzoeksplicht
- A4-54 Activiteiten op voorhand aanwijzen als niet-significant

Schadevergoeding

- A4-55 Schadevergoeding

Bijlage 2: Index van reageerders van Deel B - Specifiek

Deze lijst geeft, op volgorde van binnenkomst van de reactie, aan waar u uw specifieke reactie kunt vinden. Zoals uitgelegd in de algemene leeswijzer op pagina 7, is het niet altijd zo dat uw reactie behandeld is in dit deel van het Reactiedocument. Het is ook mogelijk dat uw antwoord te vinden is in Deel A – Algemeen. In dat geval kunt u de algemene leeswijzer raadplegen, in combinatie met bijlage 1, om uw reactie te vinden. Ook in de leeswijzers bij ieder hoofdstuk staat uitleg die u helpt bij het vinden van uw reactie.

Hieronder staat allereerst het inschrijfnummer van de reactie, vervolgens de naam van de persoon of organisatie die gereageerd heeft⁴⁰ en tenslotte de pagina of pagina's waar de reacties te vinden zijn.

- #519 W.H. Hozee, 205
- #612 Reference Centre for Bat Studies and Conservation, 155
- #614 R. Metz, 189
- #615 D. van Santen, 205
- #637 S.P. van Hoorn, 205
- #649 J.M.M. Cuijpers, 121
- #655 P. Slingerland, 205
- #656 De Zeeuw Verzekeringen, 205
- #657 Stichting het Limburgs Landschap, 83; 102; 121; 140; 154; 191
- #670 Waterschap Velt en Vecht, 143
- #701 ENCI, 140
- #732 Daalimpex Coldstores B.V., 151
- #734 Gemeente Oldebroek, 145
- #736 H.J. Edzes, 111; 151
- #754 Erven A.P.A.M. van Agtmaal, 133
- #755 Mts. J.J.J. & J.S.J.K. Snijder, 83
- #757 A. de Roo, 88; 103; 114; 135; 137
- #759 Fortis Vastgoed Landelijk, 83
- #760 NLTO-advies namens M.M. de Jong, 180
- #770 Werkgroep Gouda <-> Krimpenerwaard, 206
- #780 "Wij Vrouwen Willen" Putte, 133
- #781 WLTO afdeling Gooi en Vechtstreek, 182
- #790 Vogelwacht Weert e.o., 135; 154; 206
- #799 W. Vanweersch, 103; 177
- #801 J. Frederix, 121
- #802 AVM juristen namens G.T. van Houten, 171
- #838 Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o., 125; 155
- #843 Tekenburo H.A. Gerritsen, 173
- #845 Stichting Studiegroep Leudal e.o., 206
- #847 Overlegorgaan Waddeneilanden, 151
- #848 Milieudefensie Weert e.o., 135; 154; 206
- #855/2130 Overlegorgaan Nationaal Park De Biesbosch, 84
- #859 Mts. D.H., D.J. en F. Nieuwenhuis, 191
- #864 Area Adviseurs namens M.F.M. van de Kruijs, 191
- #867 GLTO, 159
- #868 Christen Unie, 159
- #873 Gemeente Cranendonck, 135
- #875 GLTO Brummen, 173
- #879 CDA fractie Wierden/Enter, 159
- #884 Stichting tot behoud van het Tjeukermeer, 206

⁴⁰ Het komt voor dat namen in Deel B – Specifiek om praktische redenen verkort zijn weergegeven. De volledige namen kunt u vinden in het overzicht van indieners van reacties, te vinden in bijlage 3.

- #894 Administratie Middachten, 145
- #895 Circuit Park Zandvoort, 115
- #901 Gemeente Stein, 168
- #904 Milieufederatie Groningen, 178; 200; 206
- #905 HSV Den Helder, 152
- #916 NLTO, afdeling Westerwolde, 178
- #927 Noordwijkse Golfclub, 116
- #929 Stichting het Limburgs Landschap, 190; 207
- #932 Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant, 103; 107; 110; 120; 121; 123; 126; 138; 142; 148; 168; 182; 190; 192; 193; 207; 221
- #934/1614/1692 De Vlinderstichting, 105; 128; 137; 190; 213
- #935 Rentmeester van Landgoed Junne, 143
- #936 A.J.M Baks, 191
- #937 Camping De Kuilart, 183
- #938 Mts. B.J.A. en S.G. Scholten en W.J. Scholten-Groot Obbink, 86
- #939/2465 Stichting ENCI Stop, 141
- #947 Staatsbosbeheer regio Zuid-Holland, 125; 179
- #949 Gemeente Noordwijk, 88; 116
- #950 Vereniging Behoud Biesbosch, 84
- #951 G.J.B. Haarman, 88
- #952 Stichting Waterrecreatie IJsselmeer en Randmeren, 170; 193
- #953 Vrienden der Natuur, Weert, 135; 154; 206
- #961 Maatschap Hassink, 174
- #965 W. Penning, 94; 129
- #967 Gemeente Wûnseradiel, 100
- #968 Gemeente Harlingen, 152
- #969 Maatschap F.A. en F.G. Rosink, 88
- #975 C. van Ouwerkerk, 207
- #980 Gemeente Zwolle, 160; 174
- #981 Gemeente Smallingerland, 82
- #986 't Schoutenhuis namens Stichting Oranje Nassau's Oord, 145
- #987 Staatsbosbeheer regio Groningen en Drenthe, 99; 152
- #990 J. Custers, 122
- #998 G. Verbruggen, 207
- #1002 't Schoutenhuis namens Landgoed Gorp en Rovert B.V., 114
- #1003 Gemeente Onderbanken, 201
- #1008 Dirkzwager advocaten en notarissen namens Winterswijksche Steen- en Kalkgroeve B.V, 195
- #1013 C. Smits-Habraken, 120
- #1016 Vereniging van Nederlandse Papier- en kartonfabrieken, VNP, 145
- #1017 M.W. de Vogel, 93
- #1020 J.Beek, 95
- #1022 H. Bonthuis Administratie- en belastingadviseurs namens J. Put, 160
- #1039 Milieu en Heemkunde Vereniging Swalmen, 192
- #1042 Buitenplaats "Couwenburgh", 148
- #1042/1347 Stichting Overlast A2 Vught e.o., 148
- #1044/1319 Groninger Landschap, 200
- #1052/1140 Particuliere Eigenaren van Bekendelle, 164
- #1053 Van Eysinga & Oostra namens H. Hulsinga, 184
- #1055 J. & W. Kastelein, 127
- #1056 Valewaard b.v., 174
- #1068 IVN Weert e.o., 135; 154; 206
- #1069 A.J.M. Marijnissen, 106
- #1071/2448 Gemeente Wymbritseradiel, 184
- #1072 Mts. H.H. en J. Rotman, 85
- #1073 Mts. H.J.F. en L.A.M. Broekhuis, 163
- #1081 Gemeente Westerveld, 91

- #1084 Gemeente Beverwijk, 128
- #1094 IVN Heerlen, 86; 169
- #1095 Gemeente Zeewolde, 194
- #1098 Provincie Groningen, 90
- #1101 Gemeente Westvoorne, 149; 151
- #1103 Werkgroep Behoud de Peel, 110; 123; 191; 207
- #1104 Vereniging Zeedorpenlandschap Wijk aan Zee, 128
- #1105 Verhagen Rentmeesters, 172
- #1112 Wijkraad Borkel en Schaft, 107
- #1115 De Bylandt straatbaksteen, 100
- #1123 Inwoners van Dommelen-Zuid, 107; 114
- #1125 Stichting "De Boom" Leusden, 171
- #1127 Maatschap Sanderling-Dierink, 138
- #1128 Floron, 108; 115; 231
- #1129 Het Zeeuwse Landschap, 118; 123; 131; 155; 161
- #1135 Mts. Steenberg, Mts. Diepenmaat, H.J. ten Dijke en J.H.J. Diepenmaat, 87
- #1136 Stichting Belangenplatform de Malpie e.o., 108
- #1141 Natuurmonumenten Inspectie Noord, 90; 92; 98; 99; 180
- #1143 Gemeente Dinkelland, 163
- #1143 GLTO, 177
- #1143/1922 Gemeente Dinkelland, 138
- #1145 Gemeente Noordoostpolder, 197
- #1146 Gemeente Wierden, 159
- #1147 Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel, 208
- #1147/2543 Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel, 116
- #1149 GLTO Neede, 193
- #1153 Gemeente Noordenveld, 181
- #1154 J. de Kroon, 112
- #1155 Waterschap Rijn en IJssel, 87; 100; 174; 192; 196
- #1163 Gors- en Ambachtsheerlijkheid van Zuid-Beverland, 111
- #1166 Vogelbescherming Nederland, 100; 103; 119; 127; 129; 137; 146; 152; 156; 161; 164; 174; 176; 182; 184; 194; 196; 208
- #1168/1820 Mts. H.J. Schurink, 162
- #1170 Gemeente Elburg, 146
- #1170 Waddenvereniging, 93
- #1173 Het Drentse Landschap, 92; 112; 169; 208
- #1176 Eldim B.V., 122
- #1184 RAVON, 84; 92; 131; 143; 146; 224; 225
- #1198 Natuur- en recreatieschap IJsselmonde, 185
- #1200 J. Geraerds, 141
- #1201 Gemeente Raalte, 167
- #1206 Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, 125
- #1210 Kontakt Milieubeheer Zaanstreek, 188
- #1211 Gemeente Terschelling, 95; 130; 152
- #1212 Geene c.s. Advocaten namens Mts. R. en H. Nieuwenhuis, 112
- #1213 G.Ploer, 159
- #1219 Van Westreenen namens B. van de Werforst, 146
- #1220 Waterschap Sevenwolden, 92; 137
- #1225 DAS rechtsbijstand namens firma Goumans vof, 167
- #1226 Ecologisch Onderzoeksbureau Boerma, 188; 209
- #1228 Gemeente Groesbeek, 168
- #1230 B. Westebring, 90
- #1233 Kop & Munt, 152
- #1236 Gemeente Steenwijkerland, 153; 157
- #1238 Gemeente Velsen, 116
- #1239 J.M.H. Reimer, 89

- #1244 Delfstoffen Combinatie Maas, 122
- #1247/1807 Mts. J. en A.J. Sterken-Brinks, 143
- #1248/1558 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), 172; 196; 227; 228; 229; 230
- #1252 Beraad Stadsrand Gouda-Krimpenerwaard, 209
- #1254 Landgoed Stegeren, 143
- #1261/1674 Staatsbosbeheer regio Gelderland, 100; 146; 165; 168; 175; 192; 196
- #1309 E.G. van Kampen, 124
- #1317 B.J. Kronenberg, 160
- #1321 Noord-Nederlandse Golf- en Countryclub, 91
- #1325 Landschap Noord-Holland, 98; 129; 176; 188; 210
- #1335 Zeeuwse Milieufederatie, 119; 132; 156; 210
- #1340 Waterschap Peel en Maasvallei, 120; 192; 210; 229
- #1341 Gemeente Swalmen, 192
- #1355 Vereniging voor Natuur en Milieubescherming Noordrand Rotterdam, 210
- #1358 Aktiegroep "Veenweidegebied in Nood" i.o., 128
- #1364 Kamer van Koophandel Amsterdam, 177; 188; 197
- #1368 EIS Nederland, 88; 95; 101; 103; 108; 138; 146; 170; 181; 192; 222; 223
- #1369 WLTO Reeuwijk-Driebruggen, 187
- #1370 Koninklijk Verbond van Nederlandse Baksteenfabrikanten, 101; 105
- #1373 Mts. Kunders, 124
- #1380 Staatsbosbeheer regio West-Babant – Deltagebied, 84; 169; 172; 186; 210
- #1401 Pesman Advocaten namens Rensen Kuikenbroederij, 189
- #1404 Gemeente Gorssel, 175
- #1405 Gemeente Steenwijkerland, 112
- #1408 Deelgemeente Hoogvliet, 186
- #1409 Gemeente Nijefurd, 185
- #1411 Gemeente Kampen, 175; 197
- #1439 Gemeente Lossen, 89
- #1449 A.J.T. Welter-Broere, 85
- #1450 Stichting Natuur en Milieu Ootmarsum, 163
- #1477 A.J. Willemstein, 186
- #1478 Delta N.V., 94
- #1493 Stichting Werkgroep Vlieland, 97
- #1499 AKD Prinsen Van Wijmen namens Graaf van Zuylen van Nijvelt en zijn zonen, 125
- #1502 GLTO, 144
- #1504 Namiro, 133
- #1506 Rodruza, 101
- #1508 Natuurmonumenten Inspectie Overijssel en Flevoland, 87; 138; 144; 157; 196; 198
- #1513 PWN, 116; 129
- #1516 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Holland, 96; 97; 117; 127; 183; 197
- #1517 Staatsbosbeheer regio Flevoland – Overijssel, 85; 87; 89; 131; 139; 144; 154; 164; 176
- #1518 Vereniging Natuur en Milieu Hilvarenbeek, 115
- #1521 Gemeente Nunspeet, 146
- #1523 Natuurmonumenten Inspectie Noord-Brabant en Limburg, 86; 104; 106; 108; 113; 120; 135; 141; 149; 170; 181; 200; 202; 211
- #1525 Natuurmonumenten Inspectie Zuid-Holland en Zeeland, 94; 111; 128; 132; 151; 156; 211
- #1526 Gemeente Albrandswaard, 185
- #1538 Bekenwerkgroep Nederland, 108; 115; 212
- #1540 Stichting Milieufederatie Limburg, 83; 122; 141; 202
- #1542 ZLTO afd. Deurne en Gemert-Bakel, 124
- #1556 Stichting Duinbehoud, 93; 94; 95; 96; 97; 98; 117; 126; 129; 138; 212
- #1560 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o., 101; 168; 182; 212
- #1561 Wienerberger Bricks B.V., 176
- #1565/1566/1571 Wienerberger Bricks B.V., 101
- #1568 Wienerberger Bricks B.V., 147
- #1569 Wienerberger Bricks B.V., 189

- #1570 Werkgroep Milieubeheer Groesbeek, 102; 168; 212
- #1572 Geldersch Landschap, 147; 189; 193
- #1574 Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist, 94; 106; 111; 119; 132; 149; 156; 162; 172; 221; 224; 225
- #1577 Vereniging Redt de Kaloot, 157
- #1584 Brabants Landschap, 109; 113; 120; 133; 134; 212
- #1589 Gemeente Staphorst, 131
- #1595 Gemeente Den Helder, 153
- #1597 Megens VOF, 122
- #1602 Landgoed "Het Waarrecht", 87
- #1604 Gemeente Deurne, 124
- #1606 Consortium Grensmaas b.v., 106
- #1643 S.W. Bokma, 100
- #1646 L.J.M. Lacroix, 105
- #1651 Wildbeheer-Eenheid Roerstreek, 190
- #1652 Stichting Agrarisch Landschapsbeheer Eschmarke, 162
- #1657 Milieuorganisatie de Noordzee, 130
- #1657 Stichting de Noordzee, 150
- #1660 Staatsbosbeheer regio Noord-Holland, 95; 96; 98; 117
- #1664 W.Martens, 182
- #1665 Fryske Feriening foar Fjildbiology, 100
- #1670/ 2471 Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, 213
- #1671 D. Wiefferink, 166
- #1673 H.B.J. Zwiep c.s., 166
- #1687 Gemeente Bergen mede namens Arcen en Velden en Genneep, 122
- #1689 Zuid-Hollandse Milieufederatie, 214
- #1690/1956 Delgromij en HUWA Baksteen, 102
- #1691 KNWV, 84
- #1694 W.H.A. Wilmink, 87
- #1695 D.A. Goedkoop, 94
- #1702 Silkens, 190
- #1704 Gemeente Waalwijk, 177
- #1710 Vereniging Hoekschewaards landschap, 173; 186
- #1712 Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij, 223
- #1733 P.G.H.M. Lemmerlijn, 105
- #1734 O.B. ter Huurne, 87
- #1745 R. Buisman, 179
- #1752 Gemeente Venray, 167
- #1755 Gemeente Goirle, 135
- #1765 Provincie Overijssel, 85; 90; 99; 137; 139; 144; 154; 158; 159; 176; 178
- #1766 Provincie Friesland, 97; 195; 230
- #1770 Waddenvereniging, 96; 97; 130; 153; 214
- #1771 Gemeente Den Haag, 126; 155
- #1772 F. Post, 105; 138; 141
- #1774 IVN Geleen, 170
- #1775 Gemeente Bodegraven, 128
- #1788 Landgoed Beekvliet Gelre BV, 191
- #1789 Budel Zink B.V, 135
- #1794 Brabantse Milieufederatie, 84; 109; 111; 114; 115; 119; 121; 124; 134; 135; 136; 142; 149; 154; 173; 177; 182; 193; 200; 214; 222; 225; 226; 228; 229; 230
- #1800 Gemeente Midden-Drenthe, 180
- #1801 Gemeente Tubbergen, 139
- #1803 Natuurmonumenten Centraal, Beleidsafdeling Natuur en Landschap, 96; 97; 99; 104; 114; 117; 127; 130; 136; 139; 147; 183; 197; 200; 215; 225; 226; 230
- #1810 Landschap Overijssel, 140; 144; 160; 161; 162; 166; 167; 179
- #1816 Milieufederatie Drenthe, 91; 92; 98; 99; 208
- #1819 Sigrano, 86

- #1821 Werkgroep Tuinbouwgebied, 117; 126
- #1843 Gemeente Putten, 147
- #1858 ARCADIS Ruimtelijke Ontwikkeling B.V. namens Stichting "Marius Tonckensfonds", 99
- #1859 Gemeente Wassenaar, 126
- #1862 Gemeente Dordrecht, 84
- #1864 Gemeente Venlo, 216
- #1865 B.W. Knol, 90; 162; 178; 179; 216
- #1866 GLTO Bedrijfsadvies/ fam. Santing, 159
- #1879 B.J. Varvik-Assink, 162
- #1879 GLTO, 88; 166
- #1880 Gemeentewaterleidingen Amsterdam, 183
- #1894 ZLTO Dommeland-Zuid, 109
- #1906 Vereniging Waddenzee-gemeenten, 153
- #1907 G.J. en A.H.J. Varvik, 162
- #1922 Gemeente Dinkelland, 164; 178
- #1949 Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuur - Limburg, 105; 106; 110; 141; 181
- #1951 Gemeente Tilburg, 121
- #1952 Provincie Noord-Brabant, 173; 201
- #1954 Provincie Noord-Holland, 153; 171
- #1957 Brit Ned, 150
- #1962 Gemeente Zaanstad, 189
- #1993 Gemeente Korendijk, 171
- #2004/2133 Provincie Zuid-Holland, 173; 180; 186; 187
- #2006 Provincie Gelderland, 118
- #2048 A.J.H. Lageschaar, 118
- #2050 Provincie Zeeland, 133; 150; 157; 169; 194
- #2052 Landinrichtingscommissie Driebruggen, 187
- #2053 Gemeente Ooststellingwerf, 92
- #2131 J.Th.M.De Goeij, 187
- #2148 Centrale Zandwinning Weert B.V., 136
- #2212 Havenbedrijf Rotterdam, 151
- #2214 NLTO Westerveld, 92; 99; 112
- #2264 Zand Exploitatie Maatschappij 'De Havikerwaard' b.v., 176
- #2265 Overijssels Particulier Grondbezit, 90
- #2285 Staatsbosbeheer regio Fryslân, 82; 93; 97; 131; 153; 185; 195
- #2299 Provincie Drenthe, 92; 112; 160; 180
- #2332-2333 ARCADIS Ruimtelijke Ontwikkeling B.V. namens Erven Dreesman en namens mevr. Klein von Baumhauer, 91
- #2334 Provincie Flevoland, 194
- #2348 Gemeente Heemstede namens regio Zuid-Kennemerland, 117
- #2486 Provincie Limburg, 105
- #2558 Stichting behoud Meinweg, 127
- #2605 Gemeente Dronten, 194

Bijlage 3: Namen van indianers van reacties per provincie

In onderstaande lijsten zijn per provincie de namen van indianers van reacties weergegeven. De indeling in provincies is alfabetisch, te beginnen met de provincie Drenthe. De afzenders zijn gerangschikt op plaatsnaam.

Drenthe

ALTEVEER	NLTO Westerwolde
ASSEN	ARCADIS Ruimtelijke Ontwikkeling B.V. namens Erven Dreesman en namens mevr. Klein von Baumhauer
ASSEN	ARCADIS Ruimtelijke Ontwikkeling B.V. namens Stichting "Marius Tonckensfonds
ASSEN	H. van der Giezen
ASSEN	Mevr. J.W.F. Klein von Baumhauer
ASSEN	Milieufederatie Drenthe
ASSEN	Mts. Nieuwenhuis
ASSEN	Noordersaete Rentmeesters
ASSEN	Provincie Drenthe
ASSEN	Staatsbosbeheer
ASSEN	Stichting Het Drentse Landschap
ASSEN	W. Snippe
BEILEN	A. Oostra
BEILEN	Gemeente Midden- Drenthe
BOVENSMILDE	K. Fernhout
BRUNTINGE	Wj. Noordsij
COEVORDEN	Waterschap Velt en Vecht
DE PUNT	L. Niemeijer
EKEHAAR	B. Westebring
EKEHAAR	Mts. A. Brinkman
HAVELTE	Gemeente Westerveld
MANTINGE	Mts. I. en H. Wiersema
MANTINGE	NLTO Advies namens M.M. de Jong
NIEUW BALLINGE	J.H. Stegehuis
NOOITGEDACHT	G. Warringa
NOOITGEDACHT	Mts. J.E. en L.R. Hagting
OUDE WILLEM	H. Haverman
OUDE WILLEM	Mts. G. Jansen
PAPENVOORT	H. Bos
RODEN	Gemeente Noorderveld
RUINERWOLD	Mts. A.J. & G.M. Potuijt
SMILDE	C.J. de Jonge
SMILDE	Mts. R.A. en K. Vos
WAPSE	Mts. H. en H. Hessels-Noord
WAPSERVEEN	J.H. Oosterveld
WAPSERVEEN	P.B. Oosterveld
WESTERVELDE	W. Martens
WITTELTE	H. Oosterhuis
WITTEVEEN	Mts. G. en G.J. Bouwhuis

Flevoland

ALMERE	P.H.E. Slingerland
DRONTEN	Gemeente Dronten
EMMELOORD	Gemeente Noordoostpolder
ENS	G.P. de Boer
ENS	P.W. Balk
KRAGGENBURG	L.J.W.M. Delahaye
KRAGGENBURG	M.N. Klaver
LELYSTAD	Provincie Flevoland
LELYSTAD	Projectbureau Veluwerandmeren
LELYSTAD	Stichting Waterrecreatie IJsselmeer en Randmeren
LUTTELGEEST	Dhr. en mevr. H. Rietkerk
LUTTELGEEST	P. Hoogendam
MARKNESSE	G.E. van der Zee-Steenbeek
ZEEWOLDE	Gemeente Zeewolde

Friesland

AKKRUM	A. Voolstra
BAKKEVEEN	J.W.M. Kok
BAKKEVEEN	Mts. E.J. en A.A.O. van de Wolfshaar-Botterblom
BAKKEVEEN	Mts. E.J. Moedt-Siemensma
BAKKEVEEN	R. Kok
BAKKEVEEN	T.H.M. Balm
BALLUM	VVD Ameland
BEETSTERZWAAG	Gemeente Opsterland
BEETSTERZWAAG	It Fryske Gea
BLAUWHUIS	O. Bruinsma
BLIJA	J. & E. Jensma
BUITENPOST	Wetterskip Lauwerswâlden
BUREN	F.T. Molenaar
BUREN	NLTO, afd. Ameland
BUREN	R.M. Beijaard
DRACHTEN	Gemeente Smallingerland
DRACHTEN	AVM Juristen namens G.T. van Houten
DRACHTEN	Mts. Kloosterboer
DRACHTEN	NLTO Advies namens A. Oostra
FOCHTELOO	A. Noomen
FOCHTELOO	N. Noomen
FOCHTELOO	T. Noomen
GAASTMEER	G. Ykema
GAASTMEER	Mts. S. en J. van Netten
GORREDIJK	Waterschap Sevenwolden
GREONTERP	G. Ijma
HARLINGEN	Gemeente Harlingen
HARLINGEN	Waddenvereniging
HEERENVEEN	Fryske Feriening foar Fjildbiology
HEERENVEEN	Stichting tot Behoud van het Tjeukemeer
HEIDENSKIP	G. Terpstra
HEMELUM	K.G. Damstra
HEMELUM	Mts. W. Wijsterbosch
HINDELOOPEN	Mts. J. Wester
HINDELOOPEN	Mts. L en A. Folkertsma-Lanting
HINDELOOPEN	S.W. Bokma
IDZEGA	K.W. Oevering
IJLST	Gemeente Wymbritseradiel
INDIJK	J. de Boer

IT HEIDENSKIP	J.R. de Boer
IT HEIDENSKIP	Mts. G.J. Fekken
IT HEIDENSKIP	Mts. J. & E. Terluin
IT HEIDENSKIP	P. Sjaarda
JOURE	Wetterskip Boarn en Klif
KOLDERWOLDE	M.J. Jagersma
KOUDUM	Camping De Kuilart
KOUDUM	J. Terpstra
KOUDUM	Mts. H. en S. Stellingwerf-Valk
KOUDUM	Mts. J. Heida
KOUDUM	Mts. W.M. de Koe
KOUFURDERRIGE	M.A. Harders
LEEWARDEN	Gemeente Leeuwarden
LEEWARDEN	Provincie Friesland
LEEWARDEN	Wetterskip Fryslân
LEEWARDEN	Staatsbosbeheer Friesland
MOLKWERUM	Mts. P.L.G. van der Zee
NIJELAMER	F. Knol
NIJHUIZUM	Mts. G. en A.A. van Dijk
NIJHUIZUM	Mts. Galema
NIJHUIZUM	W. Draijer
NIJHUZUM	M. Geerligs
OLDELAMER	A. Langelier
OLDELAMER	A. Zijlstra
OLDELAMER	F. Oenema
OLDELAMER	J. de Haan
OLDELAMER	V.O.F. Bijl Seegers
OOSTERWOLDE	Gemeente Ooststellingwerf
OUDEBILDTZIJL	Mts. Y.P. van der Werff & G.K. van der Werff-de Jong
OUDEGA	F. Veltman
OUDEGA	H.J. de Vries
OUDEGA	K. Vleer
OUDEGA	Mts. B. & J. Nijdam
OUDEGA	Mts. D. en Y. Rijpam-Crossen
OUDEGA	Mts. F. en C. Wiegersma
OUDEGA	S.P.A. de Jong
OUDEGA	S.S. de Jong
OUDEGA	J. Osinga
OUDEMIRDUM	J.M. Westra
SANDFIRDEN	J. Groeneveld
SANDFIRDEN	Kampeerboerderij Ykema
SANDFIRDEN	P. Reitsma
SCHIERMONNIKOOG	W. Penning
SIEGERSWOUDE	A.A.M. Loomen
SNEEK	Van Eysinga & Oostra namens H. Hulsinga
ST. HEIDENSKIP	J. Bakker
't HEIDENSKIP	Mts. L. & A. Kampen
TERKAPLE	R. Rieder
TERSCHELLING WEST	Gemeente Terschelling
URETERP	Mts. E.T.M. en W.H. van den Brink
URETERP	Mts. K. en T. Rinsema
VLIELAND	Stichting Werkgroep Vlieland
WARTEN	J.W. de Visser
WESTHEM	J. Zonderland
WIJNJEWOUDE	A. Rinsma
WIJNJEWOUDE	S. Schipper
WITMARSUM	Gemeente Wûnseradiel
WORKUM	Gemeente Nijefurd
WORKUM	Mts. G. Visser

Gelderland

AERDT	Mts. Grob
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens A. Kriekhaert
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens C. en C.D. Verhoeff
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens C.H. Zweekhorst
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens D.A. Verbeek
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens F.C.J. Koker
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens Fam. Van Cooten
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens H. Verweij
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens H.J. Ilbrink
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens J. de Visser
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens J.A. Wijgman
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens J.A.M. Wagenvoort
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens dhr. Klein Nulend
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens M.H. Mur
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens M.R.E. Mahu
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens Dhr. en mevr. Manten
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens R. van de Lagemaat
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens S.G. Henny
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens Dhr. Steging
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens T.E.A. Mocking
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens Th.A.J. Elzebroek
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens Dhrn. Verstegen
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens H.H. Wijnen
ARNHEM	Accon Accountants en Adviseurs namens dhr. en mevr. Wijnen
ARNHEM	A.J. Voskamp
ARNHEM	BritNed Development Ltd
ARNHEM	Geldersch Landschap
ARNHEM	Provincie Gelderland
ARNHEM	Staatsbosbeheer Gelderland
ARNHEM	Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbestrijding (VZZ)
BARCHEM	A.J.M. Baks
BARCHEM	B.J. Essink
BARCHEM	C.E. Rappard
BARCHEM	D.J.A.S. Berenschot
BARCHEM	G.R. ter Haar
BARCHEM	J. Esselink
BARCHEM	J.L. Heijink
BARCHEM	Mts. Nijhuis-Leppink
BARCHEM	Mts. A.H. Esselink
BARCHEM	Mts. W.G. en J.B. Arfman
BARNEVELD	B. van de Werforst
BARNEVELD	G. van Essen c.s.
BARNEVELD	ing. L. Polinder
BARNEVELD	Nederlandse Vakbond van Varkenshouders, Nederlands Akkerbouw Vakbond, Bond van Landpachters en Eigen Grondgebruik
BORCULO	J.F.W. Schutte
BORCULO	Landgoed Beekvliet Gelre BV
BORCULO	Mts. D.H.D.J. & F. Nieuwenhuis
BORCULO	Mts. M.G. Ruesink Harbers
BRUMMEN	GLTO Brummen
BRUMMEN	J.G.W.H. baron van Sytzama
DE KLOMP	Landgoed Junne
DE STEEG	Koninklijk Verbond van Nederlandse Baksteenfabrikanten
DE STEEG	Zand Exploitatie Mts.pij 'De Havikerwaard' B.V.
DOETINCHEM	Waterschap Rijn en IJssel
DOORNSPIJK	A. van Zeeburg
DOORWERTH	ing. S.P. van Hoorn
EIBERGEN	G.J. Klumpers
EIBERGEN	Roerdink C.V.

EIBERGEN	W. Simmelink
ELBURG	Gemeente Elburg
ELSPEET	G. van Essen
EMST	A.J. Zweekhorst
EMST	A.Th. Huis in 't Veld
ERLECOM	K.L.F. Jeuken
ERLECOM	W. Verriet
ERMELO	D.W. Blijenberg
GELSELAAR	GLTO Borculo
GORSSSEL	Gemeente Gorssel
GORSSSEL	G.A. Boschloo
GORSSSEL	G.H. Oostenenk
GORSSSEL	H.G. Stenvert
GORSSSEL	ing. H.W. Roetink
GORSSSEL	Mts. B. Menkveld
GORSSSEL	Mts. Meijer-Makkink
GROESBEEK	A.W.P. Sluis
GROESBEEK	Gemeente Groesbeek
GROESBEEK	G.R.L. Janssen
GROESBEEK	GLTO Groesbeek
GROESBEEK	H.G.C.M. Peters
GROESBEEK	H.J. Ebbers
GROESBEEK	H.J.T. Coenen
GROESBEEK	Handelsond-Horstroos B.V.
GROESBEEK	J. Cillessen
GROESBEEK	J.H.A. Coenen
GROESBEEK	J.M.H. Grutten
GROESBEEK	J.T.J. Roelofs
GROESBEEK	Mts. Nillesen-Fleuren
GROESBEEK	P.J.M.M. Hubers
GROESBEEK	W. Ieters
GROESBEEK	Werkgroep Milieubeheer Groesbeek
GROESSEN	M. Steenkamp
HARDERWIJK	Gemeente Harderwijk
HEESSELT	R. Metz
HUISSEN	N.J.W.M. van Weersch
KEKERDOM	R.T.J. Daamen
KEKERDOM	T.H.F.A.M. Daamen
KLARENBEEK	H. Verheul
LEUTH	J.W.L.M. Ermers
LIEVELDE	A.W.F. Gunnewick
LIEVELDE	G.W. Geessink
LIEVELDE	Mts. Klein Avinck-Reyerink
LOENEN	W.M. Hendriks
MILLINGEN A/D RIJN	G.J. Derksen
NEEDE	Groothornte-Wilbrink
NIJMEGEN	Rodruza
NIJMEGEN	Stichting RAVON
NIJMEGEN	Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen
NIJMEGEN	Dirkzwager advocaten en notarissen namens Winterswijksche Steen- en Kalkgroeve B.V
NUNSPEET	Gemeente Nunspeet
NUNSPEET	H. Bonestroo
NUNSPEET	H. de Zwaan
OENE	Mts. Hassink
OLDEBROEK	Gemeente Oldebroek
OOIJ	B.A.W. Arnts
OOIJ	GLTO Ooijpolder
OOIJ	M. Willemsen-Arnts
OOIJ	W.A. Arnts
OUD-ZEVENAAR	Th. Niewenhuis

PANNERDEN	J.A.R.M. Burgers
PANNERDEN	M.A.M. Bouwman
PERSINGEN	G.M. Kroes
PUTTEN	Gemeente Putten
RIETMOLEN	B.J. ter Haar
RIETMOLEN	GLTO Neede
RIETMOLEN	Mts. B.J. & D.R. Kormelink
RIETMOLEN	Mts. P.H.G. Weernink & E.A.M. Weernink-Gröninger
RIETMOLEN	Mts. ter Brake-Tijdhof
ROSSUM	Mts. J.A.P. Hartman
RUURLO	Roekevisch
SPANKEREN	Mts. J.C. Burgers
TOLKAMER	De Bylandt Straatbaksteen BV
VAASSEN	Mts. B. Mekelenkamp-Beumer
VAASSEN	Tekenburo H.A. Gerritsen
VELP	Valewaard BV
VIERAKKER	G.H. Meulenbrugge
VOORST	B.J. Lindler
VOORST	E.J. Wijers
VOORST	G. Albers
VOORST	H. Harmsen
VOORST	H. Lammers
VOORST	H.J.M. Lankhorst
VOORTHUIZEN	A. Arends
VORCHTEN	J.W. ten Berg
VRAGENDER	A.F.J. Lageschaar
VRAGENDER	A.J.H. Lageschaar
VRAGENDER	B.A.J. Lageschaar
VRAGENDER	H.A.C.M. Krabben
VRAGENDER	H.H.G. Spijkers
VRAGENDER	L.B.H.M. Garstenveld
VRAGENDER	Mts. Pleiter-Kolkman
VRAGENDER	P.G.F. Klein Ikink
WAGENINGEN	De Vlinderstichting
WAGENINGEN	Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)
WICHMOND	Breunissen/Vaartjes
WILP	E. Diks
WILP	Mts. J.H., J.J. & H.J. Riefel
WILP	P.W. Schrijver
WINTERSWIJK	B.W. te Selle
WINTERSWIJK	G.J. Bevers
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens W.H. en R.J. Roerink
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens Mts. Grootenhuis
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens G. J. Klumpers
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens G.W. Geesink
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens F.J.M. en J.B.W. ten Dolle-Geesink
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens Groothornte-Wilbrink
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens Roerdink C.V.
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens Mts. Roekevisch
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens J.G. Geesink
WINTERSWIJK	Ten Kate & Huizinga belastingadviseurs namens W. Simmelink
WINTERSWIJK	H. Huiskamp
WINTERSWIJK	H. Vruwink
WINTERSWIJK	Particulier eigenaren van Bekendelle
WINTERSWIJK	Tenkink
WINTERSWIJK MEDDO	Mts. Tervoert
WINTERSWIJK-CORLE	Mts. te Peele-te Strake
WINTERSWIJK-KOTTEN	J.A. Verink
WINTERSWIJK-MEDDO	F.J.M. ten Dolle

WINTERSWIJK-MEDDO	GLTO
WINTERSWIJK-WOOLD	W.J. Tervoert
ZALTBOMMEL	Wienerberger Bricks BV
ZELHEM	Alfa Accountants en Adviseurs namens G.H. en G.J. Meulenbrugge
ZELHEM	Alfa Accountants en Adviseurs namens H. Harenberg
ZELHEM	Alfa Accountants en Adviseurs namens dhrn. Breunissen en Vaartjes
ZEVENAAR	GLTO De Liemers
ZEVENAAR	T.H.A. Lemm
ZUTPHEN	H. Harenberg

Groningen

DELFIJL	Vereniging van Waddenzeegemeenten
GLIMMEN	A. Visser
GLIMMEN	Noord-Nederlandse Golf- en Countryclub
GRONINGEN	De Zeeuw Verzekeringen
GRONINGEN	Gastransport Services
GRONINGEN	Provincie Groningen
GRONINGEN	Milieufederatie Groningen
HAREN	Stichting Het Groninger Landschap
HAREN	VNO/NCW Noord
ONSTWEDDE	R. van Zelm
PIETERBUREN	Mts. Hamminga
WESTERNIELAND	Mts. Westerdijk

Limburg

AFFERDEN	H.J.M. Megens
AFFERDEN	J. Custers
AFFERDEN	J.A.M. Fransman
AFFERDEN	J.P.H.M. Frederix
ARCEN	Stichting het Limburgs Landschap
BERGEN	Gemeente Bergen mede namens Arcen en Velden en Gennepe
BERGEN	H.G.M.C. Timmers
BERGEN	J.M.M. Cuijpers
BERGEN	J.Th.H. Lamers
BERGEN	LLTB Bergen
ECHT	F. de Rond
ECHT	LLTB Peij e.o.
EVERTSOORD	H.N.C.M. de Greef
GELEEN	IVN Geleen
GENNEPE	Delfstoffen Combinatie Maasdal
GULPEN	L.J.M. Lacroix
HAELEN	R.A. de Cock
HAELEN	Stichting Studiegroep Leudal e.o.
HEEL	Consortium Grensmaas B.V.
HEERLEN	IVN Heerlen
HEERLEN	Wildbeheer-Eenheid Roerstreek
HERKENBOSCH	Mts. G.L.G. & J.L. Bongers
HERKENBOSCH	Stichting Behoud Meinweg
HEYTHUYSEN	Gemeente Heythuysen
HOENSBROEK	IVN Hoensbroek
HORST	Area Adviseurs namens R. Poels
HORST	Area Adviseurs namens W. Philipsen
HORST	Area Adviseurs namens Mts. Peeters
HORST	Area Adviseurs namens Mts. van de Winkel
HORST	Area Adviseurs namens Van de Winkel
IJSSELSTEYN	Mts. Swinkels-van Raay
KESSEL	Centrale Zandwinning Weert B.V.

KLIMMEN	IVN Voerendaal
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid De Geulvallei
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Eijsden
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Groot Maastricht
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Groot Margraten
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Gulpen-Wittem
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Vijlen-Vaals
KLIMMEN	LLTB Kring Zuid Voerendaal
LOMM	Sulzer Metco
MAASTRICHT	ENCI B.V.
MAASTRICHT	Provincie Limburg
MAASTRICHT	J. Geraerds
MAASTRICHT	Sigrano
MAASTRICHT	Stichting ENCI STOP
MARIA HOOP	Fam. Vullers
MARIAHOOP	The Vision of Mulund Nederland B.V.
MEIJEL	P. van der Asdonk
NEDERWEERT	A.C.L. Salimans
NEDERWEERT	Gemeente Nederweert
NEDERWEERT	Essent Netwerk Facilites Zuid bv
NEER	A. Otten
NEER	B.P.J. Geraets
NEER	Stemkens
NUTH	H.W.R. Jacobs
OOSTRUM	P. Wijnhoven
PANNINGEN	J.G. Rempelberg
PANNINGEN	L.M. Heesen
PANNINGEN	M.F.M. van de Kruys
ROERMOND	Gemeente Roermond
ROERMOND	Mts. Huijts Görtz
ROERMOND	Staatsbosbeheer Limburg-Oost-Brabant
ROERMOND	Stichting Milieufederatie Limburg
ROERMOND	Zuiveringschap Limburg
ROGGEL	A. Derks
ROGGEL	W. Vullers
ROGGEL EN NEER	H. Frenken
ROGGEL EN NEER	H.G. Tulmans
ROGGEL EN NEER	W.J. Beeren
SCHINVELD	Gemeente Onderbanken
SIEBENGWALD	K.A.J. Ingenbleek
SLENAKEN	Mts. P.G.H.M. Lemmerlijn
STEIN	Gemeente Stein
SWALMEN	Gemeente Swalmen
SWALMEN	Milieu en Heemkunde Vereniging Swalmen
VELDEN	B. Heijligers
VENLO	Gemeente Venlo
VENLO	Waterschap Peel en Maasvallei
VENRAY	Gemeente Venray
VENRAY	J. Hendrickx
VLODROP	P. van Gruchten
VLODROP	Stichting Behoud Stiltegebied Boslaan en Vlodrop-Station
WEERT	IVN Weert e.o.
WEERT	Milieudefensie
WEERT	Vogelwacht Weert e.o.
WEERT	Vrienden der Natuur
WELLERLOOI	G. Vogelzangs

Noord-Brabant

BERGEN(NB)

G.J.M. Deriee

BEUGEN	A. Lamers
BLADEL	ZLTO Bladel
BOEKEL	J. v.d. Broek
BOXTEL	J.J.W. van Hal
BOXTEL	ZLTO Boxtel-Liempde
BUDEL	Gemeente Cranendonck
BUDEL	Budel Zink BV
DEURNE	Gemeente Deurne
DEURNE	E.G. van Kampen
DEURNE	Werkgroep Behoud de Peel
DOMMELEN	F. v.d. Heijden
DOMMELEN	Inwoners van Dommelen-Zuid
GEMERT	A. van Zeeland
GOIRLE	Gemeente Goirle
GOIRLE	C.J. Schellekens
HAAREN	C.J.M. Op 't Hoog
HAAREN	Brabants Landschap
HAPS	G. van den Bosch
HEEZE	Gemeente Heeze-Leende
HOOGELOON	Stichting Vrienden van de Landschotse Heide
HOOGERHEIDE	Natuur- en milieuvereniging Namiro
KRUISLAND	Ecologisch Adviesbureau Henk Baptist
LANDHORST	C. Albers
LIESHOUT	S.F. van Niele
MADE	Vereniging Behoud Biesbosch
MILHEEZE	P. Raijmakers
MILL	ZLTO Collectief
OIRSCHOT	J. de Kroon
PUTTE	Wij Vrouwen Willen
REUSEL	ZLTO, afdeling Reusel de Mierden
RIETHOVEN	J. van Gerven
's-GRAVENMOER	Waterschap De Dongestroom
's-HERTOGENBOSCH	Gemeente 's-Hertogenbosch
's-HERTOGENBOSCH	Provincie Noord-Brabant
's-HERTOGENBOSCH	Nationaal Park De Biesbosch
STEENBERGEN	ZLTO Steenbergen
TILBURG	Gemeente Tilburg
TILBURG	F. Post
TILBURG	Stichting Rechtsbijstand namens J.B.M. Hol
TILBURG	Stichting Rechtsbijstand namens Mts. Vermeer
TILBURG	Brabantse Milieu Federatie
TILBURG	ZLTO Collectief
UDENHOUT	C. Smits-Habraken
UDENHOUT	R. van de Wouw
VALKENSWAARD	J.B.M. Hol
VALKENSWAARD	Rofra Sportieve Arrangementen
VALKENSWAARD	Wijkraad Borkel en Schaft
VALKENSWAARD	ZLTO Dommelland-Zuid
VELDHOVEN	ZLTO, t.a.v. mr. P.J.A.G. van Veldhoven
VUGHT	Buitenplaats "Couwenbergh"
VUGHT	Stichting Overlast A2 Vught e.o.
WAALRE	Stichting Belangen Platform de Malpie e.o.
WAALWIJK	Gemeente Waalwijk
WERKENDAM	J.S.J.K. Snijder
WESTERHOVEN	A.H.J.M. Smolders

Noord-Holland

ALKMAAR	Firma Rensen Kuikenbroederij B.V.
ALKMAAR	Staatsbosbeheer Noord-Holland

AMSTERDAM	Fa. Goumans vof
AMSTERDAM	Gemeentewaterleidingen Amsterdam
AMSTERDAM	J. Veldhuisen
AMSTERDAM	Kamer van Koophandel Amsterdam
AMSTERDAM	M. Veldhuizen- van de Broek
ASSENDELFT	P. Zwikker
BEVERWIJK	Gemeente Beverwijk
CASTRICUM	Landschap Noord-Holland
DE KOOG	A.H. Bakker
DEN BURG	Overlegorgaan Waddeneilanden
DEN HELDER	Gemeente Den Helder
DEN HELDER	Haven en Scheepvaart Vereniging Den Helder
DEN HELDER	Stuurgroep Kop & Munt
GRAFT	C. van Ouwerkerk
HAARLEM	C. Bakker
HAARLEM	Provincie Noord-Holland
HAARLEM	Werkgroep Tuinbouwgebied
HAARLEM	WLTO
HEEMSTEDÉ	Gemeente Heemstede
HEEMSTEDÉ	Regio Zuid-Kennemerland, Portefeuillehoudersoverleg
HILVERSUM	Fa. J. Bon
HILVERSUM	H.S.W. Jansen
HILVERSUM	het Dagelijks Bestuur van Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht
HOOFDORP	Vereniging van Nederlandse Papier- en Kartonfabrieken
IJMUIDEN	Gemeente Velsen
JISP	Mts. B. Snijder
KORTENHOEF	B.G.M. Kemp
LANDSMEER	A.G.W. Straver
MONNICKENDAM	S. Hoogendoorn
MUIDEN	F.C.J. en G.E. Heijdra-Krijnen
MUIDEN	J.G. van Dijk
MUIDEN	Mts. H. & C. Krijnen
MUIDEN	Mts. H. Nell en M.D.A. Nell-Koopmanschap
MUIDEN	P.G. Meester
MUIDERBERG	C.P.J. van Diest
MUIDERBERG	R. Sonneveld
NAARDEN	A. Lenssink
NAARDEN	B.A. Pronk
NAARDEN	E.M.E. de Graaf-Snoek
NAARDEN	G.F. de Graaf en E.M.E. de Graaf-Snoek
NAARDEN	J.G.M. Pronk
NAARDEN	Mts. van Ginkel-Wiegant
NAARDEN	P. Pronk
NAARDEN	Stal Pronk
NAARDEN	Th.H. van Eijden
NAARDEN	W. Pieterse
NEDERHORST DEN BERG	A.H. Voorn
NEDERHORST DEN BERG	D. Verweij
NEDERHORST DEN BERG	Fa. Wenneker & Zn
NEDERHORST DEN BERG	G.C. van den Broek
NEDERHORST DEN BERG	Mts. G. & G.W. Hoogendoorn
NEDERHORST DEN BERG	R.L.M. Wenneker
OUDERKERK a/d AMSTEL	Melkveebedrijf FA G & P Roos
OUDERKERK a/d AMSTEL	WLTO, afd. Amstelstreek
OVERVEEN	Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel
PURMER	J. Visser-Veldhuizen
SANTPOORT-NOORD	Vereniging Behoud Natuurgebied Lindenheuvel
's-GRAVELAND	H.M. Rouwer
's-GRAVELAND	Vereniging Natuurmonumenten Centraal
's-GRAVELAND	Vereniging Natuurmonumenten Noord-Brabant en Limburg

's-GRAVELAND	Vereniging Natuurmonumenten Noord-Holland en Utrecht
's-GRAVELAND	Vereniging Natuurmonumenten Zuid-Holland en Zeeland
's-GRAVELAND	Vereniging Natuurmonumenten, Inspectie Noord
TUITJENHORN	Daalimpex Coldstores B.V.
UITGEEST	WLTO Zaanstreek-Uitgeest
VELSERBROEK	C.W. Baars
VELSERBROEK	NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland
WEESP	A. Hooijer
WEESP	A. Mul
WEESP	A.J. Post
WEESP	D. & W. Verweij
WEESP	J.A. Baars
WEESP	J.Th. Galesloot
WEESP	Mts. J. en A. de Jong
WEESP	S.A. Kok
WEESP	S.A. Kok en A.J. Engele
WEESP	W. van Bodegraven
WEESP	WLTO
WIERINGERWERF	KAVB/WLTO
WIJK AAN ZEE	Vereniging Zeedorpenlandschap
WORMERVEER	Ecologisch Onderzoeksbureau Boerma
ZAANDAM	Gemeente Zaanstad
ZAANDAM	Kontakt Milieubeheer Zaanstreek
ZANDVOORT	Circuit Park Zandvoort

Overijssel

AGELO	E. Kamphuis
AGELO	G.A.M. en G.J.M. Wiegink
AGELO	G.A.M. Tenniglo
AGELO	GLTO Dinkelland/Oldenzaal
AGELO	J. Kloeze
AGELO	J.G.H. Meijer c.s.
AGELO	J.G.M. van der Aa-Bruns
AGELO	J.G.M. Vennegoor
AGELO	L.G.J. Lohuis
AGELO	L.G.M. Alberink
AGELO	Mts. G.J.J. & L.L. Scholten Linde
AGELO	Mts. H.J.F. & L.A.M. Broekhuis
ALMELO	F.H. Engbers
ARRIËN	Mts. J. & A.J. Sterken-Brinks
ARRIËN	A. Dankelman
BENTELO	A.G.M. Pierink
BENTELO	Mts. G. & J. Borre
BERGENTHEIM	Indriks Boomkwekerij
BEUNINGEN	A.B. Kokkeler
BEUNINGEN	A.B.H. Nieuwhuis
BEUNINGEN	G.A.L. Loman
BEUNINGEN	J.G.M. Steunebrink
BEUNINGEN	J.G.M. Wigger
BEUNINGEN	Mts. A.B. Kamphuis
BEUNINGEN	Mts. A.B.G. & J.F.A. Roeleveld
BEUNINGEN	Mts. Aveskamp
BEUNINGEN	Mts. G.J.M. Blokhuis
BEUNINGEN	Mts. J. van der Aa
BEUNINGEN	Mts. Roeleveld
BEUNINGEN	R.J.M. Berning
BEUNINGEN	T.H.G. Rolink
BLOKZIJL	H. Roskam
BLOKZIJL	K. van Benthem

BLOKZIJL	M.R. Leeuw
BLOKZIJL	T. Snijder
BORNE	B.W. Knol
BUURSE	Landgoed "Het Waarrecht"
BUURSE	Mts. Grootenhuis
BUURSE	O.B. ter Huurne
BUURSE	W.H.A. Wilmink
DALFSEN	Landschap Overijssel
DE LUTTE	B.J. Westerik
DE LUTTE	B.J.F. Welhuis
DE LUTTE	F.A.J. Velthuis
DE LUTTE	G.J. Boers-Bloemen
DE LUTTE	G.J.B. Haarman
DE LUTTE	G.J.J. Notkamp
DE LUTTE	J.H. Duivelshof
DE LUTTE	J.H.G. Meijer
DE LUTTE	J.H.M. Reimer
DE LUTTE	M.J. uit het Broek
DE LUTTE	Mts. A.F.T. Elderink
DE LUTTE	Mts. Elderink
DE LUTTE	Mts. F.A. & F.G. Rosink
DE LUTTE	Mts. G.L. Boers
DE LUTTE	Mts. H. Haarman
DE LUTTE	Mts. J.G. en P.H.W. Rolink
DE LUTTE	Mts. Sanderink
DE LUTTE	Th.P.H. Westerik
DE LUTTE	Werkgroep Dinkeldalboeren
DENEKAMP	Gemeente Dinkelland
DENEKAMP	Mts. C.T.M. Zanderink-Veldscholten
DENEKAMP	Mts. G.H. Groenen
DEURNINGEN	H.J.H. van Hummel
DEURNINGEN	Mts. A.P.M. & S.M. Reuver
DEVENTER	GLTO Belangenbehartiging
DEVENTER	GLTO Bedrijfsadvies, t.a.v. ing. J. Boelm
DEVENTER	M. Zonderwijk
DEVENTER	Overijssels Particulier Grondbezit
ENSCHEDÉ	F.J.W. Wagelaar
ENSCHEDÉ	G.J. Kromhof
ENSCHEDÉ	G.J. Kromhof-Berenbroek
ENSCHEDÉ	G.J. Varvik c.s.
ENSCHEDÉ	H.J. Schurink
ENSCHEDÉ	J.H. Geerdink
ENSCHEDÉ	Mts. H.J. Schurink
ENSCHEDÉ	Mts. J.H. en H.B. Berenbroek.
ENSCHEDÉ	Stichting Agrarisch Landschapsbeheer Eschmarke
ENTER	Christen Unie Fractie Wierden
ENTER	H.L.M. aan de Stegge
FLERINGEN	GLTO Tubbergen
GENEMUIDEN	A. Tuin
GENEMUIDEN	C.R. Pierik
GENEMUIDEN	D. van Dijk
GENEMUIDEN	H.J. Verhoek
GENEMUIDEN	J. Post
GENEMUIDEN	Mts. Bos-Jager
GENEMUIDEN	Mts. C. en J. Roeland
GENEMUIDEN	Mts. Kanis-Kroes
GENEMUIDEN	Mts. M. en A. van Ittersum
GENEMUIDEN	W. Fuite
GIETHMEN	G.J. Zwinselman
GIETHMEN	G.J.E. Warmelink
GIETHOORN	A. Hoorn

GIETHOORN	E. van Ittersum
GIETHOORN	F.J. Aalbers
GIETHOORN	G. Mandemaker
GIETHOORN	H.H. Winter
GIETHOORN	J. Driezen
GIETHOORN	J. Otten
GIETHOORN	J. ten Napel
GIETHOORN	J. van Ittersum
GIETHOORN	J.C. Schut
GIETHOORN	J.G. Lubbinge
GIETHOORN	K. Gorte
GIETHOORN	Mts. Aalberts-de Lange
GIETHOORN	Mts. Ploer
GIETHOORN	Mts. ten Wolde Otten
GIETHOORN	O. Cordes
GIETHOORN	P.H. Winter
GIETHOORN	P.J. Evenhuis
GIETHOORN	R. van Ittersum
GIETHOORN	R.J. Bakker
GLANE	H.J. Snippert
GLANE	J.B.J. Krabbe
GLANE	J.B.J. Krabbe-Slotboom
GLANE	J.G. Engbers
HAAKSBERGEN	J.M.L. Laarman-Bulder
HAAKSBERGEN	Mts. B.J. en E.G.J. Vedders
HAAKSBERGEN	Mts. B.J.A. & S.G. Scholten en W.J. Scholten Groot Obink
HAAKSBERGEN	Mts. H.J.C. en J.E.M. Heuzels
HAAKSBERGEN	Mts. J.H. & B.H. Steenberg c.s
HAAKSBERGEN	Mts. Kleyne Snuverink
HAARLE	W.H. Roerink
HAARLE	A.J. Broekman
HAARLE	J. Ruiten
HAARLE	Mts. Bokseveld
HAARLE	Mts. J.G.M. Aarnink
HAARLE	P.J. Stevelink
HASSELT	B.J. en H.J. Scherpenkate
HASSELT	C.J. ten Klooster
HASSELT	E.R. Kloek
HASSELT	G.S. Douma
HASSELT	Mts. G. & W. Pelleboer-Kanis
HASSELT	Mts. J.H. Velthuis
HASSELT	Prins
HEETEN	A.G. Honcoop
HEETEN	H.G. Nijenhuis
HEETEN	Landgoed Stegeren
HEETEN	P.C. Speelman
HEZINGEN	E.J. Evers
HEZINGEN	G. Weersink
HEZINGEN	H.G.J. Weersink
HEZINGEN	H.J. Bonke
HEZINGEN	J.A.M. Lansink
HEZINGEN	J.M. Lansink
HEZINGEN	L. Oude Luttkhuis
HEZINGEN	Mts. Scholten Linde
HOGHE HEXEL	CDA Wierden/Enter
HOGHE HEXEL	G.F. Steenberg
HOGHE HEXEL	GLTO Wierden
HOGHE HEXEL	H. Dekker
HOGHE HEXEL	J.H.G. Hazelaar
HOGHE HEXEL	Mts. Veltkamp-Westendorp
HOLTEN	G.J. Blankena

IJSSELHAM	Mts. Brandsma
KAMPEN	A. van Itterum
KAMPEN	A.F. Kloosterziel
KAMPEN	A.G. Dekker
KAMPEN	Gemeente Kampen
KAMPEN	D. ten Hove
KAMPEN	D. Westra
KAMPEN	F. en J. Schrijver
KAMPEN	G. van Dijk
KAMPEN	G.M. Stoel
KAMPEN	H. Koers
KAMPEN	H. van der Kamp
KAMPEN	H. van Dijk
KAMPEN	H.J. Buijert
KAMPEN	H.J. de Munnik
KAMPEN	H.J. Meuleman
KAMPEN	H.S. Prins
KAMPEN	H.W. van der Wal
KAMPEN	J. Brouwer
KAMPEN	J. Holland
KAMPEN	J.B. van Itterum
KAMPEN	J.J. Knol
KAMPEN	J.W. Schutte
KAMPEN	K. Gunnink
KAMPEN	K.D. Kasper
KAMPEN	L. van Dijk
KAMPEN	M. van Werven
KAMPEN	M.F. Gunnink
KAMPEN	Mts. C. en J. van Werven
KAMPEN	Mts. E. Bosma
KAMPEN	Mts. Koersen-van der Linde
KAMPEN	Mts. Stoel-Keijzer
KAMPEN	Mts. van 't Hul
KAMPEN	O. Grootenhuis
KAMPEN	P. v.d. Weert
KAMPEN	Stoel
KAMPEN	V.O.F. Kanis
KAMPEN	W. Buid
KAMPEN	W.A. v.d. Linde
KAMPEN	Z. Stoel
KUINRE	S. Brandsma
LANGEVEEN	A.G.H. Broenink
LANGEVEEN	J.G. Broenink
LATTROP	B. Wiefferink
LATTROP	D. Wiefferink
LATTROP	H.B.A. Haamberg
LATTROP	H.B.J. Zwiép c.s.
LATTROP	Mts. Tijhuis
LATTROP	H.J. Niehof
LEMELE	K. Kuiper
LOSSER	Gemeente Losser
LOSSER	G.H. Elferink
LOSSER	G.W. Oldenhof
LOSSER	H.B.J. ter Linde
LOSSER	H.G.L. Kraesgenberg
LOSSER	H.J. Bruggeman
LOSSER	H.J. Nijlant
LOSSER	H.J.M. Hulst
LOSSER	J.B. Hobbelink
LOSSER	Mts. A.F.Th. & F.J.Th. Elderink
LOSSER	Mts. A.H.J. Kraesgenberg

LOSSER	Mts. Aveskamp
LOSSER	Mts. Greftehuis
LOSSER	Mts. H.B. Holtkamp
LOSSER	Mts. J.H. Greffenhuis
LOSSER	Mts. Kraesgenberg
LOSSER	Mts. Luttikhuis
MANDER	B.G. Damhuis
MANDER	B.J. Droste
MANDER	E.H.M. Tijink
MANDER	J.B. Braakhuis
MANDER	M.R.L. Nijmeijer
MANDER	Mts. G.H.B. Kempers
MANDER	Mts. G.J.M. Oude Luttikhuis
MANDER	Mts. H.J. Meijer
MANDER	Mts. J.G.M. Blankenvoort
MANDER	R.J.G. Nijhuis
MANDER	S.J.M. Weersink
MANDERVEEN	J.B.M. Veldschoten
MARIENHEEM	G.J.A. Jonkman
MARIENHEEM	H.B.G. ten Hove
MARIENHEEM	L.J. Huisman
MARKELO	B.H. Mombarg
MARKELO	Camping de Bovenberg
MARKELO	F.J.H. ter Weele
MARKELO	G.J. Wevers
MARKELO	Mts. H.H. en J. Rotman
MARKELO	R. Compagner
MARKELO	T.J. Elkink
NIJVERDAL	Mts. Bosboom
NOTTER	G. Nooteboom
NOTTER	H.J. Beunk
NUTTER	G.J.D. Bouhuis
NUTTER	J.B.V. Kuks
NUTTER	Mts. G.J. Steggink-Aarnink
OLDENZAAL	B.J.A. Hobbelink
OUD OORMARSUM	H. van der Aa
OUD OOTMARSUM	H. en J. van der Aa
OUD OOTMARSUM	Mts. B.H. & J.G. de Witte
OVERDINKEL	C.H.M. Jacobs
OVERDINKEL	H. Olde Heuvel
OVERDINKEL	H. Olde Heuvel
OVERDINKEL	J. Olde Heuvel
OVERDINKEL	J.G.M. Aveskamp
OVERDINKEL	J.H. Olde Heuvel
OVERDINKEL	Mts. G.J.J. Luijterink
RAALTE	Gemeente Raalte
RIJSSEN	Mts. G.H. & H.J. Lensink
ROSSUM	F.M. Oosterbroek
ROSSUM	G.H.A. en G.G.J. Weernink
ROSSUM	J. Oude Hengel
ROSSUM	J.B.M. Leferink
ROSSUM	M.H.H. Ensink
ROSSUM	Mts. Helthuis en Damhuis
ROUVEEN	A.D. van den Brandhof
ROUVEEN	J. Visscher
ROUVEEN	Mts. H., E.T. en J. Veerman-de Haan
ROUVEEN	W. Petter
SCHEERWOLDE	A. Schipper
SCHEERWOLDE	A.N.H. van Galen
SCHEERWOLDE	G.H.J. Baring
SCHEERWOLDE	H. Oord

SCHEERWOLDE	H. Schippers
SCHEERWOLDE	J. en T. Vendrig
SCHEERWOLDE	Mts. G. & W. Eikelboom
SCHEERWOLDE	Mts. J. & L. Braad
SCHEERWOLDE	Mts. M. Timmerman
SCHEERWOLDE	Mts. T. & S. & T.J. Spijker
SCHEERWOLDE	S. Cordes
SCHEERWOLDE	S. Timmerman
SIBCULO	A.J.Th. Lohues-Geerdink
SIBCULO	Mts. W.H.A. Zekhuis
STAPHORST	Gemeente Staphorst
STAPHORST	W. van de Berg
STEENWIJK	Gemeente Steenwijkerland
STEENWIJKERWOLD	F.H. Brandsma
STEENWIJKERWOLD	W.J. Brandsma
STEGEREN	A.J. Warmelink
STEGEREN	N.H.J. Veurink
TUBBERGEN	Gemeente Tubbergen
VASSE	A.J.J. Harmelink
VASSE	M.A.M. Schutte
VASSE	Mts. Sanderink-Dierink
WANNEPERVEEN	K. Hoorn
WANNEPERVEEN	L.L. Brand-van Goor
WANNEPERVEEN	Mts. Dingstee Bergman
WANNEPERVEEN	Mts. H., H.W. en W.H. Santing
WAPSERVEEN	NLTO Westerveld
WEERSELO	G. Hamzink
WEERSELO	G.J.M. Hamzink
WEERSELO	H. Mensink
WEERSELO	P.G.P. Lansink
WEERSELO	Wildbeheer-eenheid Rossum
WELSUM	E.B. Bredenoord
WELSUM	J. van der Weerd
WETERING	G. de Jonge
WETERING	M. Snijder
WETERING	Mts. R. & H. Berger-Gras
WETERING	P. de Lange
WETERING	Vereniging "Wetering Gerief"
WETERING	Watersportcentrum Almare
WIJERDEN	Gemeente Wierden
WIJERDEN	G. Ploer
WIJERDEN	H. Wassink
WIJERDEN	J.H. & D.J. van der Kolk
WIJERDEN	J.H. Voortman
WILSUM	J. van Ittersum
WILSUM	Mts. K. Meuleman
ZUNA	J.H. Lohuis
ZUNA	Mts. G. & M. Smeijers
ZWARTSLUIS	A. den Uyl
ZWARTSLUIS	A. ten Klooster
ZWARTSLUIS	B.J. Kronenberg
ZWARTSLUIS	G.M. Rijfkogel
ZWARTSLUIS	Kwekerij Fritillaria
ZWARTSLUIS	Visscher
ZWARTSLUIS	W. van de Berg
ZWOLLE	Gemeente Zwolle
ZWOLLE	Provincie Overijssel
ZWOLLE	H. Dekker
ZWOLLE	H.R. Vrugink
ZWOLLE	J. Put
ZWOLLE	Mts. Bongers-Jongman

ZWOLLE	Mts. D. & J. Valk
ZWOLLE	Mts. W. Kok
ZWOLLE	Seaco
ZWOLLE	Staatsbosbeheer Flevoland-Overijssel
ZWOLLE	VZZ
ZWOLLE	W. Kok

Utrecht

ABCOUDE	A.J.T. Welter-Broere
BAAMBRUGGE	W.J.B. Kemp
BUNNIK	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond
LANGBROEK	A. Baauw
LANGBROEK	Mts. Nell
LEUSDEN	Gemeente Leusden
LEUSDEN	VOF De Groote Riet
LEUSDEN	W.G. van Ginkel
NIEUWEGEIN	G.J.A. Silkens
NIEUWEGEIN	Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij
NIEUWEGEIN	Staatsbosbeheer Zuid-Holland-Utrecht
UTRECHT	Fortis Vastgoed Landelijk
UTRECHT	NS Vastgoed
UTRECHT	R. Buisman
UTRECHT	Stichting De Noordzee
VEENENDAAL	Administratie Middachten
VEENENDAAL	Nederlandse Toerfietsd Unie en Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie
WAVERVEEN	B. Versteegh
WOUDENBERG	't Schoutenhuis namens Landgoed Gorp en Rovert B.V.
WOUDENBERG	Stichting "De Boom"
WOUDENBERG	't Schoutenhuis namens Stichting Oranje Nassau's Oord
ZEIST	Bosschap
ZEIST	Federatie Particulier Grondbezit
ZEIST	Vogelbescherming Nederland

Zeeland

GOES	Zeeuwse Milieufederatie
GOES	ZLTO, t.a.v. mr. ir. J.L. Mieras
GOES	ZLTO, t.a.v. mr. ir. J.L. Mieras
GRAAUW	K. Steijaert
HEINKENSZAND	Het Zeeuwse Landschap
KAPELLE	ZLTO Oost-Zuid Beveland
MIDDELBURG	Delta N.V.
MIDDELBURG	Provincie Zeeland
MIDDELBURG	Staatsbosbeheer West-Brabant-Delta gebied
NIEUWDORP	Vereniging Redt de Kaloot
NIEUWERKERK	A.J.M. Marijnissen
NIEUWERKERK	Fam. de Reus
OOSTERLAND	Mts. Stouten-Kwaak
SCHARENDIJKE	Fa. N. de Haas
SCHARENDIJKE	ZLTO Schouwen-Duiveland
's-HEER ABTSKERKE	ZLTO
WOLPHAARTSDIJK	W.H. Hozee

Zuid-Holland

BODEGRAVEN	Gemeente Bodegraven
BODEGRAVEN	G.H.M. Koot
BODEGRAVEN	J. & W. Kastelein
BODEGRAVEN	WLTO, afd. Bodegraven
DELFT	D. van Santen
DEN HAAG	Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage e.o.
DEN HAAG	ANWB
DEN HAAG	Gemeente Den Haag
DEN HAAG	Bekenwerkgroep Nederland
DEN HAAG	De heer J. Beek
DEN HAAG	Provincie Zuid-Holland
DEN HAAG	LTO Nederland
DEN HAAG	Mts. Verbij
DORDRECHT	Gemeente Dordrecht
DRIEBRUGGEN	WLTO Reeuwijk-Driebruggen
GOEDEREDE	M.W. de Vogel
GOUDA	Mts. S. en A. Hylkema
GOUDA	Werkgroep Gouda <-->Krimpenerwaard
HAASTRECHT	J.Th.M. de Goeij
HARDINXVELD-GIESSENDAM	G. Verbruggen
HEERJANSDAM	A.J. Willemstein
HOOGMADÉ	J.P. van Wieringen
HOOGLIET	het Dagelijks Bestuur van de deelgemeente Hoogvliet
LEIDEN	EIS Nederland
LEIDEN	het Dagelijks Bestuur van het Hoogheemraadschap Rijnland
LEIDEN	Reference Centre for Bat Studies and Conservation
LEIDEN	Stichting Duinbehoud
LEIDEN	Stichting Floron
MEERKERK	Gemeente Zederik
MOORDRECHT	Beraad Stadsrand Gouda-Krimpenerwaard
NIEUWKOOP	Aktiegroep "Veenweidegebied in Nood" i.o.
NOORDELOOS	T.J. Slob en F. Kool
NOORDWIJK	Gemeente Noordwijk
NOORDWIJK	Noordwijkse Golfclub
OD-BEIJERLAND	Gors- en Ambachtsheerlijkheid van Zuid-Beijerland
OD-BEIJERLAND	Vereniging Hoekschewaards Landschap
OD-BEIJERLAND	Verhagen Rentmeesters
PIERSHIL	Gemeente Korendijk
REEUWIJK	A.J. Spengen
REEUWIJK	S. Vergunst
RHOON	Gemeente Albrandswaard
ROCKANJE	Gemeente Westvoorne
ROTTERDAM	H.R.J. Graaf van Zuylén van Nijvelt c.s.
ROTTERDAM	Havenbedrijf Rotterdam
ROTTERDAM	Stichting Het Zuid-Hollands Landschap
ROTTERDAM	Vereniging voor Natuur en Milieubescherming Noordrand Rotterdam
ROTTERDAM	Zuid-Hollandse Milieufederatie
SCHIEDAM	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde
STRIJEN	Rentmeesterskantoor Overwater BV
TINTE	H.J. Edzes
VOORBURG	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland
WASSENAAR	Gemeente Wassenaar
ZEVENHOVEN	Mts. Wahle

België

BRUSSEL (Be)	A. de Roo (lid Europees Parlement)
HASSELT (Be)	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Natuur – Limburg
HOOGSTRATEN (Be)	Erven Van Agtmaal

Bijlage 4: Achtergrondinformatie over de afrondende Nederlandse bijdrage aan de Europese lijst van Habitatrichtlijngebieden

Inleiding

In deze bijlage bij het Reactiedocument wordt kort ingegaan op de resultaten van de openbare procedure, op het advies van het RAVON en ingegaan op het voorstel voor aanpassing van de ontwerp-lijst, alvorens deze bij de Europese Commissie is ingediend. Deze bijlage wordt afgesloten met een overzicht van de belangrijkste wijzigingen per gebied.

Resultaten openbare procedure

Van 19 februari tot en met 18 maart 2003 heeft de openbare procedure plaatsgevonden in het kader van de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden bij de Europese Commissie. Tijdens deze openbare procedure zijn betrokkenen in Nederland in de gelegenheid gesteld te reageren op de ontwerp-lijst met 134 gebieden, alsmede op bijbehorende documenten en gebiedskaarten.

Hieronder worden kort en globaal de resultaten geschetst van deze procedure.

Herkomst

In totaal zijn ongeveer 1000 reacties ingediend. Veel reacties zijn afkomstig uit de agrarische sector (veelal standaardreacties van individuele ondernemers). Ongeveer 100 reacties zijn ingediend door overheden (provincies, gemeenten, waterschappen). De overige reacties zijn afkomstig van terreinbeherende organisaties, landgoedeigenaren, (recreatie) ondernemers en natuurbeschermingsorganisaties.

Aard van de reacties

De reacties zijn in twee groepen onder te brengen. De eerste groep (ongeveer 50%) betreft reacties die vooral vragen om meer duidelijkheid voor wat betreft de rechtsgevolgen. In het bijzonder voor wat betreft de doorwerking van artikel 6, externe werking, zonering rond de richtlijn gebieden, relatie met de WAV, verhouding tot bestaande (ontgrondings)vergunningen, nieuwe natuur, bestaand agrarisch gebruik etc. Ondanks de vraag om meer duidelijkheid, is het grootste deel van deze reacties niet eenzijdig afwijzend. De vraag is veel meer: en hoe nu verder?

De tweede groep van reacties betreft voorstellen voor nieuwe gebieden, opmerkingen met betrekking tot de begrenzing van gebieden, samenhang met andere gebieden of opmerkingen m.b.t. het al of niet voorkomen van bepaalde soorten en/of habitattypen.

De laatste groep van reacties is betrokken bij de bijstelling van de lijst, de tweede groep van reacties worden betrokken bij de verdere implementatie van de habitatrichtlijn en worden op zo kort mogelijke termijn adequaat beantwoord, bijvoorbeeld in het kader van de handreiking (artikel 6).

Reacties m.b.t. rechtsgevolgen:

Veelal zijn deze reacties afkomstig van ondernemers uit de agrarische of andere economische sector. Maar ook van overheden zoals gedeputeerde staten van Noord-Holland en Friesland. Er zijn veel vragen over de interpretatie van termen uit het afwegingskader van de Habitatrichtlijn, zoals 'significante effecten' en 'externe werking'. Ook wordt vaak om verduidelijking gevraagd over zonering rondom Habitatrichtlijngebieden en de relatie met de Wet ammoniak en veehouderij. Stapeling van beleid wordt als minder gewenst aangeduid. Velen hebben te maken met EHS, Vogelrichtlijn, Natuurbeschermingswet, Reconstructie, provinciale streekplannen en gemeentelijke bestemmingsplannen. Duidelijkheid wordt gevraagd wat de Habitatrichtlijn extra betekent. In het bijzonder voor bestaand gebruik en de overblijvende mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling.

Ook is een aantal malen de vraag gesteld hoe ondernemers worden gecompenseerd voor geleden schade door aanwijzing van een Habitatrichtlijngebied.

Selectiemethodiek:

Uit de reacties kan worden afgeleid dat er onduidelijkheid bestaat ten aanzien van de vereiste selectiemethodiek. De vooronderstelling bij insprekers lijkt te bestaan dat elk gebied waar een bepaald habitatype en/of soort voorkomt aangemeld dient te worden. Met name het begrip "dekkingspercentage" vraagt om een nadere toelichting. Zo is het niet duidelijk dat (en waarom) voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten een lager percentage wordt gehanteerd en een hoger percentage voor sterk onder druk staande soorten en/of habitattypen.

De gehanteerde kwaliteitseisen bij het bepalen van wat een gebied het 'belangrijkste gebied' maakt, vragen om een verdere verduidelijking.

De voorgestelde aanpak met betrekking tot verspreid voorkomende soorten, het meeliften voor deze soorten met de voor andere soorten en/of habitattypen geselecteerde gebieden, wordt met name door de RAVON (Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissenonderzoek Nederland), VZZ (Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming) en de terreinbeheerders zoals Natuurmonumenten als onacceptabel gezien. In het bijzonder geldt dit voor de kamsalamander en de grote modderkruiper.

Voorstellen voor nieuwe gebieden:

Opvallend is het relatief grote aantal reacties betreffende voorstellen voor nieuwe gebieden op de lijst. Enerzijds betreft het reacties duidelijk in gegeven door de wens om makkelijker ongewenste ontwikkelingen te voorkomen door de aanwijzing van een Habitatrichtlijngebied. Het betreft hier zowel reacties van natuurbeschermers, gemeenten als particulieren. Anderzijds betreft het reacties waarbij gesteld wordt dat in een concreet gebied een bepaald habitatype of soort voorkomt en dat het gebied derhalve aangemeld dient te worden. Grensoverschrijdendheid wordt genoemd als een belangrijke reden voor aanvullende aanmelding. Daarbij wordt geen verschil gemaakt of de gebieden in Duitsland of België Vogelrichtlijngebied of Habitatrichtlijngebied zijn. Voor een aantal concrete soorten zijn vanuit RAVON, VZZ, Vlinderstichting en bijvoorbeeld FLORON concrete voorstellen gedaan voor aanvullende gebieden. Het betreft: de kamsalamander, een aantal vissoorten, vleermuizen, de *noordse woelmuis, de vlinder groot pimperlblaauwtje, de vlinder *spaanse vlag en de plant drijvende waterweegbree.

Voorstellen m.b.t. de begrenzing:

Vanuit de agrarische hoek, in mindere mate vanuit gemeenten, is frequent de vraag gesteld om percelen met bestaand agrarisch gebruik buiten de begrenzing van een gebied te houden. Daarbij is door de vraagstellers geen onderscheid gemaakt of het EHS, te verwerven natuur, nieuw in te richten natuur of anderszins betreft, wel of het bouwkavels en/of huiskavels betreft. Vanuit deze hoek is ook sterk benadrukt dat de begrenzing van de gebieden zich zou moeten beperken tot het actuele voorkomen van de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied wordt aangemeld.

In het bijzonder vanuit de hoek van terreinbeheerders en natuur- en milieuorganisaties wordt vooral gewezen op het te krappe jasje voor verschillende gebieden. Daarbij wordt er op gewezen dat gezien de concrete eigendomssituatie, en gezien hetgeen is vastgelegd in de provinciale natuurgebiedsplannen in relatie tot de gehanteerde begrenzingscriteria een ruimere begrenzing van de gebieden meer voor de hand ligt. Het wel of niet aanwezig zijn van de juiste habitattypen of leefgebieden van soorten of bijdragen aan de instandhouding van de waarden waarvoor het gebied wordt aangemeld wordt daarbij niet altijd even strak gehanteerd.

Voorkomen van soorten en habitattypen:

In de reacties wordt meer of minder diepgaand ingegaan op het al of niet voorkomen van bepaalde habitattypen en soorten in concrete gebieden. Niet voorkomen zou, volgens de insprekers, moeten impliceren dat het gebied niet wordt aangemeld. Met name van de zijde van terreinbeheerders en provincies is informatie beschikbaar gekomen over het al of niet voorkomen van habitattypen en soorten. Met betrekking tot habitattypen, blijkt nog steeds onduidelijkheid te bestaan over de interpretatie van de habitattypen. Er bestaat tevens onduidelijkheid over de gestelde kwaliteitseisen. Overigens is uit de inspraak veel goed en bruikbaar materiaal over het wel of niet voorkomen van bepaalde soorten (en/of habitattypen) beschikbaar gekomen.

Opmerkingen over de openbare procedure:

Over het algemeen is er waardering voor de manier waarop het ministerie de informatie ter beschikking heeft gesteld. Wel blijkt er verwarring te zijn over de fasering in de procedure en de rechtsgevolgen, ondanks de aandacht die hieraan is besteed in de communicatie.

Resultaten RAVON-advies

Het RAVON is gevraagd om advies uit te brengen met betrekking tot een aantal soorten (4 vissoorten en de kamsalamander) die tot nu toe als algemeen verspreid voorkomende soorten zijn aangemerkt. Met betrekking tot de kamsalamander en grote modderkruiper toont RAVON aan dat niet langer de stelregel gehanteerd kan worden dat het algemeen verspreid voorkomende soorten zijn. In het bijzonder voor de kamsalamander wordt duidelijk dat deze soort, waarvan het beeld bestaat dat hij overal voorkomt, de laatste jaren sterk onder druk staat. Voor een adequate bescherming van de grote modderkruiper en de kamsalamander stelt RAVON voor om 14 grote gebieden te beschermen. Voor wat betreft de vissoort rivierdonderpad is het advies van het RAVON om de begrenzing van al eerder geselecteerde gebieden te wijzigen. Voor bittervoorn en kleine modderkruiper, algemeen verspreid voorkomende soorten, volstaat de eerder gekozen aanpak van 'meeliften'.

Voorgestelde wijzigingen in de lijst van gebieden

De reacties zijn in overleg met het onderzoeksinstituut Alterra getoetst, en langs de maatlat van de gehanteerde selectie- en begrenzingsmethodiek gelegd. Dit heeft er toe geleid dat voor ongeveer 60% van de gebieden (merendeels kleinere) grenscorrecties zijn aangebracht én dat voor een aantal soorten nieuwe gebieden aan de lijst zijn toegevoegd. De selectie- en begrenzingsmethodiek zal overigens op onderdelen worden verduidelijkt

Wijzigingen:

Voor 54 gebieden is de begrenzing niet gewijzigd. Voor de overige 80 gebieden is de begrenzing in meer of mindere mate bijgesteld. De gebieden die vervallen, blijven aangemerkt als gebieden die vervallen. Omwille van een aantal soorten is het voorstel om 7 aanvullende gebieden aan te melden.

Ongewijzigde begrenzing:

Op basis van de reacties is geconcludeerd dat de begrenzing van 54 gebieden ongewijzigd kan blijven. Voor een beperkt aantal van deze gebieden geldt wel dat de habitattypen en/of soorten waarvoor deze gebieden worden aangemeld bijgesteld worden.

Grenscorrecties:

Voor de overige gebieden zijn meer of minder beperkte wijzigingen in de begrenzing aangebracht. Hierbij zijn de volgende richtsnoeren gehanteerd (naast de ecologische benadering vereist door de richtlijn zoals ook in de documenten is benadrukt). Bouwkavels en verhardingen zijn van begrenzing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten. Huiskavels of andere kavels ook tenzij het nieuwe natuur betreft. Nieuwe natuur met zelfde natuurdoel als aangrenzend gebied (herstel) of nieuwe natuur nodig voor de instandhouding van het aangrenzende gebied (bijvoorbeeld omwille van hydrologie). Of deze percelen al wel of niet zijn aangekocht is daarbij geen criterium, de mate waarin deze percelen integraal onderdeel uitmaken van het gebied zijn meer bepalend. In een aantal situaties zijn EHS-beheersgebieden toegevoegd. Overigens zei opgemerkt dat behoudens voor een aantal hoogveenrestanten geen bufferzones zijn begrensd (overeenkomstig de eerdere aanmelding). Gestreefd is de aansluiting van Natuurbeschermingswetgebieden, Vogelrichtlijngebieden en EHS (conform natuurgebiedsplannen van de provincies) verder te verbeteren. Aan gevraagde uitsluiting van percelen cultuurgrond aan de randen van gebieden is voldaan indien geen van de genoemde aandachtspunten van toepassing is.

In de meeste gevallen betreft het kleine grenscorrecties van de betreffende gebieden. Gebieden zijn of kleiner of groter geworden. De meest substantiële wijzigingen betreffen de volgende gebieden: Biesbosch (toevoeging Amer en killen gelet op grote modderkruiper), Dinkelland (conform provinciaal convenant), Gelderse Poort (o.a. uiterwaarden westzijde Pannerdensch Kanaal gelet op kamsalamander), Naardermeer (de plassen en natte weilanden rond het gebied – ingericht met LIFE- gelden - zijn toegevoegd aan het gebied, vormen tevens verbinding met Oostelijke Vechtplassen), Geuldal (Geul en zijbeken voor vissoorten en betere aansluiting met Belgische aanmelding (tevens kleinere boseenheden) toegevoegd), Kunderberg (ter verbetering samenhang deelgebieden), Roerdal (gelet op verspreiding van donker pimperlblaauwtje), St. Pietersberg (verkleind met delen ENCI-concessies die ecologisch van minder belang zijn), Veluwe (deel benoorden A28 afgevallen wegens geringere betekenis voor habitatwaarden, meer logische begrenzing), Wieden (aangevuld met nieuwe natuur, grotendeels eigendom terreinbeheerder), Wormer- en Jisperveld (verruiming voor diverse soorten, aangevuld met beheersgebied), IJsseluitwaarden (water tussen kribben in mondingsgebied voor rivierfonteinkruid) en Zwarte Water (gelet op concrete voorkomen van kievitsbloemhooidanden).

In het bijzonder voor de rivierdonderpad wordt op basis van het RAVON-advies geconcludeerd dat voor een aantal reeds geselecteerde gebieden de beken opgenomen dienen te worden (het betreft bijvoorbeeld de Geuldal, Dinkel, Swalmdal, en het Roerdal.

Voor de soort donker pimperlblaauwtje is de begrenzing van het gebied Roerdal gewijzigd. Voor de soort drijvend fonteinkruid is de begrenzing van twee gebieden aangepast (beken toegevoegd)(zie bijlage). Voor de spaanse vlag is de begrenzing van het Geuldal en het gebied Savelsbos enigszins aangepast. Met betrekking tot vleermuizen is de aanpak ongewijzigd.

Nieuwe gebieden:

Voor de soorten kamsalamander en grote modderkruiper kan niet voldoende dekking worden verkregen op basis van al eerder aangemelde gebieden (en aangepaste begrenzing). Derhalve worden nieuwe gebieden voor deze soorten voorgesteld: Landgoederen Oldenzaal; Voorstonden, Leusveld en Empesche/Tondense Heide; Zuidelijke Lingedijk-Diefdijk zuid; Zouwe boezem; Boezem van Brakel. Deze gebieden zijn in het huidige voorstel strakker begrensd dan de voorstellen van RAVON. Hiermee wordt net voldoende dekking gehaald (ongeveer 20 %). Overigens kan worden opgemerkt dat de kamsalamander ook onder de werking van de Flora- en faunawet valt (het betreft een zogenoemde bijlage IV-soort).

Voor de noordse woelmuis is op basis van de reactie van VZZ geconcludeerd dat de geografische spreiding niet voldoende is afgedekt. Omwille hiervan is het oostelijk deel van het Vogelrichtlijngebied Eilandspolder toegevoegd aan de selectie. Voor de keversoort vliegend hert waren slechts 3 gebieden (inclusief de Veluwe geselecteerd). Mede met het oog op de geografische spreiding, en aansluiting op de populatie in het Reichswald) is het gebied St. Jansberg toegevoegd aan de selectie.

Belangrijkste wijzigingen per gebied naar aanleiding van de openbare procedure:

Gebiedenlijst met doorgevoerde wijzigingen

Eerder aangemelde gebieden:

- 1. Alde Feanen
Ongewijzigd
- 2. Bakkeveense duinen
Ongewijzigd
- 3. Bargerveen
Ongewijzigd
- 4. Bemelerberg en Schiepersberg
Begrenzing gewijzigd: aangrenzend eigendommen SLL (4 stukjes) toegevoegd (versterking samenhang)
- 5. Biesbosch
Begrenzing uitgebreid voor grote modderkruiper (toegevoegd: Oostkil, Bakkerskil en Bruine Kil, status: EHS conform natuurgebiedsplan), aan zuidzijde uitgebreid tot nieuwe NP grens)
- 6. Borkeld
Begrenzing logischer gemaakt (2 percelen erbij, 1 eraf)
- 7. Botshol
Ongewijzigd
- 8. Brunsummerheide
Begrenzing gewijzigd: percelen rond bezoekerscentrum toegevoegd (buiten Nb-wet grens) vanwege kwalificerende waarden en meer logische grens
- 9. Buurserzand en Haaksbergerveen
Begrenzing gewijzigd: toegevoegd nieuwe natuur conform het natuurgebiedsplan (hydrologische eenheid), een huiskavel eruit gehaald
- 10. Coepelduynen
Aangepast conform Nb-wet begrenzing
- 11. Dinkelland
Winterbed Dinkel opgenomen, conform Dinkelconvenant. I.h.b. voor rivierdonderpad geselecteerd. Verder Dinkelloop doorgetrokken tot kanaal Amelo-Nordhorn (inclusief rivierbegeleidend bos ten westen van Denekamp)
- 12. Drentsche Aa
Begrenzing enigszins gewijzigd: deel golfterrein buiten begrenzing
- 13. Drents-Friese Wold en Leggelerveld
Percelen toegevoegd voor kamsalamander (binnen NP begrenzing)
- 14. Duinen Ameland
Ongewijzigd
- 15. Duinen Goeree
Agrarisch perceel bij Haringvlietdam aan rand eruit, drinkwaterpompstation eruit

16. Duinen Schiermonnikoog	Verruimd met deel uit HR-gebied Waddenzee (aldaar begrenzing aangepast)
17. Duinen Schoorl	Ongewijzigd
18. Duinen Terschelling	Parkeerterrein grenzend aan exclave ering buiten begrenzing gebracht
19. Duinen Texel, <i>Waal en Burg, Dijkmarshuizen en De Bol</i>	In polder beperkt eigendommen Natuurmonumenten (Waal en Burg, Dijkmarshuizen) toegevoegd voor noordse woelmuis. Tevens voor deze soort toegevoegd De Dennen (bos en natte graslanden, binnen NP begrenzing)
20. Duinen Vlieland	Ongewijzigd
21. Duinen Zwanenwater en <i>Petteerderduinen</i>	Ongewijzigd
22. Duinen Den Helder-Callantsoog	Aangevuld met kleine natuurontwikkelingsgebieden, pier in Noordzee eruit
23. Dwingelderveld	Ongewijzigd
24. Engbertsdijkvenen	Een agrarisch perceel aan de rand eruit
25. Fochtelooërveen en Esmeer	Ongewijzigd
26. Friese IJsselmeerkust	Begrenzing meest zuidelijke deelgebied aangepast conform Nb-wet en bij haven Nb-wet grens gevolgd
27. Gelderse Poort	Substantiële uitbreiding binnen begrenzing Vogelrichtlijn. Toevoegingen: Huissense waard, Roswaard, diverse deelgebieden Oude Rijnstrangen, de westelijke zijde van de Bijland en delen Groenlanden en Jonkmarshof. Alle eigendom van terreinbeheerder, met uitzondering van de Huissense Waard (is tevens Vogelrichtlijngebied)
28. Geuldal	Geul en Terzieterbeek in begrenzing opgenomen en aantal deelgebiedjes uitgebreid met eigendommen van Natuurmonumenten en Limburgs Landschap (gebied blijft kleiner dan huidige aanmelding)
29. Grensmaas	Begrenzing aangepast – naar zuiden verlengd tot stuw bij Borgharen
30. Grevelingen	Ongewijzigd
31. Grote Heide – De Plateaux	Run begrensd vanwege de drijvende waterweegbree, Dommel ten noorden van de Malpie begrensd vanwege beekprik en gebied van SBB toegevoegd
32. Grote Peel	Kleine aanvullingen op begrenzing (eigendommen SBB), grens afgestemd op Nb-wet grens
33. Haringvliet	Nieuwe natuur rond Spui toegevoegd
34. Havelte-Oost	Ongewijzigd
35. Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen	Ongewijzigd
36. Kempenland	Drie beken toegevoegd vanwege drijvende waterweegbree. Landgoed Gorp en Roovert aangepast (deel bossen eraf, toegevoegd beekdal Roversse Leij)
37. Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingduinen	Kleine aanpassingen bij Zandvoort (conform NB-wet begrenzing en twee kleine percelen PWN)
38. Kop van Schouwen	Ongewijzigd
39. Korenburgerveen	Ongewijzigd
40. Krammer-Volkerak	Ongewijzigd
41. Leudal	Ongewijzigd
42. Loonse en Drunense Duinen, de Brand en de Leemkuilen	

	Gebied met Leemkuilen vergroot v anwege kamsalamander.
43. Maasduinen	Agrarische percelen aan de rand eruit, perceel met ontzandingsvergunning zonder kwalificerende waarden (ook niet in VR) eruit. In zuidelijke deel toevoegingen met eigendommen SLL
44. Manteling van Walcheren	Drie percelen nieuwe al ingerichte natuur er aan toegevoegd (gelijke natuurdoelen als aangemeld gebied)
45. Mariapeel en Deumesepeel	Ongewijzigd
46. Meijndel en Berkheide	Begrenzing aangepast (Duinrel geëxclaveerd). Toegevoegd Lentevreugd (natuurontwikkelingsgebied), aan de noordzijde Nb-wet begrenzing gehandhaafd, drinkwaterpompstation conform Nb-wet grens eruit
47. Meinweg	Ongewijzigd
48. Naardermeer	Substantiële uitbreiding conform natuurbegrenzing uit het ontwerp-gebiedsplan (grotendeels eigendom van Natuurmonumenten)(deels met LIFE-subsidies ingericht)
49. Nieuwkoopse Plassen en de Haeck	Ongewijzigd
50. Noordhollands Duinreservaat	Kleine aanpassing conform Nb-wet begrenzing
51. Noordzeekustzone	Ongewijzigd (Marine review)
52. Olde Maten en Veerslootslanden	Gebied enigszins verruimd omwille van grote modderkruiper (kleine toevoegingen, grenscorrectie volgens wegen- en slotenpatroon)
53. Oosterschelde	Voorstellen provincie overgenomen. Kleine afrondingen, grootste wijziging: ontbrekende helft Rammekenshoek opgenomen
54. Ossendrecht	Ongewijzigd
55. Regte Heide en Rielse Laag	Agrarische percelen eruit gehaald. Eigendommen Brabants Landschap toegevoegd
56. Ringselven en Kruispeel	Verkleind (bezinkvelden aan noordkant eruit)
57. Rottige Meenthe en Brandemeer	Ongewijzigd
58. Sallandse Heuvelrug	Ongewijzigd
59. Savelsbos	In verband met prioritaire soort spaarse vlag aantal zomen (binnen EHS) toegevoegd
60. Solleveld	Ongewijzigd
61. Springendal en Dal van de Mosbeek	Kleine afrondingen, aantal agrarische percelen aan de rand eruit, toevoegingen met eigendommen om begrenzingen logischer te maken
62. St. Pietersberg en Jekerdal	Observant eruit, toegevoegd ENCI-weide met schraalgraslanden.
63. Strabrechtse Heide en Beuven	Enkele aangrenzende heideterreinen toegevoegd
64. Vecht en Beneden-Regge	Substantiële uitbreiding (grotendeels binnen begrenzing eerdere aanmelding). Gewijzigd: oostelijk gebied uitgebreid, aan de noordzijde agrarisch perceel eruit
65. Veluwe	Delen ten noorden van A28 eruit (wel VR-gebied, maar geen kwalificerende waarden HR), enkele eigendommen terreinbeheerders aan zuidkant Veluwe toegevoegd, verder Tondesche Veen, Pollensche Veen toegevoegd en Wisselsche Veen verder uitgebreid.
66. Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek	Ongewijzigd
67. Voordelta	Ongewijzigd
68. Voornes Duin	

	Ongewijzigd
69. Waddenzee	Kleine wijziging bij vaargeul langs Gesedam
70. Weerribben	Bebouwing Nederland eruit. Deelgebieden conform voorstel provincie en SBB toegevoegd. Daarmee meer in overeenstemming met Natuurgebiedsplan
71. Weerterbos	Enkele kleine aangrenzende percelen SLL toegevoegd
72. Westduinpark en Wapendal	Aanpassen conform begrenzing Nb-wetgebied (Wapendal op kaart toegevoegd)
73. Westerschelde	Kleine wijzigingen (inlagen eigendom van Zeeuws Landschap)
74. Weden	Leeuwterveld, geen pEHS buiten begrenzing gebracht. Toegevoegd Giethoornse polder (eigendom en ingericht), verbindingzone Bov enwilde (overeenkomstig Natuurgebiedsplan en pEHS) en enkele eigendommen NM toegevoegd
75. Werdense Veld	Ongewijzigd
76. Witterveld	Ongewijzigd
77. Zwarte Water	Aan noordkant gebied verkleind (geen kievitsbloemhooilanden), aan zuidkant begrenzing bijgesteld omwille van kievitsbloemen conform soortbeschermingsplan van provincie Overijssel
78. Zwin	Aangrenzende eigendommen omwille van kamsalamander toegevoegd
	Nieuwe gebieden:
79. Aamsveen	Begrenzing logischer langs Glanerbeekweg en aantal agrarische percelen eruit.
80. Abdij Lilbosch en Adidam European Danda	Ongewijzigd (alleen naam veranderd)
81. Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek	Ongewijzigd
82. Amerongse Bovenpolder	Begrenzing verruimd binnen bestaande natuur uit natuurgebiedsplan (SBB eigendommen)
83. Bekendelle	Ongewijzigd
84. Bennekomse Meent	Begrenzing gewijzigd: uitbreiding met nieuwe natuur tevens bezit SBB
85. Bergvennen en Breckenkampse Veld	Begrenzing gewijzigd: Bergvennen verbonden met Vetpot (nieuwe al aangekochte natuur).
86. Boddenbroek	Ongewijzigd
87. Boetelerveld	Begrenzing conform natuurgebiedsplan, agrarisch perceel eruit.
88. Boschhuizerbergen	Gebied ten noorden van N561 eraf
89. Bruuk	Ongewijzigd
90. Bunder- en Elsoërbos	Orchideeënpercelen toegevoegd
91. Canisvlietse Kreek	Begrensd conform natuurgebiedsplan
92. Drouwenerzand	Ongewijzigd
93. Elperstroom	Ongewijzigd
94. Geleenbeekdal	Imstenraderbos (bijzonder type Beuken met hulst) (eigendom van Limburgs Landschap) toegevoegd. Verder een paar kleine percelen erbij
95. Gouwzee en Kustzone Muiden	Bij Gouwzee grotere afstand tot vaargeul, kwalificerende waarden komen er niet voor en topografisch

	duidelijker. IJmeer: begrenzing aan zuidzijde van eilanden.
96. Groot Zandbrink	Ongewijzigd
97. Groote Gat	Ongewijzigd
98. Groote Wielen	Ongewijzigd
99. Hollands Diep (oeverlanden)	Nieuwe natte natuur grenzend aan Plaat van Land van Esschen toegevoegd
100. IJssel uiterwaarden	Engels Werk eruit. Ten westen van Kampen smalle strook IJssel (tussen kribben) toegevoegd en SBB bezit toegevoegd
101. IJperveld/ Oostzanerveld/ Varkensland	Uitgebreid met eigendommen van NHL, begrensd in voorontwerp-gebiedsplan als reservaat. Omwille van Noordse woelmuis. Twee kleine delen agrarische percelen eraf (vallen buiten voorontwerp-gebiedsplan)
102. Kolland en Overlangbroek	Ongewijzigd
103. Kunderberg	Nieuwe natuur omwille van samenhang en instandhouding toegevoegd (grotendeels eigendom SBB)
104. Langstraat bij Sprang-Capelle	Ongewijzigd
105. Lemselematen	Conform Natuurgebiedsplan enclave eruit gehaald en aan westkant meer logische begrenzing. In Natuurgebiedsplan meer nieuwe natuur opgenomen
106. Lieftingsbroek	Ongewijzigd
107. Lonnekermeer	Ongewijzigd
108. Luistenbuul en Koekoeksche Waard	Willige Langerakse Waard (eigendom SBB) toegevoegd, Achthovense uiterwaard in overeenstemming met Natuurgebiedsplan toegevoegd
109. Mantingerbos	Ongewijzigd
110. Mangtingerzand	Kleine landbouwpercelen eruit
111. Noorbeemden en Hoogbos	Stukje bos toegevoegd, samenhang met Belgische aanmelding versterkt
112. Norgerholt	Aangepast conform begrenzing A-locatie (kleiner geworden)
113. Oeffelmeent	Substantiële verruiming in Maas uiterwaarden (binnen EHS, eigendom van SBB)
114. Oostelijke Vecht plassen	Deel eraf: twee landbouwgebieden (geen beheers- of natuurgebied in gebiedsplan), deel erbij: Horstemeer (geschikte biotoop voor noordse woelmuis) (eigendom NM, binnen VR-grens)
115. Oudegasterbrekken Gouden Bodem en Fluessen	Ongewijzigd
116. Oude Maas	Recreatiegebied Johannapolder eruit. In westelijke richting 3 deelgebieden toegevoegd overeenkomstig voorstel van deelgemeente Hoogvliet
117. Polder Steijn	Sloot en bouw kavels eruit
118. Polder Westzaan	Zuidgrens aangepast conform grens gebiedsplan. Toegevoegd: Noorderpolder (kerngebied voor moerasheide). Sportvelden aan noordkant en groenstrook eruit gehaald.
119. Rijswaard en Kil van Hurwenen	Eigendommen van GL (A-locatie bos), ten westen van A2, toegevoegd
120. Roerdal	Toegevoegd gebied omwille van donker pimpinelblauwtje, aantal landbouwpercelen eruit
121. Sarsven en de Banen	Toegevoegd eigendommen van SLL
122. Stelkampsveld (Beekvliet)	

Ongewijzigd
123. Swalmdal Beek Swalm over langer tracé binnen begrenzing, verder toegevoegd eigendommen SBB, aantal bouwkavels geëxclaveerd
124. <i>Teeselinkven</i> Ongewijzigd
125. Ulvenhoutse Bosch Ongewijzigd
126. Veluwemeer en Wolderwijd Ongewijzigd
127. Vogelkreek Begrenzing conform EHS in natuurgebiedsplan
128. Wijneterper Schar en Terwispeler Groot-schar Ongewijzigd
129. Willinks Weust Ongewijzigd
130. Wite Veen Ongewijzigd
131. Wooldse Veen Ongewijzigd
132. Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder Gebieden erbij, vanwege voorkomen noordse woelmuis en beter aangesloten bij voorontwerp – gebiedsplan (zowel reservaat- als beheergebieden)
133. Zeldersche Driessen Ongewijzigd
134. Zwarte Meer Aan zuidkant kleine grenscorrectie ter hoogte van Kampen (begrenzing nu conform Nb-wetgebied)
Vervallen gebieden: Ondanks ontvangen reacties geen wijziging standpunt over Leekstermeer, Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven, Vosbroek en Schinveldse bossen, Zuidlaardermeer
Nieuwe gebieden:
135. Boezem van Brakel Drie deelgebieden in eigendom van NB-organisaties aan te melden voor grote modderkruiper en kamsalamander: Boezem van Brakel, Pompveld en Korsche Boezem
136. Eilandspolder (oostelijk deel) Natuurstatus in gebiedsplan. Dit in verband met ontbreken van gebieden voor deelpopulatie noordse Woelmuis in dit deel van Noord-Holland (naar aanleiding van VZZ-reactie)
137. Zuider Lingedijk – Diefdijk Zuid Zuider Lingedijk + Diefdijk Zuid omwille van kamsalamander. Deels Nb-wetgebied Lingedijk en deels EHS
138. St. Jansberg Omwille van Vliegend Hert (tot nu toe slechts 3 gebieden hiervoor geselecteerd). Bos geheel eigendom van Natuurmonumenten.
139. Landgoederen Oldenzaal Nieuw gebied t.b.v. kamsalamander, aansluiting bij landgoederen in eigendom van Natuurmonumenten en tussenliggende gebieden met grote concentratie van poelen
140. Zouweboezem Aan te melden voor grote modderkruiper
141. Leusveld, Voorstonden, en Empesche/Tondesche heide Drie deelgebieden voor kamsalamander

Colofon

Reactiedocument Aanmelding Habitatrictlijngebieden
Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure
voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden
in het kader van Natura 2000

Uitgave:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutse weg 73
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Bestellen van exemplaren:

Infotiek LNV, tel. 070-3784062

E-mail: infotiek@minlnv.nl

Downloaden en meer informatie over Natura 2000: www.minlnv.nl/natura2000